

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS

Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojs

TIESĪBU AKTU IZSTRĀDES ROKASGRĀMATA APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS PRETKORUPCIJAS KONVENCIJAS ĪSTENOŠANAI

APVIENOTO
NĀCIJU
ORGANIZĀCIJA

Apvienoto Nāciju Organizācijas
Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojs

Vīne

**Tiesību aktu izstrādes rokasgrāmata
Apvienoto Nāciju Organizācijas
Pretkorupcijas konvencijas īstenošanai**

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJA
Ņujorka, 2006. gads

Piezīme

Apvienoto Nāciju Organizācijas dokumentu simboli ir lielo burtu un skaitļu kombinācijas. Šāds apzīmējums ir uzskatāms par atsauci uz Apvienoto Nāciju Organizācijas dokumentu.

Šajā publikācijā atrodamā informācija par ceļiem un saitēm uz tīmekļa vietnēm ir sniegta lasītāja interesēs un publikācijas izdošanas brīdī ir pareiza. Apvienoto Nāciju Organizācija neuzņemas atbildību par minētās informācijas turpmāku precizitāti, kā arī par ārējo tīmekļa vietņu saturu.

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS PUBLIKĀCIJA Pārdošanas Nr. E.06.IV.16 ISBN-10: 92-1-133755-0 ISBN-13: 978-92-1-133755-6
--

Priekšvārds

Tiesību aktu izstrādes rokasgrāmatas mērķis

Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija tika pieņemta ar Ģenerālās asamblējas 2003. gada 31. oktobra Rezolūciju Nr. 58/4. Šī praktiskā tiesību aktu izstrādes rokasgrāmata ir sagatavota, lai palīdzētu valstīm, kuras vēlas ratificēt un īstenot minēto konvenciju, tāpēc tajā ir izklāstītas tiesību aktos noteiktās prasības, kā arī skaidrotas ar tām saistītās problēmas un dažādas iespējas, kuras attiecīgās valstis var izmantot nepieciešamo tiesību aktu izstrādē.

Lai gan šī rokasgrāmata ir paredzēta galvenokārt politikas veidotājiem un likumdevējiem valstīs, kuras gatavojas ratificēt un īstenot minēto konvenciju, tās mērķis ir arī sniegt noderīgu pamatinformāciju par divpusējā tehniskā atbalsta projektiem un citām iniciatīvām, kas tiks īstenotas kā daļa no pasākumiem minētās konvencijas ratificēšanas un īstenošanas veicināšanai plašā mērogā.

Šī rokasgrāmata ir izstrādāta, lai apkopotu informāciju par dažādām juridiskām tradīcijām un atšķirīgiem institucionālās attīstības līmeņiem un attiecīgā gadījumā piedāvātu vairākas iespējas, kā minēto konvenciju īstenot. Tā kā šī rokasgrāmata galvenokārt ir paredzēta iestādēm, kas nodarbojas ar tiesību aktu izstrādāšanu, kā arī citām iestādēm valstīs, kuras gatavojas ratificēt un īstenot minēto konvenciju, ne visi konvencijas noteikumi ir tajā iztirzāti. Lielākā uzmanība ir pievērsta noteikumiem, kuri paredz izmaiņu veikšanu tiesību aktos un/vai rīcību pirms konvencijas piemērošanas attiecīgajā dalībvalstī vai laikā, kad to sāk piemērot.

Šajā rokasgrāmatā ir izklāstītas konvencijas pamatprasības, kā arī jautājumi, kuri jārisina katrai dalībvalstij, vienlaikus piedāvājot vairākas iespējas un piemērus, kas varētu interesēt valstu likumdošanas iestādes.

Vienlaicīgi ir vajadzīga gan elastība, gan konsekvence un saskaņotība starptautiskā līmenī. Ņemot to vērā, rokasgrāmatā ir uzskaitīti punkti, kuru ievērošana katrai dalībvalstij ir obligāta vai fakultatīva, un katrs pants, noteikums vai nodaļa ir sasaistīta ar citiem reģionāliem vai starptautiskiem dokumentiem un piemēriem, kā valstis, kur pastāv dažādas juridiskās tradīcijas, varētu pildīt minētās konvencijas noteikumus. Rokasgrāmatā izmantotie valstu tiesību aktu piemēri bija minēti Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programmas sponsorētā pētījumā. Tā kā lielākajā daļā valstu konvencijas īstenošana ir sākta tikai nesen, šie piemēri ir minēti, lai ilustrētu dažādas pieejas, kuras ne vienmēr ir uzskatāmas par labu praksi.

Šīs rokasgrāmatas mērķis nav sniegt konvencijas pantu galīgo juridisko interpretāciju. Rokasgrāmatas saturs nav autoritatīvs, un, izvērtējot katru no prasībām, ir jāņem vērā noteikumu faktiskais formulējums. Konvencijas noteikumi ir uzmanīgi jāiestrādā valstu tiesību aktos, kuriem parasti ir raksturīgi augstāki skaidrības un precizitātes standarti, lai sekmētu to īstenošanu, saskaņotību ar plašāku tiesību sistēmu un tradīcijām un piemērošanu. Tiesību aktu izstrādātājiem arī nevajadzētu uzreiz paļauties uz konvencijas tekstā izmantotajiem formulējumiem un terminoloģiju, bet pirms tam pārbaudīt to atbilstību citiem likumpārskāpumiem un definīcijām, kas lietotas attiecīgajā valstī spēkā esošajos tiesību aktos.

Pēc palīdzības saistībā ar minētās konvencijas īstenošanu var vērsties Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojā. Biroja adrese: *United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna International Centre, P.O. Box*

500, 1400 Vienna, Austria (Fakss (+431) 26060 5841 vai 26060 6711). Konvencijas teksts un cita būtiska informācija ir pieejama Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas biroja tīmekļa vietnē: http://www.unodc.org/unodc/en/crime_convention_corruption.html.

Pretkorupcijas konvencijas mērķi

Tā kā nelikumīgi tiek novirzīti valsts līdzekļi, korupcijas dēļ ir ierobežota tādu pakalpojumu sniegšana, no kuriem ir atkarīgi iedzīvotāji ar ierobežotiem resursiem, piemēram, veselības aprūpe, izglītība, sabiedriskais transports vai vietējās policijas darbs. Mazā korupcija rada papildu izmaksas pilsoņiem: līdzās tam, ka pakalpojumu sniegšana neatbilst prasībām, pat par visvienkāršākajām valdības darbībām, piemēram, par oficiālu dokumentu izsniegšanu, tiek prasīta samaksa.

Daudzās valstīs personas, kuras piesakās uz vadītāja apliecību, būvatļauju un citu standarta dokumentu saņemšanu, jau rēķinās ar valsts ierēdņu noteiktu “uzcenojumu”. Augstākā līmenī tiek maksātas lielākas summas par valsts līgumiem, tirdzniecības tiesībām vai izvairīšanos no pārbaudēm un birokrātijas. Tomēr korupcijas sekas ir plašākas un daudz nopietnākas, nekā varētu spriest pēc šiem kukuļiem. Korupcijas dēļ samazinās vai netiek veikti ieguldījumi, un tam ir ilglaicīgas sekas, kas izpaužas kā sociālā polarizācija, cilvēktiesību neievērošana, demokrātijas principiem neatbilstoša prakse un attīstībai un būtisku pakalpojumu sniegšanai paredzētu līdzekļu novirzīšana.

Ja resursi ir ierobežoti un korumpētas partijas tos novirza, tiek ietekmēta valdības spēja nodrošināt pamatpakalpojumu sniegšanu savas valsts pilsoņiem un veicināt ilgtspējīgu ekonomikas, sociālo un politisko attīstību. Turklāt tās dēļ var būt apdraudēta pilsoņu veselība un drošība, piemēram, ja ir izstrādāti nekvalitatīvi infrastruktūras projekti un ja pieejamās medicīniskās preces ir nepietiekamā daudzumā vai novecojušas.

Visbūtiskāk korupcija pasliktina izredzes attiecībā uz ieguldījumiem ekonomikā. Nav daudz ārvalstu firmu, kuras vēlas ieguldīt līdzekļus sabiedrībā, kurās ir papildu “nodokļu” līmenis. Valsts un starptautiskie uzņēmumi, piedāvājot kukuļus, lai nodrošinātu sev izdevīgu darījumu, mazina likumīgu ekonomisku konkurētspēju, kropļo ekonomisko izaugsmi un pastiprina nevienlīdzību. Daudzās valstīs sabiedrības aizdomas par to, ka tiesu sistēma ir korumpēta un ka privātā un sabiedriskā sektora elites pārstāvji veic noziedzīgus nodarījumus, mazina valdības leģitimitāti un grauj tiesiskumu.

Līdz ar starptautisko ieguldītāju un līdzekļu devēju pieaugošo nevēlēšanos piešķirt līdzekļus valstīm, kurās nav nodrošināts pienācīgs tiesiskums, atklātība un atbildība valsts pārvaldē, korupcija vistiešāk ietekmē valsts neaizsargātāko iedzīvotāju daļu – nabadzīgos.

Cilvēki visā pasaulē arvien vairāk apzinās, cik būtiski ir apkarot korupciju, lai panāktu, ka valdība darbojas efektīvāk un godīgāk. Arvien vairāk valstis saprot, ka kukuļošana un korporatīvās saites kavē attīstību, un lūdz Apvienoto Nāciju Organizāciju palīdzēt atrast paņēmienus, kā šādu praksi ierobežot. Tā kā *korupcijas iemesli* ir daudz un dažādi, tiesībsargāšanas un kriminālvajāšanas pasākumi, kas ir piemēroti dažām valstīm, var nebūt iedarbīgi citās.

“1. pants

Mērķu formulējums

Šīs konvencijas mērķi ir:

- a) veicināt un atbalstīt pasākumus efektīvākai un rezultatīvākai korupcijas novēršanai [profilaksei] un apkarošanai,
- b) veicināt, nodrošināt un atbalstīt starptautisko sadarbību un tehnisko palīdzību cīņā pret korupciju un tās novēršanā [profilaksē], tajā skaitā [tostarp] līdzekļu atgūšanā,
- c) veicināt godprātīgu, atbildīgu un atklātu sabiedrisko jautājumu un sabiedriskā īpašuma vadību.”

Atzinības

Šī tiesību aktu izstrādes rokasgrāmata ir tapusi, līdzdarbojoties daudzām pusēm. Rokasgrāmatas pirmā projekta izstrādē piedalījās grupa ekspertu, kas pārstāvēja dažādus ģeogrāfiskos reģionus un valstis, kurās pastāv dažādas tiesību sistēmas, un attiecīgo Apvienoto Nāciju Organizācijas iestāžu un citu starptautisku organizāciju novērotāji. Šīs rokasgrāmatas pagaidu redakciju izplatīja valdību pārstāvjiem un ekspertiem Apvienoto Nāciju Organizācijas 11. kongresā par noziedzības profilaksi un tiesībsardzību, kas notika 2005. gada 18.–25. aprīlī Bangkokā, un Noziedzības novēršanas un tiesībsardzības komisijas 14. sesijā, kas notika 2005. gada 23.–27. maijā Vīnē. Vēlāk iesniegtie papildinājumi, piezīmes un grozījumu priekšlikumi tika rūpīgi izvērtēti, izstrādājot rokasgrāmatas galīgo versiju. Īpaši sīki izstrādātus apsvērumus un ieteikumus sniedza Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas biroja Pretkorupcijas nodaļa, Eiropas Padome un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija. Sekretariāts izsaka dziļu pateicību par darbu visiem, kas iesaistījās šajā procesā.

Sekretariāts vēlas īpaši pateikties rokasgrāmatas izstrādātājam Nikam Pasam [*Nikos Passas*], kas pavadīja daudzas stundas, veicot pētījumus un atjauninot materiālu.

Tāpat Sekretariāts, izmantojot šo iespēju, vēlas pateikties Amerikas Savienoto Valstu, Austrālijas, Francijas, Grieķijas, Itālijas, Japānas, Kanādas, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes, Norvēģijas un Zviedrijas valdībai par dāsnumu, piešķirot līdzekļus Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas īstenošanas veicināšanā, tostarp šīs tiesību aktu izstrādes rokasgrāmatas izstrādei un publikācijai.

Sekretariāts izsaka pateicību arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas biroja Pētniecības institūtam (*UNICRI*) par abu ekspertu grupu sanāksmju sarīkošanu (2004. gada 10.–12. jūlijā un 2005. gada 26.–28. februārī Turīnā, Itālijā), kā arī par sanāksmju laikā sniegtajiem pakalpojumiem un to organizēšanai piešķirtajiem līdzekļiem. Rokasgrāmatas izstrādē iesaistīto ekspertu un novērotāju sarakstu sk. turpmāk.

Īpaša pateicība pienākas arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programmai (*UNDP*) un īpaši prakses vadītājai Polīnai Tamesisai [*Pauline Tamesis*], Demokrātiskās pārvaldes grupai un Attīstības politikas birojam par sniegto atbalstu tiesību aktu izstrādes rokasgrāmatas izstrādē. Jāpiemin, ka rokasgrāmatā izmantotie valstu tiesību aktu piemēri ir atrodamī *UNDP* sponsorētā pētījumā *Anti-corruption programme comparative study: a report with highlights of key lessons and challenges for UNDP review*, no kura tika iegūta liela daļa vienoto resursu vietražu (*URL*).

Ekspertu saraksts

Tiesību aktu izstrādes rokasgrāmatas izstrādē piedalījās šādi eksperti.

A. Izstrādātājs

Niks Pass [*Niko Passas*],
Ziemeļaustrumu universitātes
Tiesībaizsardzības koledžas profesors,
Amerikas Savienotās Valstis

B. Ekspertu grupas dalībnieki^{*}

Hanss Abma [*Hans Abma*],
Tieslietu ministrijas
vecākais padomnieks politikas jautājumos,
Nīderlande

Abuda Al-Saradžs [*Abboud Al-Sarraj*],
Damaskas Universitātes Juridiskās fakultātes
profesors un dekāns,
Sīrijas Arābu Republika

Gads Avonda [*Gad Awuonda*],
Ģenerālprokuratūras
Tiesību aktu izstrādes departamenta
Parlamenta pārstāvis,
Kenija

Karloss Rodrigess Bokanegra [*Carlos Rodriguez Bocanegra*],
Ārlietu ministrijas
Daudzpusējo politisko jautājumu direktorāta
konsultants,
Kolumbija

Išara Bodasinga [*Ishara Bodasing*],
Valsts civildienesta un administrācijas departamenta
vecākā speciāliste pretkorupcijas jautājumos,
Dienvidāfrika

Ivans Kolendavello S.C. [*Ivan Collendavelloo S.C.*],
Ģenerālprokuratūra,
Portluisa,
Maurīcija

Euhenio Kurijs [*Eugenio Curia*]
Ārlietu, starptautiskās tirdzniecības un reliģijas ministrijas
galvenais juriskonsults,

^{*} Sarakstā ir minēti amati, kurus eksperti ieņēma laikā, kad piedalījās ekspertu grupas sanāksmēs; rokasgrāmatas publicēšanas brīdī šie eksperti var ieņemt citus amatus.

Argentīna

Džozefs Genglovs [*Joseph Gangloff*],
Tieslietu departamenta
Starptautisko attiecību biroja
vecākais advokāts,
Amerikas Savienotās Valstis

Džoels Ernandess Garsija [*Joel Hernandez Garcia*],
Ārlietu ministrijas
juriskonsulta vietnieks,
Meksika

Zeļko Horvatičs [*Zeljko Horvatic*],
Horvātijas Tiesību zinātņu akadēmijas
prezidents,
Horvātija

Helle Klems [*Helle Klem*],
Ārlietu ministrijas
Tieslietu departamenta
ģenerāldirektora vietnieks,
Norvēģija

Armāns Riberoljess [*Armand Riberolles*],
Tieslietu ministrijas
izmeklēšanas tiesnesis,
Francija

Iļja Rogačevs [*Ilya Rogachev*],
Ārlietu ministrijas
Jauno izaicinājumu un apdraudējumu departamenta
direktora vietnieks,
Krievijas Federācija

Mariušs Skovronskis [*Mariusz Skowronski*],
Tieslietu ministrijas
Organizētās noziedzības biroja
Valsts prokuratūras
prokurors,
Polija

Pjērs Kristiāns Sokoja [*Pierre-Christian Soccoja*],
Centrālā korupcijas novēršanas dienesta [*Service central de prévention de la corruption*]
ģenerālsēkretārs,
Francija

Ahmers Bilals-Sūfi [*Ahmer Bilal Soofi*],
Pakistānas valdības
Valsts uzskaitatbildības biroja
advokāts,

Pakistāna

Tiaņs Lisjao [*Tian Lixiao*],
Ārlietu ministrijas
Starptautisko līgumu un tiesību departamenta
nodaļas direktora vietnieks,
Ķīna

Mujidīns Tuks [*Muyieddeen Touq*],
ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks
Jordānijas Hāšimītu Karalistes vēstniecībā Briselē,
Jordānija

Hirokazu Urata [*Hirokazu Urata*],
Tieslietu ministrijas Krimināllietu biroja
Ārlietu nodaļas
vecākais valsts advokāts,
Japāna

C. Valdību un starptautisko organizāciju pārstāvji

Terēze Benvenuto [*Teresa Benvenuto*],
Tieslietu ministrijas
Tiesību aktu biroja
vadītāja vietniece,
Itālija

Nikola Bonuči [*Nicola Bonucci*],
Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas
Finanšu un uzņēmējdarbības direktorāta
Pretkorupcijas nodaļas
vadītāja vietas izpildītāja

Džiliana Della (*Gillian Dell*),
organizācijas *Transparency International* sekretariāts,
Vācija

Joahims Pols [*Joachim Pohl*],
Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas
Finanšu un uzņēmējdarbības direktorāta
Pretkorupcijas nodaļas
tiesību eksperts

Polīna Tamesisa [*Pauline Tamesis*],
Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programmas
Attīstības politikas biroja
Demokrātiskās pārvaldes grupas
padomniece politikas jautājumos (korupcijas apkarošana, atbildība un atklātība)

D. Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu

nodarījumu novēršanas birojs

Dimitrs Vlass [*Dimitri Vlassis*]

Valērija Lebo [*Valérie Lebaux*]

Džunko Hirakava [*Junko Hirakawa*]

Maja Tonheima [*Mai Tonheim*]

Elza Gopala Krišnena [*Elsa Gopala Krishnan*]

Satura rādītājs

	<i>Punkti</i>	<i>Lpp.</i>
Ievads	1–17	1
A. Tiesību aktu izstrādes rokasgrāmatas Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas īstenošanai struktūra	1–3	1
B. Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas struktūra	4–17	2
I. Vispārīgi noteikumi un pienākumi, kas attiecas uz visu Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvenciju	18–35	7
A. Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas īstenošana	18–23	7
B. Terminu lietojums	24–30	9
C. Suverenitātes aizsardzība	31–35	12
II. Preventīvie pasākumi	36–168	15
A. Ievads	36–41	15
B. Preventīvā pretkorupcijas politika un prakse	42–68	16
C. Atklātības nodrošināšanas pasākumi un sistēmas valsts sektorā	69–97	25
D. Tiesu vara un kriminālvajāšana	98–108	34
E. Privātais sektors	109–126	36
F. Naudas atmazgāšanas nepieļaušana	127–168	43
G. Informācijas avoti		54
III. Kriminālās atbildības noteikšana, tiesībaizsardzība un jurisdikcija	169–521	75
A. Ievads	169–182	75
B. Kriminālās atbildības noteikšana	183–346	77
1. Pienākums noteikt kriminālo atbildību: likumpārkāpumi, kuri jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem	183–261	77
2. Pienākums noteikt kriminālo atbildību: likumpārkāpumi, kuri nav obligāti jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem	262–314	95

3. Juridisku personu atbildība	315–340	107
4. Līdzdalība un mēģinājums	341–346	114
C. Tiesībaizsardzība	347–490	115
D. Jurisdikcija	491–519	154
E. Informācijas avoti		160
IV. Starptautiskā sadarbība	520–659	175
A. Ievads	520–531	175
B. Izdošana	532–583	178
C. Savstarpēja tiesiskā palīdzība	584–630	190
D. Citi starptautiskās sadarbības veidi	631–659	208
E. Informācijas avoti		218
V. Līdzekļu atgūšana	660–792	229
A. Ievads	660–677	229
B. Preventīvie pasākumi	678–705	234
C. Tieša līdzekļu atgūšana	706–717	242
D. Līdzekļu atgūšanas mehānismi un starptautiskā sadarbība	718–755	245
E. Īpaša sadarbība un finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļas	756–764	257
F. Līdzekļu atdošana: nolīgumi un vienošanās	765–792	260
G. Informācijas avoti		266
<i>Pielikumi</i>		
II. Saraksts, kurā iekļautas dalībvalstu prasības, par ko jāinformē Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretārs		277
II. Savstarpējas norādes uz Pretkorupcijas konvencijas pantiem		281

Ievads

A. Tiesību aktu izstrādes rokasgrāmatas Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas īstenošanai struktūra

1. Šajā rokasgrāmatā ir četras galvenās daļas, kurās aprakstīti jautājumi saistībā ar preventīvajiem pasākumiem (Konvencijas II nodaļa), kriminālās atbildības noteikšanu (III nodaļa), starptautisko sadarbību (IV nodaļa) un līdzekļu atgūšanu (V nodaļa).

2. Nodaļu secība un struktūra nav veidota, atdarinot konvencijas struktūru, bet gan atbilstoši tematikai, lai šo rokasgrāmatu būtu vienkāršāk lietot valsts tiesību aktu izstrādātājiem un politikas veidotājiem, kuriem bieži nākas pievērsties īpašām problēmām un jautājumiem. Tomēr, lai nerastos pārpratumi, rokasgrāmatas nodaļu nosaukumi atbilst konvencijas nodaļu nosaukumiem. Sadaļa, kurā norādīti avoti, kur meklējama papildu informācija, ir atrodama katras nodaļas beigās. Rokasgrāmatas sadaļas, kurās aplūkoti noteikti konvencijas panti, sākas ar attiecīgā(-o) panta(-u) citātu un raksturojumu, un to struktūra ir šāda:

Galveno prasību kopsavilkums,

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus,

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt,

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs.

3. Īpaša uzmanība jāpievērš iedaļām, kurās ir sniegts katram pantam atbilstošu galveno prasību kopsavilkums – informācija par būtiskākajām prasībām, kas izklāstītas attiecīgajā pantā. Citās iedaļās ir sniegta informācija par obligātajām prasībām, kuras iestrādājot valsts tiesību aktos (ja tas vēl nav izdarīts), būs jāgroza esošie tiesību akti vai jāpieņem jauni, par fakultatīvajām prasībām, kuru vidū ir jautājumi, kas dalībvalstīm ir nopietni jāizvērtē, kā arī par pasākumiem, kuri nav obligāti, bet kurus dalībvalstis būtu ieinteresētas ieviest. Jāpiemin, ka ne vienmēr ir pieejamas visas iedaļas, un šādos gadījumos rokasgrāmatā ir iekļautas tikai svarīgākās iedaļas.

B. Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas struktūra

Vispārīgie noteikumi

4. Šajā īsajā ievada nodaļā ir noteikts konvencijas mērķis, definēti tekstā izmantotie termini, skaidrota tās piemērošana un atkārtoti uzsvērtā dalībvalstu suverenitātes aizsardzības principa nozīme.

Preventīvie pasākumi

5. Konvencijā ir noteikts, ka tās dalībvalstīm ir jāīsteno efektīva pretkorupcijas politika. Šim jautājumam ir veltīta vesela nodaļa, kurā minēti dažādi gan valsts, gan sabiedriskajā sektorā veicami pasākumi. Starp šiem pasākumiem ir minētas dažādas darbības, sākot ar institucionālu vienošanos, piemēram, par īpašas pretkorupcijas iestādes izveidi, un beidzot ar ētikas kodeksiem un politikas nostādnēm, kas veicina labu pārvaldību, taisnīgumu, atklātību

un atbildību. Konvencijā ir īpaši uzsvērts tas, cik būtiska nozīme ir sabiedrības līdzdalībai, piemēram, nevalstiskajām organizācijām un iniciatīvai no sabiedrības puses, aicinot dalībvalstis aktīvi rosināt sabiedrību līdzdarboties, kā arī uzlabot tās vispārējo izpratni par korupciju un ar to saistītajām problēmām.

Kriminālās atbildības noteikšana

6. Konvencijas turpinājumā ir noteikts, ka dalībvalstīm liela daļa korupcijas gadījumu ir jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem un citiem likumpārkāpumiem, ja attiecīgās valsts tiesību aktos šāda atbildība vēl nav paredzēta. Kriminālās atbildības noteikšana par atsevišķām darbībām saskaņā ar konvenciju ir obligāta, turklāt konvencijā ir paredzēts arī tas, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgiem nodarījumiem atzīt arī citus likumpārkāpumus. Jauninājums Pretkorupcijas konvencijā ir tāds, ka tā attiecas ne vien uz tādām korupcijas pamatformām kā kukuļošana un valsts līdzekļu izšķērdēšana, bet arī uz darbībām, kas veiktas, lai atbalstītu korupciju, tiesvedības traucēšanu, tirgošanos ar ietekmi un korupcijas ceļā iegūtu līdzekļu slēpšanu vai legalizēšanu. Visbeidzot šajā konvencijas daļā pievērsta uzmanība arī korupcijai privātajā sektorā.

Starptautiskā sadarbība

7. Konvencijā ir uzsvērts, ka visi centieni apkarot korupciju (novēršana, izmeklēšana, likumpārkāpēju tiesāšana, piesavināto līdzekļu iesaldēšana un atgūšana) ir veltīgi, ja nav nodrošināta starptautiskā sadarbība. Konvencijā ir noteiktas īpašas starptautiskās sadarbības formas, piemēram, savstarpēja tiesiskā palīdzība, vācot un pārsūtot pierādījumus, izdodot likumpārkāpējus, kā arī izsekojot, iesaldējot, atsavinot un konfiscējot korupcijas ceļā iegūtus līdzekļus. Pretstatā iepriekš pieņemtiem starptautiskiem līgumiem šajā konvencijā ir paredzēts, ka savstarpēja tiesiskā palīdzība ir jānodrošina arī tad, ja attiecīgais nodarījums netiek abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu, gadījumos, kad šāda palīdzība nav saistīta ar piespiedu līdzekļu piemērošanu. Turklāt konvencijā ir īpaši uzsvērts, ka ir jāmeklē visi iespējamie veidi, kā veicināt sadarbību. “Starptautiskās sadarbības lietās, kur noziedzīga nodarījuma abpusēja atzīšana par noziedzīgu nodarījumu tiek uzskatīta par prasību, tā tiek uzskatīta par īstenotu neatkarīgi no tā, vai pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts likumi iekļauj noziedzīgu nodarījumu tādā pašā noziedzīgu nodarījumu kategorijā vai nosauc noziedzīgu nodarījumu tādā pašā terminoloģijā, kā pieprasījumu iesniedzēja dalībvalsts, ja rīcība, saistībā ar kuru tiek meklēta palīdzība, ir noziedzīgs nodarījums saskaņā ar abu dalībvalstu likumiem.” (43. panta 2. punkts)

Līdzekļu atgūšana

8. Būtiskākais jauninājums un “konvencijas pamata princips” (51. pants) ir līdzekļu atgūšana. Šajā konvencijas daļā ir noteikts, kā tiks organizēta sadarbība un palīdzība, kā korupcijas ceļā iegūtie līdzekļi tiks atdoti pieprasījumu iesniegušajai valstij un kā tiks izvērtētas citu noziegumā cietušo vai līdzekļu likumīgo īpašnieku intereses.

9. Īsāk sakot, konvencijā ir:

a) definēti un standartizēti atsevišķi termini, kurus ar atšķirīgu nozīmi lieto dažādās valstīs vai aprindās,

b) noteikts, ka valstīm ir jāizstrādā tādi pasākumi korupcijas novēršanai, kas attiecas gan uz

valsts, gan privāto sektoru,

c) noteikts, ka valstīm konkrēti likumpārkāpumi ir jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem un jāizvērtē iespēja par tādiem atzīt arī citus likumpārkāpumus,

d) veicināta starptautiskā sadarbība, piemēram, izdodot likumpārkāpējus, nodrošinot savstarpēju tiesisko palīdzību un veicot kopīgu izmeklēšanu,

e) paredzēta līdzekļu atgūšana,

f) noteikti mācību, izpētes un informācijas izplatīšanas pasākumi,

g) ir iekļauti tehniskie noteikumi, piemēram, attiecībā uz parakstīšanu un ratifikāciju.

10. Tā kā personas, kuras ir atbildīgas par likumprojektu sagatavošanu un citiem pasākumiem, pārbauda konvencijā izvirzītās prioritātes un pienākumus, tām jāņem vērā nākamajos punktos izklāstītie norādījumi.

11. Izvirzot prioritātes, valsts tiesību aktu izstrādātājiem un citiem politikas veidotājiem jāņem vērā, ka ne visi konvencijas noteikumi ir obligāti. Parasti tādus noteikumus var sagrupēt šādās trijās kategorijās:

a) obligātie noteikumi, kuri jāiekļauj tiesību aktos (pilnīgi vai lai nodrošinātu atbilstību konkrētiem nosacījumiem),

b) pasākumi, kuri valstīm jāizvērtē, lai lemtu par to piemērošanu vai censtos tos pieņemt,

c) pasākumi, kuru veikšana nav obligāta.

12. Vienmēr, kad ir lietota frāze “visām dalībvalstīm jāpieņem”, ir runa par obligātu noteikumu. Citos gadījumos, piemēram, kad rokasgrāmatā ir teikts “jāizvērtē iespēja pieņemt” vai “jācenšas”, valstis tiek rosinātas apsvērt konkrētā pasākuma pieņemšanu un ieguldīt pūles, lai noskaidrotu, vai tas būtu iederīgs attiecīgās valsts tiesību sistēmā. Aprakstot fakultatīvos noteikumus, rokasgrāmatā ir lietota frāze “var pieņemt”.

13. Vairākos pantos ir iekļautas drošības klauzulas, kuras darbojas kā filtri gadījumos, kad jānosaka tādu dalībvalstu pienākumi, kuru konstitucionālajos vai pamatnoteikumos ir pretrunas, pieņemot, ka attiecīgajām valstīm ir jāveic noteikti pasākumi “saskaņā ar [to] konstitūciju un tiesību principiem” (piem., 20. pants), “tādā mērā, kādā tas nav pretrunā ar pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem]” (piem., 46. panta 17. punkts), “tādā mērā, kādā šī prasība atbilst to nacionālajiem normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem, kā arī to tiesvedības un citām procedūrām” (piem., 31. panta 8. punkts) vai “tādā apmērā, kādā to pieļauj [to] nacionālās tiesiskās sistēmas pamatprincipi” (50. panta 1. punkts).

14. Katras sadaļas galveno prasību kopsavilkumā ir uzskaitīti gan obligāti veicamie pasākumi, gan pasākumi, kuru piemērošana valstīm ir jāizvērtē vai kuri tām jācenšas piemērot. Turpmākajā tekstā kā pirmie ir aprakstīti obligātie pasākumi un pēc tam – pasākumi, kuri dalībvalstī jāizvērtē vai jācenšas piemērot, un fakultatīvie pasākumi.

15. Atsevišķos konvencijas pantos, runājot par kriminālās atbildības noteikšanu, ir lietots

izteiciens “jāpieņem tādi normatīvie akti un jāveic citi pasākumi, kas var būt nepieciešami”. Atsauce uz “citiem pasākumiem” nav paredzēta tam, lai pieprasītu vai atļautu noteikt kriminālo atbildību, ja nav pieņemti attiecīgi tiesību akti. Minētos pasākumus var veikt tikai tad, ja pastāv attiecīgi tiesību akti, un tie ir uzskatāmi par papildinājumu tiesību aktos noteiktajam.

16. Tiesību aktu izstrādātājiem nevajadzētu uzreiz paļauties uz konvencijas tekstā izmantotajiem formulējumiem un terminoloģiju, bet pirms tam pārbaudīt to atbilstību citiem likumpārkāpumiem, definīcijām un lietojumam tiesību aktos. Tā kā konvencija ir starptautisks juridisks teksts, tajā ir lietoti vispārīgi formulējumi un tā ir adresēta valstu valdībām. Tāpēc tiesību aktu izstrādātājiem ir jābūt uzmanīgiem, nolemjot izmantot konvencijas teksta fragmentus, un viņi tiek aicināti jebkurā gadījumā pārņemt dažādos pantos ietverto būtību un jēgu. Lai palīdzētu šajā procesā, šajā rokasgrāmatā būs citētas vairākas skaidrojošas piezīmes, kuras konvencijas projekta izstrādes laikā tika apspriestas *Ad hoc* komitejā Pretkorupcijas konvencijas izstrādei (sk. A/58/422/Add.1), sniedzot papildu kontekstu un ieskatu tajā, kādi bijuši konvencijas izstrādātāju nodomi un kas viņos raisījis bažas.

17. Katrā sadaļā ir minēti vairāki valstu tiesību aktu piemēri. Minētie tiesību akti nav uzskatāmi par paraugiem tiesību aktu izstrādē, jo tie nav regulāri pārskatīti, lai izvērtētu, vai tie nodrošina konvencijas noteikumu atbilstošu īstenošanu. Izvērtējot šos piemērus, tiem, kuri vēlas īstenot konvenciju, ir jāpievērš uzmanība arī būtiskajām atšķirībām tiesību sistēmās, kā arī citām sociāli ekonomikas, politikas, tiesību un kultūras īpatnībām, kas ir raksturīgas dažādām jurisdikcijām.

I. Vispārīgi noteikumi un pienākumi, kas attiecas uz visu Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvenciju

A. Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijas īstenošana

“65. pants

Konvencijas īstenošana

1. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālo likumu [tiesību aktu] pamatprincipiem jāveic nepieciešamie pasākumi, tajā skaitā [tostarp] tiesiski un administratīvi pasākumi, lai nodrošinātu tās pienākumu īstenošanu saskaņā ar šo konvenciju.
2. Katra dalībvalsts var pieņemt daudz noteiktākus un stingrākus līdzekļus nekā tie, kas norādīti šajā konvencijā, lai novērstu [nepieļautu] un apkarotu korupciju.”

“30. pants

Kriminālvajāšana, tiesāšana un sankcijas

9. Nekas no šajā konvencijā paredzētā neietekmē principu, ka noziedzīga nodarījuma apraksts, kas noteikts saskaņā ar šo konvenciju, un piemērojamā tiesiskā aizstāvība vai citi tiesību principi, kas kontrolē uzvedības likumīgumu, tiek atstāts dalībvalsts nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] ziņā, kā arī to, ka saskaņā ar šiem likumiem tiek izmeklēti šādi noziedzīgie nodarījumi piemērots sods.”

18. Konvencijas 65. panta 1. punkta mērķis ir nodrošināt to, ka valstu likumdevēji, īstenojot konvencijas noteikumus, rīkojas saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību sistēmas pamatprincipiem.

19. Īstenošanu var veikt, pieņemot jaunus tiesību aktus vai grozot esošos. Citu saistīto konvenciju¹ puses jau var būt daļēji nodrošinājušas atbilstību vismaz attiecībā uz atsevišķiem Pretkorupcijas konvencijas noteikumiem. Likumpārkāpumi, kas noteikti attiecīgās valsts tiesību aktos, ar kuriem īstenoti konvencijas noteikumi, neatkarīgi no tā, vai šie tiesību akti pastāvējuši jau iepriekš vai tikai nesen pieņemti, pēc nosaukuma un no terminoloģijas viedokļa bieži sakrītīs ar konvencijā minētajiem likumpārkāpumiem, bet tas nav svarīgi. Tuva sakritība ir vēlama, piemēram, lai atvieglotu starptautisko sadarbību, izdošanas procedūras un līdzekļu atgūšanu, bet tā nav obligāta, ja par visiem konvencijā minētajiem likumpārkāpumiem ir paredzēta kriminālā atbildība.

20. Konvencijas 30. panta 9. punktā atkārtoti uzsvērts princips, ka likumpārkāpumu aprakstu

¹ Piemēram, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) Konvencija par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos (1997), Āfrikas Savienības Konvencija par korupcijas nepieļaušanu un apkarošanu (2003), Dienvidāfrikas Attīstības kopienas Pretkorupcijas protokols (2001), Amerikas valstu pretkorupcijas konvencija (1996), Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija (1999), Eiropas Padomes Civiltiesību pretkorupcijas konvencija (1999) un Konvencija cīņai pret korupciju Eiropas Kopienas amatpersonu vai Eiropas Savienības valstu amatpersonu darbībā (1998).

iekļaušana valsts tiesību aktos tiek atstāta dalībvalstu ziņā (sk. arī 31. panta 10. punktu un šīs rokasgrāmatas III nodaļu par kriminālās atbildības noteikšanu). Valsts līmenī likumpārskatīšanas darbības joma var atšķirties (piemēram, diviem vai vairākiem valsts tiesību aktos noteiktiem noziedzīgiem nodarījumiem atbilst viens konvencijā ietverts noziedzīgs nodarījums), jo īpaši gadījumos, kad runa ir par iepriekš spēkā esošiem tiesību aktiem vai tiesu praksi.²

21. Jāuzsver, ka konvencijas obligātie noteikumi ir kā robežvērtība, kura valstīm jāsasniedz, lai nodrošinātu atbilstību. Ja obligātie standarti ir izpildīti, dalībvalstis šos standartus var pārsniegt un vairākos noteikumos pat tiek nepārprotami aicinātas to darīt. Atsevišķos gadījumos citās konvencijās, kuru dalībvalstis ir attiecīgās valstis vai par kuru dalībvalstīm tās vēlas kļūt, ir noteiktas stingrākas prasības.³

22. Jāpiemin, ka Pretkorupcijas konvencijas 62. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir “jāveic pasākumi optimālākai šīs konvencijas ieviešanai iespējamā apmērā, izmantojot starptautisku sadarbību, ņemot vērā korupcijas vispārējo negatīvo ietekmi uz sabiedrību, īpaši ilgtspējīgā attīstībā”.

23. Konvencijas 62. panta 2. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāvelta īpašas pūles, lai koordinētu savstarpējo sadarbību, kā arī sadarbību ar starptautiskajām vai reģionālajām organizācijām ar nolūku stiprināt jaunattīstības valstu iespējas korupcijas profilaksē un apkarošanā un sniegt ekonomisku un tehnisku atbalstu jaunattīstības valstīm, kuras vēlas īstenot konvenciju.

B. Terminu lietojums

“2. pants

Terminu lietojums

Šīs konvencijas izpratnē:

a) “valsts amatpersona” ir: i) jebkura persona, kura dalībvalstī pastāvīgi vai uz laiku ieņem vēlētu vai ieceltu, atalgotu vai neatalgotu likumdevējvaras, izpildvaras, valsts pārvaldes vai tiesu varas amatu, neatkarīgi no darba stāža ilguma; ii) jebkura cita persona, kura veic publiskas funkcijas, tajā skaitā valsts aģentūrā vai valsts uzņēmumā, vai sniedz publisko pakalpojumu, kā to paredz nacionālie normatīvie akti [valsts tiesību akti]; iii) jebkura cita persona, kura definēta kā “valsts amatpersona” nacionālajos normatīvajos aktos [valsts tiesību aktos]. Tomēr dažu šīs konvencijas II nodaļā paredzētu pasākumu sakarā “valsts amatpersona” var būt jebkura amatpersona, kura pilda valsts dienesta pienākumus vai sniedz valsts pakalpojumus, kā to paredz nacionālie normatīvie akti [valsts tiesību akti],

b) “ārvalsts amatpersona” ir jebkura persona, kura ieņem vēlētu vai ieceltu, likumdevēja,

² Konvencijas 30. panta 9. punktā arī ir noteikts, ka Pretkorupcijas konvencija neietekmē dalībvalsts tiesisko aizstāvību. Šajā ziņā šī konvencija atšķiras no citiem dokumentiem; piemēram, saskaņā ar Konvenciju par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos ir atļauti tikai divi aizsarglīdzekļi: a) par nelieliem veicināšanas maksājumiem un b) par maksājumiem, kas atļauti vai noteikti attiecīgās ārvalsts amatpersonas valsts rakstītajos tiesību aktos (sk. komentārus par ESAO Konvenciju par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos, 7. un 8. punkts).

³ Daži šādi piemēri būs minēti turpmāk saistībā ar ārvalstu ierēdņu kukuļošanu.

izpildvaras, administratīvu vai tiesu varas amatu ārvalstī, un jebkura persona, kura veic publiskas funkcijas ārvalstī, tajā skaitā valsts aģentūrā vai valsts uzņēmumā,

c) “starptautiskas publiskas [sabiedriskas] organizācijas amatpersona” ir starptautisks civildienesta ierēdnis vai jebkura persona, kuru šī organizācija ir pilnvarojusi darboties organizācijas vārdā,

d) “īpašums” nozīmē jebkura veida lietu, materiālu vai nemateriālu, kustamu vai nekustamu, ķermenisku vai bezķermenisku lietu, kā arī juridiskos dokumentus vai instrumentus, kas apliecina īpašumtiesības uz šādu mantu vai intereses šādā mantā,

e) “noziedzīgi iegūti līdzekļi” nozīmē jebkuru īpašumu, kas tieši vai netieši iegūts, izdarot kādu noziedzīgu nodarījumu,

f) “iesaldēšana” vai “izņemšana” nozīmē aizliegšanu uz laiku nodot, pārveidot, pārvietot īpašumu vai rīkoties ar to, vai arī īpašuma uzraudzības vai kontroles pārņemšanu uz laiku saskaņā ar tiesas vai citas kompetentas institūcijas rīkojumu,

g) “konfiskācija”, kas ietver īpašuma zaudēšanu, ja tāda ir paredzēta, nozīmē paliekošu īpašuma atsavināšanu saskaņā ar tiesas vai citas kompetentas institūcijas [iestādes] rīkojumu,

h) “predikatīvs nodarījums” nozīmē jebkuru noziedzīgu nodarījumu, kura rezultātā tiek iegūti noziedzīgi līdzekļi, kas var kļūt par šīs konvencijas 23. pantā definētu noziedzīga nodarījuma objektu,

i) “kontrolēta piegāde” nozīmē metodi, kas atļauj izvest ārā, izvest cauri vai ievest iekšā vienas vai vairāku valstu teritorijā nelikumīgu vai aizdomīgu kravu, ar šo valstu kompetentu institūciju [iestāžu] ziņu un to uzraudzībā, nolūkā izmeklēt kādu noziedzīgu nodarījumu un identificēt personas, kas ir iesaistītas tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.”

24. Konvencijas 2. pantā ir definēti vairāki svarīgi termini, kuri ir izmantoti visā konvencijas tekstā. Attiecīgās valsts tiesību aktos var iekļaut plašākas definīcijas, bet tās nedrīkst būt šaurākas par konvencijā lietotajiem terminu skaidrojumiem. Definīcijām, kuras dalībvalstis iestrādā savos tiesību aktos, nav noteikti jābūt formulētām tāpat kā konvencijā. Visi 2. pantā definētie termini ir saistīti ar konvencijas materiālajām tiesību normām un prasībām pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus.⁴ Tāpēc ir rūpīgi jāizvērtē, vai visas personas, kas konvencijas 2. pantā ir definētas kā “valsts amatpersonas”, par tādām tiek uzskatītas arī saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem un veicot valsts pasākumus.

25. Piemēram, konvencijas noteikumi par “valsts amatpersonām” attiecas uz visām personām, kas šādi definētas dalībvalsts tiesību aktos. Ja uz kādām no minētajām personām valsts tiesību aktos iekļautās definīcijas neattiecas, šīs konvencijas izpratnē “valsts amatpersona” ir “jebkura persona, kura dalībvalstī pastāvīgi vai uz laiku ieņem vēlētu vai ieceltu, atalgotu vai neatalgotu likumdevējvaras, izpildvaras, valsts pārvaldes vai tiesu varas amatu, neatkarīgi no darba stāža ilguma” (2. panta a) apakšpunkta i) punkts), kā arī “jebkura cita persona, kura veic publiskas [sabiedriskas] funkcijas, tajā skaitā [tostarp] valsts aģentūrā vai valsts uzņēmumā, vai sniedz publisko pakalpojumu, kā to paredz nacionālie normatīvie akti [valsts tiesību akti]”

⁴ Piemēram, 15. pantā ir noteikts, ka valsts amatpersonu kukuļošana ir atzīstama par noziedzīgu nodarījumu.

(2. panta a) apakšpunkta ii) punkts).⁵

26. Tomēr saistībā ar dažiem šīs konvencijas II nodaļā paredzētajiem pasākumiem⁶ “valsts amatpersona” “var būt jebkura amatpersona, kura pilda valsts dienesta pienākumus vai sniedz valsts pakalpojumus, kā to paredz nacionālie normatīvie akti [valsts tiesību akti]” (2. panta a) apakšpunkts).

27. Skaidrojošajā piezīmē ir norādīts, ka ikviena dalībvalsts, definējot terminu “valsts amatpersona”, nosaka personas, kuras atbilst 2. panta a) apakšpunkta i) punktā minētajām kategorijām, un apraksta, kā šīs kategorijas piemēro (A/58/422/Add.1, 4. p.).

28. Vairākās papildu skaidrojošajās piezīmēs ir norādīts, ka:

a) vārds “izpildvara” attiecīgā gadījumā ir attiecināms arī uz bruņotajiem spēkiem (A/58/422/Add.1, 2. p.). Citā skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka termins “amats” ir attiecināms uz amatiem visos valsts pārvaldes līmeņos un apakšvienībās – no valsts līmeņa līdz vietējam. Valstīs, kurās pastāv subnacionālas pārvaldes vienības (piemēram, provinču, municipālās vai vietējās vienības), kam raksturīga pašpārvalde, tostarp valstīs, kurās šādas struktūras netiek uzskatītas par daļu no valsts, attiecīgās valstis var uzskatīt, ka termins “amats” attiecas arī uz šiem līmeņiem (A/58/422/Add.1, 3. p.),

b) termins “ārvalsts” attiecas uz visiem valsts pārvaldes līmeņiem un apakšvienībām – no valsts līmeņa līdz vietējam (A/58/422/Add.1, 5. p.),

c) ar frāzi “jebkura veida lietas” jāsaprot arī līdzekļi un juridiskās tiesības uz aktīviem (A/58/422/Add.1, 6. p.),

d) vārdu savienojums “uz laiku” 2. panta f) apakšpunktā ir jāsaprot kā norāde uz to, ka tiesības uz īpašumu ir atjaunojamas (A/58/422/Add.1, 7. p.).

29. Dalībvalstis var izmantot tādas definīcijas, kas ir plašākas vai ietver vairāk informācijas nekā 2. pantā iekļautās definīcijas.

30. Jāuzsver, ka dalībvalstīm savos tiesību aktos nav obligāti jāiekļauj konvencijā lietotās definīcijas. Ja pastāv vairāki reģionāli un citi pret korupciju vērsti dokumenti (kā arī tādi, kas vērsti pret starptautisko noziedzību un terorismu), dalībvalstis tiek aicinātas ņemt vērā arī tos un nodrošināt savu tiesību aktu saderību ar tiem (sīkāku informāciju sk. šīs rokasgrāmatas II–V nodaļā, t. i., nodaļās, kurās izklāstīti preventīvie pasākumi, kriminālās atbildības noteikšana, starptautiskā sadarbība un līdzekļu atgūšana).

⁵ Valstīm, kas ir dalībvalstis ESAO Konvencijai par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos, savos tiesību aktos ir jāsniedz termina “ārvalsts amatpersona” autonoma definīcija. Tas nozīmē, ka šī definīcija ir jāiekļauj tiesību aktos un tai nav noteikti jāaskan ar definīciju, kas atrodama konkrētās ārvalsts amatpersonas valsts tiesību aktos.

⁶ Sk., piemēram, 8. panta 1. un 4.–6. punktu.

C. Suverenitātes aizsardzība

“4. pants

Suverenitātes aizsardzība

1. Dalībvalstis veic savus pienākumus saskaņā ar šo konvenciju tādā veidā, kas atbilst valstu suverēnās vienlīdzības un teritoriālās integritātes principiem, kā arī neiejaucšanās citu valstu iekšējās lietās principam.

2. Nekas no šajā konvencijā paredzētā nedod tiesības kādai dalībvalstij īstenot savu jurisdikciju citas valsts teritorijā vai pildīt funkcijas, kas ekskluzīvi piešķirtas citas valsts dienestiem saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem].”

31. Pretkorupcijas konvencijā tiek cienīta un aizsargāta dalībvalstu suverenitāte. Konvencijas 4. pantā ir skaidri noteikts, ka, īstenojot konvencijas noteikumus, ir būtiski aizsargāt valstu suverenitāti. Šā panta noteikumi ir pašizskaidrojoši.

32. Skaidrojošajā piezīmē ir norādīts, ka neiejaucšanās princips ir jāsaprot, ņemot vērā Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu 2. pantu (A/58/422/Add.1, 10. punkts).

33. Pastāv arī citi noteikumi, kas aizsargā turpmāk konvencijā noteiktās valsts prerogatīvas un suverenitāti. Piemēram, saskaņā ar konvencijas 30. panta 9. punktu nekā no konvencijā noteiktā neietekmē principu, ka dalībvalsts tiesību aktos ir paredzēts:

a) tādu likumpārkāpumu apraksts, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem,

b) piemērojamā tiesiskā aizstāvība,

c) tiesību principi, kas kontrolē uzvedības likumīgumu,

d) kriminālvajāšana un sods.

34. Turklāt saskaņā ar 30. panta 1. punktu konkrētā dalībvalsts, izvērtējot likumpārkāpuma smagumu, var noteikt atbilstošas sankcijas.

35. Visbeidzot 31. pantā, kurā izklāstīti ar īpašuma iesaldēšanu, izņemšanu un konfiskāciju saistīti jautājumi, ir noteikts: “Nekas no tā, kas izklāstīts šajā pantā, nedrīkst ietekmēt principu, ka pasākumiem, kas tajā minēti, ir jābūt noteiktiem un īstenotiem saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem].” (10. punkts)

II. Preventīvie pasākumi

A. Ievads

36. Korupcija, tāpat kā jebkurš cits noziegums, rodas situācijās, kad pastāv iespējas iesaistīties nelikumīgās darbībās, kad ir daudz iemeslu šādas iespējas izmantot un kad tiek īstenota nepilnīga sociālā kontrole. Korupcijas novēršana ir efektīvāka vidē, kurā mazinās minētās iespējas, tiek veicināta godprātība, ir iespējams nodrošināt atklātību, pastāv stingras un likumīgas normatīvās pamatnostādnes un valsts un privātā sektora, kā arī pilsoniskās sabiedrības centieni ir saskaņoti.

37. Šajā rokasgrāmatas sadaļā izklāstītie noteikumi ir pirmais solis ceļā uz visu Pretkorupcijas konvencijas galveno mērķu sasniegšanu. Kā noteikts 1. pantā, konvencijas mērķis ir efektīvi novērst un apkarot šo ļaunumu, sekmēt starptautisko sadarbību un tehnisko palīdzību, kā arī veicināt godprātīgu, atbildīgu un atklātu sabiedrisko jautājumu un sabiedriskā īpašuma vadību.

38. Šajā rokasgrāmatas nodaļā uzmanība ir pievērsta preventīvajiem pasākumiem, standartiem un procedūrām. Konvencijas 5. pantā ir izvirzīti galvenie mērķi attiecībā uz korupcijas novēršanu, kā arī līdzekļi, kas jāpiemēro šo mērķi īstenošanā, ievērojot attiecīgās valsts tiesību aktu pamatprincipus. Dalībvalstīm ir lūgts ieviest vai saglabāt virkni koordinētu un efektīvu pasākumu un politikas nostādņu, kuras vērstas pret korupciju un kuru mērķis ir sekmēt pilsoniskās sabiedrības līdzdalību, tiesisku un atbilstīgu sabiedrības interešu pārvaldību, kā arī atklātību un atbildību. Turpmāk 5. pantā ir uzsvērtas korupcijas novēršanas nozīme (sk. arī 1. panta a) apakšpunktu), nepieciešamība pastāvīgi izvērtēt esošo pretkorupcijas pasākumu kopumu un starptautiskā sadarbība (sk. arī 1. panta b) apakšpunktu).

39. Turpmākajos pantos ir atspoguļots, kā minētos pamatprincipus var īstenot saskaņā ar attiecīgo dalībvalstu tiesību pamatprincipiem. Tā kā korupcijas novēršanas politikas nostādņu, pasākumu un iestāžu efektivitāti var uzlabot, informējot sabiedrību un nodrošinot pilsoniskās sabiedrības līdzdalību, konvencijas 5., 6., 10. un 13. pantu apskata kopā.

40. Nākamajā sadaļā ir izklāstīti 7. un 9. panta noteikumi, kuri ir saistīti ar pasākumiem un sistēmām, kas vajadzīgas, lai īstenotu īpašo mērķi attiecībā uz atklātības nodrošināšanu valsts sektorā.

41. Attiecīgajā nodaļā ir izklāstīti pasākumi, kas saistīti ar korupcijas profilaksi valstu tiesu varas un kriminālvajāšanas iestādēs, kā arī privātajā sektorā veicamie preventīvie pasākumi. Nodaļas nobeigumā ir iekļauta sadaļa par naudas atmazgāšanas profilaksi.

B. Preventīvā pretkorupcijas politika un prakse

42. Konvencijas 5. pantā ir apspriesta prakse, nevis tiesību akti. Tas ir kā pamats 6. pantam un preambula konvencijas II nodaļai.

43. Konvencijas 6. pantā nav runa par kādas noteiktas aģentūras izveidi kādā noteiktā līmenī. Runa ir par spēju izpildīt šajā pantā uzskaitītos uzdevumus.

“5. pants

Preventīvā pretkorupcijas politika un prakse

1. Katrai dalībvalstij, ievērojot tās tiesību pamatprincipus, jāizstrādā, jāievieš vai jānodrošina efektīva, koordinēta pretkorupcijas politika, kas veicina sabiedrības līdzdalību un ataino likumības principus, atbilstīgu sabiedrisko jautājumu un sabiedrības īpašuma pārvaldīšanu, godprātību, atklātību un atbildīgumu.
2. Katrai dalībvalstij jātiecas iedibināt un veicināt efektīvu praksi, kas vērsta uz korupcijas novēršanu.
3. Katrai dalībvalstij jācenšas periodiski izvērtēt attiecīgos tiesību instrumentus un administratīvos līdzekļus, lai nodrošinātu to atbilstību korupcijas novēršanai un apkarošanai.
4. Dalībvalstīm, lai veicinātu un izstrādātu šajā pantā norādītos pasākumus, adekvāti un saskaņā ar to tiesību pamatprincipiem jāsadarbojas savā starpā, kā arī ar attiecīgajām starptautiskajām un reģionālajām organizācijām. Šāda sadarbība var ietvert līdzdarbošanos tādās starptautiskās programmās un projektos, kuru mērķis ir korupcijas novēršana.”

“6. pants

Preventīvā pretkorupcijas organizācija vai organizācijas

1. Katrai dalībvalstij, ievērojot tās tiesību pamatprincipus, jānodrošina, ka tiek izveidota organizācija vai organizācijas, kura novērš korupciju ar tādiem līdzekļiem kā:
 - a) Ieviešot politiku, kas norādīta šīs konvencijas 5. pantā, un, kad nepieciešams, pārtraugot un koordinējot tās īstenošanu,
 - b) Paplašinot un izplatot zināšanas par korupcijas novēršanu.
2. Katrai dalībvalstij, ievērojot tās tiesību pamatprincipus, jāpiešķir šī panta 1. punktā minētajai organizācijai vai organizācijām nepieciešamo neatkarību, lai minētā organizācija vai organizācijas spētu pildīt savus pienākumus efektīvi un brīvi no nepienācīgas ietekmēšanas. Tās būtu jānodrošina ar nepieciešamajiem materiālajiem resursiem un speciāli izglītotu personālu, kā arī ar apmācībām, kas šādiem darbiniekiem nepieciešama to amata pienākumu izpildei.
3. Katrai dalībvalstij jāpaziņo Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāram tās iestādes vai iestāžu nosaukumu un adresi, kuri var palīdzēt citām dalībvalstīm izstrādāt un ieviest specifiskus pasākumus korupcijas novēršanai.”

“10. pants

Publiskie ziņojumi

Nemot vērā nepieciešamību apkarot korupciju, katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālo

normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem, jāveic tādi pasākumi, kas var būt nepieciešami, lai veicinātu tās administrācijas darbības atklātumu, tai skaitā saistībā ar tās darbības organizāciju, funkciju izpildes un, kur tas ir piemēroti, lēmumu pieņemšanas procesos. Šādi pasākumi var būt:

- a) procedūru vai noteikumu pieņemšana, atļaujot sabiedrības locekļiem, kur tas ir piemēroti, iegūt informāciju par savas valsts administrācijas organizāciju, funkciju izpildes un lēmumu pieņemšanas procesiem, kā arī, ņemot vērā privātās dzīves un personas datu aizsardzību, informāciju par ar sabiedrības locekļiem saistītiem lēmumiem un tiesību aktiem,
- b) administratīvo procedūru vienkāršošana, kur tas ir piemēroti, lai veicinātu publisku piekļuvi kompetentām lēmumus pieņemošām institūcijām, un
- c) informācijas, kas var ietvert periodiskus ziņojumus par korupcijas riskiem valsts administrācijā, publicēšana.”

“13. pants

Sabiedrības līdzdalība

1. Katrai dalībvalstij savu līdzekļu robežās un saskaņā ar nacionālo normatīvo aktu [tās tiesību aktu] pamatprincipiem jāveic atbilstīgi pasākumi, kas veicinātu personu un grupu, kas nepārstāv valsts sektoru, piemēram, pilsoniskās sabiedrības, nevalstiskās organizācijas un sabiedriskās organizācijas, aktīvu līdzdalību korupcijas novēršanā un cīņā pret to, kā arī lai paaugstinātu sabiedrības zināšanas par korupcijas esamību, izpratni par tās cēloņiem un svarīgumu, un tās radītajiem draudiem. Šī līdzdalība jāveicina ar šādiem pasākumiem:

- a) nodrošinot atklātību un veicinot sabiedrības ieguldījumu lēmumu pieņemšanas procesos,
- b) nodrošinot efektīvu sabiedrības piekļuvi informācijai,
- c) veicot sabiedrības informēšanas aktivitātes, kas sekmētu neieciešamu attieksmi pret korupciju, kā arī veidojot sabiedrības izglītošanas programmas, to skaitā izglītības programmas skolās un universitātēs,
- d) respektēt, veicināt un aizsargāt brīvību meklēt, saņemt, publicēt un izplatīt informāciju, kas ir saistīta ar korupciju. Šāda brīvība var būt pakļauta noteiktiem ierobežojumiem, taču tikai tādiem, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami:
 - i) citu tiesību vai cieņas respektēšanai;
 - ii) nacionālās drošības vai sabiedriskās kārtības, vai arī sabiedrības veselības vai morāles aizsardzībai.

2. Katrai dalībvalstij jāpieņem atbilstoši līdzekļi, kas nodrošinātu, ka attiecīgās šajā konvencijā norādītās pretkorupcijas organizācijas, sabiedrībai ir zināmas, un, lai nepieciešamības gadījumā veicinātu piekļuvi šādām organizācijām, lai iesniegtu ziņojumus, to skaitā anonīmus, par jebkuriem gadījumiem, kurus var uzskatīt par noziedzīgiem darījumiem saskaņā ar šo konvenciju.”

Galveno prasību kopsavilkums

44. Saskaņā ar 5. pantu dalībvalstīm ir:

a) jāizstrādā un jāīsteno vai jāsaglabā pret korupciju vērsta politikas nostādnes, kas sekmē sabiedrības līdzdalību, atspoguļo tiesiskumu un veicina saprātīgu un atklātu valsts pārvaldi (1. punkts),

b) jāsadarbojas savā starpā, kā arī ar attiecīgajām starptautiskajām un reģionālajām iestādēm, lai sasniegtu iepriekš minētos mērķus (4. punkts).

45. Saskaņā ar 6. pantu dalībvalstīm ir:

a) jānodrošina tādas pretkorupcijas organizācijas vai organizāciju izveide, kas ir atbildīga(-as) par preventīvo pasākumu un politikas īstenošanu (1. punkts);

b) jāpiešķir šai organizācijai neatkarība, lai tā varētu veikt savu uzdevumu, izvairoties no nepienācīgas ietekmēšanas, kā arī jānodrošina tai vajadzīgie resursus un atbilstošas mācības tās darbiniekiem (2. punkts).⁷

46. Saskaņā ar 10. pantu dalībvalstīm ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai veicinātu atklātību valsts pārvaldē, tostarp attiecībā uz tās organizāciju, darbību un attiecīgos gadījumos arī uz lēmumu pieņemšanas procesiem.

47. Saskaņā ar 13. pantu dalībvalstīm ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai veicinātu pilsoniskās sabiedrības, nevalstisko organizāciju un sabiedrisko organizāciju līdzdalību korupcijas apkarošanas pasākumos, kā arī jācenšas uzlabot sabiedrības izpratni par korupcijas radītajiem draudiem, rašanās iemesliem un sekām.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

48. Konvencijas 5. pantā nav paredzētas īpašas normatīvās prasības, bet gan ir noteikti dalībvalstu pienākumi attiecībā uz tādu pasākumu un politikas nostādņu izstrādi un saglabāšanu, kas vērsti uz korupcijas novēršanu un atbilst to tiesību sistēmas pamatprincipiem.⁸

49. Saskaņā ar Konvencijas 5. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jāizstrādā, jāīsteno un jāsaglabā efektīvi un koordinēti pasākumi, lai:

⁷ Sk. 60. panta (Apmācība un tehniskā palīdzība) 1. punktu par apmācības programmām, kas paredzētas darbiniekiem, kuri darbojas korupcijas profilaksē un apkarošanā.

⁸ Daži valstu pretkorupcijas plānu piemēri: Armēnijas Pretkorupcijas stratēģija un tās īstenošanas rīcības plāns, Melnkalnes Valsts pārvaldes reforma, Nigērijas Rīcības plāns Lagosas štata tiesu godprātības veicināšanai un kompetences uzlabošanai (http://www.unodc.org/pdf/crime/gpacpublications/judicial_integrity_lagos.pdf) un Rīcības plāns Borno štata tiesu godprātības veicināšanai un kompetences uzlabošanai (http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/Borno_2002.pdf), Moldovas Republikas Valsts stratēģija korupcijas novēršanai, Rumānijas Valsts pretkorupcijas stratēģija 2005.–2007. gadam, Rīcības plāns Valsts pretkorupcijas stratēģijas un Tiesu sistēmas reformu stratēģijas īstenošanai (2005–2007) (http://spaislo.org/resource_center/anticorruption_library/national_strategies.asp), Bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikas Valsts programma korupcijas novēršanai un ierobežošanai.

a) veicinātu plašākas sabiedrības līdzdalību korupcijas apkarošanā un

b) atspoguļotu:

- i) tiesiskuma,
- ii) sabiedriskā īpašuma un sabiedrisko jautājumu atbilstīgas pārvaldības,
- iii) integritātes,
- iv) atklātības un
- v) atbildības principu.

50. Šie vispārīgie mērķi ir jāīsteno, veicot vairākus obligātus un fakultatīvus pasākumus, kas izklāstīti turpmākajos konvencijas pantos.

51. Konvencijas 5. panta 4. punktā ir noteikts, ka, īstenojot minētos mērķus un vispārīgos korupcijas novēršanas pasākumus, kā arī izvērtējot jau īstenotos pretkorupcijas pasākumus, dalībvalstis saskaņā ar to tiesību pamatprincipiem sadarbojas cita ar citu, kā arī ar attiecīgajām starptautiskajām un reģionālajām organizācijām.

52. Konvencijas 6. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm, ievērojot savas tiesību sistēmas pamatprincipus, ir jāizveido un jā saglabā organizācija vai organizācijas, kuras(-u) uzdevums ir novērst korupciju:

a) īstenojot 5. panta a) apakšpunktā paredzētās politikas pamatnostādnes un pasākumus,

b) attiecīgā gadījumā pārraugot un koordinējot šādu politikas nostādņu īstenošanu. Šāda pārraudzība un koordinācija būtu vissvarīgākā gadījumos, kad par korupcijas novēršanu ir atbildīgas vairākas organizācijas,

c) gūstot un izplatot zināšanas par korupcijas novēršanu.⁹

53. Konvencijas 6. panta 2. punktā ir noteikts, ka valstis organizācijai, kas atbild par korupcijas novēršanas politikas nostādņām un pasākumiem, nodrošina:

a) “neatkarību”, lai tā varētu veikt savus pienākumus, nepakļaujoties “nepienācīgai ietekmēšanai”, un atbilstoši attiecīgās valsts tiesību sistēmas pamatprincipiem,

b) atbilstošu materiālo bāzi, īpaši izglītotus darbiniekus un mācības, kas viņiem nepieciešamas amata pienākumu izpildei.

54. Konvencijā nav paredzēts, ka iepriekš minēto uzdevumu izpildei jāveido un jā saglabā vairākas iestādes vai organizācijas. Tajā ir atzīts, ka, ņemot vērā daudzos pienākumus un uzdevumus, pastāv iespēja, ka par to izpildi jau atbild dažādas iepriekš izveidotas institūcijas.

55. Lai izveidotu pretkorupcijas organizāciju, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.¹⁰ Konvencijas 6. pantā minētās organizācijas var būt tās pašas, kuras minētas 36. pantā, kas attiecas uz uzdevumiem korupcijas apkarošanai tiesībsardzības jomā (sk. A/58/422/Add.1. 11. p.). Proti, šīs organizācijas var būt tiesīgas saņemt sūdzības par korupciju un atsevišķos

⁹ Pievērsiet uzmanību arī tādiem papildu pienākumiem kā sabiedrības informēšana par šādu pretkorupcijas organizāciju esamību (sk. šīs rokasgrāmatas 64. punktu, kas attiecas uz konvencijas 13. panta 2. punktu).

¹⁰ Sk. 5. panta 3. punktu Āfrikas Savienības Konvencijā par korupcijas novēršanu un apkarošanu un 4. panta 1. punkta g) apakšpunktu Dienvidāfrikas Attīstības kopienas Pretkorupcijas protokolā.

gadījumos arī izmeklēt ar korupciju saistītus likumpārkāpumus.¹¹

56. Vairākos konvencijas pantos ir pieminēta iestāžu sistēma, kura nepieciešama, lai efektīvi īstenotu konvenciju. Konvencijas 6. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāizveido vai jā saglabā pretkorupcijas organizācija vai organizācijas, kurām ir uzticētas preventīvās funkcijas. Konvencijas 36. pantā (Specializētās iestādes) ir noteikts, ka dalībvalstīm ir “jānodrošina specializētu korupcijas apkarošanas tiesību aizsardzības organizācijas vai organizāciju, vai personu esamība”. Turklāt 46. panta 13. punktā (Savstarpējā tiesiskā palīdzība) ir paredzēts, ka dalībvalstis izraugās centrālo iestādi, kura ir kompetenta saņemt savstarpējās tiesiskās palīdzības pieprasījumus (sk. arī IV nodaļas C sadaļu turpmāk), un 58. pantā (Finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļa) ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē tādas finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļas (FDIN) izveide, kura būtu atbildīga par ziņojumu attiecībā uz aizdomīgiem finanšu darījumiem saņemšanu, analīzi un izplatīšanu (sk. arī V nodaļas E sadaļu turpmāk).¹²

57. Lai gan uz preventīvajiem pasākumiem, tiesībaizsardzības funkcijām un attiecīgajām organizācijām attiecas dažādi konvencijas panti (attieciņi 6. un 36. pants), dalībvalstis preventīvās un tiesībaizsardzības funkcijas var uzticēt vienai organizācijai.¹³

58. Korupcijas novēršanā un efektivitātes uzlabošanā liela nozīme ir tam, ka sabiedrība uzticas valsts pārvaldei un jūtas par to atbildīga. Tāpēc 10. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic attieciņi pasākumi, lai atbilstoši to tiesību sistēmas pamatprincipiem veicinātu atklātību attiecībā uz valsts pārvaldes organizāciju, darbību un attieciņos gadījumos arī uz lēmumu pieņemšanas procesiem un/vai citiem aspektiem.

59. Lai izpildītu šo vispārīgo pienākumu, var veikt, piemēram, šādus pasākumus:

a) ieviest attieciņus noteikumus un procedūras, lai sabiedrības locekļi varētu iegūt informāciju par i) savas valsts pārvaldes organizāciju, funkcijām un attieciņā gadījumā arī par lēmumu pieņemšanas procesiem un ii) lēmumiem un tiesību aktiem, kas saistīti ar sabiedrības locekļiem un tiek sniegta, ievērojot privātās dzīves un personas datu aizsardzību (10. panta a) apakšpunkts). Pildot šo īpašo uzdevumu attieciņā uz personas datu aizsardzību, valstu tiesību aktu izstrādātāji varētu pamatoties uz “principiem, kuri izklāstīti Pamatnostādnēs par elektronisko personas datu datņu noteikumiem, kas pieņemtas ar ANO Ģenerālās asamblejas 1990. gada 14. decembra rezolūciju Nr. 45/95” (A/58/422/Add.1, 14. p.),

¹¹ Šādas tiesības ir, piemēram, Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģiona Neatkarīgajai pretkorupcijas komisijai.

¹² Ņemiet vērā, ka valstīm var būt jāievēro citas prasības, kas noteiktas citos starptautiskos nolīgumos vai standartos. Piemēram, saskaņā ar 11. pantu ESAO Konvencijā par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos šīs konvencijas dalībvalstīm ir jāizraugās iestāde, kas ir atbildīga par izdošanas lūgumu sūtīšanu vai saņemšanu. Sk. arī 26. ieteikumu Četrdesmit ieteikumos, kurus izstrādājusi Finanšu darba grupa nelikumīgi iegūto līdzekļu legalizācijas apkarošanai un kuri attiecas uz tādas FDIN izveidi, kas darbojas kā valsts centrs, kur tiek saņemti (un, ja atļauts, arī pieprasīti), analizēti un izplatīti aizdomīgu finanšu darījumu ziņojumi (AFDZ) un cita informācija, kas attiecas uz iespējamu naudas atmazgāšanu vai terorisma finansēšanu. Šai FDIN ir jānodrošina tas, lai tieši vai netieši laikus būtu pieejama finanšu, administratīvā un tiesībaizsardzības informācija, kura tai ir vajadzīga, lai pienāciņi pildītu savas funkcijas, tostarp veiktu AFDZ analīzi.” (Teksts un skaidrojošās piezīmes ir pieejami http://www.fatf-gafi.org/document/31/0,2340,en_32250379_32236920_33969972_1_1_1_1,00.html.) Sk. arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību (7. panta 1. punkta b) apakšpunktu).

¹³ Piemēram, Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģiona Neatkarīgajai pretkorupcijas komisijai ir uzticēta gan sabiedrības informēšanas kampaņu rīkošana, gan par korupciju saņemto sūdzību izskatīšana un auditu veikšana valsts aģentūrās, lai izskaustu korupciju. Saskaņā ar Lietuvas tiesību aktiem īpašais izmeklēšanas dienests arī pilda gan preventīvās, gan izmeklēšanas funkcijas. Citos gadījumos pretkorupcijas aģentūras funkcijas, tostarp saukšanu pie atbildības, uzņemas tiesībsarga birojs.

b) attiecīgā gadījumā – administratīvo procedūru vienkāršošana, lai veicinātu kompetento lēmējietāžu publisko pieejamību (10. panta b) apakšpunkts), un

c) tādas informācijas publicēšana, kas var ietvert periodiskus ziņojumus par korupcijas risku valsts pārvaldē (10. panta c) apakšpunkts).

60. Atkarībā no valstī spēkā esošā tiesiskā regulējuma un tradīcijām, lai īstenotu iepriekš minētos vai citus pasākumus, kuru mērķis ir veicināt atklātību valsts pārvaldē, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

61. Lai pret korupciju vērstās stratēģijas būtu efektīvas, ir nepieciešama aktīva sabiedrības līdzdalība. Konvencijas 13. panta 1. punktā ir noteikts, ka valstīm iespēju robežās un saskaņā ar to tiesību pamatprincipiem ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai rosinātu aktīvu sabiedrības līdzdalību. Indivīdi un personu grupas, piemēram, pilsoniskā sabiedrība, nevalstiskās organizācijas un sabiedriskās organizācijas vai grupas, kas izveidotas vai atrodas attiecīgajā valstī (A/58/422/Add.1, 16. p.), ir jārosina līdzdarboties pretkorupcijas pasākumos trijās jomās:

a) korupcijas profilaksē,

b) korupcijas apkarošanā,

c) sabiedrības izpratnes uzlabošanā par korupcijas radītajiem draudiem, rašanās iemesliem un sekām.

62. Lai izpildītu šo vispārīgo pienākumu, var veikt, piemēram, šādus pasākumus:

a) veicināt atklātību un sabiedrības līdzdalību valsts lēmumu pieņemšanas procesos,

b) nodrošināt sabiedrībai efektīvu piekļuvi informācijai,

c) īstenot sabiedrības informēšanas pasākumus, kas sekmētu neiecietīgu attieksmi pret korupciju, un izstrādāt sabiedrības izglītošanas programmas, tostarp mācību programmas skolās un augstskolās;

d) respektēt, veicināt un aizsargāt brīvību meklēt, saņemt, publicēt un izplatīt informāciju, kas ir saistīta ar korupciju. Šāda brīvība var būt pakļauta noteiktiem ierobežojumiem, taču tikai tādiem, kas ir paredzēti tiesību aktos un ir nepieciešami:

i) lai cienītu citus un respektētu viņu tiesības,

ii) aizsargātu nacionālo drošību vai sabiedrisko kārtību, vai sabiedrības veselību vai morāli.

63. Saskaņā ar skaidrojošajām piezīmēm “1. punkta d) apakšpunkta mērķis ir uzsvērt pienākumus, kurus dalībvalstis jau ir izpildījušas, būdamas dalībvalstis dažādiem ar cilvēktiesību jomu saistītiem starptautiskiem nolīgumiem, kas nekādā ziņā nemaina šo valstu pienākumus” (A/58/422/Add.1, 17. p.).

64. Konvencijas 13. panta 2. punktā ir noteikts, ka valstīm ir jāveic praktiski pasākumi, lai rosinātu saziņu starp sabiedrību un iestādēm, kas darbojas korupcijas apkarošanas jomā. Valstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka sabiedrība ir informēta par iepriekš (6. pantā) pieminēto(-ajām) neatkarīgo(-ajām) pretkorupcijas organizāciju(-ām). Turklāt

valstīm ir jānodrošina, ka šī/šīs organizācija(-as) ir pieejama(-as) sabiedrībai, lai tās locekļi varētu ziņot par incidentiem un darbībām, kas saskaņā ar konvenciju ir atzītas par noziedzīgiem nodarījumiem (sk. 15.–25. pantu). Valstīm par šādiem incidentiem jāatļauj ziņot arī anonīmi. Jāpiemin arī tas, ka saskaņā ar konvencijas 39. pantu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja rosināt, lai to pilsoņi un citas personas ar pastāvīgu dzīvesvietu šo valstu teritorijā ziņotu valsts izmeklēšanas un kriminālvajāšanas institūcijām par tādu likumpārkāpumu izdarīšanu, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

65. Atkarībā no valstī spēkā esošā tiesiskā regulējuma un tradīcijām, lai īstenotu pasākumus saistībā ar pilsoniskās sabiedrības un plašākas sabiedrības iesaistīšanu korupcijas apkarošanā, var būt jāpieņem jauni tiesību akti. Valstu tiesību aktu izstrādātāju interesēs varētu būt pārskatīt spēkā esošos noteikumus attiecībā uz informācijas pieejamību, privātumu un sabiedrisko kārtību, lai redzētu, vai ir jāveic grozījumi vai jāpieņem jauni tiesību akti, lai izpildītu konvencijas prasības.

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt

66. Papildus šajā sadaļā paredzētajiem obligātajiem noteikumiem dalībvalstīm ir “jātiecas iedibināt un veicināt efektīvu praksi, kas vērsta uz korupcijas novēršanu” (5. panta 2. punkts). Šis ir vispārīgāks mudinājums vai aicinājums izstrādāt un ieviest pasākumus, ar kuru palīdzību uz korupcijas novēršanu vērstās politiskās nostādnēs var īstenot efektīvāk un katras valsts situācijai atbilstošāk.¹⁴

67. Cenšoties nodrošināt efektīvu pretkorupcijas politiku, ir regulāri jāizvērtē esošo pasākumu sekas, lai noteiktu, cik noderīgi tie ir vēlamo mērķu sasniegšanā. Tehnoloģiskie, sociāli ekonomiskie un citi apstākļi laika gaitā var arī mainīties, tāpēc var būt nepieciešami pielāgojumi. Konvencijas 5. panta 3. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir “jācenšas periodiski izvērtēt attiecīgos tiesību instrumentus un administratīvos līdzekļus, lai nodrošinātu to atbilstību korupcijas novēršanai un apkarošanai”.¹⁵

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs

68. Kā norādīts iepriekš, konvencijas 5. panta 4. punktā ir uzsvērtā starptautiskā sadarbība, kuras mērķis ir novērst korupciju. Šajā nolūkā dalībvalstis varētu būt ieinteresētas piedalīties starptautiskās programmās un projektos (sk. arī šīs rokasgrāmatas IV nodaļu par starptautisko sadarbību).

¹⁴ Piemēram, Nīderlandes valdība (Iekšlietu ministrija) izstrādā vienotas politikas rokasgrāmatas un paraugus zemākiem valdības līmeņiem, t. i., provincēm un apgabaliem; Dienvidāfrikas Valsts civildienesta pretkorupcijas stratēģijā [South Africa's Public Service Anti-Corruption Strategy], Valsts civildienesta rīcības kodeksā [Public Service Code of Conduct], Valsts finanšu pārvaldības aktā [Public Finance Management Act], Informācijas pieejamības veicināšanas aktā [Promotion of Access to Information Act] un Pamatnostādnēs finanšu informācijas sniegšanai [Financial Disclosure Framework] ir paredzēti korupcijas novēršanas pasākumi, kuri nav minēti Pretkorupcijas konvencijas prasībās.

¹⁵ To var paveikt, iesaistot specializētas iestādes vai akadēmiskās izpētes, pilsoniskās sabiedrības vai valsts sektora aģentūras ar uzraudzības funkcijām. Sk. arī 61. pantu (Informācijas par korupciju apkopošana, apmaiņa un analīze) un jo īpaši 3. punktu.

C. Atklātības nodrošināšanas pasākumi un sistēmas valsts sektorā

69. Konvencijas 7. un 9. pantā ir sīki izklāstīti jautājumi saistībā ar atklātības nodrošināšanu valsts sektorā. Lai ieviestu vai izvērtētu attiecīgajos pantos noteiktos pasākumus un sistēmas, valstīm atbilstoši to tiesību sistēmas pamatprincipiem varētu būt jāpieņem jauni tiesību akti vai jāgroza esošie.

“7. pants

Valsts sektors

1. Katrai dalībvalstij, kur tas ir piemērojams un saskan ar tās tiesību pamatprincipiem, jācenšas izveidot, uzturēt un stiprināt tādu sistēmu valsts ierēdņu un, kur tas ir piemērojams, citu nevēlētu valsts amatpersonu pieņemšanai darbā, atalgošanai, noturēšanai darbā, atbalstīšanai un aiziešanai pensijā, kas:

a) ir balstīta uz efektivitātes un atklātības principiem un objektīviem kritērijiem, tādiem kā nopelni, taisnīgums un spējas,

b) sastāv no atbilstošām procedūrām, atlasot un apmācot personas darbam tādos valsts amatos, kas ir īpaši pakļauti korupcijas riskam, un, kur iespējams, nodrošinot šādu personu rotāciju uz citiem amatiem,

c) nodrošina adekvātu atalgojumu un taisnīgas samaksas skalas piemērošanu, ņemot vērā dalībvalsts ekonomiskās attīstības līmeni,

d) paredz izglītības un apmācības programmas, nodrošinot darbiniekus ar specializētu un piemērotu apmācību, lai veicinātu viņu atbilstību valsts amata pienākumu pareizai, godīgai un piemērotai izpildei, un kas attīstītu viņus spējas apzināties tos korupcijas riskus, kas iespējami viņu amata pienākumu izpildē. Šādas programmas var atbilst attiecīgajā jomā pieņemtajiem kodeksiem un standartiem.

2. Katrai dalībvalstij arī jāapsver iespēja pieņemt attiecīgus likumdošanas [normatīvos] aktus un veikt administratīvos pasākumus atbilstoši šīs konvencijas mērķiem un saskaņā ar valsts nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem, kas noteiktu kritērijus kārtībai, kādā notiek valsts amatpersonu kandidēšana un ievēlēšana amatā.

3. Katrai dalībvalstij arī jāapsver iespēja realizēt attiecīgus likumdošanas [normatīvos] un administratīvos pasākumus, atbilstoši šīs konvencijas mērķiem un saskaņā ar valsts nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem, kas veicinātu kandidātu, kas pretendē uz vēlētu amatu, finansējuma atklātību, kā arī, kur tas ir piemērojams, politisko organizāciju finansēšanas jomā.

4. Katrai dalībvalstij, ievērojot tās nacionālo normatīvo aktu pamatprincipus [tiesību aktus], jācenšas pieņemt, uzturēt un stiprināt tādas sistēmas, kas veicina atklātību un novērš interešu konfliktus.”

“8. pants

Valsts amatpersonu ētikas kodeksi

1. Lai apkarotu korupciju, katrai dalībvalstij saskaņā ar tās tiesību sistēmas pamatprincipiem cita starpā savas valsts amatpersonu vidū jāveicina godprātība, godīgums un atbildība.
2. Jo īpaši katrai dalībvalstij jācenšas savā institucionālajā un tiesību sistēmā nodrošināt pareizu, godīgu un valsts funkciju izpildei atbilstošu uzvedības standartu vai kodeksu ievērošanu.
3. Šī panta noteikumu īstenošanā katrai dalībvalstij, kur tas ir piemēroti un saskaņā ar tās tiesību pamatprincipiem, jāņem vērā reģionālo, starpreģionālo un daudzpusējo organizāciju attiecīgās iniciatīvas, piemēram, Valsts amatpersonu ētikas kodeksu, kas ir 1996. gada 12. decembra Ģenerālās asamblejas rezolūcijas Nr. 51/59 pielikumā.
4. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem jāapsver arī iespēja ieviest pasākumus un nodrošināt sistēmu, kas paredzētu valsts amatpersonu ziņošanu attiecīgajiem dienestiem par korupcijas gadījumiem, par kuriem viņi ir uzzinājuši savu funkciju izpildes laikā.
5. Katrai dalībvalstij, kur tas ir piemēroti un saskaņā ar tās nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem, jāveicina tādu pasākumu un sistēmu ieviešanu, kas nosaka, ka valsts amatpersonām jāsniedz attiecīgajiem dienestiem paziņojumi, tajā skaitā par viņu darbībām ārpus amata pienākumu pildīšanas, nodarbinātību, investīcijām, īpašumu un nozīmīgām dāvanām vai labumiem, kas saistībā ar viņu kā valsts amatpersonu funkcijām var radīt interešu konfliktu.
6. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem jāapsver iespēja piemērot disciplinārus vai citus piespiedu līdzekļus valsts amatpersonām, kuras pārkāpj kodeksus vai standartus, kas noteikti saskaņā ar šo pantu.”

“9. pants

Valsts iepirkumi un valsts finanšu pārvaldīšana

1. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās tiesību sistēmas pamatprincipiem jāveic nepieciešamie pasākumi, lai izveidotu atbilstošu iepirkuma sistēmu, kurā lēmumu pieņemšana ir balstīta uz atklātību, konkurenci un objektīviem lēmumu pieņemšanas kritērijiem, kas ir efektīvi, turklāt novērš korupciju. Šīm sistēmām, kuru piemērošanā var ņemt vērā atbilstošos noteiktos cenu sliekšņus, cita starpā jānodrošina:
 - a) informācijas par iepirkuma procedūrām un līgumiem izplatīšanu sabiedrībā, tai skaitā informācijas par uzaicinājumiem piedalīties konkursos un informācijas par ar to saistītu vai tiem piederīgu līgumu piešķiršanu, dodot potenciālajiem pretendentiem pietiekami daudz laika, lai sagatavotos un iesniegtu savu pieteikumu,
 - b) ka iepriekš ir izstrādāti un publicēti piedalīšanās nosacījumi, tajā skaitā prasības par kandidātu atlases un līgumu piešķiršanas kritērijiem, konkursa noteikumi un to publicēšanas kārtība,
 - c) ka lēmumi par valsts iepirkumu tiek pieņemti, pamatojoties uz objektīviem un iepriekš noteiktiem kritērijiem, kas atvieglo tālākas pārbaudes par noteikumu vai procedūru

piemērošanas pareizību,

d) efektīvu vietējo pārskatīšanas sistēmu, tai skaitā efektīvu pārsūdzības sistēmu, lai nodrošinātu likumīgu veidu un iespējas vērsties pēc palīdzības gadījumā, ja netiek ievēroti saskaņā ar šo pantu izstrādātie iepirkuma noteikumi vai procedūras,

e) kur tas ir piemēroti, pasākumus, kas regulētu jautājumus par darbiniekiem, kuri atbild par iepirkumiem, piemēram, tādus kā interešu deklarēšana konkrētā valsts iepirkumā, kā arī par pārbaudes procedūrām un kvalifikācijas prasībām.

2. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās tiesību sistēmas pamatprincipiem jāveic piemēroti pasākumi, lai veicinātu valsts finanšu pārvaldes atklātību un uzskaitāmību [atbildību]. Šādiem pasākumiem citu starpā jāietver:

a) procedūras valsts budžeta apstiprināšanai,

b) savlaicīga ziņošana par ieņēmumiem un izdevumiem,

c) grāmatvedības uzskaites un audita standartu sistēmas un attiecīgu uzraudzību,

d) efektīvas un iedarbīgas riska vadības un iekšējās kontroles sistēmas un

e) kur tas ir piemēroti, korekciju veikšanu gadījumā, ja netiek ievērotas šajā pantā noteiktās prasības.”

Galveno prasību kopsavilkums

70. Saskaņā ar 7. pantu dalībvalstīm ir jāiegulda lielas pūles, lai:

a) izveidotu, uzturētu un stiprinātu sistēmas valsts ierēdņu un citu nevēlētu valsts amatpersonu pieņemšanai darbā, atalgošanai, noturēšanai darbā, paaugstināšanai un minēto personu pensionēšanās sistēmu (1. punkts),

b) veiktu pasākumus kritēriju noteikšanai attiecībā uz kārtību, kādā notiek valsts amatpersonu kandidēšana un ievēlēšana amatā (2. punkts),

c) veiktu pasākumus, kas veicina atklātību attiecībā uz vēlētu valsts amatu kandidātu finansējumu un politisko organizāciju finansēšanu (3. punkts),

d) pieņemtu, uzturētu un stiprinātu tādas sistēmas, kas veicina atklātību un novērš interešu konfliktus (4. punkts).

71. Saskaņā ar 8. pantu dalībvalstīm ir uzdevums:

a) veicināt godprātību, godīgumu un atbildību savas valsts amatpersonu vidū (1. punkts),

b) ņemt vērā reģionālo, starpreģionālo un daudzpusējo organizāciju attiecīgās iniciatīvas (3. punkts).

72. Saskaņā ar konvencijas 8. pantu valstīm ir jācenšas arī:

a) piemērot ētikas standartus vai kodeksus, lai nodrošinātu pareizu, godīgu un atbilstīgu valsts funkciju izpildi (2. punkts),

b) veikt pasākumus un izveidot sistēmas, lai nodrošinātu to, ka valsts amatpersonas ziņo attiecīgajiem dienestiem par korupcijas gadījumiem, kurus viņi konstatējuši savu pienākumu izpildes laikā (4. punkts),

c) veikt pasākumus un izveidot sistēmas, kas paredz, ka valsts amatpersonām jāziņo attiecīgajiem dienestiem par iespējamajiem interešu konfliktiem (5. punkts),

d) piemērot disciplinārus vai citus līdzekļus valsts amatpersonām, kuras pārkāpj kodeksus vai standartus, kas noteikti saskaņā ar attiecīgo konvencijas pantu (6. punkts).

73. Saskaņā ar 9. panta 1. punktu dalībvalstīm atbilstoši to tiesību sistēmas pamatprincipiem ir jāizveido iepirkuma sistēmas, kuru pamatā ir atklātība, konkurence un objektīvi lēmumu pieņemšanas kritēriji un kuras ir efektīvas arī korupcijas novēršanā.

74. Saskaņā ar 9. panta 2. punktu dalībvalstīm atbilstoši to tiesību sistēmas pamatprincipiem ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai veicinātu atklātību un atbildību valsts finanšu pārvaldē.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

75. Konvencijas 8. pantā ir iekļautas gan obligātās prasības, gan pienākumi izvērtēt noteiktus pasākumus. Par obligātu ir uzskatāms uzdevums veicināt godprātību valsts pārvaldē un sinhronizēt sistēmas, pasākumus un mehānismus, kas ieviesti attiecīgā panta īstenošanas gaitā, ņemot vērā reģionālo, starpreģionālo un daudzpusējo organizāciju attiecīgās iniciatīvas.

76. Konkrētāk, 8. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem cita starpā ir jāveicina godprātība, godīgums un atbildība savas valsts amatpersonu vidū. Pārējos panta punktos ir izklāstītas konkrētākas pamatnostādnes un ieteikumi, kas valstīm ir nopietni jāizvērtē, piemēram, rīcības kodeksu ieviešana attiecībā uz valsts funkciju izpildi (sk. diskusiju par 8. panta 2. punktu turpmāk).

77. Konvencijas 8. panta 3. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm attiecīgā gadījumā un atbilstoši šo valstu tiesību pamatprincipiem, īstenojot šā panta noteikumus, ir jāņem vērā reģionālo, starpreģionālo un daudzpusējo organizāciju attiecīgās iniciatīvas, piemēram, Starptautiskais valsts amatpersonu ētikas kodekss, kas ir iekļauts 1996. gada 12. decembra Ģenerālās asamblējas rezolūcijas Nr. 51/59 pielikumā.¹⁶

78. Konvencijas 9. pantā galvenā uzmanība pievērsta pamatotībai un atklātībai valsts iepirkumu procesā un valsts finanšu jomā.¹⁷

¹⁶ Cita attiecīga reģionālā iniciatīva ir Eiropas Padomes Ieteikums Nr. R (2000) 10 par valsts amatpersonu rīcības kodeksiem, kam pielikumā ir pievienots valsts amatpersonu rīcības kodeksa paraugs.

¹⁷ Dažas no attiecīgajām publikācijām: ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisija, *Model Law on Procurement of Goods, Construction and Services, with Guide to Enactment, with Guide to Enactment* (1984), Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka, *Procurement Policies and Rules* (2001. gada augusts) un Starptautiskais Valūtas fonds, *Code of Good Practices on Fiscal Transparency* (2001) un *Guide on Resource*

Saskaņā ar 9. panta 1. punktu dalībvalstīm atbilstoši to tiesību sistēmas pamatprincipiem ir jāizveido iepirkuma sistēmas, kuru pamatā ir atklātība, konkurence un objektīvi lēmumu pieņemšanas kritēriji un kuras cita starpā ir efektīvas arī korupcijas novēršanā.

79. Izmantojot šādas sistēmas, var ņemt vērā atbilstošas robežvērtības, piemēram, lai nepieļautu pārāk sarežģītu procedūru piemērošanu salīdzinoši mazām summām. Iepriekšējā pieredze liecina, ka pārlicēģa reglamentēšana var būt neproduktīva, jo tā drīzāk pastiprina, nevis samazina neaizsargātību pret koruptīvu rīcību.

80. Minētajām iepirkuma sistēmām ir jānodrošina vismaz tas, ka:

a) publiski tiek izplatīta informācija par iepirkuma procedūrām un līgumiem, tostarp par uzaicinājumiem piedalīties konkursos un ar tiem saistītu vai tiem piederīgu līgumu piešķiršanu, dodot iespējamajiem pretendentiem pietiekami daudz laika, lai sagatavotu un iesniegtu pieteikumus,

b) iepriekš ir izstrādāti un publicēti piedalīšanās nosacījumi, tostarp prasības par kandidātu atlases un līgumu piešķiršanas kritērijiem, konkursa noteikumi un to publicēšanas kārtība,

c) lēmumi par valsts iepirkumu tiek pieņemti, pamatojoties uz objektīviem un iepriekš noteiktiem kritērijiem, kas atvieglo turpmākas pārbaudes par noteikumu vai procedūru pareizu piemērošanu,

d) pastāv efektīva vietējā pārskatīšanas sistēma, tostarp efektīva pārsūdzības sistēma, lai nodrošinātu tiesisku palīdzību un aizsardzību gadījumā, ja netiek ievēroti saskaņā ar 9. panta 1. punktu izstrādātie noteikumi vai procedūras,

e) attiecīgos gadījumos tiek veikti pasākumi, kas reglamentē jautājumus saistībā ar darbiniekiem, kuri atbild par iepirkumiem, piemēram, sniegts paziņojums par interesēm konkrētos valsts iepirkumos, pārbaudes procedūrās un sagatavotības prasībās.

81. Lai īstenotu šos pasākumus, atkarībā no attiecīgās valsts tiesiskā regulējuma var būt jāgroza esošie tiesību akti vai jāpieņem jauni.

82. Dalībvalstis var noteikt arī citus jautājumus, kuru izpilde jānodrošina, izmantojot minētās sistēmas. Iepriekš ir uzskaitītas tikai obligātās prasības, kas noteiktas konvencijā. Tajā pašā laikā skaidrojošajās piezīmēs ir norādīts, ka “nekas no 1. punktā norādītā neliedz dalībvalstij veikt jebkādu pasākumu, lai netiktu atklāta informācija, kuru attiecīgā valsts uzskata par vajadzīgu, lai aizsargātu tās būtiskās intereses attiecībā uz valsts drošību” (A/58/422/Add.1 13. p.).

83. Saskaņā ar 9. panta 2. punktu dalībvalstīm atbilstoši to tiesību sistēmas pamatprincipiem ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai veicinātu atklātību un atbildību valsts finanšu pārvaldē. Par šādiem pasākumiem noteikti ir uzskatāmas:

a) procedūras valsts budžeta apstiprināšanai,

b) laicīga ziņošana par ieņēmumiem un izdevumiem,

-
- c) grāmatvedības uzskaites un audita standartu sistēma un tās attiecīga uzraudzība,
 - d) efektīva un iedarbīga riska vadības un iekšējās kontroles sistēma un,
 - e) kur tas ir piemēroti, korekciju veikšana gadījumā, ja netiek ievērotas 9. panta 2. punktā noteiktās prasības.

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt

84. Konvencijas 7. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jācenšas izveidot, uzturēt un stiprināt sistēmu valsts ierēdņu un, kur tas ir piemērojams, citu nevēlētu valsts amatpersonu pieņemšanai darbā, atalgošanai, noturēšanai darbā, atbalstīšanai un aiziešanai pensijā. Šīm sistēmām ir:

- a) jāpamatojas uz efektivitātes un atklātības principiem un tādiem objektīviem kritērijiem kā nopelni, taisnīgums un spējas,
- b) jāietver atbilstošas procedūras, kuras jāpiemēro, atlasot un sagatavojot personas darbam tādos valsts amatos, kas ir īpaši pakļauti korupcijas riskam, un attiecīgā gadījumā nodrošinot šādu personu pārcelšanu citā amatā,¹⁸
- c) jānodrošina adekvāts atalgojums un taisnīgas samaksas skalas piemērošana, ņemot vērā attiecīgās dalībvalsts ekonomiskās attīstības līmeni,
- d) jāparedz izglītības un mācību programmas, nodrošinot darbiniekiem specializētu un piemērotu sagatavošanu, lai veicinātu šo darbinieku atbilstību valsts funkciju pareizai, godīgai un atbilstošai izpildei un attīstītu viņus spējas apzināties ar viņu amata pienākumu izpildi saistīto korupcijas risku. Šādas programmas var atbilst attiecīgajā jomā pieņemtajiem kodeksiem un standartiem.

85. Konvencijas 7. panta 1. punktā minēto sistēmu esamība vai ieviešana “neliedz dalībvalstīm saglabāt un pieņemt īpašus pasākumus attiecībā uz neaizsargātajām iedzīvotāju grupām” (A/58/422/Add.1, 12. p.).

86. Konvencijas 7. panta turpinājumā dalībvalstis tiek aicinātas atbilstoši konvencijas mērķiem un saskaņā ar savas tiesību sistēmas pamatprincipiem izvērtēt tādu atbilstošu normatīvo aktu pieņemšanu un administratīvu pasākumu veikšanu, kas:

- b) paredz kritērijus attiecībā uz kārtību, kādā notiek valsts amatpersonu kandidēšana un ievēlēšana amatā (2. punkts), un
- c) veicina atklātību attiecībā uz vēlētu valsts amatu kandidātu finansējumu un politisko organizāciju finansēšanu (3. punkts).

87. Iepriekšējā pieredze liecina, ka vietējās varas iestādes var būt īpaši neaizsargātas pret korupciju jautājumos, kas saistīti ar valsts iepirkumu, kā arī nekustamo īpašumu, būvniecību, pilsētplānošanu, politikas finansēšanu u. c.

¹⁸ Sk., piemēram, Centrālais korupcijas novēršanas dienests [Service Central de la Prévention de la Corruption] Francijā: <http://www.justice.gouv.fr/minister/minscpc.htm>.

Tāpēc Pretkorupcijas konvencijas prasības jāņem vērā visos pārvaldes līmeņos.

88. Lai veiktu konvencijas 7. pantā noteiktos pasākumus, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

89. Pēdējā 7. pantā paredzētā prasība ir tāda, ka dalībvalstīm atbilstoši to tiesību sistēmas pamatprincipiem ir jācenšas pieņemt, saglabāt un uzlabot sistēmas, kuras veicina atklātību un novērš interešu konfliktus. Lai veiktu šos pasākumus, var arī būt jāpieņem jauni tiesību akti (4. punkts).

Rīcības kodeksi

90. Lai tiktu izpildītas dalībvalstīm izvirzītās vispārīgās un obligātās prasības attiecībā uz godprātības veicināšanu valsts pārvaldē, konvencijas 8. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm to institucionālajā un tiesību sistēmā ir jācenšas nodrošināt pareizu, godīgu un valsts funkciju izpildei atbilstošu uzvedības standartu vai kodeksu ievērošanu (2. punkts).

91. Iepriekšēja pieredze liecina, ka liela nozīme ir tam, ka ierēdņi ir informēti par ētikas principiem un kodeksiem un to atbalsta. Daži labas prakses piemēri ietver noteikumu izstrādi, izmantojot konsultēšanās principu, nevis pieeju “no augšas un leju”, ētikas kodeksu pievienošanu darba līgumiem un regulāru izpratnes veidošanas iniciatīvu organizēšanu.

92. Šādi kodeksi sekmē prognozējamību un atbalsta valsts ierēdņu sagatavošanu un mācības, kā arī palīdz viņiem risināt dilemmas un gūt atbildes uz jautājumiem, kas var rasties, pildot amata pienākumus. Tāpat rīcības kodeksos ir skaidroti standarti un noteikumi, kas jāievēro, tādējādi vienkāršojot pārkāpumu konstatēšanu un ziņošanu par tiem (sk. 33. pantu).¹⁹

93. Lai ieviestu minētos kodeksus, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

94. Konvencijas 8. pantā ir noteikts, ka ikvienai dalībvalstij saskaņā ar tās tiesību aktu pamatprincipiem jāapsver arī iespēja ieviest pasākumus un nodrošināt sistēmu, kas paredzētu, ka valsts amatpersonām ir jāziņo attiecīgajiem dienestiem par korupcijas gadījumiem, kurus viņi konstatējuši, pildot savus amata pienākumus (4. pants). Šādu pasākumu veikšana palielinātu atklāto korupcijas gadījumu skaitu, sekmētu atbildību un veicinātu sabiedrības uzticēšanos attiecībā uz vispārējo pretkorupcijas principu efektīvu īstenošanu (sk. arī 33. pantu).²⁰

95. Atsevišķu valstu tiesību aktos šāda ziņošana jau ir paredzēta. Jāpiemin tomēr, ka šis noteikums attiecas uz īpašu pienākumu, kas ir saskaņā ar korupcijas novēršanas vispārīgajiem noteikumiem. Tā vietā, lai tikai pieprasītu sniegt ziņojumus par nozieguma izdarīšanu, šā noteikuma mērķis ir izstrādāt mehānismus, sistēmas un pasākumus, kas šo ziņošanu veicinātu.

¹⁹ Konvencijas 33. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē atbilstošu pasākumu ieviešana, lai aizsargātu cilvēkus, kuri pienācīgi ziņo par faktiem vai incidentiem, kas saistīti ar likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

²⁰ Pieredze liecina, ka uzdevumu ziņot ir svarīgi skaidri formulēt un sniegt rakstiski, norādot, kurš ir jāinformē iekšēji un/vai ārēji (iekšējās ziņošanas gadījumā ir iespējami citi risinājumi, ja aizdomās tiek turēts priekšnieks), un norādot pasākumus, kas jāveic, lai aizsargātu to personu karjeru, kuri labticīgi ziņo (sk. arī 33. pantu), kā arī lai informētu ierēdņus par viņu pienākumiem un aizsardzību. Īstenojot citu labas prakses piemēru, attiecīgajā iestādē var iecelt kontaktpersonu, kura konfidenciali sniedz konsultācijas (sk. arī Eiropas Padomes ieteikumu Nr. R (2000) 10 par valsts amatpersonu rīcības kodeksiem).

96. Interesu konflikti, kā arī aizdomas par šādiem konfliktiem mazina sabiedrības ticību valsts amatpersonu un citu ierēdņu godprātībai. Lai vēl vairāk veicinātu atklātību valsts pārvaldē, konvencijas 8. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm attiecīgos gadījumos un saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem jācenšas sekmēt tādu pasākumu un sistēmu ieviešanu, kas nosaka, ka valsts amatpersonām jāsniedz paziņojumi attiecīgajiem dienestiem vismaz par:

- a) viņu darbībām ārpus amata pienākumu pildīšanas,
- b) nodarbinātību,
- c) ieguldījumiem,
- d) īpašumu un
- e) nozīmīgām dāvanām vai labumiem,

kas saistībā ar viņu kā valsts amatpersonu pienākumiem var radīt interešu konfliktu (5. punkts).

97. Visbeidzot normatīvie standarti un korupcijas gadījumu konstatēšanas un atklātības procesi ir jāpapildina ar atbilstošām sankcijām. Konvencijas 8. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm atbilstoši to tiesību aktu pamatprincipiem ir jāapsver iespēja piemērot disciplinārus vai citus piespiedu līdzekļus valsts amatpersonām, kuras pārkāpj kodeksus vai standartus, kas noteikti saskaņā ar šo pantu (6. punkts).

D. Tiesu vara un kriminālvajāšana

“11. pants

Pasākumi, kas saistīti ar tiesu varas un kriminālvajāšanas dienestiem

1. Paturot prātā tiesu varas neatkarību un tās būtisko nozīmi korupcijas apkarošanā, katrai dalībvalstij saskaņā ar tās tiesību sistēmas pamatprincipiem un bez kaitējuma tiesu varas neatkarībai jāveic pasākumi, lai stiprinātu godprātību un novērstu korupciju tiesu varai piederošo personu vidū. Šādi pasākumi var ietvert noteikumus par tiesu varai piederošo personu uzvedību.

2. Pasākumi, kas minēti šī panta pirmajā daļā, var tikt ieviesti un piemēroti arī attiecībā uz kriminālvajāšanas iestādēm tajās dalībvalstīs, kurās šīs iestādes nav iekļautas tiesu varā, bet ir neatkarīgas līdzīgi kā tiesu varas iestādes.”

Galveno prasību kopsavilkums

98. Saskaņā ar 11. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai stiprinātu tiesu varas godprātību un nepieļautu tajā korupciju. Šādi pasākumi var ietvert noteikumus par tiesu varai piederīgu personu uzvedību. Šādā gadījumā var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

99. Līdzīgus pasākumus var piemērot arī kriminālvajāšanas dienestam, ja tas darbojas tikpat neatkarīgi kā tiesu vara (2. punkts).

100. Lai īstenotu šos pasākumus, neskarot tiesu varas neatkarību un atkarībā no katras dalībvalsts tiesiskā regulējuma, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

101. Tādu valsts iestāžu neatkarība, kas nodarbojas ar starptautiskās noziedzības un korupcijas apkarošanu, tika atzīta Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību, kurā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu savu varas institūciju efektīvu rīcību, nepieļaujot un atklājot savu valsts amatpersonu korupciju un sodot par to, tostarp jānodrošina adekvāta neatkarība savām amatpersonām, lai nepieļautu iespēju izdarīt nepienācīgu spiedienu uz to darbībām (sk. Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību 9. panta 2. punktu).

102. Šie noteikumi ir pamatā arī Pretkorupcijas konvencijas 11. panta 1. punktam, kurā uzsvērtā tiesu varas neatkarība un tās būtiskā nozīme korupcijas apkarošanā. Konkrētāk, tajā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem un neskarot tiesu varas neatkarību, ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai:

a) stiprinātu godprātību un

b) nepieļautu korupciju tiesu varai piederīgu personu vidū.

103. Šādi pasākumi var ietvert noteikumus par tiesu varai piederošu personu rīcību. Lai īstenotu minētos pasākumus, dalībvalstij atkarībā no tās tradīcijām, tiesību aktiem un procedūrām var būt jāpieņem jauni tiesību akti. Piemēram, var būt jāpārskata konstitūcijas noteikumi un, iespējams, arī jāizvērtē tiesnešu iecelšanas noteikumi un procedūras, kā arī atbildības mehānismi, kurus tiesu iestādes pašas sev noteikušas, lai pārliecinātos, ka tie atbilst 11. panta prasībām.

104. Dažās valstīs, pamatojoties uz konstitūciju un/vai tiesību aktiem, pret tiesu varas pārstāvjiem (un atsevišķos gadījumos arī pret prokuratūras iestādēm) netiek veikta izmeklēšana un/vai sākta kriminālvajāšana. Galvenais iemesls šāda atbrīvojuma piešķiršanai ir tiesu varas neatkarības stiprināšana, aizsargājot tās pārstāvjus pret ļaunprātīgu saukšanu pie atbildības. Šāds atbrīvojums parasti attiecas uz darbībām, kuras attiecīgā persona veikusi, pildot sava amata pienākumus (t. i., funkcionālā imunitāte), un tas ir spēkā tikai līdz konkrētās personas pilnvaru termiņa beigām.

105. Lai gan minētajam atbrīvojumam ir nozīme tiesu varas neatkarības nodrošināšanā, tas, ka pret tiesu varas pārstāvjiem netiek uzsākta izmeklēšana un kriminālvajāšana, var apgrūtināt ar korupciju saistītu likumpārkāpumu efektīvu izmeklēšanu un kriminālvajāšanas uzsākšanu pret aizdomās turamo personu divu iemeslu dēļ: a) šāds atbrīvojums varētu ietekmēt procesu, kura laikā tiek konstatēta citu personu (t. i., personu, uz kuriem atbrīvojums neattiecas) saistība ar attiecīgo likumpārkāpumu, kā arī konkrētā gadījuma izmeklēšanu un kriminālvajāšanas uzsākšanu; b) atbrīvojuma piemērošana tiesu varas pārstāvjiem, kā arī citiem tiesībsargāšanas iestāžu pārstāvjiem, piemēram, prokuroriem un izmeklēšanas tiesniešiem (ja šie tiesneši nav tiesu varas pārstāvji), nenosakot atbilstīgus aizsardzības

pasākumus, var mazināt paļāvību uz tiesībsardzības un tiesu sistēmu, tādējādi mazinot uzticēšanos tiesu iestādēm un tiesību sistēmai.

106. Tāpēc gadījumos, kad tiesu varas pārstāvjiem piešķir šādu atbrīvojumu, ir ieteicams to attiecināt tikai uz amata pienākumu izpildi, nosakot, ka tas nav spēkā neierobežotu laiku. Efektīva un atklāta atbrīvojumu atcelšana attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju, aizsargātu pret ļaunprātīgu rīcību un sekmētu atbildību.

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs

107. Konvencijas 11. panta 2. punktā dalībvalstis tiek aicinātas izvērtēt iespēju ieviest un īstenot līdzīgus pasākumus attiecībā uz kriminālvajāšanas iestādēm dalībvalstīs, kurās šīs iestādes nav piederīgas tiesu varai, bet tām ir noteikta tāda pati neatkarība kā tiesu varas iestādēm. Tomēr šīs prasības ne vienmēr ir normatīvas, un tās būs atkarīgas no katras valsts tradīcijām, tiesību aktiem un procedūrām.

108. Šis noteikums būtu jāattiecina uz visiem kriminālvajāšanas dienestiem, un tā mērķis ir sekmēt šo dienestu atbildību. Atkarībā no tā, vai dalībvalstis šos dienestus uzskata par piederīgiem valdības izpildvaras atzaram vai tiesu varai, uz tiem jau attiecas citi konvencijas noteikumi. Minētā panta 2. punkts attiecas uz gadījumiem, kad uz kriminālvajāšanas dienestiem citi noteikumi neattiecas.²¹

Tāpēc saskaņā ar šo noteikumu ir jāveic tādi paši pasākumi, kādi attiecas uz tiesu varu, ja attiecīgais kriminālvajāšanas dienests nav daļa no tiesu varas, bet tam noteikta tāda pati neatkarība.

E. Privātais sektors

“12. pants

Privātais sektors

1. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem ir jāveic pasākumi, lai novērstu korupciju privātajā sektorā, veicinātu grāmatvedības uzskaites un audita standartu ieviešanu un, kur tas ir piemēroti, jāparedz efektīvi, proporcionāli un atrunājami civilie, administratīvie vai kriminālsodi, ja netiek ievēroti minētie pasākumi.

2. Pasākumi šo uzdevumu īstenošanai, cita starpā, var būt:

a) sadarbības veicināšana starp tiesību aizsardzības institūcijām un attiecīgajām privātajām struktūrām,

b) standartu un procedūru, kas aizsargātu attiecīgo privāto struktūru godprātību, izstrādes sekmēšana, tai skaitā uzvedības kodeksu izstrādi, lai nodrošinātu pareizu, godīgu un piemērotu uzņēmējdarbības un visu ar to saistīto profesiju darbību veikšanu, novērstu interešu konfliktus, kā arī veicinātu labu komerciālo praksi uzņēmējdarbībā un uzņēmēju

²¹ Piemēram, Argentīnā un Brazīlijā.

līgumattiecībās ar valsti,

c) privāto struktūru darbības atklātības veicināšana, tajā skaitā, kur tas ir piemēroti, sekmēt pasākumus, kas attiecas uz to juridisko un fizisko personu identitāti, kas ir iesaistītas korporatīvo uzņēmumu veidošanā un vadībā,

d) privāto struktūru darbības regulēšanas procedūru nepareizas piemērošanas novēršana, tai skaitā attiecībā uz publisko institūciju izsniegtajām subsīdijām vai licencēm komercdarbības veikšanai,

e) interešu konfliktu novēršana, adekvāti un uz saprātīgu laiku piemērojot ierobežojumus bijušo valsts amatpersonu profesionālai darbībai vai valsts amatpersonu nodarbinātībai privātajā sektorā pēc to aiziešanas no amata vai došanās pensijā, ja šāda darbība vai nodarbinātība ir tieši saistīta ar amatpienākumiem, kurus šīs valsts amatpersonas veica vai uzraudzīja savu amata pienākumu izpildes laikā,

f) nodrošināt, ka privātajiem uzņēmumiem, ņemot vērā to struktūru un lielumu, ir pietiekama iekšējā audita kontrole, kas palīdzētu novērst un atklāt korupcijas gadījumus, un ka šādu privāto struktūru grāmatvedības uzskaitē un nepieciešamie finanšu pārskati ir pakļauti atbilstīgām audita un sertifikācijas procedūrām.

3. Lai novērstu korupciju, katrai dalībvalstij jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami saskaņā ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tās tiesību aktiem], kas attiecas uz grāmatvedības uzskaites un ierakstu saglabāšanu, finanšu pārskatu atklāšanu un grāmatvedības un audita standartiem, lai aizliegtu tādas darbības, kuru mērķis ir izdarīt šajā konvencijā paredzētu noziedzīgu nodarījumu realizēšanu:

a) grāmatvedības ārpusuzskaites izveidošana,

b) grāmatvedības ārpusuzskaites vai neatbilstīgi identificētu darījumu veikšana,

c) neesošu izdevumu reģistrēšana,

d) nepareizi identificētu saistību objektu reģistrācija,

e) viltotu dokumentu lietošana un

f) tīša grāmatvedības dokumentu iznīcināšana pirms laika, kādu nosaka normatīvie akti.

4. Katrai dalībvalstij ir jāaizliedz atbrīvot no tādu izdevumu aplikšanas ar nodokli, kas veido kukuli, kas savukārt saskaņā ar šīs Konvencijas 15. un 16. pantu ir viens no noziedzīgā nodarījuma obligātajiem elementiem, un attiecīgi no citiem izdevumiem, kuri ir radušies koruptīvas rīcības sekmēšanai.”

Galveno prasību kopsavilkums

109. Saskaņā ar 12. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai:

a) novērstu korupciju privātajā sektorā,

-
- b) veicinātu grāmatvedības uzskaites un audita standartu ieviešanu privātajā sektorā,
 - c) paredzētu proporcionālus un atrunājamus civiltos un administratīvos sodus vai kriminālsodu, ja netiek ievēroti minētie pasākumi.

110. Konvencijas 12. panta 2. punktā minēto uzdevumu īstenošanai ir ieteikti šādi pasākumi:

- a) sadarbības veicināšana starp tiesību aizsardzības institūcijām un privātajām struktūrām,
- b) standartu un procedūru, piemēram, rīcības kodeksu un labas prakses rokasgrāmatu, izstrādes veicināšana,
- c) atklātības veicināšana starp privātajām struktūrām,
- d) privāto struktūru darbību reglamentējošu procedūru nepareizas piemērošanas nepieļaušana,
- e) interešu konfliktu profilakse,
- f) pietiekamas iekšējā audita kontroles nodrošināšana privātajos uzņēmumos.

111. Saskaņā ar 12. panta 3. punktu dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai aizliegtu darbības, kuras veiktas ar mērķi izdarīt kādu no likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem; šīs aizliedzamās darbības ir šādas:

- a) grāmatvedības ārpusuzskaites izveide,
- b) grāmatvedības ārpusuzskaites vai neatbilstīgi identificētu darījumu veikšana,
- c) neesošu izdevumu reģistrēšana,
- d) nepareizi identificētu saistību objektu reģistrācija,
- e) viltotu dokumentu izmantošana un
- f) tīša grāmatvedības dokumentu iznīcināšana pirms laika, kāds noteikts tiesību aktos.

112. Saskaņā ar 12. panta 4. punktu dalībvalstīm ir jāaizliedz atbrīvot no aplikšanas ar nodokli tādus izdevumus, kas ir kukuļi (sk. 15. un 16. pantu), un citus izdevumus, kuri sekmē koruptīvu rīcību.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

113. Konvencijas 12. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem ir jāveic trīs veidu pasākumi.

114. Pirmkārt, dalībvalstis uzņemas vispārējas saistības veikt pasākumus, lai nepieļautu korupciju privātajā sektorā. Citi 1. punkta noteikumi un viss turpmākais 12. pants ir paredzēts tam, lai veicinātu minētā mērķa īstenošanu.

115. Otrkārt, dalībvalstīm saskaņā ar 1. punktā noteikto ir jāuzlabo grāmatvedības uzskaites un audita standarti. Šādi standarti nodrošina atklātību, padara skaidrāku privāto uzņēmumu darbību, padara uzticamākus privāto uzņēmumu gada pārskatus un citus paziņojumus, kā arī palīdz nepieļaut un konstatēt ļaunprātīgu rīcību (sk. 12. panta 2. punktu, kurā izklāstīti vairāki konkrēti pasākumi, kurus valstis var pieņemt, lai nepieļautu korupciju privātajā sektorā un veicinātu atbildību).

116. Treškārt, dalībvalstīm attiecīgā gadījumā ir jāparedz efektīvi, proporcionāli un preventīvi civilie, administratīvie vai kriminālsodi, kuri piemērojami tad, ja netiek ievēroti iepriekš minētie standarti.

117. Saskaņā ar 12. panta 3. punktu ir jāveic daži īpaši pasākumi, kas attiecas uz grāmatvedības uzskaites praksi, par kuru ir zināms, ka tā ir samērā neaizsargāta pret ļaunprātīgu rīcību. Lai aizliegtu darbības, kuru mērķis ir izdarīt kādu likumpārkāpumu, kas saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, dalībvalstīm ir jāveic visi nepieciešamie pasākumi, kuri ir saskaņā ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tās tiesību aktiem], kas attiecas uz grāmatvedības uzskaites un ierakstu saglabāšanu, finanšu pārskatu atklāšanu un grāmatvedības un audita standartiem; par šādiem pasākumiem ir uzskatāma:²²

- a) grāmatvedības ārpusuzskaites veidošana,
- b) grāmatvedības ārpusuzskaites vai neatbilstīgi identificētu darījumu veikšana,
- c) neesošu izdevumu reģistrēšana,
- d) nepareizi identificētu saistību objektu reģistrācija,
- e) viltotu dokumentu izmantošana un
- f) tīša grāmatvedības dokumentu iznīcināšana pirms laika, kāds noteikts tiesību aktos.²³

118. Lai īstenotu šo noteikumu, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

119. Saskaņā ar 12. panta 4. punktu dalībvalstīm ir jāaizliedz atbrīvot no aplikšanas ar nodokli tādus izdevumus, kas ir kukuļi, un attiecīgā gadījumā arī citus izdevumus, kas sekmē koruptīvu rīcību. Šā noteikuma mērķis ir mazināt juridiskās pretrunas un neskaidrības, kuru dēļ koruptīva rīcība varētu radīt finanšu ieguvumus. Tas saskan ar Pretkorupcijas konvencijas 15. un 16. pantu, kuros noteikts, ka ārvalstu amatpersonu un starptautisko organizāciju amatpersonu kukuļošana ir uzskatāma par noziedzīgu nodarījumu.

²² Jāpiebilst, ka ESAO Konvencijā par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos, precīzāk, tās 8. pantā, ir arī noteikts, ka tās dalībvalstīm ir jāaizliedz šīs rokasgrāmatas 117. panta a)–e) apakšpunktā uzskaitītās darbības, ja tās veiktas ar mērķi piekukuļot ārvalstu amatpersonu vai “slēpt šādu kukuļošanas gadījumu”.

²³ 1997. gadā ESAO padomes ministru līmenī apstiprinātajā Pārskatītajā ieteikumā cīņai pret kukuļošanu starptautiskos darījumos ir noteikts, ka ESAO dalībvalstīm “būtu jāizvērtē, vai prasība noteikt ārējus auditus ir atbilstoša”, “būtu jāpieprasa, lai auditors, kas konstatē iespējamās nelikumīgas darbības pazīmes, par to ziņo vadībai un attiecīgā gadījumā uzņēmumu pārraudzības iestādēm” un “būtu jāizvērtē iespēja pieprasīt, lai auditors par iespējamās nelikumīgas darbības saistībā ar kukuļošanu pazīmēm informē kompetentās iestādes”.

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs

120. Konvencijas 12. panta 2. punkta apakšpunktos ir minēti vairāki tādas labas prakses piemēri, kura ir izrādījusies efektīva korupcijas cīņā pret korupciju privātajā sektorā, kā arī atklātības un atbildības veicināšanā.

121. Starp pasākumiem, kuri var izrādīties veiksmīgi minēto mērķu sasniegšanā, *inter alia* var būt 12. panta 2. punkta apakšpunktos aprakstītie pasākumi.

Sadarbības veicināšana starp tiesību aizsardzības institūcijām un attiecīgajām privātajām struktūrām (2. punkta a) apakšpunkts)

122. Privātie uzņēmumi ļoti bieži ir tie, kuri visveiksmīgāk var konstatēt un atklāt pārkāpumus, kuri liecina par koruptīvu rīcību. Šie uzņēmumi bieži cieš no konkurentu koruptīvas rīcības, kuras nolūks ir gūt negodīgas un nelikumīgas priekšrocības. Tāpēc sadarbība starp privāto sektoru un tiesību aizsardzības iestādēm ir būtiska abām pusēm, lai novērstu korupciju un atturētu no koruptīvas rīcības²⁴ (sk. arī 39. pantu).

Standartu un procedūru, kas aizsargātu attiecīgo privāto struktūru godprātību, izstrādes sekmēšana, tostarp uzvedības kodeksu izstrāde, lai nodrošinātu pareizu, godīgu un atbilstošu uzņēmējdarbības un visu ar to saistīto profesiju darbību veikšanu, novērstu interešu konfliktus, kā arī veicinātu labu komerciālo praksi uzņēmējdarbībā un uzņēmēju līgumattiecībās ar valsti²⁵ (2. punkta b) apakšpunkts)

123. Rīcības kodeksi var būt oficiāli vai neoficiāli. Tos var izstrādāt pēc privātā sektora vai atsevišķa uzņēmuma iniciatīvas. To ieviešanu var finansēt valdība, konsultējoties ar privāto sektoru. Būtisks šo kodeksu uzdevums ir sekmēt prognozējamību, skaidrot problēmas un procedūras, kā arī sniegt norādījumus un atbalstu privātā sektorā nodarbinātajām amatpersonām, lai tās varētu atbilstīgi risināt dilemmas, ar kurām tām bieži nākas saskarties. Vēl šie kodeksi ir paredzēti tam, lai palīdzētu mācīties, kā izvairīties no interešu konfliktiem un ko darīt, ja tādi rodas, kā arī lai skaidri noteiktu, kāda rīcība ir uzskatāma par pieņemamu un kāda ne. Privātās iniciatīvas neaizstāj tās, kuras valdības uzskata par nepieciešamām un tiesību normām atbilstošām, tomēr dalībvalstis varētu izvērtēt iespēju noteikt oficiālas sankcijas attiecībā uz atsevišķām privātā sektora iniciatīvām.²⁶

²⁴ Piemēram, Francijas Centrālais korupcijas novēršanas dienests [*Service Central de la Prévention de la Corruption*] kopš 1997. gada kopā ar privāto sektoru izstrādā vienas programmas, kuru mērķis ir noteikt labākās prakses piemērus uzņēmumiem un to darbiniekiem, lai palīdzētu tiem atturēties no ļaunprātīgas rīcības un rīkoties profesionāli, nepārkāpjot spēkā esošos noteikumus attiecībā uz korupcijas apkarošanu. Starp valsts un privātajiem uzņēmumiem un centrālo dienestu ir noslēgtas konvencijas un nolīgumi, lai dalītos ar informāciju un palīdzētu uzņēmumiem pilnveidot to ētikas kodeksus un piedalīties iekšējās mācību programmās.

²⁵ Piemēram, informāciju par šajā jomā īstenotajām iniciatīvām ir atrodama šādās publikācijās: *Anti-Corruption Policies in Asia and the Pacific: Progress in Legal and Institutional Reform in 25 Countries* (Āzijas Attīstības banka/ Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija, (ĀAB/ESAO) Manila, 2006), 45.–53. lpp., *Controlling Corruption in Asia and the Pacific* (ĀAB/ESAO, Manila, 2005) 55. un turpmākās lpp., *Knowledge Commitment Action against Corruption in Asia and the Pacific* (ĀAB/ESAO, Manila, 2006), 87. un turpmākās lpp.

²⁶ Sk., piemēram, *Managing Conflict of Interest in the Public Service: OECD Guidelines and Country Experiences* (ESAO, 2004), *Fighting Corruption and Promoting Integrity in Public Procurement* (ESAO, 2005) un *Good Procurement Practices for Official Development Assistance*, 417. princips: Saņēmēju iepirkuma kompetences un prakses pilnveidošana (ESAO).

Privāto struktūru darbības atklātības sekmēšana, tostarp attiecīgā gadījumā tādu pasākumu veicināšana, kas attiecas uz to juridisko un fizisko personu identitāti, kuras ir iesaistītas korporatīvo uzņēmumu veidošanā un vadībā (2. punkta c) apakšpunkts)

124. Korupcijas risks un neaizsargātība pret dažādā veida ļaunprātībām ir lielāka, ja privāto uzņēmumu darījumos un organizatoriskā struktūrā nav ievērots atklātības princips. Attiecīgā gadījumā ir svarīgi veicināt atklātību attiecībā uz to personu identitāti, kurām ir būtiska nozīme korporatīvu uzņēmumu veidošanā un vadībā vai darbībā.

Privāto struktūru darbības reglamentējošu procedūru nepareizas piemērošanas novēršana, tostarp attiecībā uz valsts iestāžu piešķirtajām subsīdijām vai izsniegtajām licencēm komercdarbības veikšanai (2. punkta d) apakšpunkts)

125. Ir pierādījies, ka noteiktu komercdarbības veidu subsidēšana un licencēšana tāpat kā citas jomas, attiecībā uz kurām ir jūtama valsts iejaukšanās ekonomiskajā dzīvē vai privātajā sektorā, ir pakļautas korupcijai un citai ļaunprātīgai rīcībai. Valstis tiek aicinātas pievērst īpašu uzmanību koruptīvas rīcības novēršanai minētajās jomās.²⁷

Interesu konfliktu novēršana, adekvāti un uz saprātīgu laiku piemērojot ierobežojumus bijušo valsts amatpersonu profesionālai darbībai vai valsts amatpersonu nodarbinātībai privātajā sektorā pēc to aiziešanas no amata vai došanās pensijā, ja šāda darbība vai nodarbinātība ir tieši saistīta ar amatpienākumiem, kurus šīs valsts amatpersonas veica vai uzraudzīja savu amata pienākumu izpildes laikā (2. punkta e) apakšpunkts) (sk. arī diskusiju par 8. panta 5. punktu II nodaļas C sadaļas 124. un 125. punktā).

Privāto uzņēmumu (ņemot vērā to struktūru un lielumu) nodrošināšana ar pietiekamu iekšējā audita kontroli, kas palīdzētu novērst un atklāt korupcijas gadījumus, un šādu privāto struktūru grāmatvedības uzskaišu un nepieciešamo finanšu pārskatu pakļaušana atbilstīgām audita un sertifikācijas procedūrām.

126. Koruptīvu un nelikumīgu praksi (kā arī nesaimniecisku rīcību) var nepieļaut, konstatēt un kompensēt, veicot iekšējās revīzijas kontroles, par kurām atbild persona vai personu grupa, kas regulāri atskaitās vadībai. Parastiem un nelieliem uzņēmumiem šādi pasākumi nav jāveic. Dalībvalstis tiek aicinātas ņemt vērā to uzņēmumu struktūru un lielumu, kuriem varētu būt jāveic šāda iekšējā kontrole.²⁸ Līdzīgi, bet ne tik oficiāli pasākumi ir darbinieku aprīte, periodiski apsekojumi par noteikumu izpratni, politika, kas sekmē atbilstošas dokumentācijas uzturēšanu u. c.

F. Naudas atmazgāšanas novēršana

“14. pants

²⁷ Sk., piemēram, Eiropas Biroja krāpšanas apkarošanai, Eiropas Savienības Revīzijas palātas un Amerikas Savienoto Valstu valdības budžeta kontroles biroja u. c. iestāžu gada pārskatus un īpašos ziņojumus. Sk. arī noteikumus par bijušo valsts ierēdņu nodarbināšanu privātajā sektorā [*pantouflage*] Francijā (1994. gada 28. jūnija likums Nr. 94-530, www.legifrance.gouv.fr un www.ccomptes.fr/Cour-des-comptes/publications/bibliographie/biblio_5.htm).

²⁸ Jāpiemin, ka pārlicēģa reglamentēšana (vai šķietami pārlicēģa reglamentēšana) var izrādīties neproduktīva, tāpēc ka tā drīzāk var radīt iemeslus un stimulus pārkāpt noteikumus, nevis sasniegt vēlamu rezultātu.

Pasākumi "naudas atmazgāšanas" novēršanai

1. Katrai dalībvalstij:

a) jāievieš visaptverošs [plašs], iekšējs, regulējošs un uzraugošs režīms attiecībā uz bankām un finanšu institūcijām, kas nav bankas, to skaitā fiziskām vai juridiskām personām, kas sniedz oficiālus vai neoficiālus pakalpojumus naudas vai vērtību pārvedumos, un, ja nepieciešams, citām institūcijām, kas var būt īpaši pieejamas "naudas atmazgāšanai", savas kompetences ietvaros, lai novērstu un atklātu visas "naudas atmazgāšanas" formas, turklāt šādam režīmam ir jāuzsver prasības klienta un, kur piemēroti, labuma ieguvēja identifikācijai, kā arī visu aizdomīgo darījumu uzskaiti un ziņošanai par tiem,

b) neierobežojot šīs konvencijas 46. panta noteikumus, jānodrošina, lai administratīvās, regulējošās, tiesībsargāšanas un citas varas institūcijas, kuru uzdevums ir apkarot "naudas atmazgāšanu" (tai skaitā, ja tas atbilst nacionālajiem normatīvajiem aktiem [valsts tiesību aktiem], tiesu institūcijas), varētu sadarboties un apmainīties ar informāciju nacionālā un starptautiskā līmenī saskaņā ar nacionālajos normatīvajos aktos [valsts tiesību aktos] paredzētajiem nosacījumiem, un šajā nolūkā jāapsver iespēja izveidot finansiālās izlūkošanas institūciju, kas darbotos kā nacionālais centrs informācijas ievākšanai, analīzei un izplatīšanai par iespējamo "naudas atmazgāšanu".

2. Dalībvalstīm jāapsver iespēja ieviest izpildāmus pasākumus, lai noskaidrotu un uzraudzītu skaidrās naudas un attiecīgu dokumentu, par kuriem iespējams vienoties sarunu vai citādā ceļā, kustību pāri to robežām, ievērojot garantijas, kas nodrošinātu pienācīgu informācijas lietošanu, un nekādā veidā nekavējot likumīga kapitāla kustību. Šādi pasākumi var ietvert prasību privātpersonām un uzņēmumiem ziņot par ievērojamu skaidrās naudas summu un attiecīgo maksāšanas līdzekļu pārvedumiem uz ārzemēm.

3. Dalībvalstīm jāizvērtē piemērotu un izpildāmu līdzekļu ieviešana, lai pieprasītu finanšu institūcijām, to skaitā naudas pārvedumu nosūtītājām:

a) elektronisko pārskaitījumu un citu saistīto paziņojumu veidlapās iekļaut precīzu un saturīgu informāciju par maksājuma veicēju,

b) nodrošināt šo informāciju visā maksājuma ķēdē un

c) piemērot to līdzekļu pārskaitījumu pastiprinātu pārbaudi, kas neietver pilnīgu informāciju par maksājuma veicēju.

4. Izveidojot iekšējo regulējošo un uzraudzības režīmu saskaņā ar šī panta noteikumiem un neierobežojot nevienu citu šīs konvencijas pantu, dalībvalstis tiek aicinātas par vadlīnijām izmantot to reģionālo, starpreģionālo un daudzpusējo organizāciju attiecīgās iniciatīvas, kas ir vērstas pret "naudas atmazgāšanu".

5. Dalībvalstīm jācenšas attīstīt un veicināt globālo, reģionālo, apakšreģionālo un divpusējo sadarbību starp tiesu, likumu piemērošanas un finanšu regulēšanas institūcijām, lai apkarotu "naudas atmazgāšanu".

127. Lai korumpētās amatpersonas varētu izmantot no nelikumīgām darbībām gūtos līdzekļus, tām ir jāslēpj savu līdzekļu izcelsme. Lai arī tas ir atsevišķs slēpšanas gadījums (sk.

24. pantu), tā ir naudas atmazgāšana, kas ietver noziedzīgi iegūto līdzekļu izcelsmes slēpšanu. Naudas atmazgāšana parasti notiek trijos posmos: iekļaujot nelikumīgi iegūtos līdzekļus finanšu sistēmā (“iemaksāšana”, *placement*), iesaistoties dažādos darījumos, lai padarītu neskaidru naudas izcelsmi un plūsmu (“sadalīšana”, *layering*), un tādējādi iepludinot naudu ekonomikā, veicot šķietami likumīgus finanšu darījumus (“iekļaušana”, *integration*).

128. Būtiska naudas atmazgāšanas procesa daļa ir nelikumīgi iegūto līdzekļu iekļaušana finanšu sistēmā. Kad tas ir izdarīts, līdzekļu izsekošana kļūst daudz sarežģītāka vai pat neiespējama. Tāpēc ir svarīgi atturēt likumpārkāpējus no iesaistīšanās šajā pirmajā naudas atmazgāšanas stadijā un uzlabot spēju izsekot līdzekļu plūsmai. Noteikti ir jānodrošina starptautiskā sadarbība un jāsaskaņo valsts līmenī veiktie pasākumi.

129. Iepriekš minēto iemeslu dēļ konvencijas 14. pantā ir izklāstīti pasākumi, kuru mērķis ir nepieļaut šādas darbības un gūt atbalstu no finanšu un citām iestādēm, lai nepieļautu noziedzīgi iegūto līdzekļu nokļūšanu finanšu sistēmā, konstatētu šajā sistēmā veiktos darījumus, kuri var būt noziedzīgi, un veicinātu šādos darījumos iesaistīto līdzekļu izsekošanu.²⁹ Šajā saistībā nozīme ir arī Pretkorupcijas konvencijas 31., 46., 52., 57. un 58. pantam, kuri attiecas uz tādu līdzekļu iesaldēšanu, atsavināšanu, konfiscēšanu un atdošanu, kas iegūti, izdarot likumpārkāpumus, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, kā arī uz informācijas vākšanu un starptautisko sadarbību.

130. Konvencijas 14. pantā ir noteikti vairāki pasākumi (daži no tiem obligāti, daži ļoti ieteicami), kuru mērķis ir nodrošināt, ka dalībvalstīs tiek piemērota tiesiska un administratīva sistēma naudas atmazgāšanas gadījumu nepieļaušanai un konstatēšanai. Kopējais mērķis ir radīt vispusīgu sistēmu, kas veicina naudas atmazgāšanas darījumu konstatēšanu un sekmē informācijas apmaiņu starp iestādēm, kuras darbojas naudas atmazgāšanas apkarošanas jomā.

131. Finanšu iestādēm un citām pilnvarotām struktūrām, tostarp naudas pārvedumu nosūtītājiem, ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nepieļautu noziedzīgi iegūto naudas līdzekļu nonākšanu finanšu sistēmā un nodrošinātu iespēju konstatēt šādus līdzekļus un tiem izsekot, ja tie jau ir nonākuši finanšu sistēmā, kā arī lai sasaistītu šos līdzekļus ar to īpašniekiem, tādējādi atvieglojot viņu aizturēšanu un saukšanu pie atbildības.

132. Valstīm ir jāpieņem un jāiestrādā savā finanšu infrastruktūrā īpaši pasākumi, piemēram, procedūras, kuras jāveic finanšu iestādēm, lai iepazītu klientus, uzskaites veidošana un valsts iestāžu informēšana par aizdomīgiem darījumiem. Šīs procedūras ir jānosaka kā daļa no obligāta tiesiskā regulējuma, kas sekmē paredzēto iekšzemes un starptautisko sadarbību. Daudzās valstīs saskaņā ar to tiesību aktiem ir izveidotas FDIN, kuras efektīvi vāc un analizē būtisko informāciju, kā arī nodarbojas ar šīs informācijas apmaiņu. Dalībvalstīm ir lūgts izvērtēt šādu nodaļu izveidi, ko iespējams īstenot, piesaistot ievērojamus resursus.

133. Konvencijas pamatā ir vairākas valsts, reģionāla un starptautiska līmeņa iniciatīvas, kuras īstenotas iepriekš vai joprojām turpinās (sīkāku informāciju sk. Diskusijā, kas attiecas uz kriminālās atbildības noteikšanu par naudas atmazgāšanu šīs rokasgrāmatas III nodaļas B sadaļā).

134. Valsts tiesību aktu izstrādātājiem, īstenojot Pretkorupcijas konvenciju, vajadzētu pievērst uzmanību citām starptautiskām iniciatīvām un dokumentiem, kuros paredzētas līdzīgas vai

²⁹ Šādus pasākumus iesaka Finanšu darbības uzdevumu grupa naudas atmazgāšanas jautājumos (*FATF*) un līdzīgas reģionālās iestādes.

tādas pašas prasības. Ciktāl valstis apsver iespēju kļūt par šādu dokumentu dalībvalstīm vai pildīt šādās iniciatīvās paredzēto, tām būtu jāapsver iespēja plānot attiecīgos īstenošanas pasākumus tā, lai savus pienākumus varētu pildīt vienlaikus un saskaņoti. Šajā saistībā tiesību aktu izstrādātājiem jābūt informētiem par šādām iestādēm un dokumentiem:

a) Apvienoto Nāciju Organizācijas 1988. gada Konvenciju pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu (1988. gada Konvencija),

b) Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību,

c) Apvienoto Nāciju Organizācijas 1999. gada Konvenciju par cīņu pret terorisma finansēšanu,

d) Drošības padomes 1999. gada 15. oktobra Rezolūciju Nr. 1267 (1999), 2001. gada 28. septembra Rezolūciju Nr. 1373 (2001) un 2001. gada 12. novembra Rezolūciju Nr. 1377 (2001) par teroraktu finansēšanu,

e) Eiropas Padomes 1990. gada Konvenciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, meklēšanu, arestēšanu un konfiskāciju,

f) Finanšu darbības uzdevumu grupu naudas atmazgāšanas jautājumos (*FATF*), kas izdeva Četrdesmit ieteikumus attiecībā uz naudas atmazgāšanu un Deviņus īpašos ieteikumus par terorisma finansēšanu.

135. Atsevišķās valstīs šādu normatīvu, reglamentējošu un administratīvu pienākumu īstenošana var aizņemt vairāk laika nekā valstīs, kurās jau ir izveidotas struktūras naudas atmazgāšanas apkarošanai. Pretkorupcijas konvencijā noteiktie pasākumi ir jāiekļauj katras jurisdikcijas vispārējā finanšu infrastruktūrā. Tāpēc šo pasākumu īstenošanai nepieciešamais laiks lielākoties būs atkarīgs no vietējo finanšu iestāžu darbības principa un sarežģītības, kā arī no tā, cik daudz tās ir iesaistītas starptautiskos darījumos.

136. Šajā procesā uzmanība jāpievērš katras jurisdikcijas īpašajam kontekstam un neaizsargātībai. Valstīs, kurās šādus pasākumus šobrīd nepiemēro, īstenošanas process var turpināties vienlaikus ar ratifikāciju, ja minētie pasākumi tiek ieviesti līdz brīdim, kad Konvencija stājas spēkā attiecīgajā valstī.

137. Valstīm būtu jāpārskata tie noteikumi attiecībā uz naudas atmazgāšanas apkarošanu, kurus tās jau piemēro, lai nodrošinātu to atbilstību šiem pantiem, kā arī tiem, kas attiecas uz korupcijas ceļā iegūtu līdzekļu iesaldēšanu, izņemšanu un konfiskāciju (31. pants), starptautisko sadarbību (IV nodaļa) un līdzekļu atgūšanu (V nodaļa). Valstis, kuras veic minēto pārskatīšanu, var izmantot iespēju izpildīt pienākumus, ko tās uzņēmušās saskaņā ar citiem reģionāliem vai starptautiskiem dokumentiem un īstenojamām iniciatīvām.

Galveno prasību kopsavilkums

138. Konvencijas 14. pantā ir paredzētas divas obligātas prasības:

a) ieviest plašu, iekšēju, regulējošu un uzraugošu režīmu naudas atmazgāšanas konstatēšanai (1. punkta a) apakšpunkts),

b) nodrošināt naudas atmazgāšanas apkarošanā iesaistītajām iestādēm iespēju sadarboties un apmainīties ar informāciju valsts un starptautiskā līmenī (1. punkta b) apakšpunkts).

139. Turklāt saskaņā ar 14. pantā noteikto dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja:

a) izveidot FDIN (1. punkta b) apakšpunkts),

b) īstenot pasākumus, lai uzraudzītu skaidras naudas plūsmu ārpus to teritorijas (2. punkts),

c) īstenot attiecīgus pasākumus, lai liktu finanšu iestādēm apkopot informāciju par elektronisko pārskaitījumu veicējiem, uzglabāt informāciju par visu maksājumu ķēdi un rūpīgi pārbaudīt pārskaitījumus, par kuru veicējiem nav pieejama pilnīga informācija (3. punkts),

d) attīstīt un veicināt globālo, reģionālo un divpusējo sadarbību starp iestādēm, kas darbojas naudas atmazgāšanas apkarošanas jomā (5. punkts).

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

a) regulējošs un uzraugošs režīms

140. Konvencijas 14. panta 1. punkta a) apakšpunktā ir noteikts, ka dalībvalstīm atbilstoši savai kompetencei ir jāievieš regulējošs un uzraugošs režīms, lai nepieļautu un konstatētu ar naudas atmazgāšanu saistītas darbības. Šim režīmam jābūt plašam, bet lēmumus par tā precizēšanu un atsevišķiem režīma aspektiem pieņem valstis, apņēmoties likt bankām un ārpusbanku sektora finanšu iestādēm nodrošināt vismaz:

a) klientu efektīvu identificēšanu,

b) precīzu uzskaiti,

c) mehānismu ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem.

141. Šīs prasības attiecas uz bankām, nebanku sektora finanšu iestādēm (piem., apdrošināšanas uzņēmumiem un vērtspapīru firmām) un attiecīgā gadījumā uz citām iestādēm, kuras ir īpaši pieejamas naudas atmazgāšanai (14. panta 1. punkta a) apakšpunkts). Skaidrojošajās piezīmēs ir minēts, ka apzīmējumu “citas iestādes” var attiecināt uz starpniekiem, par kuriem dažās jurisdikcijās ir uzskatāmas biržas mākleru firmas, citi vērtspapīru tirgotāji, valūtas maiņas biroji vai valūtu māklēri (A/58/422/Add.1, 18. p.). Papildus tam, kas noteikts līdzvērtīgos noteikumos Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību, Pretkorupcijas konvencijā ir paredzēts, ka par finanšu iestādēm uzskata arī “fiziskas vai juridiskas personas, kas sniedz oficiālus vai neoficiālus pakalpojumus naudas vai vērtību pārvedumos” (14. panta 1. punkta a) apakšpunkts). Šī atsauce attiecas gan uz oficiāliem naudas pārvedumu nosūtītājiem, gan uz tādām neoficiālām naudas pārskaitījumu sistēmām kā *hawala* tīkli, kuru izcelsme ir Dienvidāzijā un kuri pēdējo gadu desmitu laikā ir izplatījušies visā pasaulē. Šādi tīkli piedāvā pakalpojumus, kas ir svarīgi emigrantiem un viņu ģimenes locekļiem, tomēr tie nav droši pret noziedznieku, tostarp korumpētu valsts amatpersonu, centieniem tos izmantot.

142. Tāpēc minētais režīms ir jāpiemēro ne vien banku sektora iestādēm, bet arī tirdzniecības jomām, kurās lielā apgrozījuma un ievērojamo naudas summu dēļ rodas iespējas naudas atmazgāšanai. Iepriekšējā pieredze liecina, ka ar naudas atmazgāšanu saistītas darbības ir veiktas nekustamā īpašuma nozarē un tirgojoties ar tādām precēm kā zelts, dārgakmeņi un tabaka.

143. Daudzās valstīs šāds režīms tiek piemērots ne vien finanšu iestādēm, bet arī uzņēmējdarbības jomām un profesijām, kas saistītas ar nekustamo īpašumu un darbībām ar precēm. Piemēram, saskaņā ar *FATF* Četrdesmit ieteikumu 12. ieteikumu gadījumos, kad ir izpildīti konkrēti nosacījumi, minētās prasības saistībā ar klientu uzticamības pārbaudi un uzskaiti attiecas arī uz kazino, nekustamā īpašuma aģentiem, dārgmetālu un dārgakmeņu tirgotājiem, juristiem, notāriem, citiem neatkarīgiem juridisko profesiju pārstāvjiem, kā arī grāmatvežiem un trasta un uzņēmumu pakalpojumu sniedzējiem. Līdzīgas prasības ir noteiktas arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīvas 2005/60/EK 1. pantā.

144. Pēdējā laikā pastiprināta uzmanība tiek pievērsta naudas pakalpojumu sniedzējiem un tādām neoficiālām naudas pārskaitījumu sistēmām kā *hawala* un *hundi*. Arvien pieaug to jurisdikciju skaits, kurās minētajiem pakalpojumu sniedzējiem un sistēmām piemēro regulējošu režīmu, lai konstatētu darbības, kas saistītas ar naudas atmazgāšanu, terorisma finansēšanu un citiem likumpārkāpumiem.³⁰

145. Prasībās par klientu identificēšanu ir noteikts, ka finanšu iestāžu kontu turētāji, kā arī visas finanšu darījumos iesaistītās puses ir jāidentificē un jādokumentē. Dokumentācijā ir jāiekļauj informācija par iesaistītajām pusēm un darījuma veidu, jāidentificē konkrēti īpašumi un iesaistītās naudas summas vai vērtības, un tai ir jānodrošina iespēja noskaidrot visu līdzekļu vai citu īpašumu izcelsmi un galamērķi.

146. Prasībā par uzskaiti ir paredzēts, ka dokumentācija par klientiem un darījumiem ir jāuzglabā vismaz tik ilgi, kā noteikts. Piemēram, *FATF* Četrdesmit ieteikumos dokumentus ir ieteikts saglabāt vismaz piecus gadus, savukārt Starptautiskās konvencijas par cīņu pret terorisma finansēšanu dalībvalstīm šāds piecu gadu periods ir noteikts kā obligāts.

147. Par aizdomīgiem darījumiem ir jāziņo FDIN vai citai izraudzītai iestādei. Ir jāizstrādā kritēriji aizdomīgu darījumu konstatēšanai un tie periodiski jāpārskata, konsultējoties ar ekspertiem, kuri pārzina jaunākās metodes un tīklus, kurus savā darbībā izmanto naudas atmazgātāji.

148. Skaidrojošajās piezīmēs ir norādīts, ka ar vārdiem “aizdomīgi darījumi” var būt apzīmēti arī neparasti darījumi, kuri sava apmēra, veida un biežuma dēļ neatbilst klienta uzņēmējdarbības jomai, pārsniedz vispārpieņemtos tirgus rādītājus vai kuriem nav skaidra juridiska pamata, un kuri varētu būt nelikumīgi vai saistīti ar nelikumīgām darbībām (A/58/422/Add.1, 19. p.). Starptautiskajā konvencijā par cīņu pret terorisma finansēšanu aizdomīgi darījumi ir definēti kā “visi kompleksi, neparasti lieli darījumi un neparastas darījumu shēmas, kam nav šķietama ekonomiska vai acīmredzama likumīga mērķa” (Ģenerālās asamblejas Rezolūcijas Nr. 54/109 pielikuma 18. panta 1. punkta b) apakšpunkta iii) punkts).

³⁰ Sk. piemērus, kas minēti diskusijā par pieejām publikācijā *Regulatory Frameworks for Hawala and Other Remittance Systems* (Starptautiskais Valūtas fonds, Vašingtona, 2005); sk. arī noteikumu piemērus II nodaļas G sadaļā (Informācijas avoti).

149. Jādefinē arī regulatoriem un FDIN darbiniekiem piešķirtās pilnvaras saistībā ar uzskaites pārbaudi un par uzskaiti atbildīgo personu iesaistīšanu dokumentu meklēšanā. Tā kā uz dažiem no šiem dokumentiem var attiekties konfidencialitātes prasības un bankas noslēpuma noteikumi, saskaņā ar kuriem minēto dokumentu publiskošana ir aizliegta, var izvērtēt iespēju pieņemt noteikumus, kas atbrīvo finanšu iestādes no šādu prasību un noteikumu izpildes. Tiesību aktu izstrādātājiem ir jānodrošina arī tas, ka prasības attiecībā uz pārbaudēm un informācijas izpaušanu ir uzrakstītas tā, lai aizsargātu finanšu iestādes pret civilajām un citām prasībām, kas iesniegtas regulatoriem un FDIN saistībā ar klientu datu izpaušanu.

150. Lai īstenotu šos pasākumus, visticamāk būs jāpieņem jauni tiesību akti. Jo īpaši tas attiecas uz prasību, ka finanšu iestādēm jāatklāj aizdomīgi darījumi un jāaizsargā tie, kuri par šādiem darījumiem labticīgi ziņo, – lai to piemērotu, būs jāpieņem attiecīgi tiesību akti, lai atspēkotu bankas noslēpuma noteikumus (sk. arī 52. panta 1.–3. punktu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumu novēršanu un atklāšanu).

b) iekšzemes un starptautiskā sadarbība

151. Veicamo pasākumu un starptautiskās sadarbības koordinēšana ir būtiska, gan risinot ar naudas atmazgāšanu saistītās problēmas, gan cīnoties pret citiem Pretkorupcijas konvencijā noteiktajiem likumpārkāpumiem. Papildus vispārīgu pasākumu veikšanai un tādu procesu regulēšanai kā izdošana, savstarpēja tiesiskā palīdzība, kopīga izmeklēšana un līdzekļu atgūšana (kas sīkāk izklāstīti VI nodaļas sadaļā par starptautisko sadarbību un V nodaļas sadaļā par līdzekļu atgūšanu) konvencijas mērķis ir minētās koordinācijas un sadarbības uzlabošana.

152. Konvencijas 14. panta 1. punkta b) apakšpunktā ir noteikts, ka administratīvām, regulatīvām, tiesībsargājošām un citām varas iestādēm, kuru uzdevums ir apkarot naudas atmazgāšanu, ir jānodrošina iespēja sadarboties un apmainīties ar informāciju valsts un starptautiskā līmenī. Šāda sadarbība ietver informācijas apmaiņu atbilstoši to tiesību aktos paredzētajiem nosacījumiem. Tas jādara, neierobežojot 46. pantā (Savstarpējā tiesiskā palīdzība) izvirzītās prasības un neapejot tās (vai, kā konvencijā teikts, “neierobežojot šīs konvencijas 46. panta noteikumus”).

153. Lai sadarbība būtu iespējama, ir jāuzlabo iekšzemes iespējas noteikt, apkopot un interpretēt visu būtisko informāciju. Pamatā naudas atmazgāšanas stratēģiju varētu veidot trīs veidu iestādes, tāpēc valstīm jāizvērtē:

a) regulatīvās aģentūras, kuras ir atbildīgas par finanšu iestāžu, piemēram, banku vai apdrošināšanas uzņēmumu, pārraudzību un ir pilnvarotas pārbaudīt finanšu iestādes un izvirzīt reglamentējošas prasības, īstenojot reglamentējošus vai administratīvus aizsardzības līdzekļus vai sankcijas,

b) tiesību aizsardzības iestādes, kuras ir atbildīgas par kriminālizmeklēšanas veikšanu un kurām ir izmeklēšanas pilnvaras, kā arī pilnvaras arestēt un aizturēt aizdomās turētās personas, un uz kurām attiecas tiesiski vai citi drošības pasākumi,

c) FDIN, kuras nav paredzētas saskaņā ar konvenciju un kuru pilnvaras parasti ietver tikai ziņojumu saņemšanu par aizdomīgiem darījumiem, to analizēšanu un informācijas izplatīšanu kriminālvajāšanas iestādēm, lai gan dažām no šīm nodaļām ir plašākas pilnvaras (sīkāku

informāciju par FDIN sk. V nodaļas E sadaļā).

154. Visu iestāžu kompetence sadarboties ar valsts iestādēm un citām līdzīgām iestādēm citās valstīs parasti ir noteikta attiecīgos tiesību aktos. Ja kādā no valstīm šādas iestādes nav izveidotas, var būt jāpieņem jauni tiesību akti, lai saskaņā ar katras valsts konstitucionālajiem un citiem principiem un ņemot vērā to finanšu pakalpojumu sektora īpatnības, grozītu esošās pilnvaras un pienākumu sadali starp šīm iestādēm.

155. Atsevišķu pasākumu īstenošana var būt īpaši apgrūtināta valstīs, kurās finanšu sektors netiek stingri regulēts, un tām vajadzības gadījumā var būt jāpieņem jauni tiesību akti un jāizveido administratīvā infrastruktūra. Ir svarīgi pieminēt, ka šādi pasākumi ir nozīmīgi un lietderīgi ne vien naudas atmazgāšanas ierobežošanā, bet arī korupcijas novēršanā. Tie vairo uzticēšanos finanšu infrastruktūrai, un tam ir būtiska nozīme ilgtspējīgas sociālās un ekonomiskās attīstības veicināšanā.

156. Pārējie šā panta noteikumi, kas arī ir cieši saistīti ar iekšzemes un starptautisko sadarbību, ir izklāstīti turpmāk, jo saskaņā ar konvenciju tie nav obligāti.

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt

a) finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļas

157. Saskaņā ar konvencijas 14. panta 1. punkta b) apakšpunktu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja izveidot finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļas (FDIN) – nacionālos centrus, kas vāktu, analizētu un izplatītu informāciju saistībā ar iespējamo naudas atmazgāšanu. Kopš 20. gadsimta deviņdesmitajiem gadiem daudzās valstīs šādas nodaļas ir izveidotas kā uzraudzības policijas vai citu iestāžu struktūrvienības. Šīs nodaļas var atšķirties pēc struktūras, atbildības, pienākumiem un tām piešķirtās neatkarības. Saskaņā ar skaidrojošajām piezīmēm aicinājums izveidot FDIN attiecas uz gadījumiem, kad šāds mehānisms vēl nav izveidots (A/58/422/Add.1, 20. p.).

158. *Egmont Group* (neformāla finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļu apvienība) šādas nodaļas ir definējusi kā centrālas valsts aģentūras, kas atbildīgas par tādas finanšu informācijas saņemšanu (un, ja atļauts, pieprasīšanu), analīzi, izplatīšanu kompetentām iestādēm un izpaušanu, kas a) attiecas uz aizdomām par noziegumu veikšanu vai b) paredzēta valsts tiesību aktos, lai apkarotu naudas atmazgāšanu.³¹

159. Konvencijā nav noteikts, ka FDIN izveide būtu jāparedz tiesību aktos, bet jauni tiesību akti, iespējams, būs vajadzīgi, lai izpildītu pienākumu ziņot par aizdomīgiem darījumiem šādai nodaļai un aizsargātu finanšu iestādes, kuras labticīgi izpauž šādu informāciju (sk. arī 58. pantu par finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļām). Praksē lielāko daļu FDIN izveido, pamatojoties uz tiesību aktiem. Ja ir pieņemts lēmums izstrādāt šādus tiesību aktus, valstu interesēs varētu būt izvērtēt iespēju iekļaut tajā šādus elementus:

a) sīku to iestāžu aprakstu, kuru uzdevums ir ziņot par aizdomīgiem darījumiem, un attiecīgajai nodaļai sniedzamās informācijas definīciju,

³¹ *Egmont Group* tīmekļa vietnē (<http://www.egmontgroup.org>) cita starpā ir pieejamas arī saites uz FDIN visos kontinentos.

b) tiesību aktus, kuros ir definētas pilnvaras, saskaņā ar kurām attiecīgā nodaļa var prasīt ziņotājas iestādes palīdzību nepilnīgu un neatbilstošu ziņojumu pārraudzībā,

c) atļauju minētajai nodaļai izplatīt informāciju tiesībaizsardzības iestādēm, ja tai ir pieejami pietiekami pierādījumi kriminālvajāšanas uzsākšanai, kā arī atļauju noteiktos gadījumos sniegt ar finanšu darījumu izmeklēšanu saistītu informāciju ārvalstu iestādēm,

d) attiecīgajai nodaļai iesniegtās informācijas konfidencialitātes aizsardzība, nosakot ierobežojumus attiecībā uz šīs informācijas izmantošanu un aizsargājot nodaļu no informācijas turpmākas izplatīšanas,

e) attiecīgās nodaļas ziņošanas kārtību un tās attiecības ar citām valsts iestādēm, tostarp tiesībaizsardzības iestādēm un finanšu regulatoriem. Valstīs jau var būt ieviesta naudas atmazgāšanas kontrole, kuru var paplašināt vai pielāgot atbilstoši prasībām, kas izklāstītas 14. pantā (Pasākumi naudas atmazgāšanas profilaksei) un 31. pantā (Iesaldēšana, izņemšana un konfiskācija), un vajadzības gadījumā arī noteikumiem par līdzekļu atgūšanu.

160. Jāpiemin, ka, veicot attiecīgas darbības, lai nodrošinātu atbilstību 14. panta noteikumiem, dalībvalstis var nodrošināt atbilstību arī citām konvencijām un iniciatīvām, piemēram, Drošības padomes Rezolūcijai Nr. 1373 (2001), Starptautiskajai konvencijai par cīņu pret terorisma finansēšanu, Konvencijai pret starptautisko organizēto noziedzību un *FATF* Deviņiem īpašajiem ieteikumiem par terorisma finansēšanu.

161. Sīkāka informācija par dažādiem aspektiem, kurus var iekļaut tiesību aktos, noteikumos un procedūrās, lai cīnītos pret naudas atmazgāšanu, ir pieejama Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas biroja Nodaļā cīņai pret naudas atmazgāšanu.

b) citi pasākumi

162. Lai uzlabotu iespējas nodrošināt efektīvu starptautisku sadarbību, dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja ieviest izpildāmus pasākumus ar mērķi pārraudzīt skaidras naudas plūsmu un citu monetāru dokumentu kustību pāri šo valstu robežām (14. panta 2. punkts). Šādi pasākumi ir jāveic, lai dalībvalstis varētu uzraudzīt skaidras naudas un attiecīgu apgrozāmo instrumentu kustību pāri šo valstu robežām, ievērojot drošības pasākumus attiecībā uz pienācīgu informācijas izmantošanu un nekādā veidā nekavējot likumīga kapitāla kustību. Viens no šādiem pasākumiem varētu būt prasība privātpersonām un uzņēmumiem ziņot par ievērojamu skaidras naudas summu un attiecīgo apgrozāmo instrumentu pārrobežu pārvedumiem. Struktūrām, kuru darbības pamatā ir pārraudzība vai kontrole, būs nepieciešamas pilnvaras, lai to inspektoriem vai izmeklētājiem būtu pieejama informācija par pārrobežu darījumiem, jo īpaši gadījumos, kad ir radušās aizdomas par kriminālu rīcību.³²

163. Pretkorupcijas konvencijas 14. panta 3. punktā ir iekļauti noteikumi, kas ir stingrāki par noteikumiem, kuri paredzēti Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību. Pretkorupcijas konvencijā ir noteikts, ka valstīm jāizvērtē iespēja īstenot attiecīgus pasākumus, lai visām finanšu iestādēm, tostarp naudas pārvedumu nosūtītājiem, būtu pienākums:

³² Sk. Finanšu darbības uzdevumu grupas naudas atmazgāšanas jautājumos tīmekļa vietni: http://www1.oecd.org/fatf/pdf/INSR9_BPP_en.pdf.

a) elektronisko pārskaitījumu un citu saistīto paziņojumu veidlapās iekļaut precīzu un saturīgu informāciju par maksājuma veicēju,

b) nodrošināt šo informāciju visā maksājuma ķēdē un

c) pastiprināti pārbaudīt līdzekļu pārskaitījumus, kas neietver pilnīgu informāciju par maksājuma veicēju.

164. Bažas galvenokārt rada naudas pārvedumu nosūtītāju un saņēmēju identificēšana, no vienas puses, un darījumu izsekojamība, no otras. Nav precīza novērtējuma par pārrobežu darījumos iesaistīto līdzekļu apjomu, it īpaši attiecībā uz neoficiāliem naudas pārvedumu nosūtītājiem, kas ir zināmi daudzās valstīs. Tā kā minētais apjoms ir mērāms desmitos miljardu ASV dolāru, tas rada bažas uzraudzības iestādēm.

165. Kā minēts iepriekš, Pretkorupcijas konvencijas pamatā ir saskaņotas starptautiskas iniciatīvas cīņai pret naudas atmazgāšanu. Dalībvalstis tiek aicinātas, ieviešot iekšzemes regulējošo un uzraugošo režīmu, par vadlīnijām izmantot to reģionālo, starpreģionālo un daudzpusējo organizāciju attiecīgās iniciatīvas, kuru darbība ir vērsta pret naudas atmazgāšanu (14. panta 4. punkts). Skaidrojošajā piezīmē ir noteikts, ka sarunu laikā frāze “reģionālo, starpreģionālo un daudzpusējo organizāciju attiecīgās iniciatīvas” vistiešāk tika attiecināta uz *FATF* Četrdesmit ieteikumiem un Astoniem³³ īpašajiem ieteikumiem, kuri pārskatīti attiecīgi 2003. un 2001. gadā, un uz citām esošām iniciatīvām, kuras pieņēmušas reģionālās, starpreģionālās un daudzpusējās organizācijas, kuru darbība ir vērsta pret naudas atmazgāšanu, piemēram, Amerikas Valstu organizācija, Austrumu un Dienvidāfrikas grupa cīņai pret naudas atmazgāšanu, Dienvidamerikas Finanšu darbības uzdevumu grupa cīņai pret naudas atmazgāšanu, Eiropas Padome, Eiropas Savienība, Karību jūras reģiona Finanšu darbības uzdevumu grupa un Neatkarīgo valstu sadraudzība (A/58/422/Add.1, 21. p.).

166. Valstis var izvēlēties labāko veidu, kā īstenot 14. panta noteikumus. Tomēr, lai īstenošanas pasākumi būtu efektīvi, ir svarīgi veidot sadarbību ar kādu no organizācijām, kas darbojas naudas atmazgāšanas apkarošanas jomā.

167. Īstenojot konvencijas 14. panta 4. punktu, valstu interesēs varētu būt izvērtēt dažus īpašus elementus, kas attiecas uz pasākumiem, kuriem ir jābūt plaša regulatīva režīma sastāvdaļai. Šajā saistībā noderīgi varētu būt Četrdesmit ieteikumi, kā arī paraugnoteikumi, kurus sagatavojis Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojs un Amerikas Valstu organizācija (sk. II nodaļas G sadaļu “Informācijas avoti”).

168. Turklāt 14. panta 5. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jācenšas uzlabot un veicināt globālo, reģionālo, apakšreģionālo un divpusējo sadarbību starp tiesu, tiesībaizsardzības un finanšu uzraudzības iestādēm, lai apkarotu naudas atmazgāšanu.

³³ 2004. gada oktobrī *FATF* pieņēma devīto īpašo ieteikumu par terorisma finansēšanu.

G. Informācijas avoti

1. Saistītie noteikumi un dokumenti

a) Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija

Konvencijas 5., 6., 10. un 13. pants (pretkorupcijas organizācijas, novēršana un īstenošana), 7.–9. pants (valsts sektors un atklātība)

b) saistoši starptautiski un reģionāli dokumenti

Āfrikas Savienība

Konvencija par korupcijas novēršanu un apkarošanu (2003)

http://www.africa-union.org/Official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Convention%20on%20Combating%20Corruption.pdf#search='african%20union%20convention%20on%20combating%20corruption

Eiropas Padome

Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kratīšanu, aizturēšanu un konfiskāciju (1990)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 141

<http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/141.htm>

Eiropas Savienība

For a European political and administrative culture: three codes of conduct for the Commissioners (rīcības kodeksi komisāriem)

http://europa.eu.int/comm/codesofconduct/commissioners_en.htm

Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīva 2005/60/EK par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai

<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005L0060:EN:NOT>

Amerikas Valstu organizācija

Amerikas valstu pretkorupcijas konvencija (1996)

<http://www.oas.org/juridico/english/Treaties/b-58.html>

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

Konvencija par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos (1997)

http://www.oecd.org/document/20/0,2340,en_2649_34859_2017813_1_1_1_1,00.html

Dienvīdāfrikas Attīstības kopiena

Protocol against Corruption (2001)

http://www.iss.co.za/AF/RegOrg/unity_to_union/pdfs/sadc/protcorrupt.pdf

Apvienoto Nāciju Organizācija

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret starptautisko organizēto noziedzību (2000),
Ģenerālās asamblejas Rezolūcija Nr. 55/25, I pielikums

http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko vielu un psihotropo vielu
nelegālo apgrozījumu (1988)

Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu sērija, 1582. sējums, Nr. 27627

http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf

2. Valstu tiesību aktu piemēri

a) pretkorupcijas tiesību akti un organizācijas

Afganistāna

Komisija cīņai pret administratīvo korupciju [*Commission to Fight Administrative Corruption*]

Armēnija

Pretkorupcijas stratēģija un īstenošanas rīcības plāns [*Anti-Corruption Strategy and Implementation Action Plan*]

http://www.armeniaforeignministry.com/perspectives/040506anti_corruption_en.doc

Civildienesta likums [*Law on Civil Service*]

Austrālija

Jaunās Dienvidvēlsas Neatkarīgā pretkorupcijas komisija [*New South Wales Independent Commission against Corruption*]

<http://www.icac.nsw.gov.au/>

Neatkarīgās pretkorupcijas komisijas likums [*Independent Commission against Corruption Act*] (1988)

Jaundienvidvēlsas konsolidētie tiesību akti

<http://www.austlii.edu.au/cgi-bin/disp.pl/au/legis/nsw/consol%5fact/icaca1988442/?query=title+%28+%22independent+commission+against+corruption+act+1988%22+%29>

Bangladeša

Pretkorupcijas komisijas likums [*Anti-Corruption Commission Act*] (2004)

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN01989.pdf>

Beliza

Likums par brīvu piekļuvi informācijai [*Freedom of Information Act*] (1994)

<http://infofac.ucol.mx/documentos/politicas/23.pdf>

Likums par korupcijas novēršanu sabiedriskajā dzīvē [*Prevention of Corruption in Public Life Act*]

<http://www.belize-law.org/lawadmin/PDF%20files/cap012.pdf>

Botsvāna

Korupcijas un ekonomisko noziegumu direktorāts [*Directorate on Corruption and Economic Crime*]

<http://www.gov.bw/government/dcec/>

Burkinafaso

Augstā iestāde korupcijas apkarošanas koordinēšanai [*High Authority for the Coordination of the Fight against Corruption*]

Kīna

Kīnas Tautas Republikas Krimināllikums [*Criminal Law of the People's Republic of China*]

http://www.novexc.cn/criminal_law.html

Horvātija

Likums par Korupcijas un organizētās noziedzības novēršanas biroju [*Law on the Office for the Prevention of Corruption and Organized Crime*] (2001)

http://spai-rslo.org/documents/croatia/legislative/croatia_USKOK.doc

Igaunija

Pretkorupcijas likums [*Anti-Corruption Act*] (2003)

<http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>

Etiopija

Federālā ētikas un pretkorupcijas komisija [*Federal Ethics and Anti-Corruption Commission*]

Francija

Centrālais korupcijas novēršanas dienests [*Service Central de Prévention de la Corruption*]

<http://www.justice.gouv.fr/minister/formscpc.htm>

Gambija

Likums par līdzekļu un īpašumu novērtējumu un korupcijas novēršanu [*Evaluation of Assets and Properties and the Prevention of Corrupt Practices Act*] (1982)

Gruzija

Korupcijas novēršanas koordinācijas padome [*Anti-Corruption Coordinating Council*]

Korupcijas novēršanas birojs

Likums par nelikumīgi gūtu ienākumu legalizācijas novēršanas veicināšanu [*Law on facilitating the prevention of illicit income legalization*]

<http://www.fms.gov.ge/fmsactsview.php?id=l@0@2>

Valsts ierēdņu ētikas kodekss (pamatprincipi) [*Ethics code of public servants*]

<http://www.una.org.ge/transparency/code.html>

Kīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģions

Rīkojums par Neatkarīgo pretkorupcijas komisiju [*Independent Commission against Corruption Ordinance*]

<http://www.hkll.org/hk/legis/en/ord/cur/204.txt>

Neatkarīgā pretkorupcijas komisija [*Independent Commission against Corruption*]

<http://www.icac.org.hk/eng/main/>

Rīkojums par kukuļošanas novēršanu [*Prevention of Bribery Ordinance*] (201. nodaļa)

http://www.legislation.gov.hk/blis_ind.nsf/CurAllEngDoc?OpenView&Start=201&Count=30&Expand=201.1

Īrija

Likums par informācijas pieejamību [*Access to Information Act*] (1997)

<http://www.finance.gov.ie/viewdoc.asp?DocID=837>

Izraēla

http://www.civil-service.gov.il/english/e_aboutcivil.htm

Civildienesta likums [*Civil Service Law*] (Iecelšana amatā), 5719–1959

Civildienesta likums [*Civil Service Law*] (Disciplīna), 5723–1963

Civildienesta likums [*Civil Service Law*] (Partiju darbību un līdzekļu vākšanas ierobežojumi), 5719–1959

Civildienesta likums [*Civil Service Law*] (Ierobežojumi pēc pensionēšanās), 5729–1969

Civildienesta likums [*Civil Service Law*] (Dāvinājumi), 5739–1979

Civildienesta kodekss [*Civil Service Code*]

Civildienesta komisija paziņojums 87/81 [*Civil Service Commission Notice 87/81*]

Itālija

Valdības darbinieku rīcības kodekss [*Code of Conduct for Government Employees*] (1994. g.,

grozīts 2002. g.)

<http://www.oecd.org/dataoecd/58/60/1898695.pdf>

http://www.funzionepubblica.it/docs_pdf/d-m-28nov2000.pdf

Normatīvais dekrēts Nr. 153/97 [*Legislative Decree No. 153/97*], (1997)

Jordānija

Augstākā komiteja cīņai pret korupciju [*Higher Committee to Fight Corruption*]

Kenija

Kenijas Pretkorupcijas komisija [*Kenya Anti Corruption Commission*]

<http://www.kacc.go.ke>

Likums pret korupciju un ekonomiskajiem noziegumiem [*Anti-Corruption and Economic Crimes Act*] (2003), III daļa

http://www.tikenya.org/documents/Economic_Crimes_Act.doc

Valsts ierēdņu ētikas likums [*Public Officer Ethics Act*] (2003)

<http://www.lawafrica.com/Bills/poeb2003/part1.asp>

Latvija

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums (2002)

http://www.knab.gov.lv/uploads/en_htm/EN_bureau.htm

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs

[http://www.anticorruption.lv/en/](http://www anticorruption.lv/en/)

Lesoto

Korupcijas un ekonomisko noziegumu direktorāts [*Directorate on Corruption and Economic Offences*]

http://www.justice.gov.ls/news/anti_corruption.html

Korupcijas un ekonomisko noziegumu novēršanas likums [*Prevention of Corruption and Economic Offences Act*] (1999), II un III daļa

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=6347&language=ENG&country=LES>

Lietuva

Īpašās izmeklēšanas dienesta likums [*Law on the Special Investigation Service*] (2002)

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018129.pdf>

Lietuvas Republikas valsts pretkorupcijas stratēģija [*National Anti-Corruption Strategy of the Republic of Lithuania*] (2001)

http://www.nobribes.org/Documents/Lithuania_ACStrategy_2001.doc

Korupcijas novēršanas likums [*Prevention of Corruption Law*] (2002)

<http://www.stt-anti-corruption.lt/uk/downloads/Prevention%20of%20Corruption%20Law%20of%20the%20Republic%20of%20Lithuania.pdf>

Kriminālkodekss [*Criminal Code*], 281. un 326. pants

Likums par valsts un sabiedrības interešu līdzsvarošanu valsts civildienestā [*Law on the Adjustment of Public and Private Interests in the Public Service*]

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN017541.pdf>

Ētikas kodekss

Galvenā iestāžu ētikas komisija [*Chief Institutional Ethics Commission*]

Malāvija

Korupcijas novēršanas birojs [*Anti-Corruption Bureau*]

<http://www.sdn.org.mw/ruleoflaw/acb/index.html>

Maurīcija

Korupcijas novēršanas likums [*Prevention of Corruption Act*] (2002)

<http://www.gov.mu/portal/sites/ncb/fsc/download/corract2002.doc>

Korupcijas novēršanas likums [*Prevention of Corruption Act*] (2002) III–VI daļa

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=4877&language=ENG&country=MAR>

Korupcijas novēršanas (grozījumu) likums [*Prevention of Corruption (Amendment) Act*] (2005)

[http://supremecourt.intnet.mu/Entry/Act%202005/No.%20024-PREVENTION%20OF%20CORRUPTION%20\(AMENDMENT\)%20ACT%202005.doc](http://supremecourt.intnet.mu/Entry/Act%202005/No.%20024-PREVENTION%20OF%20CORRUPTION%20(AMENDMENT)%20ACT%202005.doc)

Meksika

Starpministriju komisija atklātībai un cīņai pret korupciju federālā valsts pārvaldē [*Inter-ministerial Commission for Transparency and the Fight against Corruption in Federal Public Administration*]

Nepāla

Nepālas Karalistes konstitūcija [*Constitution of the Kingdom of Nepal*] (1990), 12. daļa (Komisija varas ļaunprātīgas izmantošanas gadījumu izmeklēšanai [*Commission for the Investigation of Abuse of Authority*]), sagatavošanā jauna starpposma konstitūcija

<http://inic.utexas.edu/asnic/countries/nepal/nepalconstitution.html>

Nīderlande

Valsts ierēdņu likums [*Civil Servants Act*], zināms arī kā Likums par valsts ierēdņiem [*Law on Civil Servants*]

Likums par ziņošanu par neparastiem darījumiem [*Act Respecting the Notification of Unusual Transactions*] (Finanšu pakalpojumu likums [*Financial Services Law*])

Pakistāna

Valsts pārskatatbildības birojs

<http://www.nab.gov.pk/index.asp>

Rīkojums par Valsts pārskatatbildības biroju [*National Accountability Bureau Ordinance*] (1999)

http://www.sbp.org.pk/l_frame/NAB_Ord_1999.pdf

Rīcības un ētikas kodekss

http://www.nab.gov.pk/Downloads/Code_of_Conduct.asp

Krievijas Federācija

Krievijas Federācijas prezidenta dekrēts Nr. 1006 [*Decree of the President of the Russian Federation*], (1994)

Singapūra

Koruptīvas rīcības izmeklēšanas birojs [*Corrupt Practices Investigation Bureau*]

<http://www.cpib.gov.sg/>

Korupcijas novēršanas likums [*Prevention of Corruption Act*] (pārskatīts 1993. gadā), 241. nodaļa

[http://statutes.agc.gov.sg/non_version/cgi-](http://statutes.agc.gov.sg/non_version/cgi-bin/cgi_retrieve.pl?actno=REVED241&doctitle=PREVENTION%20OF%20CORRUPTION%20ACT%0A&date=latest&method=part)

[bin/cgi_retrieve.pl?actno=REVED241&doctitle=PREVENTION%20OF%20CORRUPTION%20ACT%0A&date=latest&method=part](http://statutes.agc.gov.sg/non_version/cgi-bin/cgi_retrieve.pl?actno=REVED241&doctitle=PREVENTION%20OF%20CORRUPTION%20ACT%0A&date=latest&method=part)

Likums par korupciju, narkotiku tirdzniecību un citiem nopietniem noziedzīgiem nodarījumiem (peļņas konfiskāciju) [*Corruption, Drug Trafficking and Other Serious Crimes (Confiscation of Benefits) Act*], 65. nodaļas A sadaļa

<http://statutes.agc.gov.sg/>

Dienviēfrika

Konkurences likums Nr. 89 [*Competition Act 89*] (1998)

<http://www.info.gov.za/gazette/acts/1998/a89-98.pdf>

Pamatnostādnes finanšu informācijas sniegšanai [*Financial Disclosure Framework*]

Informācijas pieejamības veicināšanas likums [*Promotion of Access to Information Act*] (2000)

<http://www.info.gov.za/gazette/acts/2000/a2-00.pdf>

Valsts finanšu pārvaldības likums [*Public Finance Management Act*] (1999)

<http://www.info.gov.za/gazette/acts/1999/a1-99.pdf>

Valsts civildienesta pretkorupcijas stratēģija [*Public Service Anti-Corruption Strategy*]

http://www.dpsa.gov.za/macc/Public%20service%20anti_corruption_strategy.pdf

Valsts civildienesta rīcības kodekss [*Public Service Code of Conduct*]

<http://www.dpsa.gov.za/macc/Public%20service%20code%20of%20conduct.pdf>

Valsts civildienesta likums [*Public Service Act*] (1994)

<http://www.dpsa.gov.za/documents/acts®ulations/psact1994/PublicService Act.pdf>

Dienviēfrikas Konstitūcija [*Constitution of South Africa*] (1996)

<http://www.polity.org.za/html/govdocs/constitution/saconst10.html?rebookmark=1>

<http://www.polity.org.za/html/govdocs/constitution/saconst13.html?rebookmark=1>

Likums par īpašajām izmeklēšanas nodaļām un īpašajām tiesām [*Special Investigating Units and Special Tribunals Act*] (1996)

<http://www.polity.org.za/html/govdocs/legislation/1996/act96-074.html?rebook-mark=1>

Pretkorupcijas koordinācijas komiteja [*Anti-Corruption Coordinating Committee*]

http://www.dpsa.gov.za/macc/anti%20corruption%20capacity_booklet.pdf

Taizeme

Likums par konkurenci tirdzniecībā [*Trade Competition Act*] (1999)

<http://www.apeccp.org.tw/doc/Thailand/Competition/thcom2.htm>

Trinidada un Tobago

Likums par godīgumu sabiedriskajā dzīvē [*Integrity in Public Life Act*] (2000)

<http://www.ttparliament.org/bills/acts/2000/a2000-83.pdf>

Uganda

Valdības inspekcijas likums [*Inspectorate of Government Act*] (2002)

<http://www.igg.go.ug/newIGGACT.pdf>

Ukraina

Koordinēšanas komiteja korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanai [*Coordinating Committee to Combat Corruption and Organized Crime*]

Tanzānijas Savienotā Republika

Korupcijas novēršanas birojs

<http://www.tanzania.go.tz/pcb/>

Arušas godprātības solījums [*Arusha Integrity Pledge*]

Amerikas Savienotās Valstis

Likums par brīvu piekļuvi informācijai [*Freedom of Information Act*], 5. sadaļas 552. iedaļa (1960)

http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode05/usc_sec_05_00000552——_000-.html

<https://www4.sss.gov/freedomhome.htm>

b) pret naudas atmazgāšanu vērsti tiesību akti

Afganistāna

Likums cīņai pret naudas atmazgāšanu un noziedzīgi iegūtu līdzekļu izmantošanu [*Anti-Money Laundering and Proceeds of Crime Law*]

<http://www.centralbank.gov.af/pdf/Anti-Money%20Laundering%20Law.pdf>

Austrālija

Likums par finanšu darījumu ziņojumiem [*Financial Transaction Reports Act*] (1988)

http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/ftra1988308/

Noteikumi par finanšu darījumu ziņojumiem [*Financial Transaction Reports Regulations*] (1990)

<https://www.imolin.org/pdf/imolin/Astlft90.pdf>

Likums par skaidras naudas darījumu ziņojumiem [*Cash Transaction Reports Act*] (1988)

http://www.unodc.org/unodc/legal_library/au/legal_library_1996-09-12_1996-43.html

Grozījumu likums par skaidras naudas darījumu ziņojumiem [*Cash Transactions Reports Amendment Act*] (1991)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=6233&language=ENG&country=AUL>

Bangladeša

Likums par naudas atmazgāšanas novēršanu [*Money Laundering Prevention Act*] (2002), grozīts 2003. gadā

<http://www.bangladesh-bank.org/>

Horvātija

Likums par naudas atmazgāšanas novēršanu [*Law on the Prevention of Money-Laundering*] (1997)

http://www.unodc.org/unodc/legal_library/hr/legal_library_1998-04-22_1998-1.html

Gruzija

Likums par nelikumīgi gūtu ienākumu legalizācijas novēršanas veicināšanu [*Law on facilitating the prevention of illicit income legalization*]

<http://www.fms.gov.ge/fmsactsview.php?id=l@0@2>

Vācija

Likums par tādu līdzekļu konstatēšanu, kuri iegūti, veicot smagus kriminālnozieģumus [*Act on the Detection of Proceeds from Serious Crimes*] (Likums par naudas atmazgāšanu [*Money-Laundering Act*]) (1993)

http://www.unodc.org/unodc/en/legal_library/de/legal_library_1994-09-13_1994-41.html

Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģions

Naudas atmazgāšanas novēršana, vadlīnija Nr. 3.3. [*Prevention of Money-Laundering*]

http://www.info.gov.hk/hkma/eng/guide/guide_no/2guide_33b.htm#Record%20keeping

Izraēla

Likums par naudas atmazgāšanas aizliegšanu [*Prohibition on Money Laundering Law*], 5760-2000 (grozīts ar 5762/2002)

<http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/073082CC-146C-40F3-8616767D7A4D41A4/0/halbanathontikon.doc>

Jordānija

Vadlīnijas Nr. 10/2001 par naudas atmazgāšanas darbību aizliegšanu [*Guidelines No. 10/2001 on Combating Money-Laundering Operations*]

<http://uploads.batelco.jo/cbj/uploads/aml.pdf>

Kenija

Noteikumi par naudas atmazgāšanu [*Regulation on Money Laundering*] (2000)

Latvija

Likums “Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu” [*Anti-Money Laundering Law*]

http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/combating_economic_crime/5_money_laundering/national_legislation/Latvia%20LPLP-CA%201997%20am%202003.pdf

Libāna

Likums Nr. 318 “Naudas atmazgāšanas apkarošana” [*Fighting Money-Laundering*]

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=4828&language=ENG&country=LEB>

Maurīcija

Likums par finanšu darījumu izmeklēšanu un naudas atmazgāšanas novēršanu [*Financial Intelligence and Anti-Money Laundering Act*] (2002)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=4872&language=ENG&country=MAR>

Jaunzēlande

Likums par finanšu darījumu pārskatiem [*Financial Transaction Reporting Act*] (1996)

http://www.legislation.govt.nz/libraries/contents/om_isapi.dll?clientID=197496466&infobase=pal_statutes.nfo&jump=a1996-009&softpage=DOC

Seišelu salas

Likums cīņai pret naudas atmazgāšanu [*Anti-Money-Laundering Act*] (1996)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=5112&language=ENG&country=SEY>

Singapūra

Vadlīnijas naudas atmazgāšanas novēršanai [*Guidelines on Prevention of Money-Laundering*] (2000)

http://www.mas.gov.sg/masmcm/bin/pt1Notice_824__Guidelines_On_Prevention_Of_Money_Laundering.htm#

Svazilenda

Naudas atmazgāšanas (novēršanas) likums [*Money-Laundering (Prevention) Act*] (2001)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=6110&language=ENG&country=SWA>

Šveice

Likums par naudas atmazgāšanas novēršanu finanšu sektorā [*Act on the Prevention of Money-Laundering in the Financial Sector*]

http://www.gwg.admin.ch/e/e_temp/e/mla.pdf

Rīkojums par naudas atmazgāšanas novēršanu [*Ordinance concerning the Prevention of Money-Laundering*]

<http://www.ebk.admin.ch/e/archiv/2003/pdf/m032703-03e.pdf>

Sīrijas Arābu Republika

Normatīvais dekrēts Nr. 33 cīņai pret naudas atmazgāšanu un terorisma finansēšanu [*Legislative Decree No. 33 on anti-money-laundering and financing of terrorism*] (2005)

Turcija

Noteikumi par banku pienākumu identificēt klientus [*Regulation on the Requirement of Banks to Identify Customers*]

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=6143&language=ENG&country=TUR>

Ukraina

Ukrainas likums par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas (atmazgāšanas) novēršanu un veicamajām pret darbībām [*Law of Ukraine on Prevention and Counteraction to the Legalization (Laundering) of the Proceeds from Crime*]

http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/combating_economic_crime/5_money_laundering/National_legislation/Ukraine%20LPCLPC%202002.pdf

Apvienotie Arābu Emirāti

Federālais likums kriminālās atbildības noteikšanai par naudas atmazgāšanu [*Federal Law regarding Criminalization of Money-Laundering*] (2002)

<http://centralbank.ae/pdf/AMLSU/Federal-Law-No.4-2002-English.pdf>

3. Citi starptautiskie informācijas avoti

Āzijas Attīstības bankas un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ADB-OECD) iniciatīva *Anti-Corruption Initiative for Asia-Pacific*

Anti-Corruption Action Plan for Asia and the Pacific

<http://www1.oecd.org/daf/asiacom/>

Anti-Corruption Policies in Asia and the Pacific: Progress in Legal and Institutional Reform in 25 Countries

http://www.oecd.org/document/22/0,2340,en_34982156_34982460_36831894_1_1_1_1,00.html

Controlling Corruption in Asia and the Pacific

http://www.oecd.org/document/22/0,2340,en_34982156_34982460_35017942_1_1_1_1,00.html

Knowledge Commitment Action against Corruption in Asia and the Pacific

http://www.oecd.org/document/13/0,2340,en_34982156_34982460_36761165_1_1_1_1,00.html

Starptautisko norēķinu bankas Bāzeles Banku uzraudzības komiteja

<http://www.bis.org/dcms/fl.jsp?aid=7&pmdid=3&smdid=14&tmdid=0&fmdid=0&tid=32>

Bank secrecy and international cooperation in banking supervision, 2. redakcija (1981)

Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money-laundering (1988)
Customer due diligence for banks (2001)

Sharing of financial records between jurisdictions in connection with the fight against terrorist financing (2002)

General guide to account opening and customer identification (2003)

Tiesnešu un advokātu neatkarības centrs

Policy Framework for Preventing and Eliminating Corruption and Ensuring the Impartiality of the Judicial System

Neatkarīgo valstu sadraudzības sekretariāts

Commonwealth model law for the prohibition of money-laundering

<http://www.imolin.org/pdf/imolin/Comsecml.pdf>

Eiropas Padome

Ministru komitejas Ieteikums dalībvalstīm Rec (2003) 4 par vispārīgiem nosacījumiem cīņai pret korupciju politisko partiju un priekšvēlēšanu kampaņu finansēšanā

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2183&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

Ieteikums Nr. R (2000) 10 par amatpersonu rīcības kodeksu
<http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=160&lid=4959>

Egmont Group

<http://www.egmontgroup.org/>

Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka

Procurement Policies and Rules (2000)

<http://www.ebrd.com/about/policies/procure/ppr.pdf>

Eiropas Savienība

Eiropas Savienības Padomes vienotā rīcība 98/742/TI par korupciju privātajā sektorā (1998), kas pieņemta, pamatojoties uz K3. pantu Līgumā par Eiropas Savienību

http://europa.eu.int/eurlex/pri/en/oj/dat/1998/l_358/l_35819981231en00020004.pdf

Finanšu darbības uzdevumu grupa naudas atmazgāšanas jautājumos

Forty Recommendations (pārskatīts 2003. gadā)

http://www.fatf-gafi.org/document/28/0,2340,en_32250379_32236930_33658140_1_1_1_1,00.html#40recs

Nine Special Recommendations on Terrorist Financing

http://www.fatf-gafi.org/document/9/0,2340,en_32250379_32236920_34032073_1_1_1_1,00.html

Starptautiskā Apdrošināšanas uzraudzības iestāžu asociācija

Guidance paper on anti-money laundering and combating the financing of terrorism
(2004. gada oktobris)

http://www.iaisweb.org/041013_GP5_Guidance_paper_on_anti_money_laundering_and_combating_the_financing_of_terrorism_approved_040107.pdf

Starptautiskā Advokātu asociācija

Minimum Standards of Judicial Independence (1982)

<http://www.ibanet.org/images/downloads/Minimum%20Standards%20of%20Judicial%20Independence%201982.pdf>

Starptautiskā Kriminālās policijas organizācija (Interpol)

Code of conduct for law enforcement officers

<http://www.interpol.int/Public/Corruption/IGEC/Codes/Default.asp>

Global standards to combat corruption in police forces/services

<http://www.interpol.int/Public/Corruption/Standard/Default.asp>

Starptautiskais Valūtas fonds

Code of Good Practices on Fiscal Transparency (2001)

<http://www.imf.org/external/np/fad/trans/code.htm>

Guide on Resource Revenue Transparency (2005)

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/grrt/eng/060705.htm>

Regulatory Frameworks for Hawala and Other Remittance Systems

<http://www.imf.org/external/pubs/nft/2005/hawala/hawala.pdf>

Amerikas Valstu organizācija, Amerikas Narkotiku kontroles komisija

Model regulations concerning laundering offences connected to illicit drug trafficking and other serious offences (grozīti 2004. gadā)

http://www.cicad.oas.org/Lavado_Activos/ENG/ModelRegulations.asp

Ministerial Communiqué of the Ministerial Conference Concerning the Laundering of

Proceeds and Instrumentalities of Crime (1995)

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

ESAO tīmekļa vietne: <http://www.oecd.org>

ESAO padomes ieteikumi:

Guidelines for Managing Conflict of Interest in the Public Service (2003)

<http://www.oecd.org/dataoecd/13/22/2957360.pdf>

Principles for Managing Ethics in the Public Service (1998)

<http://www.oecd.org/dataoecd/60/13/1899138.pdf>

Improving the Quality of Government Regulation (1995)

<http://www.ois.oecd.org/olis/1995doc.nsf/LinkTo/OCDE-GD%2895%2995>

Revised recommendation of the Council on Combating Bribery in International Business Transaction

http://www.oecd.org/document/32/0,2340,en_2649_34859_2048160_1_1_1_1,0_0.html

ESAO publikācijas:

Managing Conflict of Interest in the Public Service: OECD Guidelines and Country Experiences

http://www1.oecd.org/daf/asiacom/pub_coi.htm

Fighting Corruption and Promoting Integrity in Public Procurement

<http://213.253.134.29/oecd/pdfs/browseit/2805081E.PDF>

Good Procurement Practices for Official Development Assistance

<http://www.oecd.org/dataoecd/12/62/36044494.pdf>

Apvienoto Nāciju Organizācija

Starptautiskais valsts amatpersonu ētikas kodekss [*International Code of Conduct for Public Officials*]

Ģenerālas asamblejas Rezolūcijas Nr. 51/59 pielikums

<http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r059.htm>

Apvienoto Nāciju Organizācijas Deklarācija pret korupciju un kukuļošanu starptautiskos tirdzniecības darījumos [*United Nations Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial Transactions*] (1996)

Ģenerālās asamblejas Rezolūcijas Nr. 51/191 pielikums

<http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r191.htm>

Pasākumi, kas pieņemti Ģenerālās asamblejas divdesmitajā īpašajā sesijā cīņai pret naudas atmazgāšanu

Ģenerālās asamblejas Rezolūcija S-20/4 D

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/775/15/PDF/N9877515.pdf?OpenElement>

Basic Principles on the Independence of the Judiciary (1985), tiesnešu neatkarības pamatprincipi, kas pieņemti Apvienoto Nāciju Organizācijas Septītajā kongresā par noziegumu novēršanas un likumpārkāpēju sodīšanas jautājumiem

<http://www.ohchr.org/english/law/indjudiciary.htm>

Bangalore Principles of Judicial Conduct (Tiesnešu ētikas principi, kas pieņemti augstāko tiesu tiesnešu apaļā galda sanāksmē) (2002)

E/CN.4/2003/65, pielikums

http://www.unodc.org/pdf/corruption/bangalore_e.pdf

Model legislation on laundering, confiscation and international cooperation in relation to the proceeds of crime (1999) (tiesību aktu paraugi romāņu-ģermāņu tiesību sistēmām)

<http://www.imolin.org/imolin/en/ml99eng.html>

United Nations model money-laundering, proceeds of crime and terrorist financing bill (2003) (paraugprojekts anglosakšu tiesību sistēmām)

<http://www.imolin.org/pdf/imolin/poctf03.pdf>

Wolfsberg Group

Global Anti-Money-Laundering Guidelines for Private Banking – The Wolfsberg AML Principles (vadlīnijas pārskatītas 2002. gada maijā)

http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/wolfsberg_aml_principles2.pdf

Anti-Money-Laundering Principles for Correspondent Banking

<http://www.wolfsberg-principles.com/corresp-banking.html>

III. Kriminālās atbildības noteikšana, tiesībaizsardzība un jurisdikcija

A. Ievads

169. Dalībvalstīm ir jāveic vairāki normatīvi un administratīvi pasākumi, lai īstenotu Pretkorupcijas konvenciju. Šajā rokasgrāmatas nodaļā ir izklāstītas:

- a) konvencijas būtiskākās prasības attiecībā uz krimināltiesībām,
- b) pasākumi un procedūras efektīvai tiesību aizsardzībai pret korupciju.

170. Dalībvalstīm to tiesību aktos par noziedzīgiem nodarījumiem ir jāatzīst vairāki likumpārkāpumi, ja tas jau nav izdarīts. Valstīm, kurās attiecīgi tiesību akti jau ir pieņemti, jānodrošina, ka spēkā esošie noteikumi atbilst konvencijas prasībām, un vajadzības gadījumā jāveic nepieciešamie grozījumi tiesību aktos.

171. Tā kā koruptīvai rīcībai nav robežu un neviena valsts nav no tās pilnīgi pasargāta, starptautiskā sabiedrība neatlaidīgi pieprasa lielāku atklātību un atbildību no valsts ierēdņu puses. Tāpēc daudzas valsts, reģionu un starptautiskās iniciatīvas pēdējo gadu laikā ir vērstas uz dažādiem ar korupciju saistītu problēmu aspektiem.

172. Gandrīz visas galvenās organizācijas, sākot ar ESAO un Pasaules Banku un beidzot ar Eiropas Savienību un nevalstiskajām organizācijām, ir pievērsušās ar korupciju saistītām problēmām (sk. III nodaļas E sadaļu (Informācijas avoti)).

173. Valstu tiesību aktu izstrādātājiem ir jāņem vērā reģionālās un īpašās konvencijas, kurās var būt iekļauti grūtāk izpildāmi standarti. Valstis, kuras ir citu konvenciju dalībvalstis un kuras izvērtē iespēju īstenot papildu dokumentus, varētu būt ieinteresētas izvērtēt minēto standartu izpildi, tādējādi izvairoties no darbību pārklāšanās un veicinot starptautisko sadarbību.³⁴

174. Apvienoto Nāciju Organizācijai ir būtiska nozīme cīņā pret korupciju starptautiskā līmenī. Ģenerālā asambleja 1996. gada 16. decembrī ar Rezolūciju Nr. 51/191 pieņēma Deklarāciju pret korupciju un kukuļošanu starptautiskos tirdzniecības darījumos. Ar 1996. gada 12. decembra Rezolūciju Nr. 51/59 Ģenerālā asambleja pieņēma Starptautisko valsts amatpersonu rīcības kodeksu. Salīdzinoši nesen, 2002. gada 31. janvārī, Ģenerālā asambleja Rezolūcijā Nr. 56/261 aicināja valdības izvērtēt un attiecīgā gadījumā izmantot rīcības plānus, lai īstenotu Vīnes deklarāciju par noziedzību un tieslietām: divdesmit pirmā gadsimta uzdevumu risināšana (Ģenerālās asamblejas Rezolūcijas Nr. 56/261 pielikums), un publicēja Pretkorupcijas politikas rokasgrāmatas projektu. Svarīgi ir arī tas, ka Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību, kura stājās spēkā 2003. gada septembrī, ir izklāstīti daudzi būtiski un procesuāli ar korupciju saistīti jautājumi.

175. Tā kā iepriekšējā punktā aprakstītajās iniciatīvās piedalās daudzas valstis, dažām no tām var būt nepieciešama palīdzība saskaņoto pasākumu īstenošanā. Turklāt daudzos noteikumos ir paredzēts, ka obligāti jāpieņem normatīvie akti vai jāveic citi pasākumi, kas iepriekšējos dokumentos nebija noteikti.

³⁴ Sk. III nodaļas E sadaļu (Informācijas avoti).

176. Lai gan daudzos Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību noteikumos atsevišķi likumpārkāpumi ir formulēti tāpat (piem., 8. pants Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību salīdzinājumā ar 15. pantu Pretkorupcijas konvencijā), pastāv būtiskas atšķirības. Piemēram, “valsts ierēdņa” definīcija Pretkorupcijas konvencijā ir plašāka (sk. 2. panta a) apakšpunktu) nekā Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību. Turklāt saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju par ārvalstu amatpersonu un starptautisku organizāciju amatpersonu kukuļošanu ir obligāti jāparedz kriminālā atbildība, savukārt saskaņā ar Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību šāda prasība nav obligāta. Pretkorupcijas konvencija atšķirībā no Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību attiecas arī uz privāto sektoru.³⁵ Tāpēc valstu tiesību aktu izstrādātājiem ir jāpievērš uzmanība visiem Pretkorupcijas konvencijas noteikumiem, pat ja daži no šiem noteikumiem to tiesību sistēmā jau ir ietverti, īstenojot Starptautisko konvenciju par cīņu pret terorisma finansēšanu vai citas konvencijas un dokumentus.

177. Pretkorupcijas konvencijas sadaļa par kriminālās atbildības noteikšanu ir sadalīta divās galvenajās daļās. Pirmajā daļā uzmanība pievērsta kriminālās atbildības noteikšanai, t. i., likumpārkāpumiem, kuri dalībvalstīm jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem. Par šādiem likumpārkāpumiem ir uzskatāma valsts amatpersonu kukuļošana, kukuļa piedāvāšana vai pieņemšana no valsts amatpersonu puses, ārvalstu amatpersonu un starptautisko organizāciju amatpersonu kukuļošana, īpašuma izšķērdēšana, piesavināšanās vai cita līdzīga valsts amatpersonas rīcība ar īpašumu, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un tiesvedības traucēšana (15. pants, 16. panta 1. punkts, 17., 23. un 25. pants).

178. Saistībā ar šiem likumpārkāpumiem veiktās darbības sekmē koruptīvu rīcību un uzlabo likumpārkāpēju spēju aizsargāt sevi un savus nelikumīgi iegūtos līdzekļus no tiesībaizsardzības iestādēm. Tāpēc tam, ka kriminālā atbildība par minētajām darbībām tiek noteikta pēc iespējas drīzāk, ir būtiska nozīme, īstenojot vispārējus un koordinētus centienus apkarot koruptīvu rīcību.

179. Sadaļas par kriminālās atbildības noteikšanu otrajā daļā ir uzskaitīti likumpārkāpumi, kuri dalībvalstīm ir jāizvērtē, lai nolemtu, vai tie ir atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem, un šī daļa attiecas uz 16. panta 2. punktu, 18.–22. un 24. pantu. Konvencijā ir izklāstīti obligātie standarti, bet valstīm ir atļauts tos pārsniegt. Tiešām ir “atzīts, ka valstis var noteikt kriminālo atbildību vai ir jau to noteikušas arī par tādām darbībām, kuras šajā nodaļā nav minētas starp likumpārkāpumiem, kas uzskatāmi par koruptīvu rīcību” (A/58/422/Add.1, 22. p.).

180. Atbildības noteikšana juridiskām personām ir izklāstīta atsevišķi, jo šāda atbildība var būt krimināla, civila vai administratīva.

181. Sadaļas nobeigumā ir izklāstīti jautājumi saistībā ar līdzdalību kādā no citiem likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, kā arī par mēģinājumu un gatavošanos izdarīt kādu no minētajiem likumpārkāpumiem.

182. Rokasgrāmatas turpinājumā ir sadaļa par tiesībaizsardzību, kurā iztirzāti visi pārējie panti, izņemot 42. pantu (Jurisdikcija), kam veltīta atsevišķa sadaļa.

³⁵ Pretkorupcijas konvencijā ir iekļauts arī atsevišķs pants par īpašuma slēpšanu (24. pants).

B. Kriminālās atbildības noteikšana

1. Pienākums noteikt kriminālo atbildību: likumpārkāpumi, kuri jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem

“15. pants

Valsts amatpersonu kukuļošana

Katrai dalībvalstij jāpieņem tādas likumdošanas normas [normatīvie akti] un jāveic citi pasākumi, kas var būt nepieciešami, lai par noziedzīgiem nodarījumiem atzītu šādas tīši izdarītas darbības:

- a) valsts amatpersonai nepienācīgu priekšrocību tieša vai netieša apsolīšana, piedāvāšana vai došana vai nu pašai šai amatpersonai, vai arī kādai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai šī amatpersona, pildot savus dienesta pienākumus, rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības,
- b) valsts amatpersonai nepienācīgu priekšrocību tiešs vai netiešs pieprasījums vai pieņemšana vai nu pašai šai amatpersonai, vai arī kādai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai šī amatpersona, pildot savus oficiālos pienākumus, rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības.”

“16. pants

Ārvalstu valsts amatpersonu un starptautisko organizāciju amatpersonu kukuļošana

1. Katrai dalībvalstij jāievieš [jāpieņem] tādas likumdošanas normas [normatīvie akti] vai jāveic citi pasākumi, kas var būt nepieciešami, lai par noziedzīgu nodarījumu atzītu tīši veiktu darbību – ārvalsts amatpersonai vai starptautiskas organizācijas amatpersonai nepienācīgas priekšrocības tieša vai netieša apsolīšana, piedāvāšana vai došana vai nu šai amatpersonai, vai arī kādai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai šī amatpersona, pildot savus oficiālos pienākumus, rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības, lai, veicot starptautisku uzņēmējdarbību, iegūtu vai paturētu darījumu vai cita veida nepienākošos labumu.”

[..]

“17. pants

Īpašuma izšķērdēšana, piesavināšanās vai cita līdzīga valsts amatpersonas rīcība ar īpašumu

Katrai dalībvalstij jāievieš tādas likumdošanas normas [jāpieņem tādi normatīvie akti] un jāveic citi pasākumi, kas var būt nepieciešami, lai par noziedzīgiem nodarījumiem atzītu valsts amatpersonas tādas tīši veiktas darbības, lai gūtu labumu sev vai citai fiziskai vai juridiskai personai, kā izšķērdēšanu, piesavināšanos vai citāda veida pretlikumīgu rīcību ar jebkuru īpašumu, valsts vai privātiem līdzekļiem vai vērtspapīriem vai jebkāda veida vērtībām, kas uzticētas valsts amatpersonai tās ieņemamā amata dēļ.”

“23. pants

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija

1. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem jāpieņem nepieciešamās likumdošanas normas [normatīvie akti] un jāveic citi pasākumi, kas var būt nepieciešami, lai par noziedzīgiem nodarījumiem tiktu atzītas šādas tīši izdarītas darbības:

a) i) īpašuma pārveidošana vai nodošana, zinot, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgā ceļā, nolūkā noslēpt vai maskēt šī īpašuma noziedzīgo izcelsmi vai arī palīdzēt jebkurai personai, kas ir iesaistīta predikatīvajā nodarījumā, lai izvairītos no tās rīcības tiesiskajām sekām;

ii) īpašuma patiesās būtības, izcelsmes, atrašanās vietas, rīcības ar to, pārvietošanas vai īpašumtiesību, vai tiesību uz to slēpšana vai maskēšana, zinot, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgā ceļā;

b) saskaņā ar savas tiesību sistēmas pamatprincipiem:

i) īpašuma iegāde, turēšana savā valdījumā vai lietošana, tā saņemšanas brīdī, zinot, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgā ceļā,

ii) dalība (līdzdalība), apvienošanās ar vai sazvērestība izdarīt, mēģinājumi izdarīt, palīdzība un veicināšana, kā arī padomu sniegšana sakarā [saistībā] ar jebkuru šajā pantā noteikto noziedzīgu nodarījuma izdarīšanu.

2. Lai īstenotu vai piemērotu šī panta pirmo daļu:

a) katrai dalībvalstij jācenšas piemērot šī panta pirmo daļu attiecībā uz visplašāko iespējamo predikatīvo nodarījumu loku;

b) katrai dalībvalstij predikatīvajos nodarījumos jāietver kā minimums visaptveroši [plaši] tie noziedzīgie nodarījumi, kas paredzēti šajā konvencijā;

c) "b)" apakšpunkta nozīmē predikatīvie nodarījumi ietver tos noziedzīgos nodarījumus, kas izdarīti gan attiecīgo dalībvalstu jurisdikcijā, gan arī ārpus tās. Tomēr tie noziedzīgie nodarījumi, kas izdarīti ārpus dalībvalsts jurisdikcijas, tiek uzskatīti par predikatīvajiem nodarījumiem vienīgi tādā gadījumā, ja attiecīgā darbība ir noziedzīgs nodarījums saskaņā ar tās dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem], kurā tas ir izdarīts, un būtu noziedzīgs nodarījums arī saskaņā ar tās dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem], kas īsteno vai piemēro šo pantu, ja minētais noziedzīgais nodarījums būtu izdarīts šajā valstī;

d) katrai dalībvalstij jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāram tie savu normatīvo aktu eksemplāri, kas nodrošina šī panta īstenošanu, kā arī jebkādas turpmākās izmaiņas šajos normatīvajos aktos;

(e) ja to prasa kādas dalībvalsts nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipi, tā var norādīt, ka šī panta pirmajā daļā minētie noziedzīgie nodarījumi, neattiecas uz tām personām, kas ir izdarījušas predikatīvo nodarījumu.”

“25. pants

Tiesvedības traucēšana

Katrai dalībvalstij jāpieņem tādas likumdošanas normas [tādi normatīvie akti] un jāveic citi pasākumi, kas var būt nepieciešami, lai par noziedzīgiem nodarījumiem atzītu šādas tīši izdarītas darbības:

a) fiziska spēka, draudu vai iebiedēšanas izmantošana vai arī nepienācīgu labumu solīšana, piedāvāšana vai došana, lai pamudinātu dot nepatiesas liecības vai arī lai iejauktos liecību došanā vai liecību sniegšanā tiesas procesā attiecībā uz noziedzīgajiem nodarījumiem, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju;

b) fiziska spēka, draudu vai iebiedēšanas izmantošana, lai iejauktos kāda tieslietu vai tiesībsargāšanas institūcijas darbinieka oficiālo pienākumu izpildīšanā sakarā [saistībā] ar tādu noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu, kas kā tādi atzīti saskaņā ar šo konvenciju. Nekas no tā, kas izklāstīts šajā apakšdaļā, neierobežo dalībvalstu tiesības ieviest noteikumus, kas aizsargā citu kategoriju valsts amatpersonas.”

Galveno prasību kopsavilkums

183. Saskaņā ar konvencijas 15. pantu dalībvalstīm par noziedzīgiem nodarījumiem jāatzīst šādas darbības:

a) aktīva kukuļošana, kas definēta kā valsts amatpersonai nepienācīgu priekšrocību apsolišana, piedāvāšana vai došana, lai šī amatpersona, pildot savus dienesta pienākumus, attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības. Lai īstenotu šo noteikumu, ir jāpieņem attiecīgi tiesību akti,

b) pasīva kukuļošana, kas definēta kā valsts amatpersonas rīcība, ar kuru tā pieprasa vai pieņem nepienācīgu priekšrocību, lai, pildot savus dienesta pienākumus, attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības. Lai īstenotu šo noteikumu, ir jāpieņem attiecīgi tiesību akti.

184. Saskaņā ar konvencija 16. panta 1. punktu dalībvalstīm par noziedzīgu nodarījumu jāatzīst nepienācīgas priekšrocības apsolišana, piedāvāšana vai došana ārvalsts amatpersonai vai starptautiskas organizācijas amatpersonai, lai:

a) veicot starptautisku uzņēmējdarbību, iegūtu vai saglabātu darījumu vai citu nepienācīgu priekšrocību,

b) šī amatpersona attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības, tādējādi nepildot sava amata pienākumus.

Lai īstenotu šos noteikumus, ir jāpieņem attiecīgi tiesību akti.

185. Saskaņā ar konvencijas 17. pantu dalībvalstīm par noziedzīgu nodarījumu jāatzīst īpašuma, vērtspapīru vai jebkādu citu valsts amatpersonai uzticētu vērtību izšķērdēšana, piesavināšanās vai citāda novirzīšana, ko attiecīgā valsts amatpersona veic, lai gūtu labumu sev vai citām personām. Lai īstenotu šo noteikumu, ir jāpieņem attiecīgi tiesību akti.

186. Saskaņā ar konvencijas 23. pantu dalībvalstīm par noziedzīgiem nodarījumiem jāatzīst šādi likumpārkāpumi:

- a) nelikumīgi iegūtu līdzekļu pārveidošana vai nodošana (1. panta a) apakšpunkta i) punkts),
- b) nelikumīgi iegūtu līdzekļu būtības, izcelsmes, atrašanās vietas, izmantošanas, kustības vai tiem piemērojamo īpašumtiesību noklusēšana vai slēpšana (1. punkta a) apakšpunkta ii) punkts).

187. Saskaņā ar tiesību sistēmas pamatprincipiem dalībvalstīm jānosaka kriminālā atbildība arī par:

- a) nelikumīgi iegūtu līdzekļu iegādi, valdījumu vai lietošanu (1. panta b) apakšpunkta i) punkts),
- b) līdzdalību kādā no 23. pantā noteiktajiem likumpārkāpumiem, apvienojanos šāda likumpārkāpuma izdarīšanai, sazvērestību un mēģinājumu to izdarīt, kā arī palīdzību šāda likumpārkāpuma izdarīšanā, pamudināšanu uz to, padomu došanu saistībā ar šādu likumpārkāpumu un tā izdarīšanas atvieglošanu (1. panta b) apakšpunkta ii) punkts).

188. Saskaņā ar konvencijas 23. pantu dalībvalstīm šie likumpārkāpumi ir jāpiemēro arī attiecībā uz līdzekļiem, kas iegūti, veicot virkni predikatīvu nodarījumu (2. punkta a)–c) apakšpunkts).

189. Saskaņā ar konvencijas 25. pantu dalībvalstīm par noziedzīgiem nodarījumiem jāatzīst šādi divi likumpārkāpumi:

- a) fiziska spēka, draudu vai iebiedēšanas izmantošana vai arī nepienācīgu labumu solīšana, piedāvāšana vai došana, lai pamudinātu sniegt nepatiesas liecības vai iejauktos liecību sniegšanā vai pierādījumu uzrādīšanā tiesas procesā saistībā ar konvencijā noteiktajiem likumpārkāpumiem (25. panta a) apakšpunkts),
- b) fiziska spēka, draudu vai iebiedēšanas izmantošana, lai iejauktos kāda tiesu vai tiesībsargības iestādes darbinieka amata pienākumu izpildē saistībā ar konvencijā noteiktajiem likumpārkāpumiem (25. panta b) apakšpunkts).

190. Kriminālo atbildību par šajos noteikumos paredzētajām darbībām nosaka, veicot normatīvus un citus pasākumus. Tas nozīmē, ka attiecīgi likumpārkāpumi par noziedzīgiem nodarījumiem jāatzīst saskaņā ar krimināllikumu, kas attiecas uz visiem minēto nodarījumu elementiem, nevis veicot citus pasākumus, kuri pieņemti papildus aizliedzošajiem tiesību aktiem.

191. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

192. Saskaņā ar konvencijas 15. pantu par noziedzīgiem nodarījumiem ir jāatzīst šādi divi likumpārkāpumi: aktīva un pasīva valsts amatpersonu kukuļošana. Daudzās valstīs ar korupciju saistītu nodarījumu pierādīšanai ir nepieciešams ļoti augsts pierādījumu ticamības līmenis. Bieži ir jāatrod pierādījumi tam, ka ir panākta iepriekšēja koruptīva vienošanās. Nošķirot aktīvo un pasīvo korupcijā iesaistīto pusi, var efektīvāk izmeklēt mēģinājumus veikt koruptīvas darbības, un šādam dalījumam ir izteiktāka preventīva ietekme.

a) aktīva valsts amatpersonu kukuļošana

193. Dalībvalstīm ir jāparedz kriminālbildība par gadījumiem, kad valsts amatpersonai ar nolūku tieši vai netieši tiek apsolītas, piedāvātas vai dotas nepienācīgas priekšrocības, kas paredzētas pašai amatpersonai vai kādai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai minētā amatpersona, pildot savus amata pienākumus, attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības (15. panta a) apakšpunkts).³⁶

194. Atkārtoti tiek uzsvērts, ka konvencijā, izņemot atsevišķus II nodaļā noteiktus pasākumus, termins “valsts amatpersona” 2. panta a) apakšpunktā ir definēts kā:

a) jebkura persona, kura dalībvalstī pastāvīgi vai uz laiku ieņem vēlētu vai ieceltu, atalgotu vai neatalgotu likumdevējvaras, izpildvaras, valsts pārvaldes vai tiesu varas amatu, neatkarīgi no darba stāža ilguma,

b) jebkura cita persona, kura veic sabiedriskas funkcijas, tostarp valsts aģentūrā vai valsts uzņēmumā, vai strādā valsts dienestā, kā to paredz attiecīgās dalībvalsts normatīvie akti,

c) jebkura cita persona, kura dalībvalsts normatīvajos aktos definēta kā “valsts amatpersona”.

195. Skaidrojošajā piezīmē ir norādīts, ka ikviena dalībvalsts, definējot terminu “valsts amatpersona”, nosaka personas, kuras atbilst 2. panta a) apakšpunkta i) punktā minētajām kategorijām, un apraksta, kā šīs kategorijas piemēro (A/58/422/Add.1, 4. p.).

196. Minētā noziedzīgā nodarījuma obligātie elementi ir kaut kā piedāvāšana vai došana valsts amatpersonai. Šī noziedzīgā nodarījuma definīcija ir jāattiecinā uz gadījumiem, kad netiek piedāvāta dāvana vai citi materiāli priekšmeti. Tātad nepienācīga priekšrocība var būt kaut kas materiāls vai nemateriāls neatkarīgi no tā, vai tas ir saistīts ar finansēm vai ne.

197. Nepienācīga priekšrocība valsts amatpersonai ne vienmēr tiek piešķirta uzreiz un tieši. To var apsolīt, piedāvāt vai tieši vai netieši piešķirt. Dāvanu, koncesiju vai citas priekšrocības var piešķirt citai personai, piemēram, radniekam vai politiskai organizācijai. Atsevišķu valstu tiesību aktos uz solīšanu un piedāvāšanu var attiekties noteikumi par mēģinājumu piekukuļot

³⁶ Konkrētus piemērus tam, kā šis noteikums īstenots atsevišķās valstīs, sk.: Neatkarīgās pretkorupcijas komisijas likuma [*Independent Commission against Corruption Act*] 8. pantā (Austrālija), Rīkojuma par kukuļošanas novēršanu [*Prevention of Bribery Ordinance*] 201. nodaļas 4. punkta 1. apakšpunktā (Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģions), Likuma pret korupciju un ekonomiskajiem noziegumiem [*Anti-Corruption and Economic Crimes Act*] 39. pantā (Kenija), Korupcijas novēršanas likuma [*Prevention of Corruption Act*] II daļas 5. pantā (Maurīcija) un ASV Kodeksa 18. iedaļas 201. pantā (Amerikas Savienotās valstis).

amatpersonu. Ja valsts tiesību aktos ir noteikts citādi, noteikti būs jāprecizē noteikumi attiecībā uz solīšanu (kas norāda uz vienošanos starp kukuļa devēju un kukuļa ņēmēju) un piedāvāšanu (kas nenorāda, ka iespējamais kukuļa ņēmējs ir piekritis kukuli pieņemt). Nepienācīga priekšrocība vai kukulis ir saistāms ar attiecīgās amatpersonas amata pienākumiem.

198. Šā likumpārkāpuma nepieciešamais psiholoģiskais elements (jeb subjektīvais elements) ir tāds, ka rīcībai ir jābūt apzinātai. Turklāt ir jāpierāda saistība starp piedāvājumu vai priekšrocību un amatpersonas mudināšanu, pildot amata pienākumus, attiecīgi rīkoties vai atturēties no noteiktas rīcības. Tā kā par rīcību var runāt tikai gadījumos, kad kukulis ir piedāvāts, t. i., arī gadījumos, kad tas netika pieņemts un tāpēc nevarēja ietekmēt rīcību, saistība ir pierādīta tad, ja apsūdzētā nolūks ir bijis ne vien piedāvāt kukuli, bet arī ietekmēt saņēmēja rīcību neatkarīgi no tā, vai pati kukuļdošana ir notikusi vai ne (sk. 28. pantu, kurā noteikts, ka “par apzināšanos, nodomu vai nolūku, kas ir šajā konvencijā noteiktu noziedzīgu nodarījumu obligātie elementi, var secināt saistībā ar objektīviem faktiskajiem apstākļiem”).

b) pasīva valsts amatpersonu kukuļošana

199. Dalībvalstīm ir jāparedz kriminālbildība par gadījumiem, kad valsts amatpersona ar nodomu tieši vai netieši pieprasa vai pieņem nepienācīgas priekšrocības, kas paredzētas pašai amatpersonai vai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai, pildot savus amata pienākumus, attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības (15. panta b) apakšpunkts).³⁷

200. Šis likumpārkāpums ir iepriekš minētā likumpārkāpuma pasīvā versija. Tā nepieciešamie elementi ir kukuļa pieprasīšana vai pieņemšana. Jāpierāda arī saistība ar ietekmi uz amata pienākumu izpildi.

201. Tāpat kā iepriekšējā gadījumā arī saistībā ar šo likumpārkāpumu nepienācīga priekšrocība var būt attiecināma gan uz konkrēto amatpersonu, gan uz citu fizisku vai juridisku personu. Pieprasīšana vai pieņemšana ir jāveic attiecīgajai amatpersonai, vai tai jānotiek, izmantojot starpnieku, t. i., tieši vai netieši.

202. Psiholoģiskais jeb subjektīvais elements ir tikai tāds, ka nepienācīga priekšrocība tiek prasīta vai pieņemta, lai attiecīgā persona mainītu savu rīcību, veicot amata pienākumus (sk. 28. pantu, kurā noteikts, ka “par apzināšanos, nodomu vai nolūku, kas ir šajā konvencijā noteikta noziedzīga nodarījuma nepieciešamie elementi, var secināt saistībā ar objektīviem faktiskajiem apstākļiem”).

203. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem.³⁸

³⁷ Konkrētus piemērus tam, kā šis noteikums īstenots atsevišķās valstīs, sk. Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģiona Rīkojuma par kukuļošanas novēršanu [*Prevention of Bribery Ordinance*] 201. nodaļas 4. punkta 2. apakšpunktā, Kenijas Likuma pret korupciju un ekonomiskajiem noziegumiem [*Anti-Corruption and Economic Crimes Act*] 39. pantā, Maurīcijas Korupcijas novēršanas likuma [*Prevention of Corruption Act*] II daļas 4. pantā un Amerikas Savienoto Valstu Kodeksa 18. iedaļas 201. pantā (Valsts amatpersonu un liecinieku kukuļošana).

³⁸ Īpaša uzmanība jāpievērš arī Pretkorupcijas konvencijas 27. pantam, kurā izklāstīts jautājums par piedalīšanos likumpārkāpumos, kas saskaņā ar minēto konvenciju ir atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem. Saskaņā ar Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību līdzdalība ir atsevišķs likumpārkāpums (8. panta 3. punkts).

204. Noteikumi par valsts amatpersonu pasīvo un aktīvo kukuļošanu ir formulēti tāpat kā Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību 8. panta 1. punktā. Tomēr termins “valsts amatpersona” abās konvencijās ir definēts atšķirīgi. Kā noteikts 2. panta a) apakšpunktā, atsevišķi Pretkorupcijas konvencijas noteikumi attiecas uz personām, kas veic noteiktas sabiedriskas funkcijas vai uzdevumus, pat ja attiecīgās valsts tiesību aktos šādas personas nav definētas kā valsts amatpersonas.

c) ārvalstu amatpersonu un starptautisko organizāciju amatpersonu kukuļošana

205. Saskaņā ar konvencijas 16. panta 1. punktu valstīm par noziedzīgu nodarījumu ir jāatzīst gadījumi, kad ārvalstu amatpersonai vai starptautiskas organizācijas amatpersonai ar nolūku tieši vai netieši tiek apsolīta, piedāvāta vai dota nepienācīga priekšrocība, kas paredzēta pašai amatpersonai vai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai minētā amatpersona, pildot savus amata pienākumus, attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības, tādējādi nodrošinot, ka, veicot starptautisku uzņēmējdarbību, tiek iegūts vai saglabāts darījums vai cita nepienācīgu priekšrocība.³⁹

206. Pretkorupcijas konvencijas I nodaļā termins “ārvalsts amatpersona” ir definēts kā “jebkura persona, kura ieņem vēlētu vai ieceltu, likumdevēja, izpildvaras, administratīvu vai tiesu varas amatu ārvalstī, un jebkura persona, kura veic sabiedriskas funkcijas ārvalstī, tostarp valsts aģentūrā vai valsts uzņēmumā” (2. panta b) apakšpunkts). “Ārvalsts” var būt jebkura cita valsts, t. i., tai nav jābūt dalībvalstij. Dalībvalstu tiesību aktos ir jāiekļauj konvencijas 2. panta b) apakšpunktā iekļautā termina “ārvalsts amatpersona” definīcija, jo nebūtu pareizi uzskatīt, ka ārvalstu amatpersonas ir valsts amatpersonas, kā tās definētas attiecīgās ārvalsts tiesību aktos. Konvencijas 16. pants neparedz, ka attiecīgās ārvalsts tiesību aktos ārvalsts amatpersonas kukuļošana ir jānosaka par noziedzīgu nodarījumu.

207. Starptautiskas sabiedriskās organizācijas amatpersona ir definēta kā “starptautisks civildienesta ierēdnis vai jebkura persona, kuru šī organizācija ir pilnvarojusi darboties organizācijas vārdā” (2. panta c) apakšpunkts).

208. Šis likumpārkāpums ir kā iepriekš izklāstītās aktīvās kukuļošanas spoguļattēls. Viena no atšķirībām ir tā, ka tas neattiecas uz valsts amatpersonām, bet gan uz ārvalstu amatpersonām vai starptautiskas sabiedriskas organizācijas amatpersonām. Otra atšķirība ir tāda, ka nepienācīgajai priekšrocībai vai kukulim ir jābūt saistītam ar starptautiskās uzņēmējdarbības norisi, tostarp ar starptautiskās palīdzības sniegšanu (sk. A/58/422/Add.1, 25. p.). Citādi visi noziedzīgā nodarījuma obligātie elementi (solīšana, piedāvāšana vai došana), nepienācīgās priekšrocības būtība un obligātais psiholoģiskais jeb subjektīvais elements ir tāds pats kā aprakstīts iepriekš.⁴⁰

³⁹ ESAO ir atklājusi, ka atsevišķu valstu īstenošanas tiesību akti neattiecas uz visiem ārvalsts amatpersonas kukuļošanas elementiem, bet tā vietā minētajos tiesību aktos ir tieši pārņemti termini, kas lietoti ESAO Konvencijā par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos. Līdz šim nevienas konvencijas dalībvalsts praksē nav pieredzēts tāds gadījums, kad būtu noteikts, ka līgumā vai konvencijā izmantotie formulējumi tiks tieši attiecināti uz noziedzīgu nodarījumu. Tam par iemeslu visticamāk ir konstitucionālās garantijas, ka personai brīvību var atņemt tikai saskaņā ar tiesību aktos noteikto.

⁴⁰ ESAO norādīja, ka vairākas valstis, kas īsteno ESAO Konvenciju par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos, ir noteikušas kriminālo atbildību par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu, paplašinot tiesību aktos lietoto ar kukuļošanu saistīto likumpārkāpumu definīciju. Šādos gadījumos ESAO iesaka dalībvalstīm pārliedzināties, vai to tiesību aktos šis likumpārkāpums ir definēts atbilstoši ESAO konvencijas standartiem. Tātad dalībvalstij ir jānodrošina, ka visi attiecīgā likumpārkāpuma elementi, kas minēti konvencijā,

209. Kriminālās atbildības noteikšana par ārvalstu amatpersonu vai starptautisku sabiedrisku organizāciju amatpersonu pasīvu kukuļošanu nav obligāta, un šis likumpārkāpums ir iztirzāts turpmāk.

210. Skaidrojošajās piezīmēs ir teikts, ka noteikums, kurā minētais likumpārkāpums definēts saistībā ar maksājumiem, kas veikti, “lai pamudinātu uz amata pienākumu nepildīšanu”, varētu atbilst 1., 2. un 16. pantā noteiktajam standartam, ja ir bijis saprotams, ka ikvienas valsts amatpersonas pienākums ir objektīvi izvērtēt situāciju un pieņemt lēmumu un ka šī ir “autonoma” definīcija, kurai nav jāmeklē pamatojums attiecīgās amatpersonas pārstāvētās valsts vai starptautiskās organizācijas tiesību aktos vai noteikumos (A/58/422/Add.1, 24. p.).

211. Konvencijas 16. panta noteikumi neietekmē ārvalstu amatpersonu vai starptautisko organizāciju amatpersonu neaizskaramību, kas tām paredzēta starptautiskajos tiesību aktos. Skaidrojošajās piezīmēs ir teikts: “Dalībvalstis uzsvēra neaizskaramības nozīmi šajā kontekstā un rosina starptautiskās sabiedriskās organizācijas attiecīgos gadījumos no šīs neaizskaramības atteikties” (A/58/422/Add.1, 23. p., sk. arī 30. panta 2. punktu par valsts amatpersonu neaizskaramību).

212. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem.³⁷

213. Valstīm, kurās ir tikai teritoriāla jurisdikcija, būs jāpieļauj izņēmums attiecībā uz teritoriālo jurisdikciju, lai attiecinātu noteikumus uz šo konkrēto likumpārkāpumu, kuru minēto valstu pilsoņi parasti izdara ārvalstīs.⁴¹

ir izmantoti, definējot šo likumpārkāpumu attiecīgās valsts tiesību aktos, un ka nav ieviesti papildu elementi un piemērojamo aizsarglīdzekļu dēļ nerodas nepilnības konvencijas īstenošanā. Turklāt, ja kādas valsts tiesību aktos lietotā definīcija ir jāpaplašina, lai to attiecinātu uz ārvalstu amatpersonu kukuļošanu, ir jānodrošina, ka minētā likumpārkāpuma galīgā definīcija nav pārāk neskaidra (piemēram, savstarpēju norāžu dēļ) un sarežģīta, tādējādi radot šaubas par to, kāda rīcība īsti ir uzskatāma par likumpārkāpumu.

³⁷ Konkrētus piemērus tam, kā šis noteikums īstenots atsevišķās valstīs, sk. Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģiona Rīkojuma par kukuļošanas novēršanu [*Prevention of Bribery Ordinance*] 201. nodaļas 4. punkta 2. apakšpunktā, Kenijas Likuma pret korupciju un ekonomiskajiem noziegumiem [*Anti-Corruption and Economic Crimes Act*] 39. pantā, Maurīcijas Korupcijas novēršanas likuma [*Prevention of Corruption Act*] II daļas 4. pantā un Amerikas Savienoto Valstu Kodeksa 18. iedaļas 201. pantā (Valsts amatpersonu un liecinieku kukuļošana).

⁴¹ Attiecībā uz ārvalsts amatpersonas kukuļošanu to valstu tiesību aktu izstrādātāji, kuras ir dalībvalstis ESAO Konvencijai par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos, varētu būt ieinteresēti pievērst uzmanību dažām atšķirībām starp ESAO Konvenciju par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos un Pretkorupcijas konvenciju:

a) Pretkorupcijas konvencijā ir runa par ārvalsts amatpersonas kukuļošanu, “lai šī amatpersona, **pildot savus amata pienākumus**, attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības”. ESAO konvencija ir vērsta uz darbībām vai bezdarbību “**saistībā ar amata pienākumu izpildi**”, tostarp **gadījumos, kas nav attiecīgās amatpersonas kompetencē**,

b) Pretkorupcijas konvencijā ir runa par ārvalstu amatpersonas kukuļošanu, kad kukuļa mērķis ir iegūt “**nepienācīgu priekšrocību**, veicot starptautisku uzņēmējdarbību”. ESAO konvencijā ir noteikts, ka šāda priekšrocība ir “**neatbilstoša**”, un komentāros ir skaidrots, ka tas attiecas arī uz gadījumiem, kad attiecīgais uzņēmums ir iesniedzis izdevīgāko piedāvājumu vai kāda cita iemesla dēļ izrādījies piemērotākais konkrētā darījuma izpildei,

c) ESAO konvencijā ir definētas “sabiedriskās funkcijas” (sk. 12. punktu Komentāros par ESAO Konvenciju par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos), bet Pretkorupcijas konvencijā šādas definīcijas nav,

d) Pretkorupcijas konvencijā iekļautā “ārvalsts amatpersonas” definīcija attiecas arī uz personu, kas pilda sabiedriskas funkcijas “**valsts uzņēmumā**”, bet nav definēts termins “valsts uzņēmums”. ESAO konvencijas

d) īpašuma izšķērdēšana, piesavināšanās vai cita līdzīga valsts amatpersonas rīcība ar īpašumu

214. Pretkorupcijas konvencijas 17. pantā ir noteikts, ka īpašuma izšķērdēšana, piesavināšanās vai cita līdzīga valsts amatpersonas rīcība ar īpašumu ir jāatzīst par noziedzīgu nodarījumu.

215. Dalībvalstīm par noziedzīgiem nodarījumiem jāatzīst darbības, kuras valsts amatpersona veikusi ar nolūku gūt labumu sev vai citai fiziskai vai juridiskai personai, piemēram, izšķērdēšanu, piesavināšanos vai cita veida pretlikumīgu rīcību ar jebkuru īpašumu, valsts vai privātiem līdzekļiem vai vērtspapīriem vai jebkādām vērtībām, kas uzticētas valsts amatpersonai atbilstoši tās ieņemamajam amatam.⁴²

216. Šā likumpārkāpuma obligātie elementi ir izšķērdēšana, piesavināšanās vai cita valsts amatpersonas rīcība⁴³ ar vērtībām, kas šai amatpersonai uzticēta atbilstoši tās ieņemamajam amatam. Par šādu likumpārkāpumu ir uzskatāmi gadījumi, kad minētās darbības amatpersona veic savā vai citas fiziskas vai juridiskas personas labā.

217. Par vērtībām ir uzskatāms īpašums, valsts vai privātie līdzekļi vai vērtspapīri vai citas vērtīgas lietas. Šis pants “neparedz nenozīmīgu likumpārkāpumu izmeklēšanu” (A/58/422/Add.1, 29. p.).

218. Jāatgādina, ka Pretkorupcijas konvencijā ar terminu “īpašums” apzīmē “jebkuru materiālu vai nemateriālu, kustamu vai nekustamu, ķermenisku vai bezķermenisku lietu, kā arī juridiskos dokumentus vai instrumentus, kas apliecina īpašumtiesības uz šādu mantu vai intereses saostībā ar šādu mantu” (2. panta d) apakšpunkts).

219. Uzmanība jāpievērš arī atsevišķām šīs rokasgrāmatas sadaļām (attiecībā uz 26.–30., 42. un jo īpaši 57. pantu), kurās izklāstītas prasības, kas ir cieši saistītas ar likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

komentāros ir skaidrots, ka šī konvencija attiecas uz visiem gadījumiem, kad valdībai ir tieša vai netieša kontrole pār uzņēmumu, tostarp uz gadījumu, kad valdībai pieder lielākā daļa uzņēmuma parakstītā kapitāla un tā kontrolē balsu vairākumu, kas saistīts ar uzņēmuma emitētajām akcijām, vai tā var iecelt lielāko daļu uzņēmuma administratīvās vai pārvaldes struktūras vai uzraudzības padomes locekļus.

e) Pretkorupcijas konvencijā ir apstiprināts princips, ka **aizsarglīdzekļi**, kas piemērojami konvencijā paredzēto noziedzīgo nodarījumu gadījumā, ir noteikti dalībvalstu tiesību aktos (30. panta 9. punkts). Turpretim saskaņā ar ESAO konvenciju ārvalsts amatpersonas kukuļošanas gadījumā ir atļauti tikai divi aizsarglīdzekļi: i) par “nelieliem veicināšanas maksājumiem” un ii) gadījumos, kad “priekšrocība ir atļauta vai noteikta attiecīgās ārvalsts amatpersonas valsts rakstītajos tiesību aktos” (ESAO konvencijas komentāri, 7. un 8. pants).

⁴² Konkrētus piemērus tam, kā šis noteikums īstenots atsevišķās valstīs, sk. Austrālijas Krimināllikuma [*Crimes Act*] (1900) 157. pantā (Ierēdņu veikta izšķērdēšana) un Amerikas Savienoto Valstu Kodeksa 18. iedaļas 641. pantā (Valsts nauda, īpašums vai dokumentācija), 657. pantā (Kreditēstādes un apdrošināšanas sabiedrības), 659. pantā (Starptautu vai ārvalstu sūtījumi ar pārvadātāju; Valsts saukšana pie atbildības) un 666. pantā (Zādzības vai kukuļošana saistībā ar programmām, kurām piešķirti federālie līdzekļi).

⁴³ Terminu “novirzīšana” atsevišķās valstīs uztver kā nesaistītu ar “izšķērdēšanu” un “piesavināšanos”, bet citās ar “novirzīšanu” saprot to pašu, ko ar abiem iepriekš minētajiem terminiem (A/58/422/Add.1, 30. p.).

e) naudas atmazgāšana

220. Konvencijas 23. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm, ievērojot to tiesību aktu pamatprincipus, par noziedzīgiem nodarījumiem ir jānosaka likumpārkāpumi, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Saistītie konvencijas panti, kas attiecas uz pasākumiem naudas atmazgāšanas novēršanai, ir iztirzāti iepriekšējā nodaļā.

221. Saistībā ar globalizāciju noziedznieki izmanto priekšrocības, ko sniedz atvieglota kapitāla kustība, tehnoloģijas attīstība un cilvēku un preču mobilitātes palielināšanās, kā arī tiesību normu būtiskās atšķirības dažādās jurisdikcijās. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, līdzekļus īsā laikā var pārsūtīt no vienas vietas uz citu, izmantojot gan oficiālus, gan neoficiālus kanālus. Izmantojot pastāvošās juridiskās nesakritības, jebkuri līdzekļi beigās var izskatīties kā likumīgi iegūti un var būt pieejami jebkurā vietā pasaulē.

222. Lai cīņa pret korupciju būtu efektīva, ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai izskaustu finansiālu vai citu priekšrocību piedāvāšanu valsts amatpersonām, tādējādi motivējot tās rīkoties neatbilstoši. Turklāt cīņa pret naudas atmazgāšanu palīdz saglabāt gan oficiālo, gan neoficiālo finanšu iestāžu godīgumu un aizsargāt starptautiskās finanšu sistēmas netraucētu darbību.⁴⁴

223. Kā minēts iepriekšējā nodaļā, obligāts priekšnosacījums šā mērķa sasniegšanai ir starptautiska sadarbība. Ir svarīgi, ka valstis un reģioni cenšas saskaņot ar šo noziedzīgo nodarījumu saistītās pieejas, standartus un tiesību sistēmas, lai varētu sadarboties noziedzīgi iegūtu līdzekļu starptautiskas atmazgāšanas ierobežošanā. Jurisdikcijās, kurās šādu kontroles mehānismu nav vai arī tie nav attīstīti, naudas atmazgātāju darbs tiek atvieglots. Tāpēc Pretkorupcijas konvencijas mērķis ir noteikt obligātos standartus, kas ieviešami visās valstīs.⁴⁵

224. Pretkorupcijas konvencijā ir īpaši atzīta saistība starp koruptīvu rīcību un naudas atmazgāšanu un uzsvērtas attiecīgas iepriekš īstenotas un saskaņotas valsts, reģionālas un starptautiskas iniciatīvas. Minētajās iniciatīvās konkrēto problēmu piedāvāts risināt, apvienojot represīvus un preventīvus līdzekļus, un konvencijā ir izmantota tāda pati pieeja (sk. arī šīs rokasgrāmatas II nodaļu).

225. Viena no svarīgākajām iepriekš īstenotajām iniciatīvām bija saistīta ar Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību, kurā bija noteikts, ka naudas atmazgāšana ir atzīstama par noziedzīgu nodarījumu tāpat kā citi predikatīvi likumpārkāpumi, tostarp valsts amatpersonu korumpētība, un rosināja valstis pārsniegt obligātās prasības un papildināt predikatīvo likumpārkāpumu loku.

226. Termins “predikatīvs nodarījums” ir definēts kā “jebkurš noziedzīgs nodarījums, kura rezultātā tiek iegūti noziedzīgi līdzekļi, kas var kļūt par šīs konvencijas 23. pantā definētu noziedzīga nodarījuma objektu” (2. panta h) apakšpunkts).

227. Īstenojot visas šīs iniciatīvas, daudzās valstīs ir pieņemti tiesību akti attiecībā uz naudas atmazgāšanu. Tomēr šādu tiesību aktu darbības joma var būt ierobežota, un vairāki predikatīvie nodarījumi tajos var nebūt iekļauti. Saskaņā ar konvencijas 23. pantu predikatīvo nodarījumu sarakstā jāiekļauj pēc iespējas plašāks nodarījums loks un tajā noteikti jābūt

⁴⁴ Sk. arī Starptautiskās pretkorupcijas koordinācijas grupas sestās sanāksmes ziņojumu, kas pieejams tīmekļa vietnē <http://www.igac.net/publications.html>.

⁴⁵ Sk. arī 6. pantu Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību.

visiem likumpārkāpumiem, kas ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju.

228. Pretkorupcijas konvencijas noteikumos par līdzekļu atsavināšanu, iesaldēšanu un konfiscēšanu (sk. 31. pantu), un līdzekļu atgūšanu (sk. konvencijas V nodaļu un jo īpaši 57. pantu) ir iekļauti arī pasākumi attiecībā uz importu. Valstīm jāpārskata spēkā esošie noteikumi par cīņu pret naudas atmazgāšanu, lai nodrošinātu šo noteikumu atbilstību minētajiem konvencijas pantiem, kā arī pantiem, kuri attiecas uz starptautisko sadarbību (IV nodaļa). Valstis, pārskatot minētos noteikumus, var izmantot iespēju izpildīt pienākumus, kurus tās uzņēmušās saskaņā ar citiem reģionāliem vai starptautiskiem dokumentiem un īstenojamām iniciatīvām.

229. Saskaņā ar 23. pantu dalībvalstīm par noziedzīgiem nodarījumiem jāatzīst četri ar naudas atmazgāšanu saistīti likumpārkāpumi, kas aprakstīti turpmāk.

f) nelikumīgi iegūtu līdzekļu pārveidošana vai nodošana

230. Pirmais likumpārkāpums ir īpašuma pārveidošana vai nodošana, zinot, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgā ceļā, nolūkā noslēpt vai maskēt šā īpašuma noziedzīgo izcelsmi vai arī palīdzētu kādai personai, kas ir iesaistīta predikatīvajā nodarījumā, lai izvairītos no tās rīcības tiesiskajām sekām (23. panta 1. punkta a) apakšpunkta i) punkts).

231. Vārdu salikums “pārveidošana vai nodošana” attiecas uz gadījumiem, kad tiek mainīta finanšu aktīvu forma vai veids (piemēram, ja nelikumīgi iegūta skaidra nauda tiek izmantota dārgmetālu vai nekustamā īpašuma iegādei vai tiek pārdots nelikumīgi iegūts nekustamais īpašums), kā arī gadījumi, kad daļa šādu aktīvu tiek pārvietoti no vienas vietas vai jurisdikcijas uz citu vai no viena bankas konta uz citu.

232. Terminu “noziedzīgi iegūti līdzekļi” attiecina uz “jebkuru īpašumu, kas tieši vai netieši iegūts, izdarot kādu noziedzīgu nodarījumu” (2. panta e) apakšpunkts).

233. Attiecībā uz obligātajiem psiholoģiskajiem jeb subjektīvajiem elementiem šāda pārveidošana vai nodošana jāveic ar nodomu, apsūdzētajam pārveidošanas vai nodošanas laikā ir jāapzinās, ka attiecīgie līdzekļi ir iegūti nelikumīgi un ka ir jāveic attiecīga darbība vai darbības, lai slēptu vai maskētu to nelikumīgo izcelsmi (piemēram, palīdzot nepieļaut šo līdzekļu atklāšanu vai palīdzot kādai personai izvairīties no kriminālās atbildības par darbību, kuras rezultātā šie līdzekļi iegūti).

234. Kā noteikts Pretkorupcijas konvencijas 28. pantā, apzināšanos, nodomu vai nolūku var secināt no lietas objektīvajiem, faktiskajiem apstākļiem.

g) nelikumīgi iegūtu līdzekļu slēpšana vai maskēšana

235. Otrais ar naudas atmazgāšanu saistītais likumpārkāpums ir īpašuma patiesās būtības, izcelsmes, atrašanās vietas, rīcības ar to, pārvietošanas vai īpašumtiesību, vai tiesību uz to slēpšana vai maskēšana, zinot, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgā ceļā (23. panta 1. punkta a) apakšpunkta ii) punkts).

236. Šā likumpārkāpuma elementi ir diezgan plaši un ietver gandrīz visu īpašuma aspektu vai

ar īpašumu saistītas informācijas slēpšanu vai maskēšanu.

237. Šajā gadījumā obligātie psiholoģiskie jeb subjektīvie elementi ir tādi, ka slēpšana vai maskēšana jāveic ar nodomu un apsūdzētajam attiecīgās darbības veikšanas laikā ir jāapzinās, ka konkrētais īpašums ir iegūts nelikumīgā ceļā. Šajā gadījumā psiholoģiskie elementi nav tik noteikti kā tie, kas attiecas uz 23. panta 1. punkta a) apakšpunkta i) punktā noteikto likumpārkāpumu. Attiecīgi tiesību aktu izstrādātājiem nav jāparedz pierādījumi tam, ka slēpšanas vai maskēšanas iemesls ir traucēt līdzekļu izsekošanu un slēpt tā patieso izcelsmi.⁴⁶

238. Nākamie divi ar naudas atmazgāšanu saistītie likumpārkāpumi ir obligāti jāiekļauj attiecīgās dalībvalsts tiesību aktos, ievērojot tās tiesību sistēmas pamatprincipus.

h) nelikumīgi iegūtu līdzekļu iegāde, valdījums vai lietošana

239. Trešais likumpārkāpums ir īpašuma iegāde, turēšana savā valdījumā vai lietošana, tā saņemšanas brīdī apzinoties, ka attiecīgais īpašums ir iegūts noziedzīgā ceļā (23. panta 1. punkta b) apakšpunkta i) punkts).

240. Šis ir kā 23. panta 1. punkta a) apakšpunkta i) un ii) punktā paredzēto likumpārkāpumu spoguļattēls – ja iepriekš minētajos ir noteikta nelikumīgi iegūtu līdzekļu sniedzēju atbildība, tad šis pants paredz atbildību saņēmējiem, kuri iegādājas vai izmanto attiecīgu īpašumu vai kuriem tāds pieder.

241. Psiholoģiskie jeb subjektīvie elementi ir tādi paši kā attiecībā uz 23. panta 1. punkta a) apakšpunkta ii) punktā paredzēto likumpārkāpumu: iegāde, valdīšana vai izmantošana jāveic ar nodomu, un apsūdzētajam attiecīgās darbības veikšanas laikā ir jāapzinās, ka konkrētais īpašums ir iegūts nelikumīgā ceļā. Konkrēts nolūks, kādā veiktas šīs darbības, nav jānosaka.

i) līdzdalība kādā no iepriekš minētajiem likumpārkāpumiem, apvienošanās šāda likumpārkāpuma izdarīšanai, sazvērestība un mēģinājums to izdarīt, kā arī palīdzība šāda likumpārkāpuma izdarīšanā, pamudināšana uz to, padomu došana saistībā ar šādu likumpārkāpumu un tā izdarīšanas atvieglošana

242. Ceturtais likumpārkāpumu kopums ir līdzdalība kādā no attiecīgajā pantā noteiktajiem likumpārkāpumiem, apvienošanās šāda likumpārkāpuma izdarīšanai, sazvērestība un mēģinājums to izdarīt, kā arī palīdzība šāda likumpārkāpuma veikšanā, pamudināšana uz to, padomu došana saistībā ar šādu likumpārkāpumu un tā izdarīšanas atvieglošana (23. panta 1. punkta b) apakšpunkta ii) punkts).

243. Šie termini Pretkorupcijas konvencijā nav definēti⁴⁷, tāpēc attiecībā uz formulējumu

⁴⁶ Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību līdzvērtīgā pantā tika lietots tāds pats formulējums, un skaidrojošajā piezīmē bija noteikts, ka nelikumīgas izcelsmes slēpšana ir izklāstīta minētās konvencijas 6. panta 1. punkta a) un b) apakšpunktā, savukārt Pretkorupcijas konvencijā šim jautājumam ir veltīts 23. panta 1. punkta a) un b) apakšpunkts. Piezīmēs bija minēts arī tas, ka tiesību aktu izstrādātājiem vajadzētu izvērtēt iespēju tiesību aktos iekļaut arī slēpšanu citā nolūkā vai gadījumos, kad nolūks nav noskaidrots (sk. 45. p. Tiesību aktu izstrādes rokasgrāmatā Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību un tās protokolu īstenošanai [*Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto*]).

⁴⁷ Minētie termini nav definēti arī Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību līdzvērtīgajos

valstu tiesību aktos ir pieļaujama zināma elastība. Dalībvalstīm ir jānorāda, kā šādi papildu likumpārskāpumi tiek strukturēti to tiesību sistēmā (ja šī struktūra atšķiras), un jānodrošina, ka tie attiecas uz citiem likumpārskāpumiem, kas saskaņā ar konvencijas 23. pantu ir atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem.

244. Par šo likumpārskāpumu obligātajiem elementiem – apzināšanos, nodomu vai nolūku – var secināt saistībā ar lietas objektīvajiem, faktiskajiem apstākļiem (28. pants). Valstu tiesību aktu izstrādātājiem varētu kļūt skaidrs, ka attiecīgajās valstīs pieņemtajos noteikumos par pierādījumiem drīzāk tiek veicināta šādu atzinumu sniegšana attiecībā uz garīgo stāvokli, nevis paredzēts, ka garīgo stāvokli uzskata par pierādītu pēc tam, kad ir pieejami tieši pierādījumi, piemēram atzīšanās.

245. Saskaņā ar konvencijas 23. pantu dalībvalstīm šie likumpārskāpumi ir jāattiecina arī uz līdzekļiem, kas iegūti, veicot “visplašāko iespējamo predikatīvo nodarījumu loku” (23. panta 2. punkta a) apakšpunkts).

246. Starp šiem likumpārskāpumiem jābūt vismaz “visaptverošiem [plašiem] noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti šajā konvencijā” (23. panta 2. punkta b) apakšpunkts). Tāpēc “predikatīvie nodarījumi ietver tos noziedzīgos nodarījumus, kas izdarīti gan attiecīgo dalībvalstu jurisdikcijā, gan arī ārpus tās. Tomēr tie noziedzīgie nodarījumi, kas izdarīti ārpus dalībvalsts jurisdikcijas, tiek uzskatīti par predikatīvajiem nodarījumiem vienīgi tadā gadījumā, ja attiecīgā darbība ir noziedzīgs nodarījums saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā tas ir izdarīts, un būtu noziedzīgs nodarījums arī saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, ar kuriem īsteno vai piemēro šo pantu, ja minētais noziedzīgais nodarījums būtu izdarīts šajā valstī” (23. panta 2. punkta c) apakšpunkts). Tātad citas valsts jurisdikcijā izdarīta likumpārskāpuma abpusēja atzīšana par noziedzīgu nodarījumu ir nepieciešama, lai to varētu uzskatīt par predikatīvu nodarījumu.⁴⁸

247. Daudzās valstīs jau ir pieņemti tiesību akti attiecībā uz naudas atmazgāšanu, bet termina “predikatīvs nodarījums” definīcijas ir ļoti dažādas. Atsevišķās valstīs par predikatīviem nodarījumiem uzskata tikai narkotiku tirdzniecību vai narkotiku tirdzniecību un dažus citus noziegumus. Citu valstu tiesību aktos ir iekļauts plašs predikatīvu nodarījumu saraksts. Tomēr citās valstīs ar predikatīviem nodarījumiem parasti saprot visus noziedzīgus nodarījumus vai visus nopietnos noziedzīgos nodarījumus,⁴⁹ vai visus noziedzīgos nodarījumus, uz kuriem attiecas noteikts soda sliekšnis.

248. Pretkorupcijas konvencijas skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka “ar naudas atmazgāšanu saistīti likumpārskāpumi, kas saskaņā ar šo pantu ir atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem, ir jāuztver kā neatkarīgi un autonomi nodarījumi un ka iepriekšēja notiesāšana par predikatīvu nodarījumu nav obligāta, lai konstatētu atmazgāto līdzekļu nelikumīgo būtību vai izcelsmi. Līdzekļu nelikumīgo būtību un izcelsmi, un saskaņā ar 28. pantu arī apzināšanos, nodomu vai nolūku var konstatēt, izskatot attiecīgo naudas atmazgāšanas gadījumu, kā arī secināt no lietas objektīvajiem, faktiskajiem apstākļiem” (A/58/422/Add.1, 32. p.).

noteikumos (6. pants).

⁴⁸ Likumpārskāpuma abpusēja atzīšana par noziedzīgu nodarījumu nav paredzēta Eiropas Padomes 1990. gada Konvencijā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, meklēšanu, arestēšanu un konfiskāciju, kuras 6. panta 2. punkta a) apakšpunktā ir noteikts, ka “nav būtiski, vai predikatīvais nodarījums ir bijis attiecīgās dalībvalsts kriminālajā jurisdikcijā”.

⁴⁹ Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību par nopietniem noziedzīgiem nodarījumiem uzskata nodarījumus, kuri ir “sodāmi ar brīvības atņemšanu vismaz uz četriem gadiem vai ar nopietnāku sodu” (2. panta b) apakšpunkts).

249. Saskaņā ar atsevišķu valstu⁵⁰ konstitūciju vai tiesību pamatprincipiem nav atļauts vajāt un sodīt likumpārkāpēju gan par predikatīva nodarījuma izdarīšanu, gan par šā nodarījuma rezultātā iegūtu līdzekļu atmazgāšanu. Konvencijā tas ir atzīts, nosakot ka tikai šādos gadījumos personai, kura veikusi predikatīvu nodarījumu, ir atļauts nepiemērot atbildību par likumpārkāpumiem saistībā ar naudas atmazgāšanu (23. panta 2. punkta e) apakšpunkts).⁵¹

250. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem.

251. Dalībvalstīm ir jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāram to savu tiesību aktu kopijas, ar kuriem tiek īstenots 23. pants, kā arī visas šajos tiesību aktos veiktās izmaiņas vai to apraksts (23. panta 2. punkta d) apakšpunkts). Minētie materiāli jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojam.

j) tiesvedības traucēšana

252. Gan korumpētājs gan korumpētā persona saglabā vai palielina savu mantu, varu un ietekmi, meklējot veidus, kā apiet tiesību sistēmas. Ja tiesneši, zvērinātie vai cietušie ir iebiedēti, jūtas apdraudēti vai ir korumpēti, ir skaidrs, ka taisnīgumu nevar ne gaidīt, ne nodrošināt. Nevar cerēt uz efektīvu sadarbību valsts vai starptautiskā līmenī, ja tik būtiski izmeklēšanas un tiesībaizsardzības procesa dalībnieki nav pienācīgi aizsargāti, lai varētu pildīt savus pienākumus un netraucēti sniegt savus atzinumus. Ja pierādījumi nenonāk līdz izmeklētājiem, prokuroriem un tiesai, nav iespējams pierādīt nopietnu noziegumu izdarīšanu un piespriest attiecīgu sodu.

253. Tādējādi tiek apdraudēta visas tiesībaizsardzības sistēmas leģitimitāte (no vietējā līdz globālam līmenim), un tā ir jāaizsargā pret šādu koruptīvu ietekmi. Ja tiks pieļauta situācija, ka prasmīgi manipulatori sadarbībā ar korumpētām amatpersonām vai tīkliem kavē tiesvedību, sodu var saņemt nevainīgi cilvēki, bet vaininieki palikt nesodīti.

254. Tāpēc Pretkorupcijas konvencijā ir noteikts, ka jāveic attiecīgi pasākumi, lai garantētu tiesvedības procesa godīgumu. Saskaņā ar konvencijas 25. pantu valstīm ir jāparedz kriminālā atbildība par iebiedēšanas, draudu vai spēka izmantošanu, lai ietekmētu lieciniekus vai amatpersonas, kuru pienākums ir sniegt patiesus pierādījumus un liecības. Šis pants papildina noteikumus, kas attiecas uz jautājumiem par liecinieku, ekspertu un cietušo (32. pants), un informācijas sniedzēju (33. pants) aizsardzību, kā arī starptautisko sadarbību (IV nodaļa).

255. Konvencijas 25. pantā ir īpaši noteikts, ka par noziedzīgiem nodarījumiem ir jāatzīst divi likumpārkāpumi, kas iztirzāti turpmāk.

256. Pirmais no šiem likumpārkāpumiem ir centieni ietekmēt iespējamus lieciniekus un citas

⁵⁰ Piemēram, Zviedrijā.

⁵¹ Šādu praksi dažreiz dēvē par “pašatmazgāšanu”. Apvienoto Nāciju Organizācijas 1988. gada Konvencijā pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu par šo jautājumu nekas nav minēts. Saskaņā ar Eiropas Padomes 1990. gada Konvenciju par noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu, meklēšanu, arestēšanu un konfiskāciju dalībvalstīm ir atļauts uzskatīt, ka uz personām, kas izdarījušas predikatīvo nodarījumu, ar naudas atmazgāšanu saistīti likumpārkāpumi neattiecas (6. panta 2. punkta b) apakšpunkts).

personas, kuras varētu sniegt amatpersonām būtiskus pierādījumus. Dalībvalstīm ir jāparedz kriminālā atbildība par fiziska spēka, draudu vai iebiedēšanas izmantošanu vai arī nepienācīgas priekšrocības solīšanu, piedāvāšanu vai došanu, lai sekmētu nepatiesas liecības sniegšanu vai arī lai iejauktos liecību došanā vai liecību sniegšanā tiesas procesā attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem (25. panta a) apakšpunkts). Valstīm ir jāparedz kriminālā atbildība gan par koruptīviem līdzekļiem (piemēram, par kukuļošanu), gan par piespiešanas līdzekļiem (piemēram, par vardarbības draudiem).

257. Fizisks spēks, draudi vai iebiedēšana, lai pamudinātu sniegt nepatiesu liecību, var tikt izmantoti jebkurā laikā pirms lietas izskatīšanas tiesā neatkarīgi no tā, vai oficiālā tiesvedība jau ir vai nav uzsākta. Saskaņā ar skaidrojošo piezīmi attiecībā uz līdzvērtīgu noteikumu Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (23. pants), kurā lietots tāds pats formulējums, termins “tiesvedība” ir interpretējams plaši, lai to varētu attiecināt uz visiem valsts tiesas procesiem, tostarp uz pirmstiesas procesiem (sk. A/55/383/Add.1, 46. p.).

258. Dalībvalstīm šis likumpārkāpums jāattiecina uz visiem tiesas procesiem, kas saistīti ar likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju ir atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem.

259. Otrais likumpārkāpums, par kuru dalībvalstīm jāparedz kriminālā atbildība, ir tiesu vai tiesībsardzības iestāžu amatpersonu ietekmēšana: fiziska spēka, draudu vai iebiedēšanas izmantošana, lai iejauktos kāda tieslietu vai tiesībsardzības iestādes darbinieka oficiālo pienākumu izpildē saistībā ar tāda likumpārkāpuma izdarīšanu, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu (25. panta b) apakšpunkts). Šajā noteikumā nav pieminēts kukuļošanas aspekts, jo tieslietu un tiesībsardzības iestāžu darbinieki ir uzskatāmi par valsts amatpersonām, kuru kukuļošana jau ir izklāstīta konvencijas 15. pantā.

260. Lai gan šajā apakšpunktā uzmanība pievērsta tieslietu un tiesībsardzības iestāžu darbinieku aizsardzībai, valstis tiesību aktos var paredzēt arī citu valsts amatpersonu aizsardzību (25. panta b) apakšpunkts).

261. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem.

2. Pienākums izvērtēt kriminālās atbildības noteikšanu: likumpārkāpumi, kuri nav obligāti jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem

“16. pants

Ārvalstu valsts amatpersonu un starptautisko organizāciju amatpersonu kukuļošana

[..]

2. Katrai dalībvalstij jāizvērtē iespēja pieņemt tādas likumdošanas normas [normatīvos aktus] vai veikt citus pasākumus, kas var būt nepieciešami, lai par noziedzīgu nodarījumu atzītu tīši veiktu darbību – ārvalsts amatpersonas vai starptautiskas organizācijas amatpersonas nepienācīgas priekšrocības tieša vai netieša pieprasīšana vai pieņemšana vai nu šai

amatpersonai, vai arī kādai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai šī amatpersona, pildot savus oficiālos pienākumus, rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības.”

“18. pants

Tirgošanās ar ietekmi

Katrai dalībvalstij jāizvērtē iespēja pieņemt tādas likumdošanas normas [normatīvos aktus] un veikt cita veida pasākumus, kas var būt nepieciešami, lai par noziedzīgiem nodarījumiem atzītu šādas tīši veiktas darbības:

- a) nepienācīgu priekšrocību solījums, piedāvājums vai došana, tieši vai netieši, valsts amatpersonai vai jebkurai citai personai, lai valsts amatpersona vai cita persona ļaunprātīgi izmantotu savu esošo vai šķietamo ietekmi nolūkā saņemt no dalībvalsts pārvaldes vai publiskas iestādes nepienākošos priekšrocību personai, kura ierosināja šādu rīcību vai jebkurai citai personai,
- b) nepienācīgas priekšrocības tieša vai netieša pieprasīšana vai pieņemšana no kādas valsts amatpersonas vai citas personas – vai nu pašai šai amatpersonai, vai arī kādai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai šī amatpersona vai cita persona ļaunprātīgi izmantotu savu esošo vai šķietamo ietekmi nolūkā saņemt no dalībvalsts pārvaldes vai publiskas iestādes nepienācīgu labumu.”

“19. pants

Amata ļaunprātīga izmantošana

Katrai dalībvalstij jāizvērtē iespēja ieviest tādas likumdošanas normas [pieņemt tādus normatīvos aktus] un veikt cita veida pasākumus, kādi var būt nepieciešami, lai par noziedzīgu nodarījumu atzītu tīši veiktu darbību, ar kuru ļaunprātīgi izmantots dienesta stāvoklis vai dienesta pienākumi, tas ir, valsts amatpersonas darbība vai bezdarbība, pildot tās dienesta pienākumus, pārkāpjot likumus, nolūkā iegūt nepienācīgu labumu sev vai citai fiziskai vai juridiskai personai.”

“20. pants

Nelikumīga materiālā stāvokļa uzlabošanās

Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās konstitūciju un tiesību principiem jāizvērtē tādu likumdošanas normu [normatīvo aktu] un citāda veida līdzekļu ieviešana, kas var būt nepieciešami, lai par noziedzīgu nodarījumu atzītu tīši veiktu darbību – nelikumīgu materiālā stāvokļa uzlabošanos, tas ir, valsts amatpersonas īpašumu ievērojamu palielināšanos, ko valsts amatpersona nespēj pamatot ar tās likumīgajiem pienākumiem.”

“21. pants

Kukuļošana privātajā sektorā

Katrai dalībvalstij jāizvērtē tādu likumdošanas normu [normatīvo aktu pieņemšana] un cita veida līdzekļu [citu pasākumu] pieņemšana [veikšana], kādi var būt nepieciešami, lai par noziedzīgiem nodarījumiem atzītu šādas tīši veiktas ekonomiska, finansiāla vai komerciāla rakstura darbības:

a) nepienācīgas priekšrocības tieša vai netieša apsolīšana, piedāvāšana vai došana jebkurai personai, kura vada jebkuru privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā jebkurā amatā, pašai vai citai personai, lai šī persona, pārkāpjot savus amata pienākumus, rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības,

b) jebkuras personas, kura vada privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā jebkurā amatā, darbība, ar kuru šī persona, tieši vai netieši pieprasa vai saņem jebkuru tai nepienākošos priekšrocību, kas domāta šai vai jebkurai citai personai, lai šī persona rīkotos vai atturētos no rīcības, pārkāpjot savus amata pienākumus.”

“22. pants

Īpašuma izšķērdēšana privātajā sektorā

Katrai dalībvalstij jāizvērtē tādu likumdošanas normu [normatīvo aktu] pieņemšana un citu līdzekļu pieņemšana [veikšana], kādi var būt nepieciešami, lai par noziedzīgu nodarījumu tiktu atzītas tādas tīši veiktas ekonomiska, finansiāla vai komerciāla rakstura darbības, ar kurām notikusi jebkura īpašumu, privāto līdzekļu vai vērtspapīru, vai jebkuru citu vērtību izšķērdēšana, ko izdarījusi persona, kura vada jebkuru privātā sektora iestādi vai strādā tajā jebkurā amatā.”

“24. pants

Slēpšana

Neierobežojot šīs konvencijas 23. panta noteikumus, katrai dalībvalstij jāizvērtē iespēja ieviest tādas likumdošanas normas [normatīvos aktus] un veikt citus pasākumus, kas var būt nepieciešami, lai par noziedzīgiem nodarījumiem tiktu atzītas tādas tīšas darbības, ar kurām pēc jebkura saskaņā ar šo Konvenciju atzīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, īpašums tiek apzināti slēpts un uzglabāts, un iesaistītā persona, nepiedaloties šāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, zina, ka šāds īpašums ir kāda noziedzīga nodarījuma, kas atzīts kā tāds saskaņā ar šo konvenciju, rezultāts.”

Galveno prasību kopsavilkums

262. Saskaņā ar konvencijas 16. panta 2. punktu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgu nodarījumu atzīt ārvalstu amatpersonu un starptautisku organizāciju amatpersonu

pasīvu kukuļošanu.

263. Saskaņā ar konvencijas 18. pantu valstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgiem nodarījumiem atzīt:

a) nepienācīgas priekšrocības solīšanu, piedāvāšanu vai došanu valsts amatpersonai, lai tā ļaunprātīgi izmantotu savu ietekmi pārvaldes vai valsts iestādē un iegūtu priekšrocību personai, kura ierosinājusi šādu rīcību,

b) darbības, ar kurām valsts amatpersona pieprasa vai pieņem nepienācīgu priekšrocību par to, lai tā ļaunprātīgi izmantotu savu ietekmi nolūkā saņemt nepienācīgu labumu no pārvaldes vai valsts iestādes.

264. Saskaņā ar konvencijas 19. pantu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgu nodarījumu atzīt ļaunprātīgu dienesta stāvokļa izmantošanu (t. i., valsts amatpersonas darbību vai bezdarbību), pārkāpjot likumus nolūkā iegūt nepienācīgu priekšrocību.

265. Saskaņā ar konvencijas 20. pantu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgu nodarījumu atzīt materiālā stāvokļa nelikumīgu uzlabošanos, tas ir, valsts amatpersonas īpašumu ievērojamu palielināšanos, ko attiecīgā amatpersonas nespēj pamatot ar saviem likumīgajiem ienākumiem.

266. Saskaņā ar konvencijas 21. pantu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgiem nodarījumiem atzīt:

a) nepienācīgas priekšrocības apsolīšanu, piedāvāšanu vai došanu personai, kura vada privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā, lai šī persona, pārkāpjot sava amata pilnvaras, attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības (a) apakšpunkts),

b) darbības, ar kurām persona, kura vada privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā, pieprasa vai saņem nepienācīgu priekšrocību, kas domāta minētajai vai citai personai, lai, pārkāpjot sava amata pilnvaras, attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības (b) apakšpunkts).

267. Saskaņā ar konvencijas 22. pantu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgu nodarījumu atzīt darbības, ar kurām persona, kas vada privātā sektora iestādi vai strādā tajā, tīši izšķērdējusi īpašumu, privātos līdzekļus vai vērtspapīrus, vai citas vērtības, kas minētajai personai uzticētas atbilstoši tās amatam.

268. Saskaņā ar konvencijas 24. pantu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgu nodarījumu atzīt īpašuma slēpšanu vai uzglabāšanu gadījumos, kas nav noteikti 23. pantā, ja persona, kura to dara, apzinās, ka minētais īpašums ir iegūts, izdarot kādu no likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

269. Lai minētos likumpārkāpumus atzītu par noziedzīgiem nodarījumiem, var būt jāgroza esošie tiesību akti vai jāpieņem jauni.

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt

270. Korupcija var izpausties dažādi. Lai Pretkorupcijas konvencija attiektos uz pēc iespējas vairākiem amatspārkāpumu veidiem, tajā ir paredzēti vairāki papildu fakultatīvu

likumpārkāpumi, kuru atzīšana par noziedzīgiem nodarījumiem valstīm jāizvērtē. Šie pārkāpumi ir iztirzāti turpmāk.

a) ārvalstu amatpersonu un starptautisku organizāciju amatpersonu pasīva kukuļošana⁵²

271. Konvencijas 16. panta 2. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgu nodarījumu atzīt tīši veiktas darbības, ar kurām ārvalsts amatpersona vai starptautiskas organizācijas amatpersona tieši vai netieši pieprasa vai pieņem nepienācīgu priekšrocību sev vai kādai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai, pildot savus oficiālos pienākumus, attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības.

272. Šis noteikums ir kā spoguļattēls 15. panta b) apakšpunktam, kurā ir noteikts, ka kriminālās atbildības paredzēšana par valsts amatpersonu pasīvo kukuļošānu, tāpēc uz 16. panta 2. punktu attiecināmi iepriekš izklāstītie apsvērumi attiecībā uz 15. panta b) apakšpunktu ar attiecīgiem grozījumiem. Šajā saistībā valstu tiesību aktu izstrādātājiem vajadzētu ņemt vērā ESAO Konvenciju par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos.

273. Kā noteikts iepriekš, ārvalstu amatpersonu un starptautisku organizāciju amatpersonu aktīva kukuļošana ir obligāti atzīstama par noziedzīgu nodarījumu. Skaidrojošajās piezīmēs ir minēts, ka saskaņā ar 16. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jāparedz kriminālā atbildība par ārvalstu amatpersonu aktīvu kukuļošānu, bet 2. punktā ir noteikts tikai tas, ka dalībvalstīm ir “jāizvērtē” iespēja paredzēt kriminālo atbildību par darbībām, ar kurām ārvalstu amatpersonas šādos apstākļos pieprasa vai pieņem kukuļus. Piezīmēs ir teikts:

“Tas nav tāpēc, ka kāda no delegācijām atbalstītu šādu kukuļu pieprasīšanu vai pieņemšanu vai gatavotos pret to izturēties iecietīgi. Atšķirības abos punktos paredzētajos pienākumos drīzāk radušās tāpēc, ka 2. pantā noteiktā rīcība jau iepriekš ir izklāstīta 15. pantā, saskaņā ar kuru dalībvalstīm ir jāparedz kriminālā atbildība par darbībām, ar kurām šo valstu amatpersonas pieprasa vai pieņem kukuļus.” (A/58/422/Add.1, 28. p.)

274. Turpmāk skaidrojošajās piezīmēs ir skaidroti papildu jautājumi, kuri iztirzāti nākamajos punktos.

275. Konvencijas 16. panta noteikumi neskar “ārvalstu amatpersonu vai starptautisko organizāciju amatpersonu neaizskaramību, kas tām paredzēta starptautiskajos tiesību aktos. Dalībvalstis uzsvēra neaizskaramības nozīmi šajā kontekstā un rosina starptautiskās sabiedriskās organizācijas attiecīgos gadījumos no šīs neaizskaramības atteikties” (A/58/422/Add.1, 23. p.).

276. Valstu tiesību aktu izstrādātājiem jāņem vērā, ka noteikums, kurā minētais likumpārkāpums definēts saistībā ar maksājumiem, kas veikti, “lai pamudinātu uz amata pienākumu nepildīšanu”, varētu atbilst 1., 2. un 16. pantā noteiktajam standartam, ja ir bijis saprotams, ka ikvienas valsts amatpersonas pienākums ir objektīvi izvērtēt situāciju un pieņemt lēmumu un ka šī ir “autonoma” definīcija, kurai nav jāmeklē pamatojums attiecīgās

⁵² Generālā asambleja Rezolūcijas Nr. 58/4 rezolutīvās daļas 6. punktā lūdza Pretkorupcijas konvencijas dalībvalstu konferencē izskatīt jautājumu par kriminālās atbildības noteikšanu par ārvalstu amatpersonu un starptautisku organizāciju amatpersonu kukuļošānu.

amatpersonas pārstāvētās valsts vai starptautiskās organizācijas tiesību aktos vai noteikumos (A/58/422/Add.1, 24. p.).

277. Sarunās iesaistītās delegācijas uzskatīja, ka ir samērā svarīgi, lai dalībvalstis, kas 16. panta 2. punktā definēto likumpārkāpumu nav atzinušas par noziedzīgu nodarījumu, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību aktiem, nodrošinātu palīdzību un garantētu sadarbību izmeklēšanā un kriminālvajāšanā, kuru veic dalībvalsts, kas iepriekš minēto likumpārkāpumu saskaņā ar konvenciju ir atzinusi par noziedzīgu nodarījumu, un, ja tas ir iespējams, novērstu situāciju, kad tehnisku šķēršļu dēļ (piemēram, tāpēc, ka likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu) būtu kavēta apmaiņa ar informāciju, kas nepieciešama, lai sauktu pie atbildības korumpētas amatpersonas (A/58/422/Add.1, 26. p.).

278. Vārdu savienojums “tīši veikts” 16. panta 2. punktā tika iekļauts galvenokārt tādēļ, lai nodrošinātu atbilstību 1. punktam un citiem konvencijas noteikumiem, nevis lai paredzētu 2. punktā noteikto saistību atvieglojumus, jo tika atzīts, ka ārvalstu amatpersona nevar “netīšām” pieņemt vai pieprasīt kukuli (A/58/422/Add.1, 27. p.).

279. Visbeidzot uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem.

b) aktīva un pasīva tirgošanās ar ietekmi

280. Saskaņā ar konvencijas 18. pantu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgu nodarījumu atzīt tīši veiktas darbības, ar kurām:

a) valsts amatpersonai vai jebkurai citai personai tieši vai netieši tiek solīta, piedāvāta vai dota nepienācīga priekšrocība, lai šī valsts amatpersona vai cita persona ļaunprātīgi izmantotu savu esošo vai šķietamo ietekmi nolūkā saņemt no attiecīgās dalībvalsts pārvaldes vai publiskās institūcijas nepienācīgu priekšrocību personai, kura ierosinājusi šādu rīcību, vai jebkurai citai personai,

b) valsts amatpersona vai cita persona tieši vai netieši pieprasa vai pieņem nepienācīgu priekšrocību sev vai kādai citai fiziskai vai juridiskai personai, lai, ļaunprātīgi izmantojot savu esošo vai šķietamo ietekmi, saņemtu no dalībvalsts pārvaldes vai publiskās institūcijas nepienācīgu labumu.⁵³

281. Šā panta noteikumi ir kā spoguļattēls 15. panta noteikumiem, saskaņā ar kuriem ir jāparedz kriminālā atbildība par valsts amatpersonu aktīvu un pasīvu kukuļošanu. Starp 15. un 18. pantu pastāv viena būtiska atšķirība. Konvencijas 15. pantā par noziedzīgiem nodarījumiem ir atzīstama valsts amatpersonas bezdarbība, pildot savus amata pienākumus. Turpretim saskaņā ar 18. pantu par noziedzīgu nodarījumu uzskatāma personas esošās vai šķietamās ietekmes izmantošana, lai iegūtu nepienācīgu priekšrocību trešai personai valsts pārvaldes vai publiskā iestādē.

282. Pārējie 18. un 15. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu elementi sakrīt.

⁵³ Konkrēts piemērs valsts tiesību aktos: Maurīcijas Korupcijas novēršanas likuma II daļas (Korupcija) 10. punkts.

c) aktīva tirgošanās ar ietekmi

283. Pirmā noziedzīgā nodarījuma (aktīvas tirgošanās ar ietekmi) elementi ir kaut kā solīšana, piedāvāšana vai došana valsts amatpersonai. Par šādu noziedzīgu nodarījumu ir uzskatāmi arī gadījumi, kad piedāvātais nav dāvana vai kaut kas materiāls. Tātad nepienācīga priekšrocība var būt gan materiāla, gan nemateriāla.

284. Nepienācīga priekšrocība valsts amatpersonai ne vienmēr tiek dota uzreiz un tieši. To var apsolīt, piedāvāt vai tieši vai netieši piešķirt. Dāvanu, koncesiju vai citas priekšrocības var dot citai personai, piemēram, radniekam vai politiskai organizācijai. Nepienācīgajai priekšrocībai vai kukulim ir jābūt saistītam ar attiecīgās amatpersonas ietekmi uz kādu valsts pārvaldes vai publisku iestādi.

285. Šā noziedzīgā nodarījuma psiholoģiskais elements (jeb subjektīvais elements) ir tāds, ka rīcībai ir jābūt apzinātai. Turklāt ir jākonstatē saikne starp priekšrocības piedāvāšanu un attiecīgās amatpersonas mudināšanu ļaunprātīgi izmantot savu ietekmi nolūkā saņemt no attiecīgās dalībvalsts pārvaldes vai publiskas iestādes nepienācīgu priekšrocību personai, kura ierosinājusi šādu rīcību, vai jebkurai citai personai.

286. Tā kā par rīcību var runāt tikai gadījumos, kad kukulis ir piedāvāts, t. i., arī gadījumos, kad tas netika pieņemts un tāpēc nevarēja ietekmēt rīcību, saistība ir pierādīta tad, ja apsūdzētā nolūks ir bijis ne vien piedāvāt kukuli, bet arī ietekmēt saņēmēja rīcību neatkarīgi no tā, vai pati kukuļdošana ir vai nav notikusi.

d) pasīva tirgošanās ar ietekmi

287. Pasīvu tirgošanos ar ietekmi raksturo tādi elementi kā kukuļa pieprasīšana vai pieņemšana. Jāpierāda arī saistība ar ietekmi uz amata pienākumu izpildi.

288. Tāpat kā iepriekšējā gadījumā arī saistībā ar šo likumpārkāpumu nepienācīga priekšrocība var būt attiecināma gan uz konkrēto amatpersonu, gan uz citu fizisku vai juridisku personu. Pieprasīšana vai pieņemšana jāveic attiecīgajai amatpersonai, vai tai jānotiek, izmantojot starpnieku, t. i., tieši vai netieši.

289. Psiholoģiskais jeb subjektīvais elements ir tikai tāds, ka nepienācīga priekšrocība tiek prasīta vai pieņemta, lai, ļaunprātīgi izmantojot savu ietekmi, saņemtu no attiecīgās valsts pārvaldes vai publiskās institūcijas nepienācīgu priekšrocību trešai personai.

290. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem.

e) dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana

291. Saskaņā ar konvencijas 19. pantu katrai dalībvalstij ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgu nodarījumu atzīt tīši veiktu darbību, ar kuru tiek ļaunprātīgi izmantots dienesta stāvoklis vai netiek pildīti dienesta pienākumi, tas ir, valsts amatpersonas darbība vai bezdarbība, kad tā,

pildot dienesta pienākumus, pārkāpj likumus, lai iegūtu nepienācīgu priekšrocību sev vai citai fiziskai vai juridiskai personai.⁵⁴

292. Šis noteikums veicina tādu valsts amatpersonu saukšanu pie kriminālās atbildības, kuras ļaunprātīgi izmanto savu dienesta stāvokli, lai ar savu darbību vai bezdarbību, pārkāpjot likumus, saņemtu nepienācīgu priekšrocību. Saskaņā ar skaidrojošajām piezīmēm par šādu noziedzīgu nodarījumu ir uzskatāmas dažādas valsts amatpersonas darbības, piemēram, klasificētas vai iekšējās informācijas atklāšana trešām personām (A/58/422/Add.1, 31. p.).⁵⁵

293. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem.

f) materiālā stāvokļa nelikumīga uzlabošanās

294. Nepārkāpjot tiesību sistēmu konstitucionālos un pamatprincipus, dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja par noziedzīgu nodarījumu atzīt materiālā stāvokļa nelikumīgu uzlabošanos. Dalībvalstīm saskaņā ar savu konstitūciju un tiesību principiem ir jāizvērtē iespēja pieņemt nepieciešamos normatīvos aktus un veikt citus pasākumus, lai par noziedzīgu nodarījumu atzītu tīši panāktu materiālā stāvokļa nelikumīgu uzlabošanos, tas ir, valsts amatpersonas īpašumu ievērojamu palielināšanos, ko attiecīgā amatpersona nespēj pamatot ar saviem likumīgajiem ienākumiem.

295. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem.

296. Materiālā stāvokļa nelikumīgas uzlabošanās atzīšana par noziedzīgu nodarījumu ir izrādījusies veiksmīgs risinājums vairākās jurisdikcijās.⁵⁶

Tas pievērš uzmanību grūtībām, ar kādām saskaras apsūdzības puse, kad tai ir jāpierāda, ka valsts amatpersona ir pieprasījusi vai pieņēmusi kukuļus gadījumos, kad minētās amatpersonas materiālā stāvokļa uzlabošanās ir tik neatbilstoša tās likumīgajiem ienākumiem, ka var ierosināt pirmšķietamības korupcijas lietu. Materiālā stāvokļa nelikumīgas uzlabošanās atzīšana par noziedzīgu nodarījumu ir izrādījusies iedarbīga, arī lai atturētu valsts amatpersonas no koruptīvas rīcības.

297. Dalībvalstu pienākums izvērtēt iespēju atzīt minēto likumpārkāpumu par noziedzīgu nodarījumu tomēr ir atkarīgs no katras dalībvalsts tiesību sistēmas konstitucionālajiem un pamatprincipiem (sk. arī šīs rokasgrāmatas 13. punktu par drošības klauzulām). Tādējādi tiek

⁵⁴ Līdzīgu noteikumu sk. Dienvidāfrikas Attīstības kopienas Pretkorupcijas protokola [Southern African Development Community Protocol against Corruption] 3. panta 1. punkta c) apakšpunktā. Valsts tiesību akta piemērs: Ķīnas Makao īpašās pārvaldes apgabala Galveno izpildvaras pārstāvju vēlēšanu likums [Chief Executive Election Law] (Likums Nr. 3/2004).

⁵⁵ Citi valsts tiesību aktu un noteikumu piemēri: Francijas Sodu kodeksa [Penal Code] 432-10. un 432-1. pants, Kenijas Korupcijas novēršanas likuma 3. punkts (pārskatīts 1998. gadā) un Zambijas Korupcijas likuma [Prevention of Corruption Act] 30. punkts. Atsevišķas valstis, piemēram, Nīderlande, minēto likumpārkāpumu var uzskatīt par Pretkorupcijas 15. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma variāciju, lai tie nebūtu jāievieš atsevišķi.

⁵⁶ Sk., piemēram, Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģiona Rīkojuma par kukuļošanas novēršanu [Prevention of Bribery Ordinance] 201. nodaļas 10. sadaļu un Zambijas Korupcijas likuma [Corrupt Practices Act] 33. sadaļu.

atzīts, ka materiālā stāvokļa nelikumīgas uzlabošanās atzīšana par noziedzīgu nodarījumu, paredzot, ka apsūdzētajam ir jāsniedz loģisks pamatojums attiecībā uz savu līdzekļu būtisko palielināšanos, atsevišķās jurisdikcijās var būt pretrunā personas tiesībām tikt uzskatītai par nevainīgu, kamēr tās vaina nav pierādīta saskaņā ar likumu. Tomēr ir skaidri noteikts, ka šajā gadījumā vainas prezumpcija nepastāv un ka uz apsūdzības pusi attiecas pierādīšanas pienākums, un tai ir uzskatāmi jānorāda, ka attiecīgās amatpersonas materiālā stāvokļa uzlabošanās nav saistīta ar šīs personas likumīgajiem ienākumiem. Tāpēc to var uzskatīt par atspēkojamu prezumpciju. Ja šāda pirmšķietamības lieta ir ierosināta, apsūdzētais var piedāvāt loģisku vai ticamu paskaidrojumu.

g) kukuļošana privātajā sektorā

298. Saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju kriminālā atbildība ir jāparedz arī par aktīvu un pasīvu kukuļošanu privātajā sektorā, kas ir būtisks jaunievedums, kurš līdz šim nebija iekļauts ne Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību, ne citos starptautiskos dokumentos. Tāpēc Pretkorupcijas konvencijas 21. pantā ir uzsvērtā godprātības un godīguma nozīme, nodarbojoties ar saimniecisko darbību, finanšu darbību vai komercdarbību.⁵⁷

299. Konvencijas 21. pantā ir īpaši noteikts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja pieņemt nepieciešamos normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus, lai par noziedzīgiem nodarījumiem atzītu šādas tīši veiktas ekonomiskas, finansiālas vai komerciālas darbības:

a) tādas nepienācīgas priekšrocības tieša vai netieša apsolišana, piedāvāšana vai došana jebkurai personai, kas vada jebkuru privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā jebkurā amatā, kura paredzēta šai pašai vai kādai citai personai, lai minētā persona attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības, tādējādi nepildot savus amata pienākumus,

b) darbība, kuru veic kāda persona, kas vada privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā kādā amatā, un ar kuru šī persona tieši vai netieši pieprasa vai saņem nepienācīgu priekšrocību sev vai kādai citai personai, lai attiecīgi rīkotos vai atturētos no noteiktas rīcības, tādējādi nepildot savus amata pienākumus.

300. Tā kā iepriekš izklāstītie noteikumi ir kā 15. panta noteikumu spoguļattēls, apsvērumi attiecībā uz 15. pantu ar attiecīgiem grozījumiem attiecas arī uz šo gadījumu.⁵⁸

⁵⁷ Sk. arī Eiropas Savienības Padomes 2003. gada 22. jūlija Pamatlēmumu 2003/568/TI par korupcijas apkarošanu privātajā sektorā, kura 2. pantā ir noteikts, ka kriminālās atbildības paredzēšana par aktīvu un pasīvu korupciju privātajā sektorā ir obligāta.

⁵⁸ Konkrēts valsts tiesību aktu un noteikumu piemērs: Korporatīvais rīcības kodekss, ko izstrādājusi Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģiona Neatkarīgā pretkorupcijas komisija. Attiecīgie starptautiskie un reģionālie līgumi un dokumenti: Āfrikas Savienības Konvencija par korupcijas novēršanu un apkarošanu [*Convention on Preventing and Combating Corruption*], Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija, Eiropas Savienības Padomes Pamatlēmums 2003/568/TI par korupcijas apkarošanu privātajā sektorā, Starptautiskās tirdzniecības palātas 2005. gada publikācija *Combating Extortion and Bribery: ICC Rules of Conduct and Recommendations*, ESAO Konvenciju par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos un Apvienoto Nāciju Organizācijas Deklarācija pret korupciju un kukuļošanu starptautiskos tirdzniecības darījumos [*Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial Transactions*] (Ģenerālas asamblejas Rezolūcijas Nr. 51/191 pielikums).

i) aktīva kukuļošana

301. Minētā noziedzīgā nodarījuma obligātie elementi ir kaut kā solīšana, piedāvāšana vai došana personai, kas vada privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā. Par šādu noziedzīgu nodarījumu ir uzskatāmi arī gadījumi, kad piedāvātais nav dāvana vai kaut kas materiāls. Tātad nepienācīga priekšrocība var būt kaut kas materiāls vai nemateriāls neatkarīgi no tā, vai tas ir vai nav saistīts ar finansēm.

302. Nepienācīga priekšrocība personai, kas vada privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā, nav jāpiešķir uzreiz un tieši. To var apsolīt, piedāvāt vai tieši vai netieši piešķirt. Dāvanu, koncesiju vai citas priekšrocības var dot citai personai, piemēram, radniekam vai politiskai organizācijai. Atsevišķu valstu tiesību aktos uz solīšanu un piedāvāšanu var attiekties noteikumi par mēģinājumu uzpirkt amatpersonu. Ja valsts tiesību aktos ir noteikts citādi, noteikti būs jāprecizē noteikumi attiecībā uz solīšanu (kas norāda uz vienošanos starp kukuļa devēju un kukuļa ņēmēju) un piedāvāšanu (kas nenorāda, ka iespējamais kukuļa ņēmējs ir piekritis kukuli pieņemt). Nepienācīga priekšrocība vai kukulis ir saistāms ar attiecīgās personas amata pienākumiem.

303. Šā noziedzīgā nodarījuma obligātais psiholoģiskais elements (jeb subjektīvais elements) ir tāds, ka rīcībai ir jābūt apzinātai. Turklāt ir jāpierāda saistība starp piedāvājumu vai priekšrocību un privātā sektora uzņēmuma vadītāja vai darbinieka mudināšanu attiecīgi rīkoties vai atturēties no noteiktas rīcības, tādējādi nepildot savus amata pienākumus, nodarbojoties ar saimniecisko darbību, finansiālo darbību vai komercdarbību. Tā kā par rīcību var runāt tikai gadījumos, kad kukulis ir piedāvāts, t. i., arī gadījumos, kad tas netika pieņemts un tāpēc nevarēja ietekmēt rīcību, saistība ir pierādīta tad, ja apsūdzētā nolūks ir bijis ne vien piedāvāt kukuli, bet arī ietekmēt saņēmēja rīcību neatkarīgi no tā, vai pati kukuļdošana ir vai nav notikusi (sk. 28. pantu, kurā noteikts, ka par “apzināšanos, nodomu vai nolūku, kas ir nepieciešamie elementi saskaņā ar šo konvenciju atzītiem noziedzīgajiem nodarījumiem, var secināt saistībā ar objektīviem faktiskajiem apstākļiem”).

ii) pasīva kukuļošana

304. Šis likumpārkāpums ir iepriekš minētā likumpārkāpuma pasīvā variācija. Tā obligātie elementi ir kukuļa pieprasīšana vai pieņemšana. Ir jāpierāda arī saistība ar ietekmi uz tādas personas rīcību, kas vada privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā kādā amatā.

305. Līdzīgi kā iepriekšējā noziedzīgā nodarījuma gadījumā nepienācīgā priekšrocība var būt paredzēta personai, kas vada privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā kādā amatā, kā arī jebkurai citai fiziskai vai juridiskai personai. Pieprasīšana vai pieņemšana ir jāveic attiecīgajai personai, vai tai jānotiek, izmantojot starpnieku, t. i., tieši vai netieši.

306. Vienīgais psiholoģiskais jeb subjektīvais elements ir nodoms pieprasīt vai pieņemt nepienācīgu priekšrocību, lai, mainītu savu rīcību, tādējādi nepildot savus amata pienākumus, nodarbojoties ar saimniecisko darbību, finansiālo darbību vai komercdarbību.

307. Konvencijas 21. pants, kā arī 22. pants, kurā iztirzāta īpašuma izšķērdēšana, attiecas tikai uz darbībām, kas veiktas privātajā sektorā, kur nav nekādas saskares ar valsts sektoru.⁵⁹

308. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas

⁵⁹ Sk., piemēram, Amerikas Savienoto Valstu Kodeksa 18. sadaļas 1341. punktu (Krāpšana).

uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem.

h) īpašuma izšķērdēšana privātajā sektorā

309. Konvencijas 22. pantā ir noteikts, ka valstīm ir jāizvērtē iespēja paredzēt kriminālo atbildību ne vien par aktīvu un pasīvu kukuļošanu, bet arī par tīši veiktām darbībām, ar kurām personas, kas vada privātā sektora uzņēmumu vai strādā tajā kādā amatā, izšķērdē īpašumu, privātos līdzekļus vai vērtspapīrus, vai citas vērtības, kuras šai personai uzticētas atbilstoši tās amatam.

310. Šā panta noteikumi līdzinās obligātajiem noteikumiem, kuri paredzēti 17. pantā, kas attiecas uz valsts amatpersonu dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu (sk. III nodaļas B.1. sadaļu).⁶⁰

311. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem.

i) slēpšana

312. Visbeidzot Pretkorupcijas konvencijā ir ieteikts paredzēt kriminālo atbildību par slēpšanu, kas ir uzskatāma par likumpārkāpumu, kurš atvieglo vai veicina citu tādu likumpārkāpumu izdarīšanu, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem un ir cieši saistīti ar 23. panta noteikumiem par naudas atmazgāšanu.⁶¹

313. Konvencijas 24. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm, neierobežojot šīs konvencijas 23. panta noteikumus, ir jāizvērtē iespēja pieņemt nepieciešamos normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus, lai par noziedzīgiem nodarījumiem tiktu atzītas tādas tīšas darbības, ar kurām pēc tāda likumpārkāpuma izdarīšanas, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par

⁶⁰ Nīderlandē īpašuma izšķērdēšana, ko veikusi valsts amatpersona un privātajā sektorā nodarbināta persona, ir uzskatāma par viena un tā paša noziedzīgā nodarījuma variācijām. Ja minētā noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir valsts amatpersona, to var uzskatīt par vainu pastiprinošu apstākli. Nīderlande uzskata, ka skaidri formulēti noziedzīgu nodarījumu apraksti uzlabo starptautisko sadarbību, veicinot noziedzīgā nodarījuma abpusēju atzīšanu.

⁶¹ Konkrēti valstu tiesību aktu un noteikumu piemēri: Itālijas Sodū kodeksa [*Penal Code*] 648. pants, Francijas Sodū kodeksa [*Penal Code*] 321-1. pants, Malaizijas Pretkorupcijas likuma [*Anti-Corruption Act*] 18. punkts, Dienvidāfrikas Korupcijas novēršanas un apkarošanas likuma [*Prevention and Combating of Corrupt Activities Act*] 6. daļas 20. punkts. Nīderlande šo likumpārkāpumu uzskata par Pretkorupcijas konvencijas 23. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma variāciju un tāpēc 24. pantu atsevišķi neīsteno. Attiecīgie starptautiskie un reģionālie līgumi un dokumenti: Āfrikas Savienības Konvencija par korupcijas novēršanu un apkarošanu [*Convention on Preventing and Combating Corruption*], Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija, Amerikas Valstu organizācijas Amerikas Pretkorupcijas konvencija [*Convention against Corruption*] un paraugnoteikumi attiecībā uz naudas atmazgāšanas gadījumiem, kas saistīti ar nelikumīgu narkotiku tirdzniecību un citiem smagiem likumpārkāpumiem [*Model regulations concerning laundering offences connected to illicit drug trafficking and other serious offences*], Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret starptautisko organizēto noziedzību, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu, Tiesību aktu paraugi nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, konfiskācijas un ar to saistītās starptautiskās sadarbības jomā [*Model legislation on laundering, confiscation and international cooperation in relation to the proceeds of crime*] (romāņu-ģermāņu tiesību sistēmām) un Apvienoto Nāciju Organizācijas naudas atmazgāšanas, nelikumīgi iegūtu līdzekļu un terorisma finansēšanas paraugprojekts [*United Nations model money-laundering, proceeds of crime and terrorist financing bill*] (anglosakšu tiesību sistēmām).

noziedzīgu nodarījumu, iegūtais īpašums tiek apzināti slēpts un uzglabāts, un iesaistītā persona, kas nav piedalījies minētā likumpārkāpuma izdarīšanā, zina, ka attiecīgais īpašums ir iegūts, izdarot likumpārkāpumu, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu.

314. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir uzskatāmi par noziedzīgiem nodarījumiem.

3. Juridisku personu atbildība

“26. pants

Juridisku personu atbildība

1. Katrai dalībvalstij jāveic tādi saviem tiesību principiem atbilstoši nepieciešami pasākumi, kas noteiktu juridisko personu atbildību par piedalīšanos noziedzīgos nodarījumos, kas atzīti par tādiem saskaņā ar šo konvenciju.
2. Ievērojot dalībvalsts tiesību principus, juridisko personu atbildība var būt krimināla, civila vai administratīva.
3. Šī atbildība neierobežo to fizisko personu kriminālatbildību, kas ir izdarījušas attiecīgos noziedzīgos nodarījumus.
4. Katrai dalībvalstij jo sevišķi jānodrošina, lai tās juridiskās personas, kas tiek sauktas pie atbildības saskaņā ar šī panta noteikumiem, tiktu pakļautas efektīvām, proporcionālām un preventīvām kriminālām un citām sankcijām, ieskaitot naudas sodus.”

315. Pēdējā laikā nopietni un sarežģīti noziegumi tiek izdarīti ar juridisku personu (uzņēmumu, sabiedrību vai labdarības organizāciju) starpniecību vai to aizsegā. Sarežģītas juridiskās vienības var ērti izmantot, lai slēptu patiesos īpašumtiesību turētājus, klientus vai konkrētus darījumus, kas saistīti ar nopietniem noziegumiem, tostarp korupciju, par kuru saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju paredzēta kriminālā atbildība. Saistībā ar globalizāciju liela nozīme ir starptautiskām sabiedrībām. Lēmumu pieņemšanas procesi ir kļuvuši daudz sarežģītāki. Lēmumi, kuru rezultātā notiek korupcija, var būt grūti interpretējami, jo tajos var būt atspoguļoti arī daudzi citi lēmumi, tādējādi apgrūtinot atbildīgo personu noteikšanu. Pat tad, kad to ir iespējams noteikt, pastāv iespēja, ka atsevišķi vadītāji dzīvo ārpus tās valsts robežām, kurā konkrētais noziegums izdarīts, un noteiktu personu atbildība var būt grūti pierādāma. Tāpēc ir aktualizējies viedoklis, ka vienīgais veids, kā novērst nopietnu noziegumu izdarīšanu šādos apstākļos, ir paredzēt atbildību juridiskām personām.

316. Juridiskas personas kriminālajai atbildībai ir arī preventīva ietekme, daļēji tāpēc, ka sabojāta reputācija un naudas sodi var izmaksāt ļoti dārgi, un daļēji tāpēc, ka šis noteikums var darboties kā katalizators efektīvākai pārvaldībai un tam, lai tiktu nodrošināta uzraudzības struktūru atbilstība tiesību aktiem.

317. Princips, saskaņā ar kuru sabiedrības nevar izdarīt noziedzīgus nodarījumus (*societas delinquere non potest*), reiz bija vispārpieņemts. Vispirms situācija mainījās atsevišķās anglosakšu tiesību sistēmās. Mūsdienās tā vietā, lai turpinātu gadiem ilgušo diskusiju par to,

vai juridiskas personas var saukt pie kriminālās atbildības, jau tiek meklēta atbilde uz jautājumu, kā šāda atbildība būtu definējama un reglamentējama.

318. Joprojām pastāv bažas attiecībā uz to, kā konstatēt nolūku un vainu, kā noteikt kolektīvo atbildību, kādi pierādījumi nepieciešami, lai uzliktu naudas sodu juridiskām personām, un kādas sankcijas būtu atbilstošākas, lai izvairītos no nevainīgu pušu sodīšanas. Atsevišķās jurisdikcijās tiek uzskatīts, ka nosodāma morālā stāvokļa piedēvēšana sabiedrībai ir pretdabiska.

319. Politikas veidotāji visā pasaulē seko aizsāktajām diskusijām par tādiem jautājumiem kā kolektīvā apziņa, uzņēmumu iekšējo pārbažu regulējums, korporatīvā un sociālā atbildība, kā arī attiecīgu standartu piemērošana nolaidības un citos gadījumos.

320. Tomēr valstu tiesību aktos⁶² un starptautiskos dokumentos⁶³ noteikumi par fizisko personu atbildību arvien biežāk tiek papildināti ar īpašiem noteikumiem par korporatīvo atbildību. Juridisko personu un fizisko personu atbildību var izvērtēt arī atsevišķi. Vairāku iemeslu dēļ var būt neiespējami ierosināt lietu pret fiziskām personām, kas ir atbildīgas par koruptīvu rīcību. Veiktās darbības un lēmumu pieņemšanas process struktūrās, kas aizvien paplašinās un kļūst aizvien sarežģītākas, ir neskaidrs. Tāpēc korporatīvie uzņēmumi bieži tiek izmantoti, lai izmaksātu kukuli. Turklāt bieži ir grūti konstatēt, kurš no vadības pārstāvjiem ir pieņēmis konkrēto lēmumu attiecībā uz koruptīvo darījumu. Vēl jo vairāk būtu negodīgi par vainīgu atzīt vienu konkrētu personu, ja ir zināms, cik sarežģīta un neskaidra ir lēmumu pieņemšanas struktūra.

321. Valstu tiesiskais regulējums attiecībā uz juridisko personu atbildību joprojām ir samērā atšķirīgs – atsevišķās valstīs organizācijām tiek piemēroti tādi kriminālsodi kā naudas sodi, īpašuma atsavināšana vai tiesību atņemšana, savukārt citās valstīs piemērojami līdzekļi nav krimināli vai ir kvazikrimināli.⁶⁴

322. Tā kā lielākās neskaidrības rodas saistībā ar kārtību, kādā nosakāma atbildība, un sodiem, kurus var piemērot juridiskām personām, vēl pirms Pretkorupcijas konvencijas pieņemšanas vairākos gadījumos, cenšoties panākt saskaņotību, ir atzīta šāda pieeju dažādība.

323. Piemēram, Ekonomikas un sociālo lietu padomes 1994. gada 25. jūlija Rezolūcijā

⁶² Sk., piemēram, Šveices tiesību aktus: http://www.admin.ch/ch/f/rs/311_0/a100quater.html un http://www.admin.ch/ch/f/rs/311_0/a100quinqies.html; sk. arī GRECO tīmekļa vietni (<http://www.greco.coe.int>).

⁶³ Sk., piemēram, Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību; arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Septītajā kongresā par noziegumu profilakses un likumpārkāpēju sodīšanas jautājumiem, kas notika 1985. gadā Milānā, Itālijā, tika ierosināts valsts, reģionālo un starptautisko pasākumu veikšanā ņemt vērā Pamatprincipus attiecībā uz noziedzības profilaksi un tiesībsardzību saistībā ar attīstību un jaunu starptautisko ekonomisko kārtību (šis ieteikums tika atkārtoti izvirzīts Ģenerālās asamblejas Rezolūcijas Nr. 40/32 4. pantā). Pamatprincipu 9. punktā ir teikts: “Dalībvalstīm ir pienācīgi jāizvērtē iespēja saukt pie kriminālās atbildības ne vien personas, kas rīkojušās iestādes, sabiedrības vai uzņēmuma vārdā vai nodarbojas ar politikas veidošanu, vai īsteno izpildvaru, bet arī pašu iestādi, sabiedrību vai uzņēmumu, izstrādājot atbilstošus pasākumus, lai nepieļautu noziedzīgas darbības vai noteiktu sankcijas par šādu darbību sekmēšanu.” (sk. *Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August-6 September 1985: report prepared by the Secretariat* (Apvienoto Nāciju Organizācijas publikācija, pārdošanas Nr. E.86.IV.1) I nodaļas B sadaļas pielikumu).

⁶⁴ Piemērus sk. Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) tīmekļa vietnē <http://www.greco.coe.int> un ESAO valstu iesniegtos ESAO Konvencijas par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos īstenošanas ziņojumus, kas pieejami http://www.oecd.org/document/24/0,2340,en_2649_34859_1933144_1_1_1_1,00.html.

Nr. 1994/15 ir minēti ieteikumi par krimināltiesību nozīmi vides aizsardzībā, ko izstrādājusi *Ad hoc* ekspertu grupa efektīvākas starptautiskās sadarbības nodrošināšanai cīņā pret starptautisko noziedzību, tostarp noziegumiem pret vidi; g) ieteikumā ir noteikts, ka vajadzētu atbalstīt centienus attīstīt ideju par naudas sodu piemērošanu (kā kriminālu vai cita veida sodu) vai citu soda mēru noteikšanu sabiedrībām jurisdikcijās, kuru tiesību sistēmās korporatīvā kriminālatbildība pagaidām netiek atzīta. Līdzīga nostāja ir pausta Eiropas Padomes 1998. gada Konvencijā par vides krimināltiesisko aizsardzību,⁶⁵ kuras 9. pantā ir noteikts, ka varētu piemērot kriminālas vai administratīvas sankcijas, lai sauktu pie atbildības kapitālsabiedrības.

324. Starptautiskajās iniciatīvās, kas attiecas uz naudas atmazgāšanu, ir iekļauts *FATF* Četrdesmit ieteikumu 2. ieteikuma b) apakšpunkts (pārskatīts 2003. gadā), kurā noteikts, ka “juridiskām personām ir jāparedz kriminālā atbildība un, ja tas nav iespējams, civilā vai administratīvā atbildība. Tas neliedz pret juridisko personu vienlaikus uzsākt kriminālo, civilo un/vai administratīvo tiesvedību, ja attiecīgajā valstī šāda atbildība ir noteikta. Juridiskām personām ir jāpiemēro efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas. Minētie pasākumi neierobežo fizisko personu kriminālo atbildību”. Līdzīgi noteikumi ir iekļauti Likumpārkāpēju novērtēšanas sistēmas (*OAS*) paraugnoteikumos par naudas atmazgāšanu, kas saistīta ar nelikumīgu narkotiku tirdzniecību un citiem nopietniem likumpārkāpumiem (15. pants).

325. Lai novērstu ar korupciju saistītus likumpārkāpumus, ir veikti arī citi līdzīgi pasākumi, piemēram, pieņemta ESAO Konvencija par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos, kurā noteikts, ka dalībvalstīm ir “jāveic nepieciešamie pasākumi, lai atbilstoši to tiesību pamatprincipiem noteiktu, ka par ārvalsts amatpersonas kukuļošanu pie atbildības var saukt juridiskas personas” (2. pants). Pat ja dalībvalsts tiesību sistēmā nav paredzēta kriminālu sankciju piemērošana juridiskām personām, tāpat ir jānodrošina, ka tām “par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu tiek piemērotas efektīvas, samērīgas un preventīvas sankcijas, tostarp naudas sodi” (3. panta 2. punkts).

326. Zaļajā grāmatā, ko izdevusi Eiropas Kopienų Komisija Kopienų finansialo interešu krimināltiesiskajai aizsardzībai, ir iekļauta atsauce uz iepriekšējām Eiropas iniciatīvām un minēts, ka, pamatojoties uz šīm iniciatīvām, “uzņēmumu vadītājus vai citas personas, kuras ir pilnvarotas piedalīties uzņēmuma lēmumu pieņemšanas procesā un kontrolēt to izpildi, saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktos noteiktajiem principiem varētu saukt pie kriminālās atbildības par likumpārkāpumiem saistībā ar krāpšanu, korupciju vai šādā ceļā iegūtu līdzekļu legalizēšanu, ko izdarījusi persona, pildot savus amata pienākumus konkrētā uzņēmuma vārdā”. Zaļajā grāmatā noteikts arī tas, ka “juridiskas personas jāsauc pie atbildības par krāpšanu, piedalīšanos krāpšanā (kā līdzzinātāja vai ierosinātāja) un krāpšanas mēģinājumiem, kā arī par aktīvu korupciju un līdzekļu atmazgāšanu, ko attiecīgās juridiskās personas vārdā veikusi jebkura persona, kas tajā ieņem vadītāja amatu,” un ka jāpieņem noteikums ar kuru tiktu paredzēta juridiskās personas atbildība “gadījumos, kad neatbilstošas pārraudzības vai vadības dēļ šādai personai ir radusies iespēja, pildot savs amata pienākumus, konkrētās juridiskās personas vārdā izdarīt minētos likumpārkāpumus”. Juridiskas personas saukšana pie atbildības “neliedz uzsākt kriminālprocesu arī pret privātpersonām, kuras ir izdarījušas, ierosinājušas vai atbalstījušas krāpšanu, kukuļošanu vai naudas atmazgāšanu”.⁶⁶

⁶⁵ Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 172

⁶⁶ Zaļā grāmata Nr. COM (2001) 715, 5.4. sadaļa: http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0715en01.pdf; sk. arī Amerikas Valstu organizācijas tiesību aktu paraugus saistībā ar materiālā stāvokļa nelikumīgu uzlabošanu un kukuļošanu starptautiskā līmenī.

327. Nav tā, ka šī problēma ir teorētiska un bažas rada tikai iespējami draudi. Vairākkārt ir atklājies, ka juridiskās personas nodarbojas ar korupciju, veicot uzņēmējdarbību, kā arī ar augsta līmeņa korupciju. Attiecībā uz šo personu atbildību ir jānosaka normatīvie standarti. Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību un Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijā ir noteikts, ka juridiskās personas, kas ir iesaistītas aktīvā vai pasīvā korupcijā un naudas atmazgāšanā, ir jāsauc pie kriminālās vai cita veida atbildības.⁶⁷

328. Pamatojoties uz šādām iniciatīvām, Pretkorupcijas konvencijā ir noteikts, ka atbildība par izdarītajiem likumpārkāpumiem jānosaka gan fiziskām, gan juridiskām personām. Saskaņā ar konvencijas 26. pantu dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai atbilstoši to tiesību pamatprincipiem paredzētu juridisko personu atbildību. Šī atbildība var būt krimināla, civila vai administratīva, lai to varētu pielāgot dažādām juridiskām sistēmām un pieejām.

329. Tomēr Pretkorupcijas konvencijā ir noteikts arī tas, ka ieviestajām naudas un citām sankcijām jābūt efektīvām, samērīgām un preventīvām.

Galveno prasību kopsavilkums

330. Pretkorupcijas konvencijas 26. pantā ir noteikts, ka atbilstoši attiecīgās valsts tiesību principiem ir jāparedz juridisko personu atbildība par likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

331. Šī atbildība var būt krimināla, civila vai administratīva, un tā neierobežo to fizisko personu kriminālo atbildību, kuras ir izdarījušas attiecīgo likumpārkāpumu.

332. Īstenotajām sankcijām jābūt efektīvām, samērīgām un preventīvām.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

333. Konvencijas 26. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm atbilstoši to tiesību principiem ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai paredzētu juridisko personu atbildību par piedalīšanos likumpārkāpumos, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

334. Pienākums paredzēt juridisko personu atbildību ir obligāts, ciktāl tas saskan ar katras valsts tiesību principiem. Ievērojot minētos tiesību principus, juridisko personu atbildība var būt krimināla, civila vai administratīva (26. panta 2. punkts), un tas ir noteikts arī citās starptautiskās iniciatīvās, kurās ir atzīta un paredzēta dažādās tiesību sistēmās pieņemto pieeju daudzveidība. Tomēr valstīm nav pienākums paredzēt kriminālo atbildību, ja tas ir pretrunā to tiesību principiem.⁶⁸ Šādos gadījumos šīs prasības izpildei pietiks ar civilās vai administratīvās atbildības noteikšanu.⁶⁹

⁶⁷ Sk. arī 5. un 6. pantu Padomes 2003. gada 22. jūlija Pamatlēmumā 2003/568/TI par korupcijas apkarošanu privātajā sektorā.

⁶⁸ Tomēr jāņem vērā, ka ESAO Konvencijā par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos ir noteikts, ka ir jāparedz juridisko personu kriminālā atbildība par ārvalsts amatpersonas aktīvu kukuļošanu, ja attiecīgās dalībvalsts tiesību sistēma šādu iespēju pieļauj.

⁶⁹ Piemērojamo nekriminālo sodu piemēri ir minēti Savienības Padomes Pamatlēmuma 2003/568/TI par korupcijas apkarošanu privātajā sektorā 6. pantā.

335. Konvencijas 26. panta 3. punktā ir noteikts, ka šī juridisko personu atbildība ir jāparedz, neierobežojot to fizisko personu kriminālo atbildību, kuras ir izdarījušas attiecīgos likumpārkāpumus. Tāpēc to fizisko personu atbildību, kuras izdarījušas attiecīgos likumpārkāpumus, nosaka papildus juridisko personu atbildībai, un juridisko personu atbildība nedrīkst ierobežot fiziskai personai paredzēto atbildību. Ja indivīds izdara likumpārkāpumus juridiskas personas vārdā, ir jāparedz iespēja sodīt gan indivīdu, gan attiecīgo juridisko personu (sk. arī šim jautājumam veltītās sadaļas ievaddaļu).⁷⁰

336. Saskaņā ar konvencijā noteikto dalībvalstīm ir jānodrošina, lai juridiskām personām, kas tiek sauktas pie atbildības saskaņā ar 26. panta noteikumiem, tiktu piemērotas efektīvas, proporcionālas un preventīvas kriminālas un citas sankcijas, tostarp naudas sodi (26. panta 4. punkts).⁷¹

337. Šis īpašais noteikums papildina salīdzinoši vispārīgo 30. panta 1. punktā noteikto prasību, ka, piemērojot sankcijas, ir jāizvērtē likumpārkāpuma smagums. Ņemot vērā to, ka ar korupciju saistītu likumpārkāpumu izmeklēšana un atbildības noteikšana var būt samērā laikietilpīgs process, valstīm, kuru tiesību sistēmā ir paredzēts noilgums, ir jānodrošina, ka noilguma termiņi, kas noteikti attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, ir salīdzinoši ilgi (sk. arī 29. pantu).

338. Visbiežāk piemērotā sankcija ir naudas sods, ko reizēm raksturo kā kriminālu sodu, reizēm kā nekriminālu⁷² un reizēm kā hibrīdu.⁷³ Līdz ar citām sankcijām jāpiemin aizliegums slēgt līgumus ar attiecīgo valdību (piemēram, publiskā iepirkuma, atbalsta nodrošināšanas un eksporta kredītu finansēšanas gadījumos), atsavināšana, konfiskācija, restitūcija, tiesību atņemšana vai juridisko vienību slēgšana. Turklāt dalībvalstu interesēs varētu būt izvērtēt atsevišķās jurisdikcijās pieejamo fakultatīvo sankciju ieviešanu, piemēram, atņemt noteiktas priekšrocības, ierobežot noteiktas tiesības, aizliegt noteiktas darbības, publiskot spriedumu, iecelt pilnvaroto personu, likt izstrādāt efektīvu iekšējo prasību ievērošanas programmu un nodrošināt korporatīvo struktūru tiešu uzraudzību.⁷⁴

339. Pienākums nodrošināt to, ka juridiskām personām tiek piemērotas atbilstošas sankcijas, paredz, ka šīm sankcijām ir jābūt noteiktām tiesību aktos un tās nedrīkst ierobežot vai pārsniegt pastāvošo juridisko neatkarību vai rīcības brīvību attiecībā uz notiesāšanu.

340. Visbeidzot konvencijā ir noteikts, ka gadījumos, kad juridiskai personai tiek paredzēta krimināla, civilā vai administratīvā atbildība, savstarpējā tiesiskā palīdzība ir jāsniedz maksimālā apjomā, ciktāl tas ir saskaņā ar pieprasījumu saņemušās dalībvalsts tiesību aktiem, līgumiem un nolīgumiem (sk. 46. panta 2. punktu).⁷⁵

⁷⁰ Sk. arī šīs rokasgrāmatas 320. punktu, kurā izklāstīta iespēja nošķirt juridisko personu atbildību no fizisko personu atbildības.

⁷¹ Sk. Francijas Sodu kodeksa II sadaļu (par kriminālatbildību).

⁷² Piemēram, Vācijā.

⁷³ Kā tas ir Šveicē.

⁷⁴ Sk., piemēram, Francijā un Nīderlandē pieņemtos noteikumus.

⁷⁵ Sk. novērtējuma ziņojumus par GRECO pirmo un otro novērtēšanas kārtu, kas ir pieejami GRECO tīmekļa vietnē. Jāpiemin arī tas, ka ESAO Konvencijā par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jānodrošina tūlītēja un efektīva juridiskā palīdzība citai dalībvalstij, ja tā saskaņā ar konvencijas noteikumiem ir uzsākusi nekriminālu tiesvedību pret juridisku personu.

4. Līdzdalība un mēģinājums

“27. pants

Līdzdalība un mēģinājums

1. Katrai dalībvalstij jāpieņem tādas likumdošanas normas [normatīvie akti] vai jāveic citi pasākumi, kas ir nepieciešami, lai saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] atzītu par noziedzīgu nodarījumu tādu jebkura veida iesaistīšanos kā līdzdalība, palīdzība vai uzkūdīšana uz noziedzīgu nodarījumu, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju.
2. Katra dalībvalsts var pieņemt tādas likumdošanas normas [normatīvos aktus] vai veikt citus pasākumus, kas var būt nepieciešami, lai saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] atzītu par noziedzīgu nodarījumu jebkuru mēģinājumu izdarīt noziedzīgu nodarījumu, kas atzīts par tādu saskaņā ar šo konvenciju.
3. Katra dalībvalsts var pieņemt tādas likumdošanas normas [normatīvos aktus] vai veikt citus pasākumus, kas var būt nepieciešami, lai saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] atzītu par noziedzīgu nodarījumu gatavošanos noziedzīga nodarījuma, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju, izdarīšanai.”

Galveno prasību kopsavilkums

341. Dalībvalstīm par noziedzīgu nodarījumu jāatzīst tāda iesaistīšanās kā līdzdalība vai palīdzība noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā vai mudināšana uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

342. Konvencijas 27. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm par noziedzīgu nodarījumu ir jāatzīst tāda iesaistīšanās kā līdzdalība vai palīdzība noziedzīga nodarījuma izdarīšanā vai mudināšana uz noziedzīgu nodarījumu, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju.

343. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka 27. panta 1. punktā izmantotā formulējuma mērķis bija attiecināt šo noteikumu uz dažādām iesaistīšanās pakāpēm, bet ne noteikt pienākumu dalībvalstīm iekļaut visas šīs pakāpes to tiesību aktos (A/58/422/Add.1, 33. p.).

344. Lai īstenotu šo noteikumu, var būt jāpieņem jauni tiesību akti. Valstīm, kurās jau pastāv vispārēji piemērojami tiesību akti attiecībā uz saukšanu pie atbildības par palīdzību un atbalstu, kā arī līdzdalību noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un līdzīgām darbībām, ir tikai jānodrošina, ka šī atbildība attiecas arī uz jaunajiem ar korupciju saistītajiem likumpārkāpumiem.⁷⁶

⁷⁶ Līdzīga prasība ir izteikta arī Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (8. panta 3. punkts).

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs

345. Papildus jau minētajam dalībvalstu interesēs varētu būt izvērtēt iespēju atbilstoši to tiesību aktiem noteikt kriminālo atbildību par mēģinājumu izdarīt tādu likumpārkāpumu

346. Uzmanība jāpievērš arī dažiem citiem noteikumiem (26.–30. un 42. pants), kas attiecas uz cieši saistītām prasībām attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīstami par noziedzīgiem nodarījumiem.

C. Tiesībaizsardzība

“28. pants

Apzināšanās, nodoms un nolūks kā noziedzīga nodarījuma elementi

Apzināšanās, nodoms vai nolūks, kas ir nepieciešamie elementi saskaņā ar šo konvenciju atzītiem noziedzīgajiem nodarījumiem, var tikt secināti no objektīviem faktiskajiem apstākļiem.”

“29. pants

Noilgums

Katrai dalībvalstij atbilstoši tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem], jānosaka ilgs noilguma periods, kurā var tikt uzsākta tiesvedība par jebkuru noziedzīgu nodarījumu, kas atzīts par tādu saskaņā ar šo konvenciju, un jānosaka ilgāks noilguma periods vai noilguma pārtraukšana, kad likumpārkāpējs izvairās no tiesas procesa.”

“30. pants

Kriminālvajāšana, tiesāšana un sankcijas

1. Katrai dalībvalstij jānosaka sankcijas par to noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu, kas noteikti saskaņā ar šo konvenciju, paredzot, lai šīs sankcijas atbilstu noziedzīga nodarījuma smagumam.

2. Katrai dalībvalstij jāveic tādi pasākumi, kas var būt nepieciešami, lai saskaņā ar tās tiesību sistēmu un konstitucionāliem principiem izveidotu vai saglabātu atbilstošu līdzsvaru starp jebkuru imunitāti un juridiskajām priekšrocībām, kas piešķirtas tās valsts amatpersonām par to amata pienākumu izpildi, un iespēju nepieciešamības gadījumā efektīvi veikt izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un lietas izskatīšanu tiesā par noziedzīgiem nodarījumiem, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju.

3. Katrai dalībvalstij jācenšas nodrošināt, lai tiesības pieņemt lēmumus juridiskos jautājumos saskaņā ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] un saistībā ar

personu kriminālvajāšanu par šajā konvencijā atrunātajiem noziedzīgiem nodarījumiem tiktu izmantotas tādā veidā, lai sasniegtu pēc iespējas lielāku tiesībsardzības pasākumu efektivitāti attiecībā uz minētajiem noziedzīgiem nodarījumiem un ņemot vērā nepieciešamību atturēt personas no tādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

4. Noziedzīgo nodarījumu, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju, gadījumā katrai dalībvalstij saskaņā ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem], pienācīgi ņemot vērā aizstāvības tiesības, jāveic atbilstoši pasākumi, lai nodrošinātu, ka tie apstākļi, kas noteikti [saistībā] ar lēmumiem par atbrīvošanu no aizturēšanas līdz tiesai vai apelācijai, būtu noteikti, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt apsūdzētā klātbūtni turpmākajās tiesvedības procedūrās.

5. Katrai dalībvalstij jānodrošina, lai tās tiesas vai citas kompetentās institūcijas paturētu prātā šajā konvencijā atrunāto noziedzīgo nodarījumu smagumu, apsverot iespējas pirms termiņa vai nosacīti atbrīvot personas, kas notiesātas par šiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

6. Katrai dalībvalstij tādā apmērā, kā tas atbilst tās tiesību sistēmas pamatprincipiem, jāizvērtē tādu procedūru izveidošana, kuru ietvaros valsts amatpersonu, kas apsūdzēta saskaņā ar šo konvenciju atzīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, attiecīgā iestāde var, kad tas ir adekvāti, pārcelt, atcelt no amata vai norīkot citā vietā, ievērojot nevainības prezumpcijas principu.

7. Gadījumos, kad tas attaisnojams ar noziedzīga nodarījuma smagumu, katrai dalībvalstij atbilstoši tās tiesību sistēmas pamatprincipiem, jāizvērtē tādu procedūru izveidošana, saskaņā ar kurām personas, kas notiesātas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas atzīti par tādiem saskaņā ar šo konvenciju, ar tiesas rīkojumu vai jebkuriem citiem piemērotiem līdzekļiem tiek diskvalificētas [atbrīvotas] uz laika periodu, ko nosaka tās nacionālie normatīvie akti [tiesību akti], no:

a) amata ieņemšanas publiskās varas [valsts] iestādē un

b) amata ieņemšanas uzņēmumā, kas pilnīgi vai daļēji pieder valstij.

8. Šī panta pirmās daļas nosacījumi neierobežo kompetentu iestāžu disciplinārās pilnvaras pret civildienesta ierēdņiem.

9. Nekas no šajā konvencijā paredzētā neietekmē principu, ka noziedzīga nodarījuma apraksts, kas noteikts saskaņā ar šo konvenciju, un piemērojamā tiesiskā aizstāvība vai citi tiesību principi, kas kontrolē uzvedības likumīgumu, tiek atstāts dalībvalsts nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] ziņā, kā arī to, ka saskaņā ar šiem likumiem tiek izmeklēti šādi noziedzīgie nodarījumi piemērots sods.

10. Dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi, kas veicinātu atjaunotu integrāciju sabiedrībā tām personām, kuras notiesātas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas atzīti par tādiem saskaņā ar šo konvenciju.”

“31. pants

Iesaldēšana, izņemšana un konfiskācija

1. Katrai dalībvalstij pēc iespējas lielākā mērā saskaņā ar to nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] jāievieš nepieciešamie pasākumi, lai varētu konfiscēt:

a) noziedzīgi iegūtus līdzekļus, kas iegūti, izdarot noziedzīgu nodarījumu, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju, vai arī īpašumu, kura vērtība atbilst šo līdzekļu vērtībai,

b) īpašumu, iekārtas un citus līdzekļus, kas izmantoti vai ko paredzēts izmantot noziedzīgos nodarījumos, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju.

2. Katrai dalībvalstij jāievieš nepieciešamie pasākumi, lai varētu identificēt, atrast, iesaldēt vai izņemt jebkuru no šī panta 1. daļā [punktā] minētajām lietām tās eventuālas konfiscēšanas nolūkā.

3. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem], jāveic tādi likumdošanas un citi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai regulētu kompetentu iestāžu veikto šā panta 1. un 2. daļā [punktā] minētā īpašuma iesaldēšanas, izņemšanas vai konfiscēšanas.

4. Ja noziedzīgi iegūtie līdzekļi ir daļēji vai pilnīgi pārveidoti citā īpašumā, tad šis īpašums, un nevis minētie līdzekļi, ir pakļaujami šajā pantā minētajiem pasākumiem.

5. Gadījumā, ja šādi noziedzīgi iegūtie līdzekļi ir sajaukti ar īpašumu, kas iegūts no likumīgiem avotiem, tad šis īpašums, neierobežojot nekādas tiesības, kas attiecas uz iesaldēšanu vai izņemšanu, ir pakļaujams konfiskācijai līdz aprēķinātajai vērtībai no sajauktajiem līdzekļiem.

6. Ienākumi vai citi labumi, kas iegūti no šādiem noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem, no īpašuma, kurā šādi noziedzīgi iegūtie līdzekļi ir tikuši pārvērsti, vai arī no īpašuma, ar kuru šādi noziedzīgi iegūtie līdzekļi ir bijuši sajaukti, arī tiek pakļauti šajā pantā norādītajiem pasākumiem tādā pašā veidā un mērā kā noziedzīgi iegūtie līdzekļi.

7. Šī un konvencijas 55. panta īstenošanai katrai dalībvalstij jāpiešķir pilnvaras savas tiesas vai citas kompetentas institūcijām pieprasīt iesniegt banku, finanšu vai komerciālos dokumentus, kā arī dod tiesības tām izņemt šos dokumentus. Dalībvalsts nedrīkst atsacīties pildīt šīs daļas prasības, pamatojot atteikumu ar banku darbības slepenības noteikumiem.

8. Dalībvalstis var izskatīt iespēju prasīt, lai likumpārkāpējs pierāda, ka iespējamie noziedzīgi iegūtie līdzekļi, kas būtu konfiscējami, ir likumīgi iegūti – tādā mērā, kādā šī prasība atbilst to nacionālajiem normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem, kā arī to tiesvedības un citām procedūrām.

9. Šī panta noteikumi nav skaidrojami kā labticīgu trešo personu tiesības ierobežojoši.

10. Nekas no tā, kas izklāstīts šajā pantā, nedrīkst ietekmēt principu, ka pasākumiem, kas tajā minēti, ir jābūt noteiktiem un īstenotiem saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem].”

“32. pants

Liecinieku, ekspertu un cietušo aizsardzība

1. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālo tiesību sistēmu jāveic piemēroti pasākumi savu iespēju robežās, lai nodrošinātu efektīvu aizsardzību no iespējamās atriebības tiem lieciniekiem un ekspertiem vai to liecinieku un ekspertu iebiedēšanas, kas sniedz liecības sakarā [saistībā] ar šajā konvencijā atrunātajiem noziedzīgiem nodarījumiem un, ja nepieciešams, arī to radiniekiem un citām viņiem tuvām personām.

2. Šī panta 1. daļā [punktā] minētie pasākumi, neierobežojot apsūdzētā tiesības, tai skaitā tiesības uz taisnīgu procesu, cita starpā var ietvert:

a) nepieciešamo procedūru noteikšanu minēto personu fiziskai aizsardzībai, nepieciešamajā un iespējamajā apmērā, tādu kā viņu pārvietošana un atļaušana neizpaust vai ierobežoti izpaust informāciju par viņu identitāti un atrašanās vietu, kur tas ir piemēroti,

b) liecību sniegšanas noteikumu pieņemšanu, atļaujot lieciniekiem un ekspertiem sniegt savas liecības tādā veidā, kas nodrošina šo personu drošību, piemēram, atļaujot sniegt liecības, izmantojot saziņas tehnoloģiju – tādu kā video sakari un citi atbilstoši līdzekļi.

3. Dalībvalstīm jāizskata iespēja slēgt līgumus vai vienošanos ar citām valstīm, lai pārvietotu šī panta 1. daļā [punktā] minētās personas.

4. Šī panta noteikumi attiecas arī uz cietušajiem – tādā mērā, kādā viņi ir liecinieki.

5. Katrai dalībvalstij, ievērojot savu nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] nosacījumus, jānodrošina iespēja iesniegt un izskatīt cietušo viedokļus un intereses atbilstošos tiesvedības posmos pret likumpārkāpējiem tādā veidā, kas neierobežo aizstāvības tiesības.”

“33. pants

Informācijas sniedzēju aizsardzība

Katrai dalībvalstij jāizvērtē atbilstošu līdzekļu iekļaušana tās nacionālajā tiesību sistēmā, kas nodrošinātu aizsardzību pret jebkādu neattaisnotu rīcību pret personām, kas labticīgi un pamatoti ziņo kompetentām varas iestādēm par jebkuriem faktiem, kas attiecas uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju.”

“34. pants

Ar korupciju saistīto darbību sekas

Saglabājot pienācīgu cieņu pret trešo pušu [personu] tiesībām, kas iegūtas labticīgi, katrai dalībvalstij jāveic pasākumi saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem], lai vērstos pret ar korupciju saistīto darbību sekām. Šādā kontekstā dalībvalstis var uzskatīt korupciju par būtisku faktoru tiesvedībā par līgumu anulēšanu vai atcelšanu, piešķirto tiesību vai citu līdzīgu tiesību instrumentu atņemšanu vai, veicot citas

kompensējošas darbības.”

“35. pants

Zaudējumu atlīdzība

Katrai dalībvalstij saskaņā ar saviem nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] jāveic tādi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu to, ka organizācijas vai personas, kas korupcijas rezultātā cietušas zaudējumus, ir tiesīgas uzsākt tiesisku [tiesas] procesu pret tiem, kas atbildīgi par zaudējumu rašanos, lai iegūtu kompensāciju.”

“36. pants

Specializētās iestādes

Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās tiesību sistēmas pamatprincipiem jānodrošina specializētu korupcijas apkarošanas tiesību aizsardzības organizāciju vai organizācijas, vai personu esamību. Šādai organizācijai vai organizācijām, vai personām ir jānodrošina nepieciešamā neatkarība saskaņā ar dalībvalsts tiesību sistēmas pamatprincipiem, lai tās spētu pildīt savus pienākumus efektīvi un bez nepamatotas ietekmes. Šādām organizācijām vai organizāciju darbiniekiem vai personām būtu jānodrošina atbilstoša apmācība un resursi, lai tie varētu pildīt savus pienākumus.”

“37. pants

Sadarbība ar tiesību aizsardzības iestādēm

1. Katrai dalībvalstij jāveic piemēroti pasākumi, lai pamudinātu tās personas, kas piedalās vai kas ir piedalījušās noziedzīgā nodarījumā, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju, sniegt kompetentajām institūcijām lietas izmeklēšanai un pierādījumu vākšanai noderīgu informāciju, kā arī sniegt kompetentajām institūcijām uz faktiem balstītu, konkrētu palīdzību, kas var palīdzēt atņemt noziedzniekiem noziedzīgi iegūtos līdzekļus un atgūt šādus līdzekļus.
2. Katrai dalībvalstij atbilstošos gadījumos jāapsver iespējas piespriest vieglāku sodu apsūdzētajām personām, kas sniedz būtisku palīdzību kāda noziedzīga nodarījuma, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju, izmeklēšanā vai kriminālvajāšanā.
3. Katrai dalībvalstij saskaņā ar saviem nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] jāapsver iespējas atbrīvot no kriminālvajāšanas personu, kas sniedz būtisku palīdzību kāda noziedzīga nodarījuma, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju, izmeklēšanā vai iztiesāšanā.
4. Šādu personu aizsardzībai jābūt *mutatis mutandis* saskaņā ar šīs konvencijas 32. pantu.
5. Ja kāda persona, kas minēta šī panta 1. daļā [punktā] un atrodas vienā dalībvalstī, var sniegt būtisku palīdzību kādai citai dalībvalstij, tad attiecīgās dalībvalstis saskaņā ar saviem nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] var izskatīt iespēju slēgt vienošanos

par tādu apstākļu potenciālu nodrošināšanu šajā otrajā dalībvalstī, kas atbilstu šī panta 2. un 3. daļai [punktam].”

“38. pants

Sadarbība starp nacionālajām iestādēm

Katrai dalībvalstij jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] atbalstītu sadarbību starp tās publiskās varas iestādēm un tās valsts amatpersonām, no vienas puses, un tās iestādēm, kas atbildīgas par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu, no otras puses. Šāda sadarbība var ietvert:

- a) pēc pašu iniciatīvas veicot pēdējo minēto iestāžu informēšanu, ja ir pamatots iemesls uzskatīt, ka ir izdarīts kāds noziedzīgs nodarījums, kas par tādu atzīts saskaņā ar šīs Konvencijas 15., 21. un 23. pantu vai
- b) pēc pieprasījuma sniedzot pēdējām minētām institūcijām visu nepieciešamo informāciju.”

“39. pants

Sadarbība starp nacionālajām iestādēm un privāto sektoru

1. Katrai dalībvalstij jāveic nepieciešamie pasākumi, lai saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] veicinātu sadarbību starp nacionālajām izmeklēšanas un kriminālvajāšanas institūcijām un privātā sektora organizācijām, īpaši finanšu institūcijām, saistībā ar jautājumiem, kas attiecas uz noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju.

2. Katrai dalībvalstij jāizvērtē iespēja veicināt, lai tās iedzīvotāji [valstspiederīgie] un citas personas ar pastāvīgu dzīvesvietu tās teritorijā ziņotu valsts izmeklēšanas un kriminālvajāšanas institūcijām par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju.”

“40. pants

Banku noslēpums

Katrai dalībvalstij jānodrošina, ka noziedzīgu nodarījumu, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju, izmeklēšanas gadījumos valsts nacionālajā tiesību sistēmā ir pieejami atbilstoši mehānismi, lai pārvarētu šķēršļus, kas var rasties likumu, kuri nosaka banku noslēpumu, piemērošanas rezultātā.”

“41. pants

Noziedzīgu nodarījumu reģistri

Katra dalībvalsts var ieviest tādas normas likumdošanā [pieņemt tādus normatīvos aktus] vai veikt citus pasākumus, kādi varētu būt nepieciešami, lai, ievērojot noteikumus un mērķus, kurus tā atzīst par nepieciešamiem, ņemtu vērā apsūdzētā [iespējamā] likumpārkāpēja iepriekšējās sodāmības kādā citā valstī, lai izmantotu šo informāciju tiesvedībā, kas attiecas uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju.”

347. Lai novērstu korupciju un paredzētu kriminālo atbildību par koruptīvu rīcību, ir jāīsteno pasākumi un mehānismi, kas sekmētu arī citus pretkorupcijas pasākumus: konstatēšanu, kriminālvajāšanu, soda noteikšanu un atlīdzināšanu. Šajā saistībā Pretkorupcijas konvencijā ir paredzēta virkne procesuālu pasākumu kriminālās atbildības noteikšanai.

348. Tā kā šie noteikumi ir tik gari un sīki izstrādāti, šī rokasgrāmatas sadaļa sāksies ar visu galveno prasību apkopojumu un turpināsies ar konkrētu pantu izklāstu.

349. Šie noteikumi attiecas uz kriminālvajāšanu koruptīvas rīcības gadījumā un valsts līmenī īstenojamiem pret korupciju vērstiem tiesību aktiem, piemēram, attiecībā uz:

- a) pierādījumu sniegšanas standartiem, noilgumu un noteikumiem ar korupciju saistītu likumpārkāpumu izskatīšanai (28.–30. pants),
- b) sadarbību starp valsts tiesībsargāšanas iestādēm, specializētām aģentūrām cīņai pret korupciju un privāto sektoru (37.–39. pants),
- c) īpašu izmeklēšanas metožu izmantošanu (50. pants),
- d) liecinieku, cietušo un ziņotāju aizsardzību (32. un 33. pants),
- e) atļauju koruptīvā ceļā iegūtu līdzekļu iesaldēšanai, izņemšanai un konfiskācijai (31. pants),
- f) tādu šķēršļu pārvarēšanu, kas var rasties, piemērojot bankas noslēpuma noteikumus (40. pants),
- g) koruptīvas rīcības seku novēršanu (34. pants), tostarp atlīdzinot zaudējumus, kas radušies korupcijas dēļ (35. pants).

Galveno prasību kopsavilkums

350. Dalībvalstīm jānodrošina, ka apzināšanos, nodomu vai nolūku, kas ir tādu likumpārkāpumu obligātie elementi, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, var secināt no objektīviem faktiskajiem apstākļiem (28. pants).

351. Dalībvalstīm ir jānosaka ilgi noilguma periodi attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, un jāpārtrauc vai jāpagarina šis noilgums, ja iespējamie likumpārkāpēji izvairās no tiesas procesa (29. pants).

352. Saskaņā ar 30. pantu dalībvalstīm ir uzdevums:

- a) nodrošināt, ka par tādu likumpārkāpumu izdarīšanu, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, tiek piemērotas atbilstošas sankcijas, ņemot vērā izdarītā nozieguma smagumu (1. punkts),
- b) saglabāt līdzsvaru starp valsts amatpersonām noteiktajiem atbrīvojumiem un spēju efektīvi izmeklēt likumpārkāpumus, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, un īstenot ar tiem saistītu kriminālvajāšanu (2. punkts),
- c) nodrošināt, ka nosacījumi atbrīvošanai no aizturēšanas līdz tiesai vai apelācijai tiek paredzēti, ņemot vērā to, vai atbilstoši attiecīgās valsts tiesību aktiem un aizstāvības tiesībām krimināllietas izskatīšanā ir nepieciešama apsūdzētā klātesamība (4. punkts),
- d) ņemt vērā noziedzīgo nodarījumu smagumu, izvērtējot ieslodzīto personu atbrīvošanu pirms termiņa vai nosacītu atbrīvošanu (5. punkts).

353. Konvencijas 30. pantā ir paredzēts arī tas, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja:

- a) nodrošināt, lai rīcības brīvība, īstenojot tādu personu kriminālvajāšanu, kuras izdarījušas likumpārkāpumus, kas saskaņā ar konvenciju ir atzītas par noziedzīgiem nodarījumiem, tiktu izmantota tā, lai uzlabotu tiesībaizsardzības pasākumu efektivitāti attiecībā uz minētajiem noziedzīgiem nodarījumiem un atturēšanu no to izdarīšanas (3. punkts),
- b) noteikt procedūras, kuras piemērojot varētu pārcelt, atcelt no amata vai norīkot uz citu vietu valsts amatpersonu, kura apsūdzēta par šāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (6. punkts),
- c) noteikt procedūras, saskaņā ar kurām personu, kura notiesāta par tāda likumpārkāpuma izdarīšanu, kas atbilstoši konvencijai ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, varētu atbrīvot no:
 - i) amata valsts iestādē un
 - ii) amata uzņēmumā, kas pilnīgi vai daļēji pieder valstij (7. punkts),
- d) veicināt tādu personu reintegrāciju sabiedrībā, kuras notiesātas par likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem (10. punkts).

354. Konvencijas 31. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību sistēmu, ir jāievieš attiecīgs tiesisks regulējums, lai varētu:

- a) konfiscēt tādus noziedzīgi iegūtus līdzekļus, kuri iegūti, izdarot likumpārkāpumus, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, vai īpašumu, kura vērtība atbilst šo līdzekļu vērtībai (1. punkta a) apakšpunkts),
- b) konfiscēt īpašumu, iekārtas un citus līdzekļus, kuri izmantoti vai kurus bijis paredzēts izmantot likumpārkāpumos, kas saskaņā ar konvenciju atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem (1. punkta b) apakšpunkts),
- c) identificēt, izsekot un iesaldēt vai izņemt noziedzīgi iegūtus līdzekļus un nozieguma rīkus, uz kuriem attiecas šī konvencija, lai tos pēc tam varētu konfiscēt (2. punkts),

d) pārvaldīt iesaldētu, izņemtu vai konfiscētu īpašumu (3. punkts),

e) piemērot tiesības atsavināt daļēji vai pilnīgi pārveidotu īpašumu un līdzekļus, kas sajaukti ar likumīgi iegūtiem īpašumiem (minēto līdzekļu vērtībā), un ienākumus, kas gūti no šādiem līdzekļiem (4.–6. punkts),

f) tiesām vai citām kompetentajām iestādēm piešķirt pilnvaras pieprasīt iesniegt banku, finanšu vai tirdzniecības dokumentus, kā arī izņemt šos dokumentus. Bankas noslēpums nav uzskatāms par likumīgu iemeslu, lai atteiktos izpildīt iepriekš minēto iestāžu prasības (7. punkts).

355. Saskaņā ar 32. pantu un ņemot vērā to, ka atsevišķi cietušie var būt arī liecinieki (32. panta 4. punkts), dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai:

a) atbilstoši iespējām nodrošinātu liecinieku efektīvu aizsardzību (1. punkts). To var īstenot, nodrošinot:

i) fizisku aizsardzību (2. punkta a) apakšpunkts);

ii) pārvietošanu valsts robežās vai aiz tām (2. punkta a) apakšpunkts);

iii) īpašu pierādījumu sniegšanas procedūru (2. punkta b) apakšpunkts),

b) izvērtētu iespēju noslēgt līgumus par attiecīgu personu pārvietošanu uz ārvalstīm (3. punkts),

c) atbilstoši to tiesību aktiem nodrošinātu cietušajiem iespēju attiecīgajā tiesvedības posmā izteikt savu viedokli un intereses (5. punkts).

356. Konvencijas 33. pantā ir paredzēts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja noteikt attiecīgus pasākumus, lai aizsargātu personas, kuras ziņo kompetentajām iestādēm par likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

357. Konvencijas 34. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāvēršas pret koruptīvas rīcības sekām. Šajā saistībā dalībvalstis varētu būt ieinteresētas izvērtēt iespēju anulēt vai atcelt līgumu, atņemt piešķirtās tiesības vai citus līdzīgus tiesību instrumentus vai veikt citus koriģējošus pasākumus.

358. Saskaņā ar 35. pantā noteikto dalībvalstīm ir jānodrošina, ka uzņēmumiem vai indivīdiem, kuriem korupcijas dēļ nodarīti zaudējumi, ir tiesības vērsties tiesā, lai tiktu uzsākta tiesvedība nolūkā piedzīt zaudējumus no atbildīgajām personām.

359. Konvencijas 36. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem ir:

a) jānodrošina tādas specializētas organizācijas vai personu darbība, kas cīnās pret korupciju, īstenojot tiesībaizsardzību,

b) jāpiešķir minētajai organizācijai vai personām nepieciešamā neatkarība, lai tā(tās) varētu pildīt savas funkcijas efektīvi un bez nepamatotas ietekmes, un

c) jānodrošina šai organizācijai vai personām atbilstoša profesionālā sagatavošana un resursi, kas nepieciešami tās/to darbībai.

360. Saskaņā ar 37. pantu dalībvalstīm ir:

a) jāveic attiecīgi pasākumi, lai rosinātu personas, kuras piedalās vai ir piedalījušās konvencijā noteiktajos noziedzīgajos nodarījumos:

i) sniegt informāciju, kas varētu būt noderīga, veicot izmeklēšanu un vācot pierādījumus;

ii) sniegt konkrētu palīdzību, lai likumpārkāpējiem atsavinātu nelikumīgi iegūtus līdzekļus un tos atgūtu (1. punkts),

b) jāizvērtē iespēja atļaut mīkstināt sodu apsūdzētajam, kas sniedz būtisku palīdzību tādu likumpārkāpumu izmeklēšanā, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, vai likumpārkāpēju kriminālvajāšanā (2. punkts),

c) jāizvērtē iespēja atbrīvot no kriminālvajāšanas personu, kas sniedz būtisku palīdzību (lai šo noteikumu īstenotu valstīs, kuru tiesību sistēmā nav paredzēta prokuratūras rīcības brīvība, var būt jāpieņem jauni tiesību akti) (3. punkts),

d) jānodrošina šādām personām tāda pati aizsardzība kā lieciniekiem (4. punkts; sk. arī 32. pantu).

361. Konvencijas 38. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai veicinātu sadarbību starp valsts iestādēm un tiesībaizsardzības iestādēm. Šāda sadarbība var ietvert:

a) tiesībaizsardzības iestāžu informēšanu par gadījumiem, kad ir pamatotas aizdomas uzskatīt, ka ir izdarīti noziedzīgi nodarījumi, kas noteikti konvencijas 15. pantā (Valsts amatpersonu kukuļošana), 21. pantā (Kukuļošana privātajā sektorā) vai 23. pantā (Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija), vai

b) visas nepieciešamās informācijas sniegšanu pēc tiesībaizsardzības iestādes pieprasījuma.

362. Konvencijas 39. pantā ir noteikts, ka ikvienai dalībvalstij ir:

a) jāveic tās tiesību aktiem atbilstīgi pasākumi, lai veicinātu sadarbību starp privātā sektora iestādēm (īpaši finanšu iestādēm) un tiesībaizsardzības iestādēm gadījumos, kad ir izdarīti likumpārkāpumi, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem (1. punkts),

b) jāizvērtē iespēja rosināt tās pilsoņus un citas personas, kuru pastāvīgā dzīvesvieta ir tās teritorijā, ziņot tiesībaizsardzības iestādēm par šādu likumpārkāpumu izdarīšanu (2. punkts).

363. Saskaņā ar konvencijas 40. pantu dalībvalstīm ir jānodrošina, ka to tiesību sistēmā paredzētie mehānismi tādu šķēršļu pārvarēšanai, kuri var rasties, piemērojot noteikumus par bankas noslēpumu, ir piemēroti gadījumiem, kad tajās tiek izmeklēti likumpārkāpumi, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

364. Visbeidzot dalībvalstis var atļaut tiesvedībā ņemt vērā iespējamā likumpārkāpēja tiesāšanu citā valstī (41. pants).

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

365. Šajā konvencijas sadaļā ir izskatīti vairāki noteikumi un pasākumi, kas īstenojami, lai veicinātu korupcijā iesaistīto personu efektīvu identificēšanu, aizturēšanu, kriminālvajāšanu, tiesāšanu un attiecīgu sankciju noteikšanu. Ir svarīgi īstenot šos mērķus, kā arī nodrošināt, ka tiek piespriests sods un likumpārkāpējiem nav iespējas izbaudīt savas ļaunprātības augļus un ka ir izstrādāti attiecīgi pasākumi, lai atrastu un izņemtu noziedzīgi iegūtus līdzekļus, vienlaikus atlīdzinot zaudējumus. Šajā saistībā būtiski ir arī nodrošināt pienācīgu aizsardzību lieciniekiem, cietušajiem un citām personām, kuras palīdz tādu likumpārkāpumu izmeklēšanā, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, un attiecīgo likumpārkāpēju kriminālvajāšanā. Visbeidzot, lai visus šos mērķus īstenotu, ir jānodrošina sadarbība valsts un starptautiskā līmenī ne vien starp attiecīgajām valsts iestādēm, bet arī starp valsts varas iestādēm un privāto sektoru.

366. Šajā sadaļā iztīrītie noteikumi jāaplūko arī kopā ar noteikumiem par korupcijas novēršanu (sk. šīs rokasgrāmatas II nodaļu) un starptautisko sadarbību (sk. IV nodaļu). Lai atbilstoši iespējām tiktu ievērots viens no konvencijas pamatprincipiem (līdzekļu atgūšana, sk. V nodaļu), visi iepriekš minētie pasākumi ir jāsaista gan vietējā, gan starptautiskā līmenī.

367. Tas ir jāņem vērā, pievēršoties turpmākajiem punktiem, kuros tiks pētīti visu iepriekš citēto pantu noteikumi par tiesībaizsardzību saistībā ar likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

a) apzināšanās, nodoms un nolūks kā noziedzīga nodarījuma elementi

368. Konvencijas 28. pantā ir noteikts, ka apzināšanos, nodomu vai nolūku, kas ir tādu likumpārkāpumu obligātie aspekti, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgajiem nodarījumiem, var secināt no objektīviem faktiskajiem apstākļiem. Valstu tiesību aktu izstrādātājiem varētu kļūt skaidrs, ka attiecīgajās valstīs pieņemtajos noteikumos par pierādījumiem drīzāk tiek veicināta šādu atzinumu sniegšana attiecībā uz garīgo stāvokli, nevis paredzēts, ka garīgo stāvokli uzskata par pierādītu pēc tam, kad ir pieejami tieši pierādījumi, piemēram atzīšanās.

b) noilgums

369. Saskaņā ar konvencijas 29. pantu dalībvalstīm attiecīgā gadījumā atbilstoši to tiesību aktiem ir jānosaka ilgs noilguma periods, kurā var uzsākt tiesvedību attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, un jāpārtrauc vai jāpagarina šis noilgums, ja iespējama likumpārkāpējs izvairās no tiesas procesa.

370. Parasti ar šādiem noteikumiem nosaka termiņu, kādā pret apsūdzēto jāuzsāk tiesvedība. Daudzās valstīs šādu noteikumu nav, bet citas tos piemēro visos gadījumos vienādi vai ievieš atsevišķus izņēmumus. Šā noteikuma mērķis ir panākt kompromisu starp centieniem nodrošināt ātru tiesvedību, lietas izbeigšanu un taisnīgumu pret cietušajiem un apsūdzētajiem, no vienas puses, un apzināšanos, ka ar korupciju saistītu likumpārkāpumu atklāšanai ir nepieciešams ilgs laiks, no otras puses.⁷⁸ Izskatot starptautiskas lietas, ir nepieciešama arī

⁷⁸ Daudzās tiesību sistēmās un starptautiskās konvencijās pastāv arī noteikumi attiecībā uz tiesāšanu bez nepamatotas vilcināšanās (sk., piemēram, Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām

savstarpēja tiesiskā palīdzība, kas procesu vēl vairāk paildzina. Noteikumi attiecībā uz to, kad sākas noilgums un kā notiek laika skaitīšana, dažādās valstīs atšķiras. Piemēram, dažās valstīs laiku sāk skaitīt tikai tad, kad ir saņemta informācija par likumpārkāpuma izdarīšanu (piemēram, kad ir iesniegta sūdzība vai kad minētais likumpārkāpums tiek atklāts, vai kāds par to paziņo) vai apsūdzētais ir apcietināts vai izdots un tam var likt ierasties tiesā.

371. Šādi noteikumi tiek pieņemti galvenokārt tādēļ, lai nepieļautu to iestāžu vilcināšanos, kuras nodarbojas ar kriminālvajāšanu, vai prasītāju civilīetās vilcināšanos, lai tiktu ņemtas vērā apsūdzēto personu tiesības, kā arī aizsargājot sabiedrības intereses attiecībā uz lietas izbeigšanu un ātru tiesvedību. Ilgstošas vilcināšanās dēļ bieži pazūd pierādījumi, rodas ar atmiņu saistītas pavisāmības un mainās tiesiskais un sociālais konteksts; visi šie aspekti var negatīvi ietekmēt sprieduma taisnīgumu. Starp dažādām konkurējošām interesēm ir jāpanāk līdzsvars, savukārt noilguma termiņi dažādās valstīs būtiski atšķiras. Tomēr nopietni noziegumi nedrīkst palikt nesodīti, pat ja likumpārkāpēju saukšanai pie atbildības ir vajadzīgs ilgāks laiks. Tas ir īpaši svarīgi gadījumā, kad ir iesaistīti bēgļi, jo tad varas iestādes nevar ietekmēt vilcināšanos saistībā ar lietas uzsākšanu. Var būt nepieciešams ilgs laiks, lai konstatētu korupcijas gadījumu, un vēl ilgāks, lai noskaidrotu visus ar to saistītos faktus.

372. Tāpēc konvencijā ir noteikts, ka dalībvalstīs, kurās ir paredzēts noilgums, ir jānosaka ilgi noilguma periodi attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, un jāpagarina noilgums, ja iespējamie likumpārkāpēji izvairās no tiesas procesa. Šie noteikumi ir ekvivalenti noteikumiem, kas iekļauti Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (sk. 11. panta 5. punktu). Savukārt Pretkorupcijas konvencijā ir paredzēta arī iespēja pārtraukt noilguma periodu, ja tiek konstatēta izvairīšanās no tiesas procesa.

373. Dalībvalstis var īstenot šo noteikumu, pārskatot esošo noilguma periodu ilgumu vai pārvērtējot noilguma aprēķina metodi. Pirmo no šīm pieejām dažreiz ir sarežģīti īstenot, jo var būt jāmaina dažādas procesuālas un materiālas normu, tostarp sankcijas. Reizēm pietiek ar aprēķinu metodes pārvērtēšanu (vai attiecīgā mehānisma autoritatīvu interpretāciju). Piemēram, termiņu, kurā likumpārkāpējs ir jāsauc pie kriminālās atbildības, var sākt rēķināt no brīža, kad likumpārkāpums ir atklāts, nevis izdarīts.

374. Konvencijas 29. pantā nav noteikts, ka dalībvalstīm, kurās nav paredzēts noilgums, tas ir jāievieš.

c) kriminālvajāšana, tiesāšana un sankcijas

375. Saskaņota vispasaules stratēģija cīņai pret smagiem noziegumiem nav iedomājama bez tiesību normu saskaņošanas attiecībā uz korupciju, likumpārkāpumu konstatēšanu, vainīgo personu identificēšanu un arestēšanu, iespējām apstiprināt jurisdikciju un valsts un starptautiskā līmenī veicamo pasākumu veiksmīgas koordinēšanas veicināšanu. Tomēr ar to vien nepietiek. Kad ir īstenots viss iepriekš minētais, ir jānodrošina arī tas, ka likumpārkāpēju kriminālvajāšana un tiesāšana, kā arī sankciju piemērošana visā pasaulē notiek salīdzinoši līdzīgi un atbilstoši šo likumpārkāpēju nodarītajam ļaunumam un labumam, ko tie guvuši, veicot attiecīgās kriminālās darbības.

376. Dažādās jurisdikcijās noteiktie sodi par vienādiem nodarījumiem būtiski atšķiras,

(Ģenerālās asamblejas Rezolūcija Nr. 2200 A (XXI), pielikums), konkrētāk tā 14. panta 3) punkta c) apakšpunktu).

atspoguļojot valstu tradīcijas, prioritātes un politikas nostādnes. Tomēr ir svarīgi nodrošināt, ka starptautiskās sabiedrības piemērotajiem pasākumiem ir vismaz minimāla nozīme iespējamo likumpārkāpēju atturēšanā no pārkāpumu izdarīšanas, lai neveidotos uzskats, ka atsevišķi noziegumu veidi “atmaksājas”, pat ja likumpārkāpēji ir notiesāti. Citiem vārdiem sakot, sankcijām ir jābūt pārliecinošākām par labumu, kas gūstams no nozieguma. Tāpēc papildus pamatnoteikumu saskaņošanai valstīm ir jāiesaistās līdzīgos pasākumos attiecībā uz jautājumiem par kriminālvajāšanu, tiesāšanu un sodīšanu.

377. Starptautiskās iniciatīvās ir mēģināts to panākt attiecībā uz atsevišķiem likumpārkāpumiem; piemēram, Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (11. pants), Apvienoto Nāciju Organizācijas 1988. gada Konvencijā pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu un Apvienoto Nāciju Organizācijas Minimālajos noteikumos par pasākumiem, kas nav saistīti ar brīvības atņemšanu [*Minimum Rules for Noncustodial Measures*] (Tokijas noteikumi) (Ģenerālās asamblejas Rezolūcijas Nr. 45/100 pielikums).

378. Šis būtiskais aspekts cīņā pret korupciju iztirzāts Pretkorupcijas konvencijas 30. pantā, kas papildina noteikumus par juridisko personu atbildību (26. pants), korupcijas ceļā iegūtu līdzekļu iesaldēšanu, izņemšanu un konfiskāciju (31. pants) un līdzekļu atgūšanu (V nodaļa). Minētajā pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm, lemjot par atbilstoša soda noteikšanu un iespēju apsūdzēto nosacīti atbrīvot, ir nopietni jāizvērtē to likumpārkāpumu smagums, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem. Saskaņā ar šo pašu pantu dalībvalstīm ir jāveic arī attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka rīcības brīvība, kas tām noteikta tiesību aktos, tiek izmantota, lai atturētu cilvēkus no minēto likumpārkāpumu izdarīšanas. Konvencijas 30. pantā ir paredzēts arī tas, ka dalībvalstīm ir jāpanāk kompromiss starp valsts amatpersonām noteikto neaizskaramību un valstu spēju izmeklēt ar korupciju saistītus likumpārkāpumus un uzsākt ar tiem saistītu kriminālvajāšanu.

379. Bieži tiek uzskatīts, ka pieredzējušas korupcijā iesaistītās personas pamet valsti, kurā pret tām uzsākta tiesvedība. Tāpēc konvencijā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka personas, kuras ir apsūdzētas par tādu likumpārkāpumu izdarīšanu, kas saskaņā ar konvenciju atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, piedalās tiesas procesā atbilstoši šo valstu tiesību aktiem un aizstāvības tiesībām. Šis noteikums attiecas uz lēmumu par apsūdzēto atbrīvošanu pirms tiesas vai apelācijas.

380. Konvencijas 30. panta turpinājumā ir noteikts, ka pret apsūdzētajām vai notiesātajām amatpersonām piemērojamo pasākumu izvērtēšanai jānotiek atbilstoši to tiesību sistēmas pamatprincipiem. Dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai veicinātu to personu reintegrāciju sabiedrībā, kuras notiesātas par likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

381. Konvencijas 30. pantā ir izklāstīti gan obligāti noteikumi, gan noteikumi, kuru izpilde nav obligāta; tie tiks izskatīti pēc kārtas.

i) obligātās prasības

382. Saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju dalībvalstīm ir jānosaka sankcijas par tādu likumpārkāpumu izdarīšanu, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, ņemot vērā attiecīgā likumpārkāpuma smagumu (1. punkts).

383. Tas, cik bargs sods piemērojams par likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar šo konvenciju ir

atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, paliek dalībvalstu ziņā, taču tām ir jāņem vērā attiecīgā likumpārkāpuma smagums. Dalībvalstu tiesību prioritāte šādos gadījumos ir apstiprināta 30. panta 9. punktā. Tāpat dalībvalstīm ir jānodrošina, ka, īstenojot kriminālvajāšanu, tiesājot apsūdzēto un pieņemot lēmumus attiecībā uz labošanas pasākumiem, tiek ņemts vērā attiecīgā likumpārkāpuma smagums un nepieciešamība atturēt cilvēkus no tā izdarīšanas.⁷⁹ Konvencijā ir paskaidrots arī tas, ka šis noteikums neierobežo kompetento iestāžu rīcības brīvību attiecībā uz valsts civildienesta ierēdņiem (30. panta 8. punkts).

384. Šī prasība ir vispārīga un attiecas gan uz fiziskām, gan juridiskām personām. Kā minēts iepriekš (sk. III nodaļas B sadaļas 3.B sadaļu par juridisko personu atbildību), konvencijas 26. panta 4. punktā ir noteikti papildinoši un daudz konkrētāki noteikumi attiecībā uz juridiskām personām, proti, ka dalībvalstīm ir jānodrošina tas, lai juridiskajām personām, kas tiek sauktas pie atbildības saskaņā ar minēto pantu, var noteikt efektīvas, samērīgas un preventīvas kriminālas vai nekriminālas sankcijas, tostarp naudas sodus.

385. Uzsverot nozīmi, kāda ir godīgumam un atturēšanas pasākumiem, konvencijā ir ieteikts īstenot stingru režīmu pēc notiesāšanas. Konvencijas 30. panta 5. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstīm, izvērtējot tādu personu atbrīvošanu pirms termiņa vai nosacītu atbrīvošanu, kuras notiesātas par likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, ir jāņem vērā attiecīgo likumpārkāpumu smagums.⁸⁰

386. Konvencijas 30. panta 2. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību sistēmu un konstitucionālajiem principiem ir jāizveido vai jāsaglabā atbilstošs līdzsvars starp atbrīvojumiem un juridiskajām priekšrocībām, kas piešķirtas šo valstu amatpersonām saistībā ar to amata pienākumu izpildi, un iespēju nepieciešamības gadījumā efektīvi veikt izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesāšanu attiecībā un likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

387. Tas, ka korumpētas valsts amatpersonas varētu izvairīties no atbildības un izmeklēšanas vai kriminālvajāšanas par smagiem likumpārkāpumiem, ļoti negatīvi ietekmētu kopējās pretkorupcijas stratēģijas leģitimitāti, sabiedrības izpratni par taisnīgumu, privāto uzņēmumu darbību un starptautisko sadarbību. Konvencijas 30. panta 2. punkta mērķis ir atbilstoši iespējām samazināt šādu gadījumu skaitu un tos novērst.

388. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka 30. panta 2. punktā minētais atbilstošais līdzsvars ir jānosaka un jāuztur gan juridiski, gan praktiski (A/58/422/Add.1, 34. p.).

389. Konvencijas 30. panta 4. punktā ir paredzēts, ka gadījumos, kad ir konstatēti likumpārkāpumi, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību aktiem un pienācīgi ievērojot aizstāvības tiesības, ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai nodrošinātu, ka nosacījumi, kas ir saistīti ar lēmumu par atbrīvošanu no aizturēšanas līdz tiesai vai apelācijai, tiek noteikti, ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt

⁷⁹ Ja Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību dalībvalstu tiesību aktu izstrādātāji vēlas šo noteikumu piemērot attiecībā uz tādiem ar korupciju saistītiem likumpārkāpumiem, uz kuriem šī konvencija neattiecas, par attiecīgo likumpārkāpumu ir jāparedz sods ar brīvības atņemšanu vismaz uz četriem gadiem – tikai tad to var uzskatīt par smagu noziegumu.

⁸⁰ Daudzās jurisdikcijās ieslodzīto personu atbrīvošana pirms termiņa vai nosacīta atbrīvošana ir pieļaujama, tomēr citās tā ir aizliegta. Pretkorupcijas konvencijā nav teikts, ka dalībvalstīm jāievieš šāda programma, ja to tiesību sistēmā tā nav paredzēta. Tomēr tās dalībvalstis, kuru tiesību aktos ir paredzēta atbrīvošana pirms termiņa vai nosacīta atbrīvošana, tiek rosinātas, ņemot vērā likumpārkāpuma smagumu, izvērtēt iespēju pagarināt minimālo atbilstības periodu; to var īstenot, izvērtējot visus vainu pastiprinošos apstākļus, kas var būt uzskaitīti attiecīgās valsts tiesību aktos vai citās konvencijās.

apsūdzētā klātbūtni turpmākajās tiesvedības procedūrās. Saskaņā ar skaidrojošo piezīmi frāze “līdz tiesai” attiecas arī uz izmeklēšanas periodu (A/58/422/Add.1, 35. p.).

390. Atsevišķu korupcijā iesaistītu personu nelikumīgi darījumi var radīt ievērojamu peļņu. Tādējādi apsūdzētajiem var būt pieejami ievērojami līdzekļi, lai iemaksātu drošības naudu un izvairītos no apcietinājuma pirms tiesas vai apelācijas. Attiecīgi mazinās drošības naudas preventīvā ietekme. Tāpēc valstu tiesību aktu izstrādātājiem ir jāņem vērā risks, ka šādi var tik samazināta tiesībaizsardzības efektivitāte. Konvencijas 30. panta 4. punktā ir uzsvērts risks, kāds ir neapdomīgai apsūdzētā atbrīvošanai pirms tiesas un apelācijas, un noteikts, ka valstīm saskaņā ar to tiesību aktiem un nepārkāpjot apsūdzēto personu tiesības, ir jānodrošina, ka šīm personām nav iespējas izvairīties no tiesas.

ii) prasības, kuru izpilde nav obligāta

391. Konvencijas 30. panta 3. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm jācenšas nodrošināt, ka tiesības pieņemt lēmumus juridiskos jautājumos saskaņā ar tiesību aktiem un saistībā ar personu kriminālvajāšanu par tādu likumpārkāpumu izdarīšanu, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, tiek izmantotas tā, lai palielinātu tiesībaizsardzības pasākumu efektivitāti attiecībā uz minētajiem likumpārkāpumiem un ņemot vērā nepieciešamību atturēt cilvēkus no šādu likumpārkāpumu izdarīšanas.

392. Šis noteikums attiecas uz dažām valstīm pieejamo rīcības brīvību saistībā ar kriminālvajāšanu. Šīm valstīm ir jācenšas veicināt tiesību aktu piemērošanu, ciktāl tas iespējams, lai atturētu cilvēkus no tādu likumpārkāpumu izdarīšanas, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

393. Dalībvalstīm, ciktāl tas atbilst to tiesību sistēmas pamatprincipiem, ir jāizvērtē tādu procedūru izveide, kuras piemērojot attiecīgā iestāde, ievērojot nevainības prezumpcijas principu, attiecīgā gadījumā var pārcelt, atcelt no amata vai norīkot uz citu vietu valsts amatpersonu, kura apsūdzēta tāda likumpārkāpuma izdarīšanā, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu (30. panta 6. punkts).

394. Nākamajā 30. panta noteikumā ir izklāstīti pasākumi, kas piemērojami attiecībā uz notiesātajiem likumpārkāpējiem. Gadījumos, kad tas attaisnojams ar likumpārkāpuma smagumu, dalībvalstīm atbilstoši to tiesību sistēmas pamatprincipiem, ir jāizvērtē tādu procedūru izveide, saskaņā ar kurām personas, kas notiesātas par tādu likumpārkāpumu izdarīšanu, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, ar tiesas rīkojumu vai jebkuriem citiem piemērotiem līdzekļiem uz tiesību aktos noteiktu periodu tiktu atbrīvotas no amata valsts iestādē vai uzņēmumā, kas pilnībā vai daļēji pieder valstij (30. panta 7. punkts). Šādu atbrīvošanu varētu veikt saskaņā ar tiesas nolēmumu vai piemērojot citus atbilstošus līdzekļus. Lēmumu par termiņu, uz kādu nosakāms minētais atbrīvojums, dalībvalstis pieņem saskaņā ar to tiesību aktiem.

395. Visbeidzot konvencijā ir atzīts, ka, tāpat kā attiecībā uz personām, kas ir atzītas par vainīgām un sodītas par citiem pārkāpumiem, arī šajā gadījumā likumpārkāpēju reintegrācija sabiedrībā ir būtisks kontroles sistēmu mērķis. Tāpēc dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai veicinātu tādu personu reintegrāciju sabiedrībā, kuras notiesātas par likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem (30. panta 10. punkts).

d) iesaldēšana, izņemšana un konfiskācija

396. Kriminālās atbildības noteikšana par rīcību, kuras rezultātā tiek gūta ievērojama peļņa, nav uzskatāma par līdzekli, kas atbilstoši soda likumpārkāpējus vai attur citas personas no iesaistīšanās šādā rīcībā. Pat tad, ja šie likumpārkāpēji tiek arestēti vai notiesāti, daži no viņiem varēs izmantot savus nelikumīgi iegūtos līdzekļus personiskām vajadzībām vai citiem mērķiem. Ja neņem vērā atsevišķas sankcijas, joprojām pastāvēs uzskats, ka šādos apstākļos noziedzība “atmaksājas” un ka valdības centieni, kas vērsti uz koruptīvas rīcības izskaušanu, nav efektīvi.

397. Lai nepieļautu situāciju, ka likumpārkāpēji gūst peļņu no izdarītajiem likumpārkāpumiem, ir jāveic praktiski pasākumi. Viens no būtiskākajiem veidiem, kā to panākt, ir nodrošināt, ka valstīs ir ieviesti stingri konfiskācijas noteikumi, kuros ir paredzēta nelikumīgi iegūto līdzekļu un īpašuma identificēšana, iesaldēšana, izņemšana un konfiskācija. Lai valstis varētu izpildīt ārvalstu rīkojumus par iesaldēšanu un konfiskāciju un noteikt piemērotāko konfiscēto līdzekļu un īpašuma izmantošanu, ir vajadzīgi arī īpaši starptautiskās sadarbības mehānismi.

398. Dažādās tiesību sistēmās piemērojamās metodes un pieejas būtiski atšķiras. Dažas valstis izvēlas izmantot sistēmu, kuras pamatā ir īpašums, citās valstīs izmanto sistēmu, kuras pamatā ir vērtība, un vēl citās – abu iepriekš minēto sistēmu apvienojumu. Pirmajā sistēmā ir pieļaujama tāda īpašuma konfiskācija, par kuru ir zināms, ka tas ir iegūts noziedzīgi vai izmantots kā nozieguma rīks, tas ir, īpašums, kas izmantots likumpārkāpuma izdarīšanā.⁸¹

399. Otrā sistēma paredz noziedzīgi iegūto līdzekļu un nozieguma rīku vērtības noteikšanu un vērtības ziņā līdzvērtīga īpašuma konfiskāciju.⁸² Dažās valstīs šāda konfiskācija ir atļauta tikai noteiktos apstākļos (piemēram, kad likumpārkāpējs attiecīgo īpašumu ir izlietojis, iznīcinājis vai noslēpis).⁸³

400. Lai gan šajās sistēmās notiesāšana ir obligāta prasība, pēc notiesāšanas tiek paredzētas galvenokārt civilas procedūras, piemēram, tādas prasības attiecībā uz pierādījumu sniegšanu, kādas tiek piemērotas civillietās.

401. Citas procedūras ir saistītas ar vairākiem likumpārkāpumiem un nosaka piemērojamo konfiskācijas veidu, prasību par likumpārkāpēja iepriekšēju tiesāšanu,⁸⁴ prasības par

⁸¹ Šajā sistēmā galvenā uzmanība ir pievērsta “sabojātam īpašumam”. Piemēram, Kanādā tiesnesis, kas gatavo spriedumu, var likt konfiscēt īpašumu, kas ir noziedzīgā ceļā iegūti līdzekļi, ja likumpārkāpums, par ko piespriests sods, ir izdarīts saistībā ar šiem līdzekļiem. Arī gadījumos, kad tiesa nav pārliecināta, ka īpašumam ir saistība attiecīgo likumpārkāpumu, tā var likt atsavināt minēto īpašumu, ja rodas pamatotas aizdomas, ka šis īpašums ir noziedzīgi iegūti līdzekļi. Tā kā šī sistēma ir vērsta uz īpašumu, gadījumos, kad nav iespējams noteikt īpašuma atrašanās vietu vai kad tas ir nodots trešai personai vai atrodas ārpus valsts robežām, vai ir būtiski samazinājusies tā vērtība, vai tas ir apvienots ar citu īpašumu, tiesa var noteikt naudas sodu.

⁸² Konfiskācijas sistēma, kuras pamatā ir īpašuma vērtība, ir izveidota Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotajā Karalistē. Šajā sistēmā tiesa var aprēķināt “labumu”, ko notiesātais likumpārkāpējs guvis no izdarītā likumpārkāpuma. Kad ir aprēķināts uzkrātais labums, tiesa var izvērtēt apsūdzētās personas maksātspēju (t. i., apsūdzētās personas īpašumu vērtību naudas izteiksmē). Pamatojoties uz šiem aprēķiniem, tiesa izdod konfiskācijas rīkojumu iegūtā labuma vai realizējamo aktīvu apmērā atkarībā no tā, kura no summām ir mazāka.

⁸³ Atsevišķās valstīs (piem., Austrālijā) piemēro kombinētu sistēmu, kurā ir atļauts izdot rīkojumu gan par gūtā “labuma”, gan “sabojātā īpašuma” konfiskāciju.

⁸⁴ Atsevišķās valstīs ir pieņemti ierobežojoši noteikumi attiecībā uz konfiskāciju bez notiesāšanas, ja apsūdzētā persona ir mirusi vai slēpjas. Tomēr pieaug to valstu skaits, kuras ir ieviesušas atsevišķus režīmus, kas nav saistīti ar konfiskāciju, pamatojoties uz piespriesto kriminālsodu (piemēram, Kolumbija, Vācija, Dienvidāfrika un Amerikas Savienotās Valstis); piemērojot šādu režīmu, līdzekļus var konfiscēt, īstenojot uz īpašumu vērstas

pierādījumu sniegšanu (krimināllietas vai civillietas līmenī)⁸⁵, pilnvaras noziedzīgi iegūtu līdzekļu vai nozieguma rīku konfiscēšanai, kā arī to, vai un kādos apstākļos var konfiscēt trešās personas īpašumu.⁸⁶

402. Ir jāveicina integrācija un jāiedibina plašāka pieeja. Tāpēc Pretkorupcijas konvencijā šim jautājumam ir veltīti trīs panti. Konvencijas 31., 55. un 57. pants attiecas uz korupcijas ceļā iegūtu līdzekļu un korupcijas rīku identificēšanas, iesaldēšanas, konfiscēšanas un, kas ir ļoti svarīgi, arī atlīdzināšanas aspektiem vietējā un starptautiskā līmenī.⁸⁷

403. Jāuzsver arī tas, ka dalībvalstis, pieņemot vispārējus tiesību aktus par līdzekļu konfiskāciju un starptautisko sadarbību, var īstenot daudzus pamatnoteikumus, kas paredzēti citās konvencijās, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu, Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību un citās konvencijās, kas attiecas uz korupciju.

404. Termini “īpašums”, “nelikumīgi iegūti līdzekļi”, “iesaldēšana”, “izņemšana” un “konfiskācija” ir definēti, gan Pretkorupcijas konvencijas, gan Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību 2. panta d)–g) apakšpunktā.

a) “īpašums” ir jebkura materiāla vai nemateriāla, kustama vai nekustama, ķermeniska vai bezķermeniska lieta, kā arī juridiski dokumenti vai instrumenti, kas apliecina īpašumtiesības uz šādu lietu vai intereses šādā lietā,

b) “noziedzīgi iegūti līdzekļi” ir jebkurš īpašums, kas tieši vai netieši iegūts, izdarot kādu likumpārkāpumu,

c) “iesaldēšana” vai “izņemšana” ir aizliegums uz laiku nodot, pārveidot, pārvietot īpašumu vai rīkoties ar to vai arī īpašuma uzraudzības vai kontroles pārņemšana uz laiku saskaņā ar tiesas vai citas kompetentas institūcijas rīkojumu,

d) “konfiskācija”, kas attiecīgā gadījumā ietver īpašuma atņemšanu, ir īpašuma atsavināšana saskaņā ar tiesas vai citas kompetentas institūcijas rīkojumu.

405. Konvencijas 31. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību aktiem, ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu to, ka tiek konfiscēti līdzekļi, kas iegūti izdarot likumpārkāpumus, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, vai vērtības ziņā ekvivalenti līdzekļi un minēto likumpārkāpumu izdarīšanā izmantotie rīki, kā arī to, ka tiek kontrolēta šāda īpašuma pārvaldība.⁸⁸ Frāze “ciktāl tas ir

civilas procedūras, kuru gadījumā par likumpārkāpuma izdarīšanu nav jātiesā kāda noteikta persona.

⁸⁵ Atsevišķās jurisdikcijās (piemēram, Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģionā) ir noteikta rīcības brīvība atcelt pienākumu sniegt pierādījumus, bet likumpārkāpējiem šajā gadījumā ir jāapliecina attiecīgā īpašuma tiesiskā izcelsme.

⁸⁶ Sk. FATF Deviņu īpašo ieteikumu par terorisma finansēšanu un III ieteikumu (Terorisma ceļā iegūtu līdzekļu iesaldēšana un konfiscēšana) un tā skaidrojošās piezīmes, kā arī Drošības padomes Rezolūciju Nr. 1267 (1999), Rezolūciju Nr. 1373 (2001) un Rezolūciju Nr. 1377 (2001) par terorisma finansēšanu.

⁸⁷ Konkrēti piemēri tam, kā šie noteikumi īstenoti attiecīgās valstīs: Albānijas Krimināllikuma [*Criminal Code*] 36. pants, Kolumbijas Likums Nr. 333, ar kuru paredz noteikumus par nelikumīgi iegūta īpašuma īpašumtiesību izbeigšanu [*Law No. 333, Establishing Provisions for the Extinction of Ownership of Illicitly Acquired Property*] un Vācijas Sodlu kodeksa [*Penal Code*] 73. un 74. punkts.

⁸⁸ Ir minēts, ka valstīm, kuras ir dalībvalstis ESAO Konvencijai par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos, gadījumos, kad īpašumu nav iespējams izņemt vai konfiscēt, ir jāparedz attiecīgā īpašuma vērtībai līdzvērtīgi naudas sodi.

saskaņā ar to tiesību aktiem” ir lietota, lai norādītu, ka veids, kādā tiek īstenoti šajā pantā paredzētie noteikumi, dažādās tiesību sistēmās atšķiras. Tomēr valstīm ir jānodrošina atbilstība konvencijas 31. panta noteikumiem. Saskaņā ar 31. pantu dalībvalstīm ir jāparedz īpašuma vai līdzekļu identificēšana, izsekošana, iesaldēšana un izņemšana, lai nodrošinātu to konfiskāciju un atgūšanu. Turklāt minētajā pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm to tiesām vai citām kompetentām iestādēm ir jāpiešķir pilnvaras pieprasīt banku dokumentus un citus pierādījumus, lai veicinātu minēto identificēšanu, iesaldēšanu, konfiskāciju un atgūšanu.⁸⁹

406. Līdzīgi noteikumi tiem, kas iekļauti Pretkorupcijas konvencijā, ir paredzēti arī Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (12.–14. pants), Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu (5. pants), Starptautiskajā konvencijā par cīņu pret terorisma finansēšanu (Ģenerālas asamblējas Rezolūcijas Nr. 51/191 pielikums), Drošības padomes Rezolūcijā Nr. 1373 (2001) un Eiropas Padomes Konvencijā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, meklēšanu, arestēšanu un konfiskāciju. Valstīm, kuras jau ir pieņēmušas attiecīgus tiesību aktus, īstenojot pienākumus, kas tām jāpilda kā minēto konvenciju dalībvalstīm, iespējams, nebūs jāveic citi būtiski grozījumi, lai izpildītu Pretkorupcijas konvencijā noteiktās prasības,⁹⁰ izņemot attiecībā uz līdzekļu atgūšanu, kas ir jaunievedums (sk. V nodaļu).

407. Turpretim valstis, kas īsteno Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību paredzētos noteikumus, nodrošina tuvāku atbilstību citām konvencijām.

408. Tajā pašā laikā 31. pantā ir atkārtoti uzsvērts princips, ka tajā minētie pasākumi ir jānosaka un jāīsteno saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem.

i) obligātās prasības

409. Konvencijas 31. panta pamatprasība ir attiecīgu pilnvaru izveide, lai varētu īstenot noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju un izņemšanu.⁹¹

410. Galvenie pienākumi saistībā ar līdzekļu konfiskāciju un izņemšanu ir atrodamī 31. panta 1. un 3.–6. pantā, savukārt pārējos šā panta punktos ir izklāstītas procesuālās pilnvaras attiecībā uz īpašuma izsekošanu, tā atrašanās vietas noteikšanu, piekļūšanu tam un tā pārvaldību. Atsevišķi ir pieminēts arī tāds būtisks jautājums kā trešo personu tiesību aizsardzība.

a) galvenie pienākumi

411. Konvencijas 31. panta 1. punkta a) apakšpunktā ir paredzēts, ka dalībvalstīm, ciktāl tas atbilst to tiesību sistēmai, ir jānodrošina, ka tiek konfiscēti:

a) noziedzīgas izcelsmes līdzekļi, kuri iegūti, izdarot likumpārkāpumus, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, vai arī īpašumu, kura vērtība atbilst šo

⁸⁹ Turklāt dalībvalstīm būs jānodrošina, ka policijas, prokuratūras un tiesu iestāžu darbinieki tiek atbilstoši sagatavoti šim darbam. Profesionālās sagatavotības trūkums ir uzskatāms par galveno iemeslu, kura dēļ ir apgrūtināta kvalitatīvas tiesībaizsardzības nodrošināšana šajā sarežģītajā jomā (sk. Pretkorupcijas konvencijas 60. panta (Mācības un informācijas apmaiņa) 1. punkta e)–g) apakšpunktu un 2. punktu).

⁹⁰ Arī FATF Četrdesmit ieteikumos ir sniegti norādījumi valstīm par noziedzīgi iegūtu līdzekļu identificēšanu, izsekošanu, izņemšanu un atsavināšanu.

⁹¹ Pretkorupcijas konvencijas 55. pants attiecas uz starptautisko sadarbību, savukārt 57. pantā ir paredzēta līdzekļu atgūšana.

līdzekļu vērtībai,

b) īpašums, iekārtas un citi līdzekļi, kas izmantoti vai ko paredzēts izmantot tādu likumpārkāpumu izdarīšanā, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.⁹²

412. Ņemot vērā konvencijas pamatprincipu attiecībā uz līdzekļu atgūšanu, 31. panta 3. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jākontrolē šā panta 1. un 2. punktā minētā iesaldētā, izņemtā vai konfiscētā īpašuma pārvaldība. Agrāk pieņemtajos dokumentos, kuros paredzētas ļoti līdzīgas prasības, piemēram, Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību, šāds noteikums nav iekļauts. Tātad, lai izpildītu šo prasību, arī valstīm, kas ir Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību dalībvalstis, var būt jāgroza esošie tiesību akti vai jāpieņem jauni.

413. Ir jāpiemin arī tas, ka efektīva starptautiskā sadarbība līdzekļu konfiscēšanas un atgūšanas jomā nav iespējama, ja attiecīgajās valstīs nav pieņemti stingri noteikumi par ierobežojumiem un konfiskāciju. Pieredze, kas gūta saistībā ar citām konvencijām un vietējā mērogā, lielākoties apliecina, ka līdzekļu pārvaldībai ir būtiska nozīme.

414. Konvencijas 31. panta 4. un 5. punkts attiecas uz situācijām, kad noziedzīgi iegūto līdzekļu vai noziegumā izmantoto rīku izcelsme uzreiz nav skaidra, jo likumpārkāpēji ir centušies apgrūtināt šo līdzekļu un rīku konstatēšanu, sajaucot tos ar likumīgiem līdzekļiem vai pārveidojot. Saskaņā ar šiem punktiem dalībvalstīm ir jānodrošina, ka tiek konfiscēts īpašums, kurā pārvērsti noziedzīgi iegūtie līdzekļi, kā arī šādi līdzekļi, kas sajaukti ar likumīgiem līdzekļiem, nepārsniedzot to noteikto vērtību.

415. Skaidrojošajā piezīmē noteikts, ka 5. panta noteikums ir paredzēts kā minimālais sliekšnis, kuru dalībvalstīm to tiesību aktos ir atļauts pārsniegt (A/58/422/Add.1, 36. p.).

416. Konvencijas 31. panta 6. punktā ir noteikts, ka uz ienākumiem vai citiem labumiem, kas iegūti no šādiem noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, no īpašuma, kurā šādi noziedzīgi iegūti līdzekļi ir pārvērsti, vai arī no īpašuma, ar kuru šādi noziedzīgi iegūti līdzekļi ir bijuši sajaukti, arī attiecas šajā pantā minētie pasākumi tādā pašā veidā un apjomā kā uz noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem.

417. Tātad dalībvalstīm ir jānodrošina, ka ienākumus vai citus labumus, kas radušies no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, arī var konfiscēt.⁹³

418. Daudzās valstīs pasākumi attiecībā uz starptautisko organizēto noziedzību un īpašiem noziegumiem, tostarp korupciju, jau tika ieviesti, pieņemot konkrētus tiesību aktus, lai īstenotu Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību un Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu. Šīm valstīm būs jāpārskata savi tiesību akti, lai noteiktu, vai tajos ir jāveic kādi grozījumi saistībā ar likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, vai ar konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu pārvaldību un

⁹² Līdzīgs formulējums ir arī Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību 12. pantā, kura skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka frāze "kas izmantoti vai ko paredzēts izmantot" izsaka nolūku, kuru var uzskatīt par līdzvērtīgu mēģinājuma izdarīt noziegumu (A/55/383/Add.1, 22. p.).

⁹³ Identiski formulēts noteikums ir iekļauts arī Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību, un tā skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka ar vārdu savienojumu "citi labumi" jāsaprot konfiskācijai pakļautos materiālus labumus, kā arī juridiskas tiesības un izpildāmas intereses (A/55/383/Add.1, 23. p.).

atdošanu.

b) pienākums piešķirt procesuālas pilnvaras

419. Izmeklēšanas pilnvaras, kas nepieciešamas, lai pilnīgi īstenotu konvencijas 31. pantu (kā arī 55. un 57. pantu) daudzējādā ziņā būs atkarīgas no dažādiem ar normatīvo aktu pieņemšanu nesaistītiem pasākumiem, piemēram, no tā, vai tiesībaizsardzības iestādēm un prokuratūrām būs nodrošināti nepieciešamie resursi un vai to darbinieki būs atbilstoši sagatavoti darbam. Vairumā gadījumu tomēr būs jāpieņem arī tiesību akti, lai nodrošinātu, ka ir piešķirtas atbilstošas pilnvaras veikt izsekošanu un citus izmeklēšanas pasākumus, kas nepieciešami, lai noteiktu līdzekļu atrašanās vietu un tos identificētu, kā arī lai konstatētu šo līdzekļu saistību ar attiecīgiem noziegumiem. Noziedznieki, kas zina, ka pret viņiem sāka izmeklēšana vai izvirzīta apsūdzība, mēģinās noslēpt īpašumu un pasargāt to pret tiesībaizsardzības pasākumiem. Pieredzējušas korumpētas amatpersonas šādi rīkojas, pirms ir uzsākta izmeklēšana. Ja likumpārkāpēji pārvieto īpašumu, to nav iespējams izsekot, un tiesībaizsardzības pasākumu efektivitāte ir apdraudēta.

420. Konvencijas 31. panta 2. un 7. punktā noteiktajos tiesību aktos ir jāparedz:

a) pasākumi, kas var būt nepieciešami, lai identificētu, izsekotu, iesaldētu vai izņemtu līdzekļus vai citu īpašumu (31. panta 2. punkts),

b) pilnvaras, kas jāpiešķir tiesām vai citām kompetentajām iestādēm, lai tās varētu pieprasīt iesniegt banku, finanšu vai tirdzniecības dokumentus, kā arī izņemt šos dokumentus (31. panta 7. punkts).

421. Konvencijas 31. panta 7. punktā ir izklāstītas procesuālas prasības attiecībā uz citu 31. un 55. panta (Starptautiska sadarbība konfiskācijas nolūkā) noteikumu izpildes veicināšanu. Saskaņā ar to dalībvalstīm ir jānodrošina, ka uz banku dokumentiem, finanšu dokumentiem (piemēram, tādiem, kas attiecas uz citiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem) un tirdzniecības dokumentiem (piemēram, saistībā ar nekustamā īpašuma darījumiem, kravu pārvadātājiem, kravu nosūtītājiem un apdrošinātājiem) attiecas noteikums, ka tie obligāti jāuzrāda, piemēram, ja ir izdots uzrādīšanas rīkojums, un veicot kratīšanu un izņemšanu vai piemērojot citus pasākumus, kas nodrošina šo dokumentu pieejamību tiesībaizsardzības iestāžu darbiniekiem, lai veiktu 31. un 55. pantā paredzētos pasākumus. Šajā pašā punktā ir noteikts princips, ka dalībvalstis nevar atsaukties uz bankas noslēpuma noteikumiem, lai pamatotu, kāpēc nav īstenots minētais punkts. Saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju šāds pats noteikums attiecas arī uz savstarpējas juridiskās palīdzības jautājumiem (sk. 46. panta 8. punktu, kā arī konvencijas 55. pantu un šīs rokasgrāmatas IV nodaļas C sadaļu).

422. Līdzīgi pasākumi ir noteikti arī Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību un Apvienoto Nāciju Organizācijas 1988. gada Konvencijā pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu. Tādējādi daudzās valstīs minētie pasākumi vismaz attiecībā uz narkotisko vielu aprites pārkāpumiem jau var būt ieviesti saskaņā ar tiesību aktiem, ar kuriem ir īstenota 1988. gada konvencija. Valstīm šie tiesību akti būs jāpārskata, lai nodrošinātu, ka tie attiecas uz likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

c) trešās personas

423. Konvencijas 31. panta 9. punktā ir paredzēts, ka izņemšanas un atsavināšanas prasības

nav interpretējamas kā labticīgu trešo personu tiesību ierobežojošas – tāpat tās nebūtu jāattiecinā uz personām, kurām nekas nav zināms par attiecīgo likumpārkāpumu un kurām nav saistības ar likumpārkāpēju(-iem).

424. Konfiskācijas sistēma ir tīšām izveidota tā, lai konfliktētu ar indivīdu ekonomiskajām interesēm. Tāpēc ir jāvelta īpašas pūles tam, lai nodrošinātu, ka dalībvalstu izstrādātajā sistēmā ir saglabātas to labticīgo trešo personu tiesības, kuras varētu būt ieinteresētas attiecīgajā īpašumā.⁹⁴

ii) fakultatīvie jautājumi

Pierādīšanas pienākums

425. Paredzot juridiskas pilnvaras, lai pieprasītu izņemšanu un atsavināšanu, valstu tiesību aktu izstrādātājiem būtu jāizvērtē jautājumi saistībā ar piemērojamo pierādīšanas pienākumu. Dažās sistēmās konfiskācija ir uzskatāma par sankciju, ko, izvērtējot iespējamības, piemēro civilīetās. Citās sistēmās konfiskācija ir kriminālsods, kura piemērošanai ir vajadzīgi ticamāki pierādījumi par pamatotām aizdomām un kuru atsevišķos gadījumos nosaka saskaņā ar konstitucionāliem vai citiem cilvēktiesību standartiem.

426. Tas savā ziņā var būt atkarīgs no tā, vai saistītās krimināllietās kāda persona(-as) jau ir notiesāta(-as). Tā kā šādu sodu var piespriest tikai tad, ja tiesa ir konstatējusi nozieguma izdarīšanu, pamatojoties uz ļoti ticamiem pierādījumiem, kas attiecināmi uz krimināllietu, civilīetām noteikto zemāko pierādījumu ticamības pakāpi var piemērot, veicot turpmākās konfiskācijas procedūras atkarībā no tā, vai attiecīgais īpašums ir iegūts, izdarot likumpārkāpumu, vai tas izmantots tā izdarīšanā vai to bijis paredzēts izmantot.

427. Konvencijas 31. panta 8 punktā ir noteikts, ka dalībvalstis varētu būt ieinteresētas izvērtēt iespēju novirzīt pierādīšanas pienākumu uz apsūdzēto personu, lai tā pierāda, ka iespējamie noziedzīgi iegūtie līdzekļi, patiesībā ir iegūti likumīgi. Tā kā valstīs var pastāvēt konstitucionāli vai citi ierobežojumi, kuru dēļ pierādīšanas pienākumu nevar novirzīt, dalībvalstis tiek aicinātas tikai izvērtēt iespēju īstenot šo pasākumu, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību pamatprincipiem.

428. Tāpat tiesību aktu izstrādātāji var būt ieinteresēti izvērtēt iespēju atsevišķās tiesību sistēmās ieviest līdzīgu praksi, proti, nenoteikt kriminālsoda piespriešanu kā priekšnoteikumu tam, lai tiktu izdots rīkojums par konfiskāciju, bet paredzēt, ka konfiskāciju veic, piemērojot atvieglotu pierādīšanas pienākumu. Šāda sistēma ir paredzēta, piemēram, Īrijas un Apvienotās Karalistes tiesību aktos, saskaņā ar kuriem ir noteikti pierādīšanas pienākuma atvieglojumi, kurus var piemērot, konfiscējot īpašumu, bet ne gadījumos, kad ir noteikta brīvības atņemšana.⁹⁵

⁹⁴ Tādi paši noteikumi ir paredzēti arī Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (12. pants), un tā skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka, interpretējot šo pantu, būtu jāņem vērā starptautisko tiesību princips, saskaņā ar kuru nevar konfiscēt īpašumu, kas pieder ārvalstij un ko izmanto nekomerciāliem mērķiem, izņemot gadījumus, kad tas tiek darīts ar attiecīgās valsts piekrišanu (A/55/383/Add.1, 21. p.). Piezīmju turpinājumā ir noteikts, ka Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību mērķis nav ierobežot noteikums, kas attiecas uz diplomātisko neaizskaramību, kā arī uz valsts un starptautisko organizāciju imunitāti.

⁹⁵ Saskaņā ar Īrijas Likumu par nelikumīgi iegūtiem līdzekļiem [*Proceeds of Crime Act*] Augstākā tiesa, pamatojoties uz pieteikumu, var izņemt līdzekļus, kuri, iespējams, ir iegūti noziedzīgā ceļā. Izņemšanu var pieprasīt bez iepriekšējas notiesāšanas vai pierādījumiem par personas iesaistīšanos likumpārkāpumā, un atbildētājam (civilīetās), lai noraidītu prasību, ir jāpierāda, ka konkrētais aizdomas raisošais īpašums, kura izcelsme līdz tam nav noskaidrota, ir iegūts likumīgi. Itālijas Likuma Nr. 575 2. ter pantā ir paredzēts, ka var

429. Visbeidzot konvencijas 31. panta 10. punktā ir noteikts, ka nekas no šajā pantā izklāstītā nedrīkst ietekmēt principu, ka tajā paredzētie pasākumi ir jānosaka un jāīsteno saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem. Tātad Pretkorupcijas konvencijā ir atzīts, ka tiesību sistēmu lielās dažādības dēļ dalībvalstīm nav pienākuma īstenot 31. panta noteikumus, izmantojot kādu noteiktu formulu, bet tās var brīvi izvēlēties veidu, kā izpildīt savus pienākumus saskaņā ar to tiesisko regulējumu.

e) liecinieku, ekspertu, cietušo un ziņotāju aizsardzība

430. Konvencijas 32. un 33. (kā arī 35.) panta noteikumi attiecas uz liecinieku aizsardzību, tādējādi papildinot pasākumus, kas veicami attiecībā uz korupciju valsts un privātajā sektorā, tiesvedības traucēšanu, noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju un atgūšanu, kā arī sadarbību valsts un starptautiskā līmenī. Ja cilvēki nejutīsies brīvi sniegt liecību vai eksperta slēdzienu un dalīties pieredzē vai zināšanās ar attiecīgām iestādēm, visi konvencijas mērķi var zaudēt jēgu.

431. Tātad dalībvalstīm atbilstoši to iespējām un saskaņā ar tiesību sistēmu ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai novērstu pret lieciniekiem, cietušajiem un ekspertiem vērstu iespējamu atriebību un centienus šīs personas iebiedēt. Valstis arī tiek rosinātas pieņemt procesuālus noteikumus, kā arī noteikumus par pierādījumu sniegšanu, lai pastiprinātu šo aizsardzību un attiecinātu to arī uz personām, kas labticīgi ziņo kompetentajām iestādēm par koruptīvām darbībām.

432. Korupcijas negatīvās sekas izjūt visi sabiedrības pārstāvji, kā arī starptautiskā sabiedrība. Atsevišķos gadījumos koruptīvas rīcības dēļ var ciest kādas konkrētas personas. Pretkorupcijas konvencijā ir atzīts, cik svarīgi ir mazināt korupcijas ietekmi uz indivīdiem, personu grupām un organizācijām, un noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai aizsargātu cietušos pret atriebību un iebiedēšanu, kā arī nodrošinātu, ka tiek ieviestas kompensācijas un restitūcijas procedūras. Turklāt dalībvalstīm atbilstoši to tiesību principiem un ievērojot apsūdzēto tiesības, būs jāizvērtē cietušo viedoklis.

Galveno prasību kopsavilkums

433. Ņemot vērā to, ka atsevišķos gadījumos cietušie var būt arī liecinieki, valstīm ir šādi uzdevumi:

a) atbilstoši iespējām nodrošināt liecinieku un ekspertu efektīvu aizsardzību. To var īstenot, veicot tādus pasākumus kā

izņemt īpašumu, kas tieši vai netieši pieder personai, kura tiek turēta aizdomās par līdzdalību mafijai līdzīgā apvienībā, ja šīs personas īpašuma vērtība neatbilst tās ienākumiem vai saimnieciskajai darbībai vai arī šī vērtība ir apstrīdama, pamatojoties uz pieejamiem pierādījumiem, kas liecina, ka minētais īpašums ir iegūts, veicot nelikumīgas darbības. Ja netiek sniegti ticami paskaidrojumi par izņemtā īpašuma likumīgo izcelsmi, to konfiscē. Amerikas Savienoto Valstu tiesību aktos par īpašuma atsavināšanu ir ieviests jēdziens “civilprasība” pret īpašumu, tādējādi nodrošinot, ka īpašuma nelikumīgo izcelsmi var pierādīt, izvērtējot iespējamības. Citi valstu tiesību aktos iekļauti līdzīgu noteikumu piemēri ir šādi: Itālijas Likuma Nr. 356 12. *sexies* pants, Singapūras Peļņas konfiskācijas likuma [*Confiscation of Benefits Act*] 4. sadaļa, Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģiona Rīkojuma par kukuļošanas novēršanu 12.A sadaļa, Norvēģijas Galvenā civilsodu kodeksa [*General Civil Penal Code*] 34. pants, Vācijas Sodu kodeksa 73.d pants, Kenijas Narkotisko un psihotropo vielu (kontroles) likuma Nr. 4 [*Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (Control) Act. No. 4*] 36. un 40. pants, Japānas Īpašā likuma cīņai pret narkotikām 8. pants un Apvienotās Karalistes Tiesībaizsardzības likuma [*Criminal Justice Act*] 72. pants, kas grozīts ar Narkotiku tirdzniecības likumu [*Drug Trafficking Act*].

-
- i) fiziska aizsardzība;
 - ii) pārvietošana valsts robežās vai aiz tām;
 - iii) liecinieku identitātes un atrašanās vietas neizpaušana;
 - iv) īpaša pierādījumu sniegšanas procedūra;
- b) noteikt atbilstošas procedūras, lai nodrošinātu, ka personām, kas cietušas no likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, ir pieejama kompensācija un restitūcija,
- c) atbilstoši to tiesību aktiem nodrošināt cietušajiem iespēju attiecīgajā tiesvedības posmā izteikt savu viedokli un intereses,
- d) izvērtēt iespēju noslēgt starpvalstu līgumus par personu pārvietošanu,
- e) izvērtēt pasākumus, kas vērsti uz tādu personu aizsardzību, kuras labticīgi ziņo kompetentajām iestādēm par darbībām, kas veiktas, lai izdarītu ar korupciju saistītus likumpārkāpumus.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

434. Saskaņā ar konvencijas 32. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai atbilstoši iespējām nodrošinātu efektīvu aizsardzību pret atriebību vai iebiedēšanu, kas varētu būt vērsta pret lieciniekiem, kuri sniedz liecību krimināllietā saistībā ar likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, un attiecīgā gadījumā arī pret šo liecinieku radiniekiem un citām viņiem tuvām personām.

435. Šo pasākumu vidū var būt:

- a) nepieciešamo procedūru noteikšana minēto personu fiziskai aizsardzībai, nodrošinot to pārvietošanu un atļaujot ierobežot ar šo personu identitāti un atrašanās vietu saistītas informācijas izpaušanu (32. panta 2. punkta a) apakšpunkts),
- b) pieņemot noteikumus par liecību sniegšanu, lai lieciniekam būtu iespēja sniegt liecību, nebaidoties par savu drošību (32. panta 2. punkta b) apakšpunkts).

436. Šie noteikumi attiecas arī uz cietušajiem, ja viņi ir liecinieki (32. panta 4. punkts).

437. Šīs prasības ir obligātas, bet tikai gadījumos, kad tās ir atbilstošas, nepieciešamas, neierobežo apsūdzēto tiesības un atbilst attiecīgās dalībvalsts iespējām.⁹⁶

438. Tas nozīmē, ka pienākums nodrošināt efektīvu aizsardzību lieciniekiem attiecas uz īpašiem gadījumiem vai noteiktiem apstākļiem, ja īstenotāja dalībvalsts uzskata, ka šādi pasākumi ir atbilstoši. Piemēram, amatpersonām varētu piešķirt brīvību katrā gadījumā

⁹⁶ Sk. Apvienoto Nāciju Organizācijas liecinieku aizsardzības paraugprojektu; valstu tiesību aktu piemēri: Albānijas Krimināllikuma 311. pantu (Draudi izrēķināties neklusēšanas gadījumā) un 79. pantu (Slepkavība upura īpašā statusa dēļ), Kanādas Liecinieku aizsardzības programma, Francijas Sodu kodeksa 434-8., 434-9., 434-11 un 434-15. pants, Dienvidāfrikas Liecinieku aizsardzības likums un Amerikas Savienoto Valstu Kodeksa 18. sadaļas 1501.–1518. punkts.

izvērtēt risku un noteikt attiecīgu aizsardzību. Pienākums nodrošināt aizsardzību pastāv tikai tad, ja attiecīgā dalībvalsts šādu aizsardzību var nodrošināt, proti, ja tai ir pieejami attiecīgie resursi un tehniskās iespējas.

439. Ir vērts pieminēt arī salīdzinoši lētos, tomēr efektīvos pasākumus, piemēram, pārvietošanu konkrētajā organizācijā vai uz citu organizāciju. Arī ierobežojošu rīkojumu izdošana var izrādīties noderīga un efektīva. Nosakāmās aizsardzības līmenis un apmērs būs atkarīgs no tā, cik būtiska ir konkrētā liecinieka vai cietušā sniegtā palīdzība, kāda ir lietas būtība un kādas personas ir iesaistītas, kā arī no citiem faktoriem.

440. Termins “liecinieks” nav definēts, bet 32. pantā ir noteikts, ka minētie pienākumi attiecas tikai uz lieciniekiem, kuri sniedz liecību par likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, un attiecīgā gadījumā arī uz šo liecinieku radiniekiem un citiem viņiem tuviem cilvēkiem.

441. Interpretējot sašaurināti, šis noteikums attiecas tikai uz gadījumiem, kad patiešām tiek sniegta liecība vai kad ir skaidrs, ka šāda liecība tiks sniegta, lai gan šo interpretāciju var nākties paplašināt, lai īstenotu prasību attiecībā uz liecinieku aizsardzību pret iespējamu atriebību.

442. Izvērtējot valstu pieredzi liecinieku aizsardzības mehānismu ieviešanā, kļūst skaidrs, ka minētās prasības īstenošanai var būt nepieciešama plašāka pieeja, lai garantētu atbilstošu aizsardzību un nodrošinātu, ka liecinieki vēlas sadarboties ar izmeklētājiem un prokuroriem. Turklāt, ieviešot aizsardzības mehānismus, kas paredzēti lieciniekiem, kuri patiešām ir snieguši liecības, aizsardzība būtu jāpastiprina šādos gadījumos:

a) kad attiecīgās personas sadarbojas vai palīdz izmeklēšanā, līdz ir zināms, ka tās netiks aicinātas liecināt, un

b) kad attiecīgās personas sniedz informāciju, kas ir būtiska, bet netiks sniegta kā liecība vai izmantota tiesā, lai neapdraudētu ziņotāja vai citu personu drošību.

443. Likumdevēji varētu būt ieinteresēti attiecināt minētos noteikumus uz jebkuru personu, kurai ir vai varētu būt pieejama informācija, kas ir vai varētu būt nozīmīga ar korupciju saistīta likumpārkāpuma izmeklēšanā vai par to uzsāktā kriminālvajāšanā neatkarīgi no tā, vai minētā informācija tiek vai netiek sniegta kā liecība.

444. Jāpiemin, ka šis pienākums attiecas arī uz tādu personu aizsardzību, kuras piedalās vai ir piedalījušās likumpārkāpumos, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, un pēc tam sadarbojas ar tiesībaizsardzības iestādēm vai palīdz tām neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav liecinieki (sk. 37. panta 4. punktu).

445. Atkarībā no dalībvalstu konstitucionālajām un citām juridiskajām prasībām ir iespējami divi būtiski ierobežojumi attiecībā uz 32. panta īstenošanu. Tie abi ir saistīti ar tādu personu pamattiesībām, kas apsūdzētas noziegumu izdarīšanā. Attiecīgi 32. panta 2. punktā ir paredzēts, ka veiktie pasākumi nedrīkst ierobežot apsūdzētās personas tiesības. Piemēram, atsevišķās valstīs pierādījumu sniegšana bez liecinieku fiziskas klātbūtnes vai laikā, kad viņu identitāte tiek slēpta no plašsaziņas līdzekļiem un apsūdzētajiem, var būt jāsaņem ar konstitucionāliem vai citiem noteikumiem, kuros ir paredzētas apsūdzēto tiesības tikt ar apsūdzētāju. Citās valstīs konstitucionālajās vai citās tiesību normās ir noteikts, ka visa informācija, kas ir prokuroru rīcībā vai kas var attaisnot apsūdzēto, ir jāatklāj, lai nodrošinātu

izvirzītajai apsūdzībai atbilstošu aizstāvību. Tas nozīmē, ka var būt jāatklāj liecinieku personas dati vai identitāte, lai varētu veikt pienācīgu nopratināšanu.

446. Gadījumos, kad šīs intereses ir pretrunā pasākumiem, kas veikti, lai drošības nolūkos neatklātu liecinieku identitāti un citu informāciju par viņiem, tiesas var tikt aicinātas katrā lietā piedāvāt konkrētus risinājumus, kas atbilst pamatprasībām attiecībā uz apsūdzēto personu tiesībām, tomēr neatklāj tik daudz informācijas, lai izpaustu konfidencialus izmeklēšanas avotus un apdraudētu lieciniekus vai ziņotājus. Šādos gadījumos būtu jāizvērtē iespēja pieņemt tiesību aktus, ar kuriem tiesām tiktu paredzēta rīcības brīvība un noteikti ierobežojumi tās piemērošanai. Daži no iespējamajiem pasākumiem ir šādi:

- a) ar likumu noteikti ierobežojumi attiecībā uz atklāšanas pienākumu, kurus piemēro gadījumos, kad pastāv zināms risks,
- b) tiesām piešķirta rīcības brīvība attiecībā uz rakstīto materiālu pārskatīšanu un rediģēšanu, lai nolemtu, kas no šajos dokumentos minētā nav jāatklāj un ko tajos var neminēt,
- c) sensitīvu pierādījumu atklāšana slēgtās tiesas sēdes, kurās nevar piedalīties plašsaziņas līdzekļu pārstāvji un citi novērotāji.

447. Dažus liecinieku aizsardzības elementus var attiecināt uz tiesvedības traucēšanu (25. pants), kas izpaužas kā fiziska spēka izmantošana, kā arī uz lieciniekiem vērsti draudi un centieni iebiedēt.

448. Konvencijas 32. panta 5. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību aktiem ir jānodrošina, ka atbilstošos tiesvedības posmos, neierobežojot apsūdzētās personas tiesības, tiek izskatīti cietušo viedokļi un intereses.

449. Dalībvalstīs, kurās šādas iespējas vēl nav, var būt jāveic grozījumi tiesību aktos par lietu iztiesāšanas kārtību.

450. Minētajos tiesību aktos ir jāņem vērā šādi faktori:

- a) šis pienākums attiecas tikai uz tādām personām, kuras cietušas likumpārkāpumos, kas noteikti Pretkorupcijas konvencijā,
- b) to, vai persona, kas vēlas darīt zināmu savu viedokli vai intereses, ir uzskatāma par cietušo attiecīgajā likumpārkāpumā, parasti izlemj tiesa, kas izskata attiecīgo lietu. Ja tiek nolemts cietušajam dot iespēju liecināt, pirms tiesa ir nolēmusi, vai attiecīgais likumpārkāpums patiešām ir noticis, un pirms apsūdzētā persona ir notiesāta par tā izdarīšanu, tiesību aktos būtu jāparedz, ka tiesa šo atļauju dod, pamatojoties uz cietušā prasību, bet neizdarot nekādus konstatējumus, kas varētu ietekmēt lietas galīgo iznākumu. Ja cietušajam atļauj liecināt tikai tad, kad apsūdzēto personu ir paredzēts notiesāt, un pirms vai pēc soda piespriešanas, šāda problēma nerodas,
- c) tiesību aktos būtu jāparedz gan tas, ka cietušajam ir jānodrošina iespēja izteikties, gan tas, ka tiesai saņemtā informācija ir jāizvērtē,
- d) cietušā intereses ir jāļauj paust gan rakstiska iesnieguma, gan mutvārdu paziņojuma formā. Mutisks izklāstījums varētu būt efektīvāks gadījumos, kad cietušais spēj konstruktīvi izteikties. Cietušais gan parasti nav sagatavojies un viņu nepārstāv likumīgs pārstāvis, tāpēc

pastāv risks, ka informācija, kas nav izmantojama kā pierādījumi, tiks atklāta personām, kas lemj par lietas faktiskajiem apstākļiem. Tas ir īpaši aktuāli tiesvedībās, kurās ir piesaistīti nespeciālisti (piem., zvērinātie) un kurās šādi paziņojumi tiek sniegti pirms vainas konstatēšanas,

e) cietušajam ir jāļauj piedalīties atbilstošos tiesvedības posmos un tā, lai netiktu pārkāptas apsūdzētās personas tiesības. Tāpēc var būt jāveic piesardzības pasākumi, lai cietušie neatklātu informāciju, kas nav iekļauta pierādījumos, lai netiktu pārkāptas apsūdzētās personas tiesības, vai arī ir tik pretrunīga, ka tiek apdraudētas pamattiesības uz taisnīgu tiesu. Daudzās valstīs uzskata, ka cietušajiem (kas nav liecinieki) jāļauj uzstāties tikai pēc apsūdzētās personas notiesāšanas. Ja ir nepieciešama cietušās personas liecība, viņu izsauc kā parastu liecinieku. Ja apsūdzētais tiek attaisnots, cietušā apgalvojumi kļūst mazsvarīgi. Ja apsūdzētais ir notiesāts, informācijai par nozieguma ietekmi uz cietušo bieži ir liela nozīme, piespriežot sodu.

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt

451. Konvencijas 32. panta 3. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja slēgt līgumus vai vienošanās ar citām valstīm par šā panta 1. daļā [punktā] minēto personu pārvietošanu. Ja cietušie ir liecinieki, šis noteikums attiecas arī uz viņiem (32. panta 4. punkts).

452. Konvencijas 33. pantā ir paredzēts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja iekļaut to tiesību sistēmā atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu aizsardzību pret jebkādu neattaisnotu rīcību, kas vērsta pret personām, kuras labticīgi un pamatoti ziņo kompetentajām iestādēm par faktiem, kas attiecas uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.⁹⁷

453. Šajā saistībā nozīme ir tādiem pasākumiem kā karjeras aizsardzība, psiholoģiskā atbalsta sniegšana, ziņošanas atzīšana institucionālā līmenī, pārcelšana tās pašas organizācijas iekšienē un pārvietošana uz citu organizāciju.

454. Tāpēc Pretkorupcijas konvencijā ir atzītas iespējas, kādas paver tādu personu labticīga palīdzība, kas ir novērojušas koruptīvu rīcību vai citādi saskārušās ar to. Šādos gadījumos būtu jāizvērtē iespēja nodrošināt aizsardzību personām, kuras ir labticīgi un pamatoti ziņojušas attiecīgām iestādēm par darbībām, kas ir saistītas ar korupciju.

f) ar korupciju saistīto darbību sekas

455. Pretkorupcijas konvencijas mērķi attiecībā uz novēršanu, tiesībaizsardzību un līdzekļu atdošanu ir saistīti ar bažām par korupcijas ekonomisko, sociālo vai citādu ietekmi. Tāpēc 34. pantā dalībvalstīm ir paredzēts vispārējs pienākums veikt pasākumus, lai vērstos pret korupcijas sekām.

⁹⁷ Konkrēti valstu tiesību aktu un noteikumu piemēri ir šādi: Austrālijas Ziņotāju aizsardzības likums, Ķīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģiona Rīkojuma par kukuļošanas novēršanu 30.A punkts, Apvienotās Karalistes Sabiedrības interešu atklāšanas likuma [Public Interest Disclosure Act] 23. nodaļa un Amerikas Savienoto Valstu Likums par ziņotājiem [Whistleblower Reinforcement Act].

456. Šādi pasākumi ir jāpieņem, pienācīgi ievērojot trešo personu tiesības, kas iegūtas labticīgi un atbilst attiecīgās dalībvalsts tiesību sistēmas pamatprincipiem.

457. Šajā saistībā 34. pantā ir minēts, ka dalībvalstis varētu būt ieinteresētas uztvert korupciju kā būtisku faktoru tiesvedībā par:

a) līguma anulēšanu vai atcelšanu ,

b) piešķirto tiesību vai citu līdzīgu tiesību instrumentu atņemšanu vai

c) jebkādu kompensējošu darbību veikšanu.

g) zaudējumu atlīdzināšana

458. Ar 34. pantu ir saistīta arī prasība nodrošināt kompensāciju un restitūciju personām, kas cietušas likumpārkāpumos, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

459. Tāpēc 35. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību aktiem ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu to, ka organizācijas vai personas, kuras korupcijas dēļ cietušas zaudējumus, ir tiesīgas uzsākt tiesas procesu pret tiem, kas ir atbildīgi par zaudējumu rašanos, lai saņemtu kompensāciju.

460. Tas nenozīmē, ka cietušajiem ir jāgarantē atlīdzība vai restitūcija, tomēr ir jāpieņem attiecīgie normatīvie akti vai jāveic citi pasākumi, lai ieviestu procedūras atlīdzības vai restitūcijas pieprasīšanai.

461. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka frāze “organizācijas vai personas” tāpat ir attiecināma uz valstīm, kā arī uz juridiskām un fiziskām personām (A/58/422/Add.1, 37. p.). Citās piezīmēs ir minēts, ka konvencijas 35. pantā ir paredzēts princips, saskaņā ar kuru dalībvalstīm ir jānodrošina attiecīgu mehānismu izveide, lai personas vai organizācijas, kas cietušas zaudējumus, attiecīgos apstākļos varētu uzsākt tiesas procesu pret personām, kuras veikušas koruptīvas darbības (piem., ja šīm darbībām ir tiesiska saistība ar dalībvalsti, kurā ir paredzēts ierosināt tiesvedību). Piezīmju turpinājumā ir noteikts, ka 35. pants neierobežo dalībvalstu tiesības paredzēt apstākļus, kādos iepriekš minētajā gadījumā persona vai organizācija var vērsties tiesā, un tajā nav arī noteikts, ka dalībvalstīm šajā saistībā pieņemtais lēmums būtu jāpamato (A/58/422/Add.1, 38. p.).

h) specializētas iestādes

462. Konvencijas 36. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem ir jānodrošina specializētu tiesībsardzības organizāciju vai organizācijas, vai personu darbība cīņai pret korupciju.

463. Dalībvalstis var izveidot jaunu un neatkarīgu iestādi vai norīkot šim uzdevumam iepriekš izveidotu iestādi vai nodaļu kādā jau esošā organizācijā. Dažreiz šādi iestādei cīņa pret korupciju var būt jāuzsāk no paša sākuma un jāvelta tai visa enerģija. Citos gadījumos var būt noderīgi paplašināt iepriekš izveidotas iestādes kompetenci, uzticot tai ar korupcijas apkarošanu saistītus uzdevumus. Koruptīva rīcība bieži tiek īstenota apvienojumā ar

nodarījumiem ekonomikas jomā vai organizēto noziedzību. Tāpēc šādu noziegumu atklāšana ir uzskatāma par policijas, prokuratūru, tiesu un citu (piem., administratīvu) iestāžu papildu specializāciju. Īstenojot šo prasību, nevajadzētu aizmirst, ka jaunu “hiperspecializētu” iestāžu izveide var izrādīties neproduktīva, ja tās dēļ pārklājas dažādu iestāžu kompetence, rodas vajadzība pēc papildu koordinācijas u. c. – šo problēmu varētu būt grūti atrisināt.

464. Šādai organizācijai vai organizācijām, vai personām saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību sistēmas pamatprincipiem ir jānodrošina nepieciešamā neatkarība, lai tās spētu pildīt savus pienākumus efektīvi un bez nepamatotas ietekmes, un darbiniekiem jānodrošina atbilstoša profesionālā sagatavotība un resursi, kas nepieciešami to darba pienākumu izpildei. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka šīs organizācijas var būt tās pašas, kas minētas konvencijas 6. pantā (/58/422/Add.1, 39. p.).

465. Šajā saistībā svarīgi ir arī tas, ka šādas iestādes tiesībaizsardzības funkcijas attiecīgās valsts līmenī ir jāaplūko kopā ar vispārējiem pasākumiem cīņai pret korupciju, piemēram, korupcijas novēršanu (sk. šīs rokasgrāmatas II nodaļu) un sadarbību vietējā un starptautiskā līmenī (sk. IV nodaļu).

i) Sadarbība ar tiesībaizsardzības iestādēm

466. Ar korupcijas novēršanu un starptautisko sadarbību saistītu mērķu īstenošanā nozīme ir arī 37. panta noteikumiem, kuros ir atspoguļots tas, kas noteikts Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (26. pants).

467. Sadarbība ar likumpārkāpumos iesaistītām personām var ievērojami atvieglot tādu pārkāpumu izmeklēšanu, kurus izdarījuši pieredzējuši likumpārkāpēji, kā arī viņu saukšanu pie atbildības. Tas pats attiecas arī uz smagu noziegumu nepieļaušanu, jo “iekšējā” informācija var noderēt, lai nepieļautu ieplānotu noziedzīgu darbību veikšanu.

468. Šie ir īpaši liecinieki, jo viņi paši tiek saukti pie atbildības par tiešu vai netiešu līdzdalību ar korupciju saistītos likumpārkāpumos. Atsevišķas valstis ir centušās veicināt sadarbību ar šādiem lieciniekiem, noteiktos gadījumos (kas dažādās valstīs atšķiras) atbrīvojot tos no kriminālvajāšanas vai mīkstinot tiem piespriesto sodu.

469. Pretkorupcijas konvencijā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem veicinātu šādu sadarbību. To, kādi īpaši pasākumi būtu jāveic, lemj valstis, kurām ir ieteikts pieņemt noteikumus par atbrīvošanu no kriminālvajāšanas vai soda mīkstināšanu, tomēr šādu noteikumu pieņemšana nav obligāta.

Galveno prasību kopsavilkums

470. Saskaņā ar 37. pantu dalībvalstīm ir:

a) jāveic attiecīgi pasākumi, lai rosinātu personas, kas piedalās vai ir piedalījušās ar korupciju saistītos likumpārkāpumos,

i) sniegt informāciju, kas varētu būt noderīga, veicot izmeklēšanu un vācot pierādījumus, un

ii) sniegt faktisku informāciju un īpašu palīdzību, kas varētu noderēt, lai likumpārkāpējiem atsavinātu noziedzīgi iegūtos līdzekļus (1. punkts);

-
- b) jāizvērtē iespēja atļaut mīkstināt sodu apsūdzētajam, kas sniedz būtisku palīdzību (2. punkts),
- c) jāizvērtē iespēja atbrīvot no kriminālvajāšanas personu, kas sniedz būtisku palīdzību (3. punkts; lai šo noteikumu īstenotu valstīs, kuru tiesību sistēmā nav paredzēta prokuratūras rīcības brīvība, var būt jāpieņem jauni tiesību akti,
- d) aizsargāt šādas personas pret draudiem un iebiedēšanu (4. punkts).

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

471. Konvencijas 37. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai rosinātu personas, kas piedalās vai ir piedalījušās tādu likumpārkāpumu izdarīšanā, kas saskaņā ar konvenciju atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem:

- a) sniegt kompetentajām iestādēm informāciju, kas var noderēt lietas izmeklēšanā un pierādījumu vākšanā par dažādiem jautājumiem,
- b) sniegt kompetentajām iestādēm faktisku informāciju un īpašu palīdzību, kas var noderēt, lai organizētām kriminālnoziedznieku grupām atsavinātu resursus vai noziedzīgi iegūtos līdzekļus.

472. Mudināt uz sadarbību un nodrošināt aizsardzību, kas nepieciešama, lai iedrošinātu attiecīgas personas palīdzēt izmeklētājiem vai prokuroriem, parasti var bez likumdevējas iestādes starpniecības, tomēr būs jāievieš atsevišķi noteikumi, ja tie jau nav pieņemti. Ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic atbilstoši pasākumi, bet lēmumu par to, kādi būs šie pasākumi, pieņem attiecīgā valsts.

473. Konvencijas 37. panta 4. punktā ir noteikts, ka 32. pantā paredzētā aizsardzība valstīm ir jāattiecinā arī uz personām, kas sniegušas būtisku palīdzību tāda likumpārkāpuma izmeklēšanā, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, vai ar šādu likumpārkāpumu saistītā kriminālvajāšanā. Tas nozīmē, ka dalībvalstīm ir jāparedz šādi aizsardzības pasākumi un tie jāpieņem, kad tas ir vajadzīgs un atbilst to tiesību aktos noteiktajam.

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt

474. Dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja noteikt neaizskaramību un mīkstināt sodu personām, kas sadarbojas saskaņā ar 37. panta 2. un 3. punktu. Atsevišķu jurisdikciju pieredze liecina, ka šādiem noteikumiem ir liela vērtība cīņā pret organizētām kriminālnoziedznieku grupām, kas ir iesaistītas smagos noziegumos, tostarp korupcijā. Tāpēc Pretkorupcijas konvencijā ir rosināts pieņemt šādus noteikumus, kas atbilst attiecīgās valsts tiesību sistēmas pamatprincipiem.

475. Iespējamie pasākumi:

a) tiesnešiem var būt vajadzīgas īpašas pilnvaras, lai mīkstinātu sodu personām, kas notiesātas par likumpārkāpumu izdarīšanu, bet ir sadarbojušās, un var būt jāizdara izņēmumi attiecībā uz obligātajiem minimālajiem sodiem, kas citā gadījumā būtu jāpiemēro. Piemērojot noteikumus, saskaņā ar kuriem tiesnešiem ir jānosaka vieglāks sods, ir jāievēro piesardzība, jo tie var likt apšaubīt tiesu neatkarību un radīt iespējas prokuroru uzpirkšanai,

b) lai īstenotu noteikumu par atbrīvošanu no kriminālvajāšanas (37. panta 3. punkts), var būt jāpieņem jauni tiesību akti, kuros vai nu piešķirtas pilnvaras attiecīgās lietās neuzsākt kriminālvajāšanu vai pielāgotas jau esošās pilnvaras attiecībā uz kriminālvajāšanu. Lai izvirzītu noteikumus, saskaņā ar kuriem panākamas neoficiālas vienošanās, un nodrošinātu, ka lēmumi attiecībā uz neaizskaramības piešķiršanu ir saistoši, var būt nepieciešama to juridiska izskatīšana un ratificēšana,

c) kā minēts iepriekš, personām, kas sadarbojas, jānodrošina tāda pati fiziska aizsardzība un drošība kā 32. pantā minētajiem lieciniekiem (34. panta 4. punkts).

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs

476. Gadījumos, kad persona sniedz būtisku informāciju vairākām dalībvalstīm, kas to var izmantot cīņā pret korupciju, 37. panta 5. punktā dalībvalstis tiek aicinātas izvērtēt iespēju vienoties par iespēju mīkstināt šai personai piespriežamo sodu vai piešķirt tai neaizskaramību atkarībā no tā, kādas apsūdzības šajās valstīs varētu tikt izvirzītas.

477. Lai palielinātu iespējas to izdarīt, dalībvalstis varētu būt ieinteresētas izvērtēt iespēju mīkstināt šādām personām piemērojamo sodu vai atbrīvot tās no kriminālvajāšanas. Šis ir pasākums, kura ieviešana dalībvalstīs ir atkarīga no to tiesību pamatprincipiem. Tomēr būtu jāpiemin, ka jurisdikcijās, kurās kriminālvajāšana ir obligāta neatkarīgi no izdarītā likumpārkāpuma, bet kuras vēlas ieviest iepriekš minētos pasākumus, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

j) sadarbība starp valsts iestādēm

478. Vispārējā cīņā pret korupciju liela nozīme ir ierēdņu un aģentūru sadarbībai ar iestādēm, kas ir atbildīgas par attiecīgo tiesību aktu ieviešanu.

479. Attiecīgi 38. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi, lai saskaņā ar to tiesību aktiem veicinātu sadarbību starp

a) valsts iestādēm un amatpersonām un

b) iestādēm, kas ir atbildīgas par noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu un ar tiem saistītu kriminālvajāšanu.

480. Šādu sadarbību var īstenot:

a) pēc pašu iniciatīvas informējot iepriekšējā punkta b) apakšpunktā minētās iestādes, ja ir pamatots iemesls uzskatīt, ka ir izdarīts likumpārkāpums, kas saskaņā ar šīs konvencijas 15., 21. un 23. pantu ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, vai

b) pēc pieprasījuma sniedzot iepriekšējā punkta b) apakšpunktā minētajām iestādēm visu nepieciešamo informāciju.

k) sadarbība starp valsts iestādēm un privāto sektoru

481. Nevar nenovērtēt privātā sektora nozīmi ar korupciju saistītu likumpārkāpumu novēršanā, atklāšanā un šādos pārkāpumos iesaistītu personu saukšanā pie atbildības. Nelikumības un aizdomīgus darījumus, veicot ierastās finanšu un tirdzniecības darbības, bieži vien pamana konkurenti. Cilvēki, kas specializējas konkrētā jomā vai procesos, ir izdevīgā situācijā, lai konstatētu nepilnības vai neraksturīgas iezīmes, kas var liecināt par nelikumībām. Par pretkorupcijas pasākumiem atbildīgās iestādes gūtu labumu no šādiem novērojumiem un varētu vieglāk pievērsties prioritārajām jomām un nozarēm. Privātajā sektorā nodarbinātajiem arī var būt būtiska nozīme noziedzīgi iegūtu līdzekļu konstatēšanā un to atdošanā likumīgajiem īpašniekiem. Lai efektīvi cīnītos pret korupciju un tās nelabvēlīgajām sekām, starp privāto sektoru un valsts iestādēm ir svarīgi izveidot attiecības uz vienošanās pamata.

482. Ekonomiskā vide, kurā nav korupcijas, privātajam sektoram ir ļoti labvēlīga, bet tā tiešajai sadarbībai ar valsts iestādēm jābūt atbilstoši institucionalizētai un strukturizētai, lai izvairītos no konfliktiem, ar kādiem uzņēmumam var būt jāsaskaras un kas var rasties dažādās jurisdikcijās īstenoto tiesību normu atšķirību un citu iemeslu dēļ, piemēram, saistībā ar privātuma, konfidencialitātes vai bankas noslēpuma noteikumiem.⁹⁸

483. Pretkorupcijas konvencijā šī nepieciešamība ir atzīta un ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveicina sadarbība ar privāto sektoru.

484. Konvencijas 39. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi, lai saskaņā ar to tiesību aktiem veicinātu sadarbību starp valsts izmeklēšanas un kriminālvajāšanas iestādēm un privātā sektora organizācijām, īpaši finanšu iestādēm, saistībā ar jautājumiem, kas attiecas uz tādu likumpārkāpumu izdarīšanu, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

485. Tā paša panta 2. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja rosināt to pilsoņus un citas personas, kuru pastāvīgā dzīvesvieta atrodas šo valstu teritorijā, ziņot valsts izmeklēšanas un kriminālvajāšanas iestādēm par tādu likumpārkāpumu izdarīšanu, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

486. Daudzās valstīs kā precedents un arvien izplatītāka prakse, ko tiesību aktu izstrādātāji varētu būt ieinteresēti izmantot, ir pienākuma noteikšana konkrētiem privātā sektora uzņēmumiem ziņot attiecīgajām iestādēm par aizdomīgiem darījumiem. Tas attiecas uz oficiālām un neoficiālām finanšu iestādēm, kā arī uz uzņēmumiem, kas darbojas noteiktās nozarēs (piem., uzpērk dārgakmeņus).

⁹⁸ Sk. arī 33. pantu par to personu aizsardzību, kas ziņo par faktiem attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju.

l) bankas noslēpums

487. Bankas noslēpuma noteikumi bieži tiek uzskatīti par būtisku šķērslī smagu finansiālu noziegumu izmeklēšanā un ar tiem saistītā kriminālvajāšanā. Tāpēc, īstenojot atsevišķas iniciatīvas, ir mēģināts iedibināt principu, ka atsauci uz bankas noslēpumu nevar izmantot kā iemeslu, lai atteiktos īstenot atsevišķus starptautisku vai divpusēju nolīgumu noteikumus⁹⁹ vai nesniegtu savstarpēju tiesisku palīdzību pieprasītājam valstīm.¹⁰⁰ Tāds pats noteikums ir paredzēts arī Pretkorupcijas konvencijā, kā jau minēts saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskāciju (31. panta 7. punkts; sk. arī 46. panta 8. punktu (Savstarpēja tiesiskā palīdzība)).

488. Saskaņā ar konvencijas 40. pantu dalībvalstīm ir jānodrošina, ka tādu likumpārkāpumu izmeklēšanā, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, valsts tiesību sistēmā ir pieejami atbilstoši mehānismi tādu šķēršļu pārvarēšanai, kas var rasties, piemērojot bankas noslēpuma noteikumus.

m) noziedzīgu nodarījumu reģistri

489. Konvencijas 41. pantā ir paredzēts, ka dalībvalstis var pieņemt attiecīgus normatīvos aktus vai veikt citus nepieciešamos pasākumus, lai, ievērojot noteikumus un īstenojot mērķus, kurus tā atzīst par atbilstošiem, ņemtu vērā apsūdzētā likumpārkāpēja iepriekšējās sodāmības kādā citā valstī, lai izmantotu šo informāciju tiesvedībā, kas saistīta ar likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

490. Skaidrojošajā piezīmē ir minēts, ka ar terminu “sodāmība” šajā gadījumā būtu jāsaprot sodi, kurus vairs nevar pārsūdzēt (A/58/422/Add.1, 40. p.).

D. Jurisdikcija

“42. pants Jurisdikcija

1. Katrai dalībvalstij jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai nodibinātu savu jurisdikciju pār noziedzīgiem nodarījumiem, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju, ja:

a) noziedzīgais nodarījums ir izdarīts attiecīgās dalībvalsts teritorijā vai

b) noziedzīgais nodarījums ir izdarīts uz kuģa, kas brauc ar attiecīgās Dalībvalsts karogu, vai arī lidmašīnā, kas ir reģistrēts saskaņā ar attiecīgās Dalībvalsts likumiem tajā laikā, kad noziedzīgs nodarījums ir izdarīts. [b) noziedzīgais nodarījums ir izdarīts uz kuģa, kura karogvalsts ir attiecīgā dalībvalsts, vai gaisa kuģī, kas laikā, kad noziedzīgs nodarījums ir izdarīts, ir reģistrēts saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem.]

2. Ievērojot šīs konvencijas 4. pantu, dalībvalsts var arī nodibināt savu jurisdikciju pār jebkuru tādu noziedzīgu nodarījumu, ja:

⁹⁹ Piemēram, Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību 12. panta 6. punkts.

¹⁰⁰ Sk., piemēram, Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību 18. panta 8. punktu.

a) noziedzīgais nodarījums ir izdarīts pret kādu attiecīgās dalībvalsts iedzīvotāju [valstspiederīgo] vai

b) noziedzīgo nodarījumu ir veicis kāds attiecīgās dalībvalsts valstspiederīgais vai arī bezvalstnieks, kas pastāvīgi dzīvo tās teritorijā, vai

c) noziedzīgais nodarījums ir viens no tiem, kas noteikts saskaņā ar šīs konvencijas 23. panta 1. daļas [punkta] b) [apakšpunkta] ii) apakšpunktu [punktu] un ir veikts ārpus tās teritorijas nolūkā izdarīt noziedzīgu nodarījumu, kas noteikts saskaņā ar šīs konvencijas 23. panta 1. punkta a) apakšpunkta i) vai ii) punktu vai b) apakšpunkta i) punktu tās teritorijā, vai

d) noziedzīgs nodarījums ir izdarīts pret dalībvalsti.

3. Lai sasniegtu šīs konvencijas 44. pantā izvirzītos mērķus, katra dalībvalsts veic tādus pasākumus, kādi ir nepieciešami, lai nodibinātu savu jurisdikciju pār tiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju, ja iespējama likumpārkāpējs atrodas valsts teritorijā un ja šī valsts šo personu neizraida vienīgi tāpēc, ka viņš vai viņa ir tās valstspiederīgais.

4. Katra dalībvalsts var arī veikt tādus pasākumus, kādi ir nepieciešami, lai nodibinātu savu jurisdikciju pār tiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas atrunāti šajā konvencijā, ja iespējama likumpārkāpējs atrodas tās teritorijā un ja šī valsts šo personu neizraida.

5. Ja kādai dalībvalstij, kas īsteno savu jurisdikciju saskaņā ar šī panta 1. vai 2. punktu, ir paziņots vai arī tā citā veidā ir uzzinājusi, ka viena vai vairākas citas dalībvalstis veic izmeklēšanu, kriminālvajāšanu vai tiesvedību attiecībā uz tām pašām darbībām, tad šo dalībvalstu kompetentajām institūcijām ir attiecīgi jākonsultējas vienai ar otru, koordinējot savu rīcību.

6. Neierobežojot vispārējās starptautisko tiesību normas, šī konvencija neizslēdz [neizliedz] tādas kriminālās jurisdikcijas īstenošanu, ko viena dalībvalsts nodibinājusi saskaņā ar saviem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem].”

491. Izmantojot globalizācijas sniegtās iespējas, likumpārkāpēji nereti cenšas apiet valstu tiesisko regulējumu, pārceļoties no vienas valsts uz citu valsti vai iesaistoties darbībās vairāku valstu teritorijā. Tas īpaši raksturīgs liela mēroga korupcijas gadījumā, jo likumpārkāpēji var būt ļoti ietekmīgi, pieredzējuši un bez problēmām pārvietoties.

492. Starptautiskā sabiedrība vēlas nodrošināt, lai neviens nopietna nozieguma izdarītājs nepaliktu nesodīts neatkarīgi no tā, kur šis noziegums ir izdarīts. Teritoriju skaits, kurās jurisdikcija nav nodibināta un kurās var patverties bēgošās personas, ir jāsamazina vai jāpanāk, kā šādu teritoriju nav. Tāpat ir jānodrošina, ka gadījumos, kad noziedzīgs grupējums darbojas vairākās valstīs, kas ir nodibinājušas jurisdikciju pār šī grupējuma darbībām, pastāv mehānisms, kuru attiecīgās valstis var izmantot veicamo pasākumu koordinēšanai.

493. Pretkorupcijas konvencijas 42. pantā ir runa par jurisdikciju saistībā ar notiesāšanu un soda noteikšanu. Konvencijas IV nodaļā (Starptautiskā sadarbība) ir paredzēta sadarbības sistēma, kuru var izmantot dalībvalstis, kas jau ir nodibinājušas attiecīgu jurisdikciju.

Paredzams, ka būs gadījumi, kad piedalīties izmeklēšanā aicinās daudzas dalībvalstis, bet notiesāt likumpārkāpējus varēs tikai dažās no tām.

494. Konvencijā ir noteikts, ka dalībvalstis nodibina jurisdikciju, ja likumpārkāpums ir izdarīts tās teritorijā vai uz gaisa kuģa vai kuģa, kas ir reģistrēts saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem.¹⁰¹ Tāpat dalībvalstīm ir jānodibina jurisdikcija, ja tās kādu personu nevar izraidīt pilsonības dēļ. Šādos gadījumos piemēro *aut dedere aut judicare* (izraidīt vai notiesāt) vispārējo principu (sk. 42. panta 3. punktu un 44. panta 11. punktu).

495. Tāpat dalībvalstis tiek aicinātas izvērtēt iespēju nodibināt jurisdikciju gadījumos, kad par likumpārkāpuma upuriem kļūst to pilsoņi, ja likumpārkāpumu izdara pilsonis vai bezvalstnieks, kas dzīvo tās teritorijā, ja likumpārkāpums ir saistīts ar naudas atmazgāšanu, ko plānots veikt tās teritorijā, vai ja likumpārkāpums ir izdarīts pret valsti (42. panta 2. punkts). Visbeidzot dalībvalstīm attiecīgos apstākļos ir jākonsultējas ar citām ieinteresētajām dalībvalstīm, lai atbilstoši iespējām nepieļautu jurisdikcijas pārklāšanos (42. panta 5. punkts). Dalībvalstis var arī izvērtēt iespēju nodibināt jurisdikciju attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, ja izdošana tiek atteikta tādu iemeslu dēļ, kas nav saistīti ar pilsonību (42. panta 4. punkts).

496. Noteikumi, kas ir līdzīgi Pretkorupcijas konvencijā paredzētajiem noteikumiem, ir atrodamī citos starptautiskajos tiesību aktos, piemēram, Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (15. pants), Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu (4. pants), ESAO Konvencijā par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos (4. pants) un Amerikas valstu pretkorupcijas konvencijā (V pants). Valstīm, kas ir pieņēmušas tiesību aktus, īstenojot pienākumus, kas tām jāpilda kā minēto konvenciju dalībvalstīm, iespējams, nebūs jāveic būtiski grozījumi, lai izpildītu Pretkorupcijas konvencijas prasības.¹⁰²

Galveno prasību kopsavilkums

497. Saskaņā ar 42. panta 1. punktu ikvienai dalībvalstij ir jānodibina jurisdikcija attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem un kuri izdarīti:

- a) tās teritorijā,
- b) uz kuģa, kura karogvalsts tā ir,
- c) uz gaisa kuģa, kas ir reģistrēts saskaņā ar tās tiesību aktiem.

498. Saskaņā ar 42. panta 2. punktu dalībvalstis tiek aicinātas izvērtēt iespēju nodibināt jurisdikciju, ja:

- a) likumpārkāpumā ir cietis tās pilsonis,

¹⁰¹ Sk. arī Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību (15. pantu) un Apvienoto Nāciju Organizācijas 1982. gada Jūras tiesību konvenciju [*Convention on the Law of the Sea*] un īpaši 27. pantu, 92. panta 1. punktu, 94. un 97. pantu (*United Nations, Treaty Series, vol. 1833, No. 31363*).

¹⁰² Konkrēti valsts tiesību aktu un noteikumu piemēri ir šādi: Vācijas Sodu kodeksa [*Penal Code*] I sadaļas 3.–7. punkts un Īslandes Vispārējais sodu kodeksa [*General Penal Code*] 4. un 5. punkts.

-
- b) likumpārākāpumu ir izdarījis tās pilsonis vai bezvalstnieks, kas dzīvo tās teritorijā,
 - c) likumpārākāpums ir saistīts ar naudas atmazgāšanu, ko plānots izdarīt tās teritorijā vai
 - d) likumpārākāpums ir izdarīts pret attiecīgo valsti.

499. Saskaņā ar 42. panta 3. punktu, ja apsūdzētais likumpārākāpējs atrodas kādas valsts teritorijā un attiecīgā valsts šo personu neizdod tāpēc, ka šai personai ir attiecīgās valsts pilsonība (sk. 44. panta 11. punktu), valstij ir jāspēj nodibināt jurisdikciju attiecībā uz likumpārākāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, pat tad, ja tie izdarīti ārpus šīs valsts teritorijas.

500. Valstīs jau var būt nodibināta jurisdikcija attiecībā uz minētajām darbībām, bet tām ir jānodrošina, ka šāda jurisdikcija attiecas uz darbībām, kuras tās pilsonis ir veicis gan tās teritorijā, gan ārpus tās. Tāpēc, iespējams, būs jāpieņem jauni tiesību akti.

501. Tāpat ikvienai dalībvalstij, lai attiecīgajā gadījumā saskaņotu rīcību, ir jākonsultējas ar citām dalībvalstīm, ja tai ir zināms, ka šīs dalībvalstis ir nodibinājušas jurisdikciju attiecībā uz tām pašām darbībām (42. panta 5. punkts).

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

502. Dalībvalstij ir jānodibina jurisdikcija, ja attiecīgais likumpārākāpums faktiski ir izdarīts šīs valsts teritorijā un uz kuģiem, kuru karogvalsts ir attiecīgā dalībvalsts, vai gaisa kuģos, kas reģistrēti šajā valstī. Tāpat tai ir jānodibina jurisdikcija attiecībā uz likumpārākāpumiem, kuri izdarīti ārpus tās teritorijas, ja likumpārākāpējs ir tās pilsonis, kuru nevar izraidīt tāpēc, ka šī persona tiek saukta pie atbildības tāda paša iemesla dēļ, t. i., dalībvalstij ir jāpiemēro princips *aut dedere aut judicare* (42. panta 3. punkts un 44. panta 11. punkts).

503. Konvencijas 42. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis aizsargā jurisdikciju, pamatojoties uz teritoriālo principu. Šajā punktā ir paredzēts, ka ikvienai dalībvalstij ir jānodibina sava jurisdikcija attiecībā uz likumpārākāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, ja tie ir izdarīti:

- a) tās teritorijā,
- b) uz kuģa, kura karogvalsts tā ir,
- c) uz gaisa kuģa, kas ir reģistrēts saskaņā ar tās tiesību aktiem.

504. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka likumpārākāpums attiecīgās dalībvalsts teritorijā var būt izdarīts pilnīgi vai daļēji (A/58/422/Add.1, 41. p.).

505. Tām dalībvalstīm, kuru krimināltiesības šobrīd neattiecas uz pilnīgi visiem likumpārākāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem un ir izdarīti to teritorijā vai uz iepriekš aprakstītajiem kuģiem vai gaisa kuģiem, būs jāpapildina spēkā esošo tiesību aktu sistēma.

506. Konvencijas 42. panta 3. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstij ir jāspēj aizsargāt

jurisdikciju attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju, ja tās pilsonis šādu noziegumu ir izdarījis ārpus tās teritorijas un ja šīs personas izdošana tiek atteikta pilsonības dēļ.

507. Saskaņā ar šo noteikumu dalībvalstij ir jāaizsargā jurisdikcija attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, lai tā izpildītu 44. panta 11. punktā paredzēto pienākumu, proti, tai ir jāiesniedz prasība kriminālvajāšanas uzsākšanai, ja attiecīgās personas izdošana ir atteikta likumpārkāpēja pilsonības dēļ. Lai izprastu minētajā punktā paredzētā pienākuma būtību, ir jāizvērtē vairāki faktori.

508. Pirmkārt, 1. punktā jau ir paredzēts, ka dalībvalstīm ir jābūt jurisdikcijai attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas izdarīti tās teritorijā vai uz tās kuģiem un gaisa kuģiem.

509. Šajā punktā dalībvalstīm ir noteiktas papildu prasības, jo tām ir jānodibina jurisdikcija attiecībā uz likumpārkāpumiem, kurus ārvalstīs izdarījis attiecīgās dalībvalsts pilsonis. Tā kā ir paredzams, ka izdošanas pieprasījums, saistībā ar kuru ir jāpiemēro šis punkts, būs saistīts ar darbību, kas notikusi citā valstī, piemērošana ir 44. panta 11. punktā paredzētā pienākuma būtiska sastāvdaļa.

510. Otrkārt, pienākums nodibināt jurisdikciju attiecībā uz ārvalstīs izdarītiem likumpārkāpumiem ir spēkā, ja likumpārkāpumu ir izdarījis attiecīgās dalībvalsts pilsonis un ja izdošana ir atteikta tikai pilsonības dēļ. Dalībvalstīm nav jānodibina jurisdikcija attiecībā uz likumpārkāpumiem, kurus atbilstīgi šim punktam ir izdarījis bezvalstnieks.

511. Konvencijas 42. panta 5. punktā ir paredzēti īpaši pienākumi attiecībā uz veicamo pasākumu saskaņošanu, ja attiecīgo likumpārkāpumu izmeklē vairākas dalībvalstis. Tajā ir noteikts, ka, iegūstot informāciju par to, ka citā dalībvalstī izmeklē to pašu likumpārkāpumu vai ir uzsākta ar to saistīta kriminālvajāšana, dalībvalstīm attiecīgā gadījumā ir jākonsultējas, lai saskaņotu savu rīcību.

512. Dažkārt pēc šādām konsultācijām dalībvalsts izbeigs uzsākto izmeklēšanu un kriminālvajāšanu, lai tā tiktu īstenota citā dalībvalstī. Citos gadījumos attiecīgās dalībvalstis var īstenot savas intereses, apmainoties ar savāktu informāciju. Tāpat var būt arī gadījumi, kad dalībvalstis vienojas par to, ka atsevišķiem dalībniekiem vai attiecībā uz konkrētiem likumpārkāpumiem apsūdzība tiek celta vienā dalībvalstī, bet pārējiem dalībniekiem vai attiecībā uz saistītajām darbībām – citās ieinteresētajās dalībvalstīs. Minētais pienākums pēc būtības ir operatīvs, un parasti tā izpildei nav jāpieņem atsevišķi īstenojoši tiesību akti.

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs

513. Papildus iepriekš minētajām prasībām par jurisdikciju Pretkorupcijas konvencijā dalībvalstis tiek mudinātas nodibināt jurisdikciju arī papildu gadījumos, jo īpaši tad, kad ir skartas valsts intereses.

514. Konvencijas 42. panta 2. punktā ir minēti papildu gadījumi, kad dalībvalstis var uzņemties jurisdikciju, proti, ja:

a) likumpārkāpums ir izdarīts pret kādu attiecīgās dalībvalsts pilsoni (2. punkta

a) apakšpunkts),

b) likumpārkāpumu ir izdarījis attiecīgās dalībvalsts pilsonis vai persona, kuras pastāvīgā dzīvesvieta ir šīs dalībvalsts teritorijā (2. punkta b) apakšpunkts),

c) tas ir likumpārkāpums, kas saskaņā ar konvencijas 23. panta 1. punkta b) apakšpunkta ii) punktu ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu un ir veikts ārpus tās teritorijas, lai izdarītu likumpārkāpumu, kas saskaņā ar konvencijas 23. panta 1. punkta a) apakšpunkta i) vai ii) punktu vai b) apakšpunkta i) punktu ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu tās teritorijā (2. punkta c) apakšpunkts),

d) likumpārkāpums ir izdarīts pret dalībvalsti (2. punkta d) apakšpunkts).

515. Minētie noziedzīgie nodarījumi saskaņā ar 23. panta 1. punkta b) apakšpunkta ii) punktu ir līdzdalība, apvienošanās, sazvērestība izdarīt, mēģinājumi izdarīt, palīdzība un veicināšana, kā arī padomu sniegšana attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar naudas atmazgāšanu (sk. III nodaļas B.1. sadaļu un 23. panta 1. punkta b) apakšpunkta ii) punktu).

516. Konvencijas 42. panta 4. punktā ir izklāstīti papildu fakultatīvie gadījumi, kad dalībvalstu interesēs varētu būt nodibināt jurisdikciju. Pretstatā 3. punktā paredzētajai obligātajai prasībai nodibināt jurisdikciju, lai dalībvalstīm nebūtu jāizdod savi pilsoņi, bet tās varētu tos saukt pie atbildības, 4. punktā ir atļauts nodibināt jurisdikciju attiecībā uz personām, kuras pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts neizdod citu iemeslu dēļ.

517. Valstis, kas vēlas noteikt gadījumus, kad nodibināt jurisdikciju, var izmantot III nodaļas E sadaļā (Informācijas avoti) minētos tiesību aktus.

518. Visbeidzot Pretkorupcijas konvencijā ir skaidri minēts, ka jurisdikcijas dibināšanas gadījumu uzskaitījums nav pilnīgs. Dalībvalstis, neierobežojot vispārējo starptautisko tiesību normas, atbilstīgi to tiesību principiem var paredzēt papildu gadījumus, kad var nodibināt jurisdikciju: “Neierobežojot vispārējās starptautisko tiesību normas, šī konvencija neizslēdz [neizslēdz] tādas kriminālās jurisdikcijas īstenošanu, ko viena dalībvalsts nodibinājusi saskaņā ar saviem normatīvajiem [tiesību] aktiem” (42. panta 6. punkts).

519. Šā noteikuma mērķis nav ietekmēt vispārējos jurisdikcijas noteikumus; tas ir paredzēts, lai dalībvalstis varētu paplašināt savu jurisdikciju un personas, kuras izdarījušas smagus starptautiskus noziedzīgus nodarījumus, nepaliktu nesodītas nenodibinātās jurisdikcijas dēļ.

E. Informācijas avoti

1. Saistītie noteikumi un dokumenti

a) Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija

14. un 15. pants, 16. panta 1. punkts, 17., 23. un 25. pants (likumpārkāpumi, kuri obligāti jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem)

16. panta 2. punkts, 18.–22. pants un 24. pants (likumpārkāpumi, kuri nav obligāti jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem)

28.–41. pants (tiesībaizsardzība)

42. pants (jurisdikcija)

b) saistoši starptautiskie un reģionālie dokumenti

Āfrikas Savienība

Konvencija par korupcijas novēršanu un apkarošanu [*Convention on Preventing and Combating Corruption*] (2003)

http://www.africa-union.org/Official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Convention%20on%20Combating%20Corruption.pdf#search='african%20union%20convention%20on%20combating%20corruption

Eiropas Padome

Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas papildprotokols (2003)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 191

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/191.htm>

Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija (1999)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 173

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/173.htm>

Civiltiesību pretkorupcijas konvencija (1999)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 174

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/174.htm>

Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kratīšanu, aizturēšanu un konfiskāciju (1990)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 141

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/141.htm>

Eiropas Konvencija par kompensācijām vardarbīgos noziegumos (1983)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 116

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Word/116.doc>

Rietumāfrikas valstu Ekonomikas kopiena

Protocol relating to the Mechanism for Conflict Prevention, Management, Resolution, Peacekeeping and Security (1999)

http://www.iss.co.za/AF/RegOrg/unity_to_union/pdfs/ecowas/ConflictMecha.pdf

Eiropas Savienība

Konvencija cīņai pret korupciju Eiropas Kopienų amatpersonu vai Eiropas Savienības valstu amatpersonu darbībā (1998)

“Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”, C 195, 1997. gada 25. jūnijs

<http://europa.eu.int/scadplus/printversion/en/lvb/l33027.htm>

Eiropas Savienības Padomes 2003. gada 22. jūlija Pamatlēmums 2003/568/TI par korupcijas apkarošanu privātajā sektorā

“Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”, L 192, 2003. gada 31. jūlijs

http://europa.eu.int/eurlex/pri/en/oj/dat/2003/l_192/l_19220030731en00540056.pdf

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

Asian Development Bank/OECD Anti-Corruption Action Plan for Asia and the Pacific

<http://www1.oecd.org/daf/asiacom/actionplan.htm>

Anti-Corruption Network for Transition Economies

Istanbul Action Plan

<http://www.anticorruptionnet.org/indexgr.html>

Konvencija par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos (1997)

http://www.oecd.org/document/21/0,2340,en_2649_34859_2017813_1_1_1_1,00.html

Amerikas Valstu organizācija

Amerikas valstu pretkorupcijas konvencija (1996)

<http://www.oas.org/juridico/english/Treaties/b-58.html>

Dienvīdāfrikas Attīstības kopiena

Pretkorupcijas protokols (2001)

http://www.iss.co.za/AF/RegOrg/unity_to_union/pdfs/sadc/protcorrupt.pdf

Apvienoto Nāciju Organizācija

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret starptautisko organizēto noziedzību (2000),

Ģenerālas asamblejas Rezolūcija Nr. 55/25, I pielikums

http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu (1988)

Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu sērija, 1582. sējums, Nr. 27627

http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf

Apvienoto Nāciju Organizācijas Deklarācija pret korupciju un kukuļošanu starptautiskos tirdzniecības darījumos (1966)

Ģenerālas asamblejas Rezolūcijas Nr. 51/191 pielikums

<http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r191.htm>

2. Valstu tiesību aktu piemēri

Albānija

Kriminālkodekss

http://pbosnia.kentlaw.edu/resources/legal/albania/crim_code.htm

Austrālija

Noziedzīgā darbībā gūtās peļņas likums [*Proceeds of Crime Act*], 1987. gads, grozīts ar Banku (Dienvīdastrālijas štata bankas un citu lietu) likumu [*Banking (State Bank of South Australia and Other Matters) Act*], 1994. gads

http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/poca1987160/

http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/num_act/bbosaaoma1994n691994539/

Kriminālkodeksa grozījumu (ārvalstu amatpersonu kukuļošanas) likums [*Criminal Code Amendment (Bribery of Foreign Public Officials) Act*], 1999. gads

<http://www.oecd.org/dataoecd/40/36/2027148.pdf>

Neatkarīgās pretkorupcijas komisijas likums [*Independent Commission against Corruption Act*], 1988. gads, 8. sadaļa

Jaundienvidvēlsas konsolidētie tiesību akti

http://www.austlii.edu.au/au/legis/nsw/consol_act/icaca1988442/s8.html

Ziņotāju aizsardzības likums [*Whistleblowers Protection Act*]

<http://www.legislation.qld.gov.au/LEGISLTN/CURRENT/W/WhistleblowA94.pdf>

Kanāda

Liecinieku aizsardzības likums [*Witness Protection Act*]

<http://laws.justice.gc.ca/en/W-11.2/264527.html>

Kīna

Kīnas Tautas Republikas Krimināllikums

http://www.novexc.cn/criminal_law.html

Kolumbija

Likums Nr. 333

http://www.unodc.org/unodc/legal_library/co/legal_library_2001-03-02_2001-7.html

Salvadora

Amatpersonu un sabiedrisko darbinieku nelikumīgas materiālā stāvokļa uzlabošanas likums [*Law on the Illicit Enrichment of Public Officials and Employees*]

<http://www.csj.gob.sv/leyes.nsf/ed400a03431a688906256a84005aec75/dfff264f302218600625644f0067fc1f?OpenDocument&Highlight=0,2833>

Francija

Sodu kodekss

http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm

Gambija

Likums par līdzekļu un īpašumu novērtējumu un korupcijas novēršanu (1982)

http://www.corisweb.org/article/articlestatic/218/1/51/{more_url}

Vācija

Sodu kodekss

<http://www.iuscomp.org/gla/>

Honkonga

Ķīnas īpašās pārvaldes apgabals

Rīkojums par kukuļošanas novēršanu, *Gazette* Nr. 14, 2003. gads, 201. nodaļa

http://www.legislation.gov.hk/blis_ind.nsf/e1bf50c09a33d3dc482564840019d2f4/264d1862d9bd0d1ac8256483002833f9?OpenDocument

Neatkarīgās pretkorupcijas komisijas rīkojums, 204. nodaļa

http://www.legislation.gov.hk/blis_ind.nsf/d2769881999f47b3482564840019d2f9?OpenView&Start=204&Count=30&Expand=204.1#204.1

Īslande

Vispārējais sodu kodekss, 109. nodaļa

<http://eng.domsmalaraduneyti.is/laws-and-regulations/nr/1145>

Izraēla

http://www.civil-service.gov.il/english/e_aboutcivil.htm

Civildienesta likums (Iecelšana amatā), 5719–1959

Civildienesta likums (Disciplīna), 5723–1963

Civildienesta likums (Partiju darbību un līdzekļu vākšanas ierobežojumi), 5719–1959

Civildienesta likums (Ierobežojumi pēc pensionēšanās), 5729–1969

Civildienesta likums (Dāvinājumi), 5739–1979

Civildienesta kodekss

Civildienesta komisijas paziņojums 87/81

Itālija

<https://www.imolin.org/amlid2/browse.jsp?country=ITA>

Sodu kodekss:

648. pants. Zagtas mantas saņemšana

648.*bis* pants. Naudas atmazgāšana

648.*ter* pants. Nelikumīgas izcelsmes naudas, preču vai līdzekļu izmantošana

2001. gada Normatīvais dekrēts Nr. 231 par juridisko personu administratīvo atbildību

<http://www.filodiritto.com/diritto/privato/commercialeindustriale/dlt231-2001.htm>

Kriminālprocesa kodekss

Civilkodekss

Likums Nr. 575

Likums Nr. 356

Japāna

Īpašais likums cīņai pret narkotikām [*Anti-Drug Special Law*]

Jordānija

Vadlīnijas Nr. 10/2001 par naudas atmazgāšanas darbību aizliegšanu

<http://uploads.batelco.jo/cbj/uploads/aml.pdf>

Kenija

Likums pret korupciju un ekonomiskajiem noziegumiem (2003)

http://www.tikenya.org/documents/Economic_Crimes_Act.doc

Narkotiskās un psihotropās vielas (Kontroles likums) [*Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (Control Act)*]

http://www.unodc.org/unodc/legal_library/ke/legal_library_1996-12-17_1996-76.html

Korupcijas novēršanas likums (pārskatīts 1998. gadā)

Libāna

Likums Nr. 547

Lesoto

Korupcijas un ekonomisko noziegumu novēršanas likums (1999)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=6347&language=ENG&country=LES>

Lietuva

Korupcijas novēršanas likums (2002)

<http://www.stt-anti-corruption.lt/uk/downloads/Prevention%20of%20Corruption%20Law%20of%20the%20Republic%20of%20Lithuania.pdf>

Kriminālkodekss

<http://www.transparency-az.org/files/i1.doc>

Ķīnas Makao īpašās pārvaldes apgabals

Galveno izpildvaras pārstāvju vēlēšanu likums [*Chief Executive Election Law*] (Likums Nr. 3/2004)

http://www.imprensa.macao.gov.mo/bo/i/2004/14/lei03_en.asp#a130

Malaizija

Pretkorupcijas likums (Likums Nr. 575) (1997)

http://www.ti-bangladesh.org/BP_PDFfiles/Criminal_Law/980953058__malaysianlaw.pdf

Maurīcija

Korupcijas novēršanas likums (2002), II daļa (Korupcija)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=4877&language=ENG&country=MAR>

Meksika

Federālais kriminālkodekss [*Federal Criminal Code*], 212.ff pants

<http://www.oecd.org/dataoecd/40/60/2739935.pdf>

Jaunzēlande

Grozītais noziegumu (ārvalstu amatpersonu kukuļošanas) likums [*Crimes (Bribery of Foreign Officials) Amendment Act*] (2001)

<http://www.oecd.org/dataoecd/1/33/2379956.pdf>

Komentāri

<http://www.internetnz.net.nz/issues/archive/crimesbill/commentary.htm/view?searchterm=commentary%20and%20bribery%20of%20foreign%20officials%20and%20act>

Norvēģija

Vispārējais civilsodu kodekss [*General Civil Penal Code*]

<http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19020522-010-eng.pdf>

Pakistāna

Rīkojums par Valsts pārskatatbildības biroju (1999)

http://www.sbp.org.pk/l_frame/NAB_Ord_1999.pdf

Singapūra

Likums par korupciju, narkotiku tirdzniecību un citiem nopietniem noziedzīgiem nodarījumiem (peļņas konfiskāciju), 65. nodaļa A sadaļa (jo īpaši II daļa (Narkotiku tirdzniecībā vai nelikumīgās darbībās gūtās peļņas konfiskācija))

<http://statutes.agc.gov.sg/>

Korupcijas novēršanas likums (241. nodaļa)

<http://statutes.agc.gov.sg/>

Dienvīdāfrika

Korupcijas novēršanas un apkarošanas likums [*Prevention and Combating of Corrupt*

Activities Act] (2003)

<http://www.info.gov.za/gazette/acts/2004/a12-04.pdf>

Liecinieku aizsardzības likums [*Witness Protection Act*]

<http://www.info.gov.za/gazette/acts/1998/a112-98.pdf>

Ziņotāju aizsardzības likums [*Protected Disclosures Act*]

<http://www.info.gov.za/gazette/acts/2000/a26-00.pdf>

Šveice

Sodu kodekss

http://www.admin.ch/ch/f/rs/311_0/a100quater.html

http://www.admin.ch/ch/f/rs/311_0/a100quinqies.html

Tadžikistāna

Tadžikistānas Republikas Likums par cīņu pret korupciju [*Law of the Republic of Tajikistan on the Fight against Corruption*]

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=6130&language=ENG&country=TAJ>

Ukraina

Kriminālkodekss

<http://www.legislationline.org/upload/legislations/2e/4b/e7cc32551f671cc10183dac480fe.htm>

Ukrainas Likums par cīņu pret korupciju [*Law of Ukraine on the Struggle against Corruption*]

<http://www.nobribes.org/documents/UkrCorLawEng.doc>

Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste

Sabiedrības interesēs atklātās informācijas likums [*Public Interest Disclosure Act*] (1998), 23. nodaļa

<http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts1998/19980023.htm>

Terorisma apkarošanas, noziegumu un drošības likums [*Anti-terrorism, Crime and Security Act*] (2001), 24. nodaļa, 12. daļa (Kukuļdošana un korupcija)

<http://www.hmso.gov.uk/acts/acts2001/10024—m.htm>

Tiesībaizsardzības likums [*Criminal Justice Act*]

<http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2003/20030044.htm>

Tanzānijas Savienotā Republika

Ekonomisko noziegumu un organizētās noziedzības kontroles likums [*Economic and Organized Crime Control Act*] (1984)

Korupcijas novēršanas likums (1971)

<http://www.ipocafrika.org/pdfuploads/Prevention%20of%20Corruption%20Act%20No.%2016%20of%201971.pdf>

Korupcijas novēršanas (grozījumu) likums (1990)

[http://www.ipocafrika.org/pdfuploads/Prevention%20of%20corruption%20\(Amendment\)%20Act%20No.%2020%20of%201990.pdf](http://www.ipocafrika.org/pdfuploads/Prevention%20of%20corruption%20(Amendment)%20Act%20No.%2020%20of%201990.pdf)

Amerikas Savienotās Valstis

ASV Kodeksa 2. iedaļa (*The Congress*)

<http://www.access.gpo.gov/uscode/title2/title2.html>

14. nodaļa (*Federal election campaigns*), I apakšnodaļa (*Disclosure of federal campaign funds*)

15. iedaļa (*Commerce and trade*)

2. nodaļa (*Federal Trade Commission; promotion of export trade and prevention of unfair methods of competition*), VI apakšnodaļa (*Prevention of unfair methods of competition*)

2B-1. nodaļa (*Securities investor protection*)

<http://www.access.gpo.gov/uscode/title15/title15.html>

18. iedaļa (*Crimes and Criminal Procedure*)

http://uscode.house.gov/download/title_18.shtml

11. nodaļa (*Bribery, graft, and conflicts of interest*), 13. nodaļa (*Civil rights*), 15. nodaļa (*Claims and services in matters affecting government*), 19. nodaļa (*Conspiracy*), 29. nodaļa (*Elections and political activities*); 31. nodaļa (*Embezzlement and theft*), 41. nodaļa (*Extortion and threats*), 43. nodaļa (*False personation*), 47. nodaļa (*Fraud and false statements*), 63. nodaļa (*Mail fraud*), 73. nodaļa (*Obstruction of justice*), 79. nodaļa (*Perjury*), 95. nodaļa (*Racketeering*), 96. nodaļa (*Racketeering influenced and corrupt organizations*)

41. iedaļa (*Public contracts*)

1. nodaļa (*General provisions*)

http://www.access.gpo.gov/uscode/title41/chapter1_.html

42. sadaļa (*The public health and welfare*)

20. nodaļa (*Elective franchise*), 1-A. apakšnodaļa (*Enforcement of voting rights*) un 1-H. apakšnodaļa (*National voter registration*)

<http://www.access.gpo.gov/uscode/title42/title42.html>

Likums par ziņotājiem [*Whistleblower Reinforcement Act*] (1998)

Ārvalstu korupcijas likums [*Foreign Corrupt Practices Act*] (1977)

<http://www.usdoj.gov/criminal/fraud/fcpa.html>

Zambija

Korupcijas likums [*Corrupt Practices Act*] (1980)

3. Citi starptautiskie informācijas avoti

Eiropas Padome

Pretkorupcijas starpvalstu grupa (*GRECO*)

<http://www.greco.coe.int/>

Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka

Sound business standards and corporate practices: a set of guidelines (pamatnostādnes)

<http://www.ebrd.com/pubs/legal/4758.pdf>

Eiropas Komisija

Zaļā grāmata Nr. COM (2001) 715

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0715_en01.pdf

Starptautiskā tirdzniecības palāta

Combating Extortion and Bribery: ICC Rules of Conduct and Recommendations (2005. gada redakcija)

http://www.iccwbo.org/uploadedFiles/ICC/policy/anticorruption/Statements/ICC_Rules_of_Conduct_and_Recommendations%20_2005%20Revision.pdf

Amerikas Valstu organizācija

Amerikas Narkotiku kontroles komisija

Model regulations concerning laundering offences connected to illicit drug trafficking and other serious offences (paraugnoteikumi, grozīti 2004. gadā)

http://www.cicad.oas.org/Lavado_Activos/ENG/ModelRegulations.asp

Model legislation on illicit enrichment and transnational bribery (tiesību aktu paraugi)

<http://www.oas.org/juridico/spanish/legmodel.htm>

Valstu īstenošanas ziņojumi par ESAO Konvenciju par cīņu pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu

http://www.oecd.org/document/24/0,2340,en_2649_34859_1933144_1_1_1_1,00.html

Eiropas Drošības un sadarbības organizācija

Best Practices in Combating Corruption

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN019187.pdf>

Apvienoto Nāciju Organizācija

Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām

Ģenerālās Asamblejas Rezolūcija 2200 A (XXI)

<http://www.hrweb.org/legal/cpr.html>

Starptautiskais valsts amatpersonu rīcības kodekss

Ģenerālās asamblejas Rezolūcijas Nr. 51/59 pielikums

<http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r059.htm>

ANO Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas biroja tiesību aktu paraugu tīmekļa vietne

<http://www.imolin.org/imolin/model.html>

Model legislation on laundering, confiscation and international cooperation in relation to the proceeds of crime (tiesību aktu paraugi romāņu-ģermāņu tiesību sistēmām) (1999)

<http://www.imolin.org/imolin/en/ml99eng.html>

Model money-laundering, proceeds of crime and terrorist financing bill (paraugprojekts anglosakšu tiesību sistēmām) (2003)

<http://www.imolin.org/pdf/imolin/poctf03.pdf>

United Nations model witness protection bill (2000) (liecinieku aizsardzības paraugprojekts)

http://www.unodc.org/pdf/lap_witness-protection_2000.pdf

Guiding Principles for Crime Prevention and Criminal Justice in the Context of Development and a New International Economic Order

Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August-6 September 1985: report prepared by the Secretariat (Apvienoto Nāciju Organizācijas publikācija, pārdošanas Nr. E.86.IV.1) I nodaļas B sadaļas pielikums.

IV. Starptautiskā sadarbība

“43. pants

Starptautiskā sadarbība

1. Dalībvalstīm jāsadarbojas krimināllietās atbilstoši šīs konvencijas 44.–50.pantam. Dalībvalstīm, ja tas ir atbilstoši un ir saskaņā ar to nacionālo tiesību sistēmu, jāizvērtē savstarpējas palīdzības iespējas izmeklēšanā un tiesvedībā civilās un administratīvās lietās, kas saistītas ar korupciju.

2. Starptautiskās sadarbības lietās, kur noziedzīga nodarījuma abpusēja atzīšana par noziedzīgu nodarījumu tiek uzskatīta par prasību, tā tiek uzskatīta par īstenotu neatkarīgi no tā, vai pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts likumi [tiesību akti] iekļauj noziedzīgu nodarījumu tādā pašā noziedzīgu nodarījumu kategorijā vai nosauc noziedzīgu nodarījumu tādā pašā terminoloģijā, kā pieprasījumu iesniedzēja dalībvalsts, ja rīcība, sakarā [saistībā] ar kuru tiek meklēta palīdzība, ir noziedzīgs nodarījums saskaņā ar abu dalībvalstu likumiem.”

A. Ievads

520. Iespēja brīvi ceļot no valsts uz valsti smagu likumpārkāpumu izdarītājiem paver iespējas izbēgt no kriminālvajāšanas un notiesāšanas. Globalizācijas procesu ietekmē likumpārkāpēji var vienkāršāk šķērsot robežas (kā fiziski, tā virtuāli), veiksmīgāk slēpt darījumu izcelsmi, tādējādi kavējot izmeklēšanu, kā arī meklēt drošu patvērumu un noglabāt noziedzīgi iegūtos līdzekļus. Ja nav nodrošināta efektīva starptautiskā sadarbība, likumpārkāpumu profilakse, izmeklēšana, likumpārkāpēju kriminālvajāšana, sodīšana un nelikumīgi iegūtu līdzekļu atgūšana un atdošana nav iespējama.

521. Konvencijas 43. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāsadarbojas krimināllietās atbilstoši visiem konvencijas IV nodaļas pantiem, proti, tādās jomās kā izdošana, savstarpēja tiesiskā palīdzība, kriminālās tiesvedības tālāknodošana un tiesībaizsardzība, tostarp kopēja izmeklēšana un īpašas izmeklēšanas metodes. Dalībvalstis var izvērtēt arī iespēju noslēgt nolīgumu vai panākt vienošanos par notiesāto personu pārvešanu. Kā noskaidrosies šajā sadaļā, prasība par sadarbību pārsniedz IV nodaļā paredzētos noteikumus attiecībā uz konfiskāciju un līdzekļu atgūšanu (sk. šīs rokasgrāmatas III un V nodaļu).

522. Minētajā punktā ir noteikts arī tas, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja sadarboties, izmeklējot un izskatot ar korupciju saistītas civillietas un administratīvās lietas. Pieredze liecina, ka pastāv vairāki pozitīvi aspekti saistībā ar prasību izskatīšanu civiltiesiskā kārtībā, pamatojoties uz īpašumu vai deliktu tiesībām. Dalībvalsts varētu pieprasīt īpašumtiesības uz īpašumu, kas tai nepamatoti atņemts, vai prasīt kompensāciju par kaitējumu, kas tai nodarīts korupcijas un nesaimnieciskas rīcības dēļ. Šādus līdzekļus var izmantot, ja nav iespējams veikt kriminālvajāšanu (piem., apsūdzēto nāves vai prombūtnes gadījumā). Minētā panta 1. punkts skar problēmu, kas bija aktuāla kādreiz, kad valstis varēja sniegt tiesisku palīdzību un sadarboties krimināllietās, bet ne civillietās.¹⁰³

¹⁰³ Sk. arī 53. panta a) apakšpunktu, kurā noteikts, ka dalībvalstīm ir jānodrošina, ka citas dalībvalstis var izvirzīt civilas prasības savās tiesās, lai noteiktu īpašumtiesības uz īpašumu, kas iegūts korupcijas ceļā, b) apakšpunktu, kurā paredzēts, ka tiesām ir pilnvaras pieprasīt zaudējumu atlīdzināšanu citai dalībvalstij, un c) apakšpunktu,

523. Konvencijā iztirzāts arī tāds būtisks jautājums kā “likumpārkāpuma abpusēja atzīšana par noziedzīgu nodarījumu”, kam ir ietekme uz starptautisko sadarbību. Saskaņā ar šo principu, piemēram, dalībvalstīm nav jāizdod personas, kuras tiek meklētas uz aizdomu pamata par ārvalstīs izdarītiem pārkāpumiem, ja šo valstu teritorijā par šādām darbībām kriminālatbildība nav paredzēta. Šīm darbībām nav jābūt definētām tieši tāpat, bet dalībvalstis, kas saņēmušas pieprasījumu, nosaka, vai to tiesību sistēmā ir paredzēts līdzvērtīgs likumpārkāpums, kura gadījumā var pieprasīt izdošanu vai citādu tiesisku palīdzību (t. i., nosakāmā sodāmība pārsniedz noteiktu līmeni).

524. Konvencijas 43. panta 2. punktā ir noteikts, ka gadījumos, kad likumpārkāpuma abpusēja atzīšana par noziedzīgu nodarījumu ir nepieciešama, lai īstenotu starptautisku sadarbību, dalībvalstis šo prasību uzskata par izpildītu, ja rīcība, ar kuru saistīts palīdzības pieprasījums, ir uzskatāma par noziedzīgu nodarījumu abu iesaistīto dalībvalstu tiesību aktos. Konvencijā ir skaidri noteikts, ka šādai noziedzīgai rīcībai abās dalībvalstīs nav noteikti jābūt definētai vienādi un tai nav arī jābūt iekļautai tajā pašā likumpārkāpumu kategorijā.¹⁰⁴

525. Būtībā šajā saistībā konvencijā ir kodificēta pašreizējā prakse, kas tiek plaši piemērota attiecībā uz likumpārkāpuma abpusēju atzīšanu par noziedzīgu nodarījumu. Divpusējos nolīgumos ir noteikts, ka abās iesaistītajās valstīs nav nepieciešami identiski likumpārkāpumu apraksti.¹⁰⁵

526. Tomēr tas nenozīmē, ka dalībvalstis var sadarboties tikai tad, kad ir izpildīts noteikums par likumpārkāpuma abpusēju atzīšanu par noziedzīgu nodarījumu. Piemēram, 44. panta 2. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību aktiem, var izdot personu, kas tiek meklēta uz aizdomu pamata par tāda likumpārkāpuma izdarīšanu, kas ir saistīts ar korupciju un par ko to tiesību sistēmā sods nav paredzēts.

527. Konvencijas 46. panta 9. punktā tiek pieļauta savstarpējās juridiskās palīdzības paplašināšana gadījumos, kad likumpārkāpums abās iesaistītajās valstīs nav atzīts par noziedzīgu nodarījumu, lai sasniegtu konvencijas mērķus, tostarp attiecībā uz līdzekļu atgūšanu (sk. arī 43. panta 2. punktu par starptautisko sadarbību un likumpārkāpuma abpusēju atzīšanu par noziedzīgu nodarījumu, 31. pantu par konfiskāciju un šīs rokasgrāmatas V nodaļu).

528. Būtisks jauninājums ir tāds, ka dalībvalstīm, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem, ir jānodrošina palīdzība, ja tā nav saistīta ar piespiedu rīcību, arī gadījumos, kad likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu (46. panta 9. punkta

kurā noteikts, ka tiesām, izvērtējot iespēju paredzēt krimināltiesisku konfiskāciju, jāņem vērā arī citu dalībvalstu civilprasības. Starptautiskās sadarbības nodrošināšanā nozīme ir arī konfiskācijai, kuru var veikt gadījumos, kad tā nav noteikta kā kriminālsods (civilā konfiskācijai). Kā minēts šīs rokasgrāmatas III nodaļā (sk. III nodaļas C sadaļu, kas attiecas uz 31. pantu), atsevišķās valstīs apsūdzētā nāves vai slēpšanās gadījumā konfiskāciju var noteikt bez notiesāšanas. Turklāt dažās valstīs ir ieviesti atsevišķi režīmi, kas nav saistīti ar konfiskāciju, pamatojoties uz piespiesto kriminālsodu; piemērojot šādu režīmu, līdzekļus var konfiscēt, īstenojot uz īpašumu vērstas civilas procedūras, kuru gadījumā par likumpārkāpuma izdarīšanu nav jātiesā kāda noteikta persona (piemēram, Dienvidāfrikā un Amerikas Savienotajās Valstīs).

¹⁰⁴ Šis noteikums sakrīt ar to, kas noteikts Pretkorupcijas konvencijas 23. panta 2. punkta c) apakšpunktā attiecībā uz naudas atmazgāšanu un predikatīviem nodarījumiem.

¹⁰⁵ ESAO Konvencijas par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos 9. panta 2. punktā ir noteikts: “Gadījumos, kad puse sniedz vai pieprasa savstarpēju tiesisko palīdzību tikai tad, ja likumpārkāpums ir abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu, attiecīgais nodarījums ir uzskatāms par abpusēji atzītu, ja uz likumpārkāpumu, saistībā ar kuru tiek pieprasīta palīdzība, attiecas šī konvencija.”

b) apakšpunkts). Viens no pasākumiem, kas ir īstenojams arī tad, ja likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu, ir informācijas apmaiņa par ārvalstu amatpersonu vai starptautisku organizāciju amatpersonu kukuļošanas gadījumiem, ja šāda sadarbība ir nozīmīga, lai korumpētās amatpersonas sauktu pie atbildības (sk. dokumenta A/58/422/Add.1 26. punktā iekļauto skaidrojošo piezīmi, kas attiecas uz konvencijas 16. panta 2. punktu).

529. Turklāt dalībvalstis konvencijā tiek aicinātas izvērtēt iespēju veikt pasākumus, kas nepieciešami, lai tās varētu sniegt plašāku palīdzību atbilstoši 46. pantam arī gadījumos, kad likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu (46. panta 9. punkta c) apakšpunkts; sk. arī IV nodaļas C sadaļu).

530. Ņemot vērā to, ka ar šiem noteikumiem tiek ieviestas jaunas normas, kuras tika plaši apspriestas sarunās par konvenciju, dalībvalstīm ir rūpīgi jāpārskata esošie tiesību akti, prasības un prakse attiecībā uz likumpārkāpuma abpusēju atzīšanu par noziedzīgu nodarījumu, nodrošinot savstarpēju palīdzību. Atsevišķos gadījumos var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

531. Kā var secināt no minētajiem piemēriem, konvencijas IV nodaļā nav iztīrāti visi ar starptautisko sadarbību saistītie jautājumi, uz kuriem attiecas šī konvencija. Konvencijas noteikumi drīzāk ir jāizvērtē un jāīsteno, ņemot vērā konvencijas galvenos mērķus (1. pants) un pārējās nodaļas.

B. Izdošana

“44. pants Izdošana

1. Šis pants attiecas uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju, ja persona, par kuru izdošanu ir iesniegts pieprasījums, atrodas pieprasījumu saņēmušajā dalībvalstī, ar nosacījumu, ka noziedzīgs nodarījums, sakarā [saistībā] ar kuru tiek prasīta izdošana, ir sodāms gan saskaņā ar pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts nacionālo likumu [tiesību aktu] noteikumiem, gan arī saskaņā ar pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem].

2. Neskatoties uz šī panta 1. daļas [punkta] noteikumiem, dalībvalsts, kuras likumi to pieļauj, var veikt personas izdošanu par jebkuriem noziedzīgiem nodarījumiem, kas ietverti šajā konvencijā, un kas nav sodāmi saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem].

3. Ja izdošanas pieprasījumā ir ietverti vairāki atsevišķi noziedzīgi nodarījumi, un ja kaut uz vienu no tiem šis pants attiecas un uz dažiem no tiem šis pants neattiecas brīvības atņemšanas ilguma dēļ, bet tie ir saistīti ar noziedzīgiem nodarījumiem, kas atzīti par tādiem saskaņā ar šo konvenciju, tad pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts var attiecināt šo pantu arī uz šiem pēdējiem noziedzīgiem nodarījumiem.

4. Visi tie noziedzīgie nodarījumi, uz kuriem attiecas šis pants, tiek uzskatīti par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem attiecīgā persona ir izdodama saskaņā ar jebkuru izdošanas līgumu, kas noslēgts starp dalībvalstīm. Dalībvalsts apņemas ietvert šos noziedzīgos nodarījumus visos savstarpēji noslēgtajos izdošanas līgumos kā noziedzīgus

nodarījumus, par kuriem persona ir izdodama. Dalībvalsts, kuras likumi to pieļauj, gadījumā, ja tā piemēro šo Konvenciju kā pamatu izdošanai, neuzskata nevienu noziedzīgu nodarījumu, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju, par politisku noziedzīgu nodarījumu.

5. Gadījumā, ja kāda dalībvalsts, kas veic izdošanu tikai saskaņā ar līgumiem, saņem izdošanas pieprasījumu no kādas citas dalībvalsts, ar kuru tai nav izdošanas līguma, tad tā var uzskatīt šo konvenciju par juridisku pamatu izdošanai par jebkuru noziedzīgu nodarījumu, uz kuru attiecas šis pants.

6. Tās dalībvalstis, kas veic izdošanu tikai saskaņā ar līgumiem, apņemas:

a) iesniedzot savu šīs konvencijas ratifikācijas, pieņemšanas, apstiprināšanas vai pievienošanās dokumentu, informēt Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāru par to, vai tās atzīs šo konvenciju par sadarbības izdošanas jautājumos ar citām šīs konvencijas dalībvalstīm juridisku pamatu, un

b) ja tās neatzīst šo konvenciju par juridisku pamatu sadarbībai izdošanas jautājumos, tad tās cenšas, kur tas ir piemēroti, noslēgt līgumus par izdošanu ar citām šīs konvencijas dalībvalstīm, lai īstenotu šo pantu.

7. Tām dalībvalstīm, kurām izdošanai nav obligāti nepieciešama īpašu līgumu pastāvēšana, savstarpēji jāatzīst tie noziedzīgie nodarījumi, uz kuriem šis pants attiecas, par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem vainīgās personas ir izdodamas.

8. Izdošana notiek, ievērojot pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts nacionālajos normatīvajos aktos [tiesību aktos] paredzētos nosacījumus vai arī nosacījumus, kas ir noteikti attiecīgajos izdošanas līgumos, ieskaitot, cita starpā, nosacījumus, kas attiecas uz prasību par minimālo soda mēru saistībā ar izdošanu un tos iemeslus, kuru dēļ pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts var atteikties veikt izdošanu.

9. Dalībvalstīm, ievērojot savus nacionālos normatīvos aktus, [saskaņā ar to tiesību aktiem] jācenšas paātrināt izdošanas procedūras un vienkāršot pierādījumu prasības attiecībā uz jebkuru noziedzīgu nodarījumu, uz kuru attiecas šis pants.

10. Ievērojot savu nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] prasības un izdošanas līgumus, pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts – pēc tam, kad tā ir pārliecinājusies, ka apstākļi to prasa un ka tas ir steidzami, un saskaņā ar pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts lūgumu – var apcietināt izdodamo personu, kas atrodas tās teritorijā, vai arī veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu šīs personas klātbūtni izdošanas procedūrās.

11. Ja kādas dalībvalsts teritorijā tiek atklāts [atrasts] iespējamais likumpārkāpējs un šī dalībvalsts neizdod šo personu par kādu noziedzīgu nodarījumu, uz kuru attiecas šis pants, vienīgi tā iemesla dēļ, ka likumpārkāpējs ir šīs valsts iedzīvotājs [valstspiederīgais], tad šīs dalībvalsts pienākums ir – pēc tās dalībvalsts pieprasījuma, kas vēlas panākt izdošanu – bez neattaisnotas kavēšanās iesniegt šo lietu savām kompetentajām institūcijām, lai tās veiktu kriminālvajāšanu. Šīm institūcijām jāpieņem attiecīgi lēmumi un jārīkojas tāpat, kā tās rīkotos jebkura cita smaga noziedzīga nodarījuma gadījumā saskaņā ar šīs dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem]. Iesaistītajām dalībvalstīm savstarpēji jāsadarbojas, it īpaši procesuālos un pierādījumu iesniegšanas jautājumos, lai nodrošinātu šādas kriminālvajāšanas efektivitāti.

12. Gadījumā, ja kāda dalībvalsts saskaņā ar saviem nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] drīkst izdot vai citādi nosūtīt kādu savu iedzīvotāju [valstspiederīgo] vienīgi ar nosacījumu, ka šī persona tiks nosūtīta atpakaļ uz šo dalībvalsti, lai izciestu sodu, kas tai piespriests tiesā vai procesā, kura dēļ ir tikusi pieprasīta attiecīgās personas izdošana vai nosūtīšana, un ja šī dalībvalsts un izdošanas pieprasītāja dalībvalsts savstarpēji piekrīt šim nosacījumam un citiem nosacījumiem, ko tās atzīst par nepieciešamiem, tad tāda nosacīta izdošana vai nosūtīšana ir pietiekama, lai atceltu to pienākumu, kas ir izklāstīts šī panta 11. daļā [punktā].

13. Gadījumā, ja izdošanas pieprasījums, kas iesniegts, lai izpildītu sodu kādai personai, tiek noraidīts tāpēc, ka attiecīgā persona ir pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts iedzīvotājs [valstspiederīgais], tad pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts pienākums ir – ja to atļauj tās nacionālie normatīvie akti [tiesību akti] un atbilstoši šo normatīvo aktu [tiesību aktu] prasībām, kā arī saskaņā ar pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts iesniegumu – izskatīt iespējas izpildīt to sodu vai atlikušo soda daļu, kas piespriests saskaņā ar pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem].

14. Jebkurai personai, attiecībā uz kuru tiek veiktas tiesvedības procedūras sakarā [saistībā] ar jebkuru no tiem noziedzīgiem nodarījumiem, uz kuriem attiecas šis pants, tiek garantēta taisnīga attieksme visos attiecīgās tiesvedības posmos, ieskaitot iespēju izmantot visas tās tiesības un garantijas, kas ir noteiktas tās dalībvalsts nacionālajos normatīvajos aktos [tiesību aktos], kuras teritorijā attiecīgā persona atrodas.

15. Nekas no tā, kas izklāstīts šajā konvencijā, nedrīkst tikt interpretēts kā tāds, kas uzliek par pienākumu izraidīt kādu personu, ja pieprasījumu saņēmušai dalībvalstij ir pamatoti iemesli uzskatīt, ka attiecīgais pieprasījums ir iesniegts, lai pakļautu kriminālvajāšanai vai sodīšanai kādu personu sakarā [saistībā] ar šīs personas dzimumu, rasi, reliģisko piederību, tautību, etnisko izcelsmi vai politiskajiem uzskatiem, vai arī ka izdošanas pieprasījuma izpildes rezultātā šī persona varētu tikt diskriminēta jebkura augšminētā [iepriekš minētā] iemesla dēļ.

16. Dalībvalstis nedrīkst noraidīt izdošanas pieprasījumu vienīgi tāpēc, ka attiecīgais noziedzīgais nodarījums tiek uzskatīts par tādu, kas ietver arī fiskālos aspektus.

17. Pirms izdošanas pieprasījuma noraidīšanas pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts pienākums ir, kad tas ir piemēroti, konsultēties ar pieprasījumu iesniegušo dalībvalsti, lai dotu tai pietiekamas iespējas izklāstīt savu viedokli un sniegt informāciju, kas attiecas uz tās apgalvojumu.

18. Dalībvalstīm jācenšas noslēgt divpusējus vai daudzpusējus līgumus vai vienošanās izdošanas izpildei vai tās efektivitātes palielināšanai.”

532. Tā kā ar korupciju saistītu likumpārkāpumu izdarītāji var mēģināt apiet jurisdikciju, lai izvairītos no kriminālvajāšanas, ir jāīsteno izdošanas pasākumi, lai šādas personas varētu saukt pie atbildības valstī, kas veic kriminālvajāšanu.

533. Izdošana ir oficiāls process, kas visbiežāk ir paredzēts līgumos un tiek īstenots, lai nogādātu bēgļus jurisdikcijā, kurā tos meklē.¹⁰⁶ Kopš deviņpadsmitā gadsimta beigām valstis

¹⁰⁶ Atsevišķos gadījumos izdošana var notikt brīvprātīgi (piem., Kolumbija var piedāvāt izdot iespējamo likumpārkāpēju, nesaņemot pieprasījumu no citas valsts) vai pamatojoties uz savstarpīgumu un arī tad, ja starp

ir parakstījušas divpusējus līgumus, lai samazinātu par smagiem likumpārkāpumiem apsūdzētām personām pieejamo drošo paslēptuvju skaitu. Līgumu noteikumi dažādās valstīs atšķiras, un tie ne vienmēr attiecas uz tiem pašiem likumpārkāpumiem. Atsevišķu valstu jaunākajos tiesību aktos ir paredzēts, ka izdošana ir iespējama arī tad, ja nav noslēgts līgums.

534. Tas, ka dažādās valstīs ir pieņemtas atšķirīgas likumpārkāpumu definīcijas, var ievērojami apgrūtināt izdošanu un radīt šķēršļus efektīvai starptautiskai sadarbībai. Kādreiz līgumos tika uzskaitīti likumpārkāpumi, uz kuriem tas attiecas, un tas radīja sarežģījumus katru reizi, kad līdz ar tehnoloģijas attīstību un citām sociālām un ekonomiskām izmaiņām radās jauni noziegumu veidi. Tāpēc salīdzinoši nesen noslēgto līgumu pamatā ir princips, saskaņā ar kuru likumpārkāpums abpusēji jāatzīst par noziedzīgu nodarījumu un kuru piemēro gadījumos, kad gan pieprasījuma iesniedzējā valstī, gan pieprasījuma saņēmējā valstī par noteiktu darbību ir paredzēta kriminālā atbildība un par to noteiktais sods pārsniedz noteiktu līmeni, piemēram, brīvības atņemšanu uz vienu gadu.

535. Tā iestādēm nav pastāvīgi jāatjaunina noslēgtie lēmumi, lai tie būtu attiecināmi uz neparedzētiem un pavisam jauniem likumpārkāpumiem. Tāpēc radās vajadzība izstrādāt izdošanas parauglīgumu, un Apvienoto Nāciju Organizācija, reaģējot uz šo nepieciešamību, pieņēma izdošanas parauglīgumu (Ģenerālās asamblējas Rezolūcijas Nr. 45/116 pielikums). Tomēr papildus tam, ka valstis groza vecos līgumus un paraksta jaunus, noteikumi par izdošanu, kā arī par jurisdikciju un savstarpējo palīdzību ir iekļauti arī atsevišķās konvencijās, kuras attiecas uz minētajiem likumpārkāpumiem. Viena no tādām ir ESAO Konvencija par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos (sk. 10. pantu). Minētie noteikumi ir paredzēti arī Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (sk. 16. pantu).

536. Turklāt, ņemot vērā nepieciešamību pēc daudzpusējas pieejas, ir izstrādātas vairākas reģionālas iniciatīvas, piemēram, Amerikas Konvencija par izdošanu [*Inter-American Convention on Extradition*], Eiropas Konvencija par izdošanu, Rietumāfrikas valstu Ekonomikas kopienas Konvencija par izdošanu [*Economic Community of West African States Convention on Extradition*] u. c.

537. Pretkorupcijas konvencijā ir noteikti minimālie standarti attiecībā uz tādu likumpārkāpēju izdošanu, kas izdarījuši pārkāpumus, uz kuriem attiecas šī konvencija, kā arī rosināta tādu mehānismu pieņemšana, kuru izstrāde vienkāršotu izdošanas procesu. Konvencijas dalībvalstis tiek aicinātas pārsniegt šos obligātos standartus, veicot divpusējus vai reģionālus izdošanas pasākumus, papildinot 44. panta 1. punktu (44. panta 18. punkts; sk. arī 65. panta 2. punktu, kas attiecas uz stingrākiem līdzekļiem).

538. Konvencijā ir noteikts, ka principu attiecībā uz likumpārkāpuma abpusēju atzīšanu par noziedzīgu nodarījumu drīkst arī atcelt, tādējādi nodrošinot, ka personu var izdot par tādiem likumpārkāpumiem, kas nav sodāmi dalībvalstī, kurā šo personu ir paredzēts saukt pie atbildības (44. panta 2. punkts).

539. Lai īstenotu šo noteikumu, var būt jāpieņem jauni tiesību akti. Atkarībā no tā, cik plaši ir attiecīgās valsts tiesību aktos un spēkā esošajos līgumos paredzētie noteikumi par izdošanu, tai var būt jāizstrādā pavisam jaunas pamatnostādnes attiecībā uz izdošanu vai jāpaplašina vai jāgroza esošie noteikumi, lai tie attiektos uz jaunajiem likumpārkāpumiem, vai arī šajos noteikumos jāizdara satura vai procesuālas izmaiņas, lai nodrošinātu to atbilstību Pretkorupcijas konvencijai.

iesaistītajām valstīm nav noslēgts līgums. Tomēr tas nenotiek visai bieži.

540. Veicot izmaiņas tiesību aktos, tiesību aktu izstrādātājiem ir jāņem vērā, ka saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju attieksmei pret izdodamajām personām ir jābūt taisnīgai un ir jāievēro visas tiesības un garantijas, kas noteiktas tās dalībvalsts tiesību aktos, kura saņēmusi izdošanas pieprasījumu (sk. 44. panta 14. punktu).

541. Kopumā noteikumi par izdošanu ir izstrādāti, lai nodrošinātu, ka līdz šim pastāvējušie izdošanas pasākumi konvencijā tiek atbalstīti un papildināti, bet netiek atviegloti.

Galveno prasību kopsavilkums

542. Dalībvalstīm ir jānodrošina, ka personas, kas izdarījušas likumpārkāpumus, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, var izdot, ja attiecīgais likumpārkāpums ir abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu (44. panta 1. punkts).

543. Ja tas ir saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem, personu, kas apsūdzēta ar korupciju saistīta likumpārkāpuma izdarīšanā, var izdot arī tad, ja konkrētais likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu (44. panta 2. punkts).

544. Ja valstis izdošanu veic, pamatojoties uz šo konvenciju, tās neuzskata šādus ar korupciju saistītus likumpārkāpumus par politiskiem noziegumiem (44. panta 4. punkts).

545. Ja kāda dalībvalstis izdošanu veic tikai saskaņā ar līgumiem:

a) tā var izvērtēt iespēju noteikt šo konvenciju par juridisko pamatu, lai citai dalībvalstij izdotu personu, kas apsūdzēta par iesaistīšanos koruptīvā rīcībā (44. panta 5. punkts),

b) tai jāinformē Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretārs par to, vai tās piekrīt izmantot šo konvenciju kā juridisku pamatu personu izdošanai citām dalībvalstīm (44. panta 6. punkta a) apakšpunkts),

c) tām jācenšas noslēgt izdošanas līgumus ar citām dalībvalstīm, ja tās neizmanto šo konvenciju kā juridisku pamatu izdošanai (44. panta 6. punkta b) apakšpunkts).

546. Dalībvalstīm, kurās izdošana notiek saskaņā ar tiesību aktiem, ir jānodrošina, ka izdošana ir paredzēta arī par likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju (44. panta 7. punkts).

547. Dalībvalstij jācenšas paātrināt izdošanas procedūras un vienkāršot prasības par pierādījumiem attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju (44. panta 9. punkts).

548. Ja esošie tiesību akti nav pietiekami plaši, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

549. Dalībvalstij, kura noraida izdošanas pieprasījumu, pamatojoties uz to, ka attiecīgā persona ir tās pilsonis, attiecīgā lieta ir jāiesniedz izskatīšanai pieprasījuma saņēmējas valsts tiesā. Šādi rīkojoties, tā nodrošina, ka lēmums par kriminālvajāšanu un turpmāko tiesvedību tiek izvērtēts tikpat rūpīgi kā gadījumos, kad attiecīgajā valstī izdarīts smags likumpārkāpums, un sadarbojas ar pieprasījuma iesniedzēju dalībvalsti, lai kriminālvajāšana noritētu efektīvi (44. panta 11. punkts). Ja esošajos tiesību aktos nav noteikts, ka valsts iekšējos tiesas procesos ir atļauts izmantot no ārvalstu avotiem iegūtus pierādījumus, var būt jāpieņem jauni tiesību

akti.

550. Dalībvalstis var nepildīt savu pienākumu attiecībā uz lietas iesniegšanu izskatīšanai saskaņā ar 44. panta 11. punktu, nodrošinot personu pagaidu nodošanu (44. panta 12. punkts).

551. Ja dalībvalstis atsaka personas izdošanu soda piemērošanai, pamatojoties uz tās pilsonību, tām ir jāizvērtē iespēja piemērot sodu, kas šai personai ir noteikts saskaņā ar pieprasījuma iesniedzējas valsts tiesību aktiem (44. panta 13. punkts).

552. Dalībvalstīm ir jāizturas taisnīgi pret personām, kuru izdošana ir paredzēta saskaņā ar 44. pantu, tostarp jānodrošina, ka tiek ievērotas visas to tiesību aktos noteiktās tiesības un garantijas (44. panta 14. punkts). Ja attiecīgās valsts tiesību aktos nav paredzēti īpaši noteikumi attiecībā uz izdošanu, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

553. Dalībvalstis nedrīkst atteikt izdošanu, pamatojoties uz to, ka attiecīgais likumpārkāpums ir saistīts arī ar finansēm (44. panta 26. punkts). Var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

554. Pirms izdošanas pieprasījuma noraidīšanas pieprasījuma saņēmējai dalībvalstij attiecīgā gadījumā ir jākonsultējas ar pieprasījuma iesniedzēju dalībvalsti, lai nodrošinātu tai iespēju sniegt informāciju un izteikt viedokli par attiecīgo jautājumu (44. panta 17. punkts).

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

a) darbības joma

555. Izdošana jānodrošina par likumpārkāpumiem, uz kuriem attiecas šī konvencija, ja šis likumpārkāpums, saistībā ar kuru tiek prasīta izdošana, ir sodāms gan saskaņā ar pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts, gan pieprasījuma saņēmējas dalībvalsts tiesību aktiem (44. panta 1. punkts).

556. Attiecībā uz visiem likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir obligāti jāatzīst par noziedzīgiem nodarījumiem, dalībvalstīm ir automātiski jāizpilda prasība par likumpārkāpuma abpusēju atzīšanu par noziedzīgu nodarījumu. Attiecībā uz likumpārkāpumiem, kuru atzīšana par noziedzīgiem nodarījumiem nav obligāta un kuri dažās valstīs tiek uzskatīti par noziedzīgiem nodarījumiem, bet citās ne, prasība par likumpārkāpuma abpusēju atzīšanu par noziedzīgu nodarījumu var kavēt izdošanu. Šajā saistībā var uzskatīt, ka 44. panta 2. punktā dalībvalstis tiek rosinātas nodrošināt izdošanu arī tad, ja attiecīgais likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu, ja šāda rīcība ir saskaņā ar tās tiesību aktiem.

b) izdošanas līgumos noteiktie likumpārkāpumi

557. Konvencijas 44. panta 4. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāuzskata, ka 1. punktā izklāstītie likumpārkāpumi ir automātiski iekļauti starp tām noslēgtajos izdošanas līgumos. Turklāt dalībvalstis apņemas tos iekļaut visos turpmākajos izdošanas līgumos, kas starp tām tiks noslēgti.

558. Saskaņā ar šo punktu minētie likumpārkāpumi ar atsauci tiek automātiski iekļauti

izdošanas līgumos. Tātad tie parasti nebūtu jāgroza. Tomēr, ja tiek uzskatīts, ka attiecīgās dalībvalsts tiesību avotu hierarhijā līgumi atrodas zemāk par tās tiesību aktiem par izdošanu, un ja spēkā esošie noteikumi nav pietiekami plaši, lai attiektos uz visiem likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, tiesību aktos var būt jāizdara grozījumi.

559. Turklāt šajā punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību aktiem, neviens no šiem (ar korupciju saistītajiem) likumpārkāpumiem nav jāuztver kā politisks noziegums, ja tā nodrošina izdošanu, pamatoties uz šo konvenciju.

c) paziņojums par 5. punkta piemērošanu vai nepiemērošanu (attiecas uz valstīm, kuras izdošanu veic saskaņā ar līgumiem)

560. Konvencijas 44. panta 6. punkts neattiecas uz dalībvalstīm, kas atbilstoši tiesību aktiem var izdot personas citām valstīm. Minētais punkts jāpiemēro tikai tām dalībvalstīm, kuras nodrošina izdošanu, pamatojoties uz līgumu. Šīm valstīm ir jāinformē Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretārs par to, vai tās izmantos Pretkorupcijas konvenciju kā juridisku pamatu izdošanai. Attiecīgais paziņojums ir jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojā. Tāpat šīm valstīm attiecīgā gadījumā ir jānoslēdz papildu izdošanas līgumi, lai palielinātu to dalībvalstu skaitu, uz kurām saskaņā ar 44. pantu var izdot bēgļus.

d) izdošana, pamatojoties uz tiesību aktiem (attiecas uz valstīm, kas izdošanu veic saskaņā ar tiesību aktiem)

561. Konvencijas 44. panta 7. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstīm, kuras nodrošina izdošanu arī tad, ja nav noslēgts līgums (t. i., dalībvalstis, kuras izdošanu veic saskaņā ar tiesību aktiem), spēkā esošajos tiesību aktos, kuros reglamentēta starptautiskā izdošana gadījumos, kad nav noslēgts līgums, ir jāiekļauj likumpārkāpumi, kas saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem var piemērot izdošanu.

562. Tādējādi gadījumos, kad attiecīgās dalībvalsts tiesību akti, kuros reglamentēta starptautiskā izdošana, nav pietiekami plaši, lai attiektos uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju, šai valstij būs jāpieņem jauni tiesību akti, lai paplašinātu tiesību aktos paredzēto likumpārkāpumu loku.

e) izdošanas nosacījumi

563. Konvencijas 44. panta 8. punktā ir paredzēts, ka iemesli, kuru dēļ var atteikt izdošanu, un citi ar izdošanu saistīti nosacījumi (piemēram, minimālais sods par likumpārkāpumu, par kuru var piemērot izdošanu) ir jānosaka attiecīgajā izdošanas līgumā, kas noslēgts starp pieprasījuma iesniedzēju un pieprasījuma saņēmēju dalībvalsti, vai, ja tāds nav noslēgts, pieprasījuma iesniedzējas valsts tiesību aktos. Minētajā punktā nav paredzēti citi īstenošanas noteikumi papildus tiem, kas noteikti attiecīgās valsts tiesību aktos un līgumos, kas attiecas uz izdošanu.

f) kriminālvajāšana, kurā bēgli neizdod pilsonības dēļ

564. Saskaņā ar konvencijas 44. panta 11. punktu gadījumos, kad pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts neizdod personu, kas atrodas tās teritorijā, pamatojoties uz to, ka šai personai ir tās pilsonība, šai valstij pēc pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts lūguma attiecīgā lieta bez

nevajadzīgas kavēšanās ir jāiesniedz izskatīšanai tās kompetentajām iestādēm. Šīm iestādēm ir jāpieņem attiecīgi lēmumi un jārikojas tāpat, kā tās rīkotos jebkura cita smaga noziedzīga nodarījuma gadījumā saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem. Iesaistītajām dalībvalstīm ir savstarpēji jāsadarbojas, it īpaši procesuālos un pierādījumu iesniegšanas jautājumos, lai nodrošinātu šādas kriminālvajāšanas efektivitāti.

565. Būtībā pienākumam iesniegt lietu izskatīšanai attiecīgajā valstī ir vairāki atsevišķi elementi:

a) izdošanas pieprasījums attiecībā uz likumpārkāpumu, kas saistīts ar korupciju, ir noraidīts, tāpēc ka attiecīgais bēglis ir pieprasījuma saņēmumās valsts pilsonis,

b) dalībvalsts, kas pieprasījusi izdošanu, ir lūgusi iesniegt attiecīgo lietu izskatīšanai pieprasījuma saņēmējas dalībvalsts kompetentajām iestādēm,

c) dalībvalstij, kas atteikusi izdošanu, ir:

i) bez nevajadzīgas kavēšanās jāiesniedz lieta izskatīšanai tās kriminālvajāšanas iestādēm;

ii) jānodrošina, ka pieņemtie lēmumi un īstenotās procedūras ir tādas pašas kā gadījumā, ja smags likumpārkāpums būtu izdarīts attiecīgajā valstī,

iii) jāsadarbojas ar otru dalībvalsti, lai iegūtu nepieciešamos pierādījumus un citādi nodrošinātu kriminālvajāšanas efektivitāti.

566. Šādas kriminālvajāšanas veikšanai vajadzīgs daudz laika un resursu, jo attiecīgais noziegums parasti ir izdarīts citā valstī. Vairumā gadījumu lielākā daļa pierādījumu būs jāiegūst no ārvalstīm un jānodrošina, ka šie pierādījumi ir tādi, lai tos varētu izmantot tās dalībvalsts tiesās, kura veic izmeklēšanu un kriminālvajāšanu.

567. Lai īstenotu šādu kriminālvajāšanu, iesaistītajā dalībvalstī, pirmkārt, jāpastāv juridiskam pamatam, lai nodibinātu jurisdikciju attiecībā uz ārvalstīs izdarītiem likumpārkāpumiem, kā noteikts konvencijas 42. panta 3. punktā. Turklāt, lai efektīvi īstenotu 11. pantu, dalībvalstīs, kas likumpārkāpēja izdošanu aizstāj ar kriminālvajāšanu savā teritorijā, ir jābūt pieņemtiem tiesību aktiem un līgumiem par savstarpējās juridiskās palīdzības sniegšanu, lai iegūtu pierādījumus no ārvalstīm. Šim nolūkam jānodrošina vismaz tas, ka efektīvi tiek īstenots konvencijas 46. pants. Valstu tiesību aktu izstrādātājiem tāpat jānodrošina, ka saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem šīs valsts tiesas var apstiprināt šādus ārvalstīs iegūtus pierādījumus un izmantot tos tiesvedībā.

568. Lai īstenotu konvencijas 44. panta 11. punktu, ir jāatvēr atbilstoši cilvēku un budžeta resursi, lai nodrošinātu, ka attiecīgajā valstī īstenotie kriminālvajāšanas pasākumi ir veiksmīgi. Tāpēc konvencijā ir noteikts, ka šādai izmeklēšanai un kriminālvajāšanai jānosaka tāda pati prioritāte kā attiecīgajā valstī izdarīta smaga likumpārkāpuma gadījumā.

569. Vēl viens veids, kā izpildīt šajā punktā noteiktās prasības, ir bēgļa pagaidu nodošana (44. panta 12. punkts).

g) izdošanas procesā iesaistītajām personām sniegtās garantijas

570. Konvencijas 44. panta 14. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm izdošanas procedūru laikā pret bēgli ir jāizturas taisnīgi, tostarp, jānodrošina, ka tiek ievērotas visas tiesības un garantijas, kas attiecībā uz šādām procedūrām ir noteiktas to tiesību aktos. Būtībā šajā punktā dalībvalstis tiek aicinātas ieviest attiecīgas procedūras, lai nodrošinātu taisnīgu attieksmi pret

bēgļiem, kā arī to, ka šiem bēgļiem tiek dota iespēja izmantot minētās tiesības un garantijas.

h) izdošanas aizliegšana vai atteikšana finanšu noziegumu gadījumos

571. Konvencijas 44. panta 16. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis nedrīkst noraidīt izdošanas pieprasījumu vienīgi tāpēc, ka attiecīgais noziedzīgais nodarījums tiek uzskatīts par tādu, kas saistīts arī ar finansēm. Tāpēc dalībvalstīm ir jānodrošina, ka saskaņā ar to tiesību aktiem un līgumiem, kas attiecas uz izdošanu, šāds atteikuma pamatojums nav pieļaujams.

572. Ja atbilstoši dalībvalsts tiesību aktiem šāds atteikuma pamatojums šobrīd ir pieļaujams, šie tiesību akti ir jāgroza, lai to novērstu. Ja šāds atteikuma pamatojums ir iekļauts kādā no dalībvalsts noslēgtajiem izdošanas līgumiem, šai valstij kļūstot par Pretkorupcijas konvencijas dalībvalsti vai veicot izmaiņas tās tiesību aktos, iepriekš minētā līgumā paredzētie pretrunīgie noteikumi parasti automātiski zaudē spēku. Ņemot vērā iepriekš noteikto, īpaši grozījumi atsevišķos līgumos jāveic reti. Izstrādājot jaunus izdošanas līgumus, dalībvalstīm ir jāizvairās iekļaut tajos šādu atteikuma pamatojumu.

i) konsultācijas pirms atteikuma

573. Konvencijas 44. panta 17. punktā ir noteikts, ka pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts attiecīgā gadījumā pirms izraidīšanas atteikuma konsultējas ar pieprasījuma iesniedzēju dalībvalsti. Tādējādi pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij ir iespēja sniegt papildu informāciju vai paskaidrojumus, kas var mainīt šo lēmumu. Tā kā var būt gadījumi, kad papildu informācija lēmumu ietekmēt nevar, šis pienākums nav obligāts un pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts saglabā noteiktu rīcības brīvību, nosakot, kad šāda informācija ir nepieciešama.

j) jaunu nolīgumu un vienošanos slēgšana

574. Saskaņā ar konvencijas 44. panta 18. punktu dalībvalstīm ir jācenšas noslēgt divpusējus vai daudzpusējus nolīgumus vai vienošanās, lai varētu veikt izdošanu un palielināt tās efektivitāti. Valstis, kas vēlas paplašināt savu izdošanas līgumu tīklu, tiek aicinātas pārskatīt dokumentus, kas uzskaitīti IV nodaļas E sadaļā, jo tajā minētie līgumu piemēri var izrādīties noderīgi. Lai izdošanas procedūras padarītu efektīvākas, valstis varētu būt ieinteresētas pārskatīt dažos no šiem līgumiem paredzētos noteikumus par konsultācijām.

Fakultatīvās prasības un fakultatīvie pasākumi

a) darbības joma

575. Ar konvencijas 44. panta 2. punktu tiek paplašināta šā panta darbības joma, nodrošinot dalībvalstīm iespēju atcelt prasību par likumpārkāpuma abpusēju atzīšanu par noziedzīgu nodarījumu attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, ja tas ir saskaņā ar šo valstu tiesību aktiem.

576. Konvencijas 44. panta 3. punkts attiecas uz izdošanas pieprasījumu par vairākiem likumpārkāpumiem, no kuriem vismaz viens ir tāds, par ko saskaņā ar šo pantu var piemērot izdošanu, un par pārējiem izdošanu nevar piemērot, pamatojoties uz īso brīvības atņemšanas laiku. Ja likumpārkāpums, par kuru izdošanu nevar piemērot īsā brīvības atņemšanas laika dēļ, saskaņā ar konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, pieprasījumu saņēmējas

dalībvalstis var paplašināt šā panta darbības jomu, attiecinot to arī uz šādiem likumpārkāpumiem.

b) izdošana, pamatojoties uz Pretkorupcijas konvenciju

577. Saskaņā ar 44. panta 5. punktu dalībvalstis, kuras izdošanu veic, pamatojoties uz līgumiem, par juridisku pamatu izdošanai var izmantot šo konvenciju. Dalībvalstis var arī censties noslēgt izdošanas līgumus ar citām konvencijas dalībvalstīm, lai īstenotu 44. pantu (44. panta 6. punkta b) apakšpunkts).

c) izdošanas procedūru paātrināšana

578. Konvencijas 44. panta 9. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību aktiem ir jācenšas paātrināt izdošanas procedūras un vienkāršot prasības par pierādījumiem saistībā ar likumpārkāpumiem, uz kuriem attiecas 44. pants. Mūsdienu izdošanas prakse paredz prasību vienkāršošanu attiecībā uz izdošanas pieprasījumu veidu un nosūtīšanas kanāliem, kā arī uz pierādījumu sniegšanas standartiem izdošanas gadījumos.

d) aizturēšana līdz izdošanas procedūru īstenošanai

579. Saskaņā ar 44. panta 10. punktu pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij bēglis ir jāapcietina vai jāveic citi atbilstoši pasākumi, lai nodrošinātu šīs personas klātbūtni izdošanas nodrošināšanai. Noteikumi par pagaidu apcietinājumu un aizturēšanu līdz izdošanai parasti ir paredzēti izdošanas līgumos un tiesību aktos, un dalībvalstīm ir jānodrošina atbilstīgs juridisks pamats, lai šādi rīkotos. Tomēr šajā pantā nav paredzēts īpašs pienākums noteiktos gadījumos apcietināt šādas personas.

e) nosacīta izdošana kā pamats 44. panta 11. punkta izpildei

580. Tā vietā, lai likumpārkāpēja izdošanu aizstātu ar kriminālvajāšanu savā teritorijā (sk. 44. panta 11. punktu), konvencijas 44. panta 12. punktā ir paredzēta iespēja uz laiku nodot bēgli pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij, lai tā varētu piespriest sodu, kas notiesātajai personai būs jāizcieš dalībvalstī, kura atteikusi izdošanu.

f) ārvalstī piesprieduma izpilde gadījumā, kad izdošana tiek atteikta, pamatojoties uz likumpārkāpēja pilsonību

581. Saskaņā ar konvencijas 44. panta 13. punktu dalībvalstis, kas, pamatojoties uz likumpārkāpēja pilsonību, ir noraidījušas citas dalībvalsts nosūtītu pieprasījumu par bēgļa izdošanu soda izciešanai, tiek aicinātas izvērtēt iespēju piemērot attiecīgo sodu savā teritorijā. Tomēr šajā punktā nav noteikts, ka dalībvalstij ir pienākums ieviest šādu tiesisko regulējumu, vai tas, ka dalībvalstij jāveic attiecīgi grozījumi, lai varētu rīkoties saskaņā ar šo pantu, vai tas, ka noteiktos apstākļos dalībvalstij tā patiešām ir jārīkojas.

g) konvencijā nav paredzēts pienākums izdot bēgli, ja ir pamatots iemesls uzskatīt, ka šī persona tiks diskriminēta

582. Konvencijas 44. panta 15. punktā ir noteikts, ka nekas no tā, kas izklāstīts šajā konvencijā, nav interpretējams kā pienākums izraidīt kādu personu, ja pieprasījuma saņēmējai dalībvalstij ir pamatots iemesls uzskatīt, ka attiecīgais pieprasījums ir nosūtīts, lai pakļautu kādu personu kriminālvajāšanai vai sodīšanai saistībā ar tās dzimumu, rasi, reliģisko

piederību, pilsonību, etnisko izcelsmi vai politiskajiem uzskatiem, vai arī ka izdošanas pieprasījuma izpilde varētu kaitēt šīs personas stāvoklim jebkura iepriekš minētā iemesla dēļ.

583. Saskaņā ar šo noteikumu tiek saglabātas dalībvalsts tiesības atteikt izdošanu, pamatojoties uz šo konvencijas punktu, izņemot gadījumus, kad šāds atteikuma pamatojums jau ir paredzēts spēkā esošā izdošanas līgumā, kas parakstīts ar pieprasījuma iesniedzēju dalībvalsti, vai, ja tāds nav noslēgts, attiecīgās valsts tiesību aktos, kas attiecas uz izdošanu.

C. Savstarpēja tiesiskā palīdzība

“46. pants

Savstarpējā tiesiskā palīdzība

1. Dalībvalstīm jāsniedz plašākā savstarpējā tiesiskā palīdzība izmeklēšanā, kriminālvajāšanā un tiesvedībā attiecībā uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas ietverti šajā konvencijā.

2. Savstarpējā tiesiskā palīdzība tiek sniegta maksimālā apjomā, kādā tā iespējama saskaņā ar attiecīgajiem pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts normatīvajiem [tiesību] aktiem, līgumiem, vienošanām attiecībā uz tādu noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesvedību, par kuriem juridiskā persona pieprasījumu iesniegušajā dalībvalstī var tikt saukta pie atbildības saskaņā ar šīs konvencijas 26. pantu.

3. Savstarpējā tiesiskā palīdzība, kas sniedzama saskaņā ar šo pantu, var tikt pieprasīta jebkurā no sekojošajiem nolūkiem [šādos gadījumos]:

- a) lai iegūtu pierādījumus vai liecības no personām,
- b) lai iesniegtu tiesas dokumentus,
- c) lai veiktu kratīšanu un izņemšanu, kā arī iesaldēšanu,
- d) lai veiktu objektu un vietu apskati,
- e) lai sniegtu informāciju, pierādījumu materiālus un ekspertu vērtējumus,
- f) lai iesniegtu dokumentu un ierakstu oriģinālus vai apliecinātas kopijas, ieskaitot valdības, banku, finanšu, korporatīvus vai komerciālus dokumentus,
- g) lai identificētu vai izsekotu noziedzīgi iegūtus līdzekļus, īpašumu, noziedzīga nodarījuma rīkus vai citus pierādījumu priekšmetus,
- h) lai veicinātu personu brīvprātīgu ierašanos pieprasījumu iesniegušajā dalībvalstī,
- i) lai sniegtu jebkura cita veida palīdzību, kas nav pretrunā ar pieprasījumu saņēmušās Dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem [tiesību] aktiem,
- j) lai identificētu, iesaldētu un izsekotu noziedzīgi iegūtus līdzekļus saskaņā ar šīs konvencijas V nodaļas noteikumiem,

k) lai atgūtu līdzekļus saskaņā ar šīs konvencijas V nodaļas noteikumiem.

4. Bez kaitējuma nacionālajiem normatīvajiem aktiem [Neierobežojot tiesību aktus], dalībvalsts kompetentās iestādes var bez iepriekšēja pieprasījuma nodot informāciju, kas attiecas uz krimināli procesuāliem jautājumiem, citas konvencijas dalībvalsts kompetentai iestādei, ja tās uzskata, ka šāda informācija varētu palīdzēt šai iestādei veikt vai sekmīgi pabeigt izmeklēšanu un tiesvedību vai varētu rezultātā veidot pieprasījumu, kuru dalībvalsts sastāda [izstrādā] saskaņā ar šo konvenciju.

5. Informācijas nodošana saskaņā ar šī panta 4. daļu [punktu] notiek bez kaitējuma izmeklēšanai vai kriminālajam procesam kompetento iestāžu valstī, kas sniedz informāciju. Kompetentajām iestādēm, kas saņem informāciju, jāievēro prasība, ka minētā informācija tiek saglabāta kā konfidenciāla, tajā skaitā uz laiku, vai ar ierobežojumiem tās lietošanā. Tomēr tas nekavē dalībvalsti, kas saņem informāciju, atklāt savas tiesvedības laikā informāciju, kas pierāda apsūdzētas personas nevainīgumu. Šajā gadījumā dalībvalstij pirms informācijas izpaušanas jāpaziņo par to informāciju sniegušajai dalībvalstij un, ja tas tiek prasīts, jākonsultējas ar informāciju sniegušo dalībvalsti. Ja izņēmuma gadījumā paziņot iepriekš nav iespējams, informāciju saņēmušajai dalībvalstij nekavējoties jāinformē informāciju sniegušo dalībvalsti par informācijas izpaušanu.

6. Šī panta noteikumi neietekmē saistības saskaņā ar jebkādu divpusēju vai daudzpusēju vienošanos, kas pilnībā vai daļēji nosaka vai noteiks savstarpējo tiesisko palīdzību.

7. Šā panta 9.–29. daļas [punkts] attiecas uz pieprasījumiem, kas tiek iesniegti saskaņā ar šo pantu, ja attiecīgajām dalībvalstīm nav saistoša līguma par savstarpējo tiesisko palīdzību. Ja dalībvalstis saista tāds līgums, piemērojami attiecīgā līguma noteikumi, ja vien dalībvalstis nevienojas piemērot šī panta 9.–29. daļas [punktu] un nevis attiecīgā līguma noteikumus. Dalībvalstīm tiek stingri ieteikts piemērot minētos šo daļu noteikumus, ja tie veicina sadarbību.

8. Dalībvalstis nedrīkst atteikties sniegt savstarpēju tiesisku palīdzību saskaņā ar šo pantu, atsaucoties uz banku informācijas konfidencialitāti.

9. a) Pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts, atbildot uz pieprasījumu sniegt palīdzību saskaņā ar šo pantu, ja attiecīgais nodarījums netiek abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu, ņem vērā šīs konvencijas mērķus, kā tie definēti 1. pantā,

b) dalībvalsts var atteikties sniegt palīdzību saskaņā ar šo pantu, atsaucoties uz to, ka attiecīgais nodarījums netiek abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu. Tomēr pieprasījumu saņēmušajai dalībvalstij gadījumos, kad tas atbilst tās tiesiskās sistēmas pamatprincipiem, jāsniedz palīdzība [palīdzība], ja tā nav saistīta ar piespiedu rīcību. Šāda palīdzība var tikt noraidīta, ja pieprasījums ietver *de minimis* rakstura jautājumus vai jautājumus, kuros prasītā sadarbība vai palīdzība ir iespējama saskaņā ar citiem šīs Konvencijas noteikumiem,

c) katra dalībvalsts var izvērtēt tādu līdzekļu pieņemšanu, kādi var būt nepieciešami, lai varētu sniegt palīdzību lielākā apmērā saskaņā ar šo pantu gadījumos, ja nodarījums netiek abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu.

10. Persona, kas atrodas apcietinājumā vai izcieš brīvības atņemšanas sodu kādas dalībvalsts teritorijā un kuras klātbūtne tiek pieprasīta citā dalībvalstī, lai veiktu identifikāciju, sniegtu liecības vai citādu palīdzētu pierādījumu iegūšanai sakarā ar izmeklēšanu, kriminālvajāšanu

vai tiesvedību saistībā ar šajā konvencijā atrunātajiem noziedzīgiem nodarījumiem, var tikt nosūtīta, ievērojot šādus nosacījumus:

- a) šī persona brīvprātīgi sniedz apzinātu piekrišanu,
- b) abu dalībvalstu kompetentās iestādes vienojas, ņemot vērā tādus nosacījumus, kurus šīs dalībvalstis uzskata par piemērotiem.

11. Attiecībā uz šā panta 10. daļas [punkta] mērķiem:

- a) dalībvalstij, uz kuru persona tiek nosūtīta, ir tiesības un pienākums turēt nosūtīto personu apcietinājumā, ja vien dalībvalsts, no kuras persona tika nosūtīta, nepieprasa vai neatļauj rīkoties savādāk,
- b) dalībvalstij, uz kuru persona tiek nosūtīta, nekavējoties jāizpilda savs pienākums nodot šo personu atpakaļ apcietinājumā dalībvalstij, no kuras tā tiek nosūtīta, saskaņā ar iepriekš savstarpēji saskaņoto vienošanos vai arī citā veidā kā vienojušās abu dalībvalstu kompetentās iestādes,
- c) dalībvalsts, uz kuru persona tiek nosūtīta, nedrīkst prasīt dalībvalstij, no kuras persona tiek nosūtīta, lai tā uzsāktu izdošanas procedūru personas atgriešanai,
- d) laiks, ko nosūtītā persona pavada tās dalībvalsts apcietinājumā, uz kuru tā ir nosūtīta, tiek pieskaitīts soda izciešanas laikam tajā valstī, no kuras attiecīgā persona tiek nosūtīta.

12. Ja vien dalībvalsts, no kuras persona tiek nosūtīta saskaņā ar šī panta 10. un 11. daļu [punktu], tam nepiekrīt, šī persona neatkarīgi no tās nacionalitātes [valstspiederības] nedrīkst tikt pakļauta kriminālvajāšanai, apcietināšanai, sodam vai jebkādam citam savas personīgās brīvības ierobežojumam tās valsts teritorijā, uz kuru attiecīgā persona tiek nosūtīta, attiecībā uz darbībām, bezdarbību vai sodiem, kas notikuši vai noteikti, pirms šī persona ir atstājusi tās valsts teritoriju, no kuras tā tiek nosūtīta.

13. Katrai dalībvalstij jānozīmē [jāizraugās] centrālā iestāde, kurai ir tiesības un pienākums saņemt savstarpējās tiesiskās palīdzības pieprasījumus un tos izpildīt vai arī nodot izpildei kompetentām iestādēm. Ja kādai dalībvalstij ir kāds speciāls [īpašs] reģions vai teritorija ar atsevišķu savstarpējās tiesiskās palīdzības sistēmu, tad tā var nozīmēt [izraudzīties] atsevišķu centrālo iestādi, kas pilda šīs pašas funkcijas attiecībā uz šo konkrēto reģionu vai teritoriju. Centrālajām iestādēm jānodrošina saņemto pieprasījumu ātra un pienācīga izpilde vai nodošana izpildei. Ja centrālā iestāde nodod pieprasījumu kompetentai iestādei izpildei, tad tās pienākums ir veicināt, lai attiecīgā kompetentā iestāde ātri un pienācīgi izpildītu šo pieprasījumu. Iesniedzot savu šīs konvencijas ratifikācijas, pieņemšanas, apstiprināšanas vai pievienošanās dokumentu, dalībvalstij jāinformē Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretārs par šim nolūkam nozīmēto [izraudzīto] centrālo iestādi. Savstarpējās tiesiskās palīdzības pieprasījumi un visa ar tiem saistītā saziņa tiek nodota dalībvalstu nozīmētajām [izraudzītajām] centrālajām iestādēm. Šī prasība neierobežo dalībvalsts tiesības pieprasīt, lai šie pieprasījumi un saziņa tiktu adresēti tai caur diplomātiskajiem kanāliem, un, steidzamos apstākļos – ja dalībvalstis tam piekrīt un ja iespējams – caur Starptautisko Kriminālpolicijas Organizāciju. [Šī prasība neierobežo dalībvalsts tiesības pieprasīt, lai šie pieprasījumi un saziņa tai tiktu nosūtīti, izmantojot diplomātiskos kanālus, un steidzamos apstākļos – ja dalībvalstis tam piekrīt un ja iespējams – ar Starptautiskās Kriminālpolicijas organizācijas starpniecību.]

14. Pieprasījumiem ir jābūt rakstveidā vai, kad tas iespējams, ar jebkādiem līdzekļiem, kas veido rakstveida ierakstu [Pieprasījumiem ir jābūt noformētiem rakstveidā vai, kad tas iespējams, izmantojot jebkādas līdzekļus rakstveida ieraksta veidošanai], pieprasījumu saņemumajai dalībvalstij pieņemamā valodā un tādā veidā, lai šī dalībvalsts varētu pārbaudīt pieprasījuma autentiskumu. Iesniedzot savu šīs konvencijas ratifikācijas, pieņemšanas, apstiprināšanas vai pievienošanās dokumentu, dalībvalstij jāinformē Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretārs par to valodu vai valodām, kas katrai dalībvalstij ir pieņemamas. Steidzamības apstākļos un, ja dalībvalsts tam piekrīt, pieprasījumi var tikt izteikti mutiski, bet tie nekavējoties ir jāapstiprina rakstiskā veidā.

15. Pieprasījumā par savstarpējo tiesisko palīdzību ir jānorāda:

- a) tās iestādes identitāte, kas iesniedz pieprasījumu,
- b) tās izmeklēšanas, kriminālvajāšanas vai tiesvedības saturs un raksturs, uz kuru pieprasījums attiecas, un tās iestādes nosaukums un funkcijas, kas veic šo izmeklēšanu, kriminālvajāšanu vai tiesvedību,
- c) attiecīgo faktu apkopojums, izņemot pieprasījumus, kas izdarīti tiesas dokumentu iesniegšanas nolūkos,
- d) pieprasītās palīdzības apraksts un ziņas par konkrēto procedūru, kuru pieprasījumu iesniegušī dalībvalsts vēlas ievērot palīdzības sniegšanas procesā,
- e) kad iespējams – jebkuras iesaistītās personas vārds, atrašanās vieta un nacionalitāte [valstspiederība] un
- f) mērķis, kāpēc ir pieprasīti pierādījumi, informācija vai rīcība.

16. Pieprasījumu saņemusī dalībvalsts var pieprasīt papildus [papildu] informāciju, ja tāda ir nepieciešama pieprasījuma izpildei saskaņā ar tās nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] nosacījumiem vai arī ja tā var veicināt pieprasījuma izpildīšanu.

17. Pieprasījums jāizpilda saskaņā ar pieprasījumu saņemusās dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] un tādā mērā, kādā tas nav pretrunā ar pieprasījumu saņemusās dalībvalsts nacionālajiem normatīvajiem aktiem, un kad tas iespējams – atbilstoši procedūrām, kas norādītas pieprasījumā.

18. Ja persona atrodas kādas dalībvalsts teritorijā un šo personu ir nepieciešams uzklaut kā liecinieku vai kā ekspertu citas dalībvalsts tiesu iestādēs, tad, ja tas ir iespējams un nav pretrunā ar nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem, pirmā dalībvalsts var pēc otras valsts lūguma atļaut rīkot šo uzklautišanu video konferences veidā, ja attiecīgajai personai nav iespējams vai nav vēlams personīgi ierasties pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts teritorijā. Dalībvalstis var vienoties par to, ka šo uzklautišanu veic pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts tiesu iestādes pārstāvis un ka tajā piedalās pieprasījumu saņemusās dalībvalsts tiesu iestādes pārstāvis.

19. Pieprasījumu iesniegušī dalībvalsts bez pieprasījumu saņemusās dalībvalsts iepriekšējās piekrišanas nedrīkst nodot vai izmantot pieprasījumu saņemusās dalībvalsts sniegto informāciju vai pierādījumus tādām izmeklēšanas, kriminālvajāšanas vai tiesvedības

vajadzībām, kas nav bijušas norādītas palīdzības pieprasījumā. Nekas no tā, kas noteikts šajā daļā [punktā], nevar kavēt pieprasījumu iesniegušo dalībvalsti izpaust savos procesos tādu informāciju, kas pierāda apsūdzētas personas nevainīgumu. Šajā gadījumā pieprasījumu iesniegušajai dalībvalstij jāinformē pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts pirms informācijas izpaušanas un, ja tas tiek prasīts, jākonsultējas ar pieprasījumu saņēmušo dalībvalsti. Ja izņēmuma gadījumā iepriekšēja informēšana nav iespējama, tad pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts pienākums ir informēt pieprasījumu saņēmušo dalībvalsti par informācijas izpaušanu bez kavēšanās.

20. Pieprasījumu iesniegušī dalībvalsts var prasīt pieprasījumu saņēmušo dalībvalsti neizpaust pieprasījuma faktu un pieprasījuma saturu, izņemot tādā mērā, kādā tas nepieciešams, lai pieprasījumu varētu izpildīt. Ja pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts nevar ievērot konfidencialitāti, tai par to ir nekavējoties jāinformē pieprasījumu iesniegušo dalībvalsti.

21. Savstarpēju tiesisku palīdzību var noraidīt:

a) ja pieprasījums nav izteikts saskaņā ar šī panta noteikumiem,

b) ja pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts uzskata, ka pieprasījuma izpildīšana var apdraudēt tās suverenitāti, drošību, sabiedrisko kārtību vai citas būtiskas intereses,

c) ja pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts iestādēm tās nacionālie normatīvie akti [tiesību akti] aizliedtu izpildīt pieprasītās darbības attiecībā uz jebkādu līdzīgu noziedzīgu nodarījumu, ja tas būtu pakļauts izmeklēšanai, kriminālvajāšanai vai tiesvedībai saskaņā ar šīs valsts jurisdikciju,

d) ja savstarpējās tiesiskās palīdzības sniegšana saskaņā ar saņemto pieprasījumu būtu pretrunā ar pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts tiesību sistēmu.

22. Dalībvalsts nedrīkst noraidīt savstarpējās tiesiskās palīdzības pieprasījumu vienīgi tāpēc, ka attiecīgais noziedzīgais nodarījums tiek uzskatīts par tādu, kas ietver arī fiskālus aspektus.

23. Jebkurš atteikums sniegt savstarpējo tiesisko palīdzību ir jāpamato.

24. Pieprasījumu saņēmušajai dalībvalstij jāizpilda savstarpējās tiesiskās palīdzības pieprasījums, cik ātri vien iespējams, un pēc iespējas jāņem vērā jebkādi termiņi, ko ir ierosinājusi pieprasījumu iesniegušī dalībvalsts un kuriem ir norādīti iemesli, ieteicams – pieprasījumā. Pieprasījumu iesniegušī dalībvalsts var izteikt saprātīgus lūgumus, lai pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts sniegtu informāciju par pieprasījuma izpildē veikto pasākumu statusu un panākumiem. Pieprasījumu saņēmušajai dalībvalstij jāatbild uz saprātīgiem pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts lūgumiem ziņot par pieprasījuma statusu un izpildes gaitu. Pieprasījumu iesniegušajai dalībvalstij nekavējoties jāinformē pieprasījumu saņēmušo dalībvalsti, kad pieprasītā palīdzība vairs nav nepieciešama.

25. Pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts var atlikt savstarpējās tiesiskās palīdzības sniegšanu, ja tā traucē veikt kādu notiekošu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu vai tiesvedību.

26. Pirms pieprasījuma noraidīšanas saskaņā ar šī panta 21. daļu [punktu] vai pirms tā izpildīšanas atlikšanas saskaņā ar šī panta 25. daļu [punktu] pieprasījumu saņēmušajai dalībvalstij jākonsultējas ar pieprasījumu iesniegušo dalībvalsti, lai izlemtu, vai šo palīdzību ir iespējams sniegt saskaņā ar tādiem noteikumiem un nosacījumiem, kādus tā uzskata par

nepieciešamiem. Ja pieprasījumu iesniegušī dalībvalsts pieņem palīdzību saskaņā ar šiem noteikumiem, tad tai ir jāievēro šie noteikumi.

27. Neierobežojot šī panta 12. daļas [punkta] piemērošanu, liecinieks, eksperts vai cita persona, kas pēc pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts lūguma piekrīt sniegt liecības kādā procesā vai arī palīdzēt izmeklēšanā, kriminālvajāšanā vai tiesvedībā pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts teritorijā, nedrīkst tikt pakļauta kriminālvajāšanai, apcietināšanai, sodīšanai vai jebkādiem citiem savas personīgās brīvības ierobežojumiem šajā teritorijā sakarā ar jebkādam darbībām, bezdarbību vai spriedumiem, kas notikuši vai kas pieņemti pirms šī persona atstāj pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts teritoriju. Šīs garantijas darbība izbeidzas, kad lieciniekam, ekspertam vai citai personai ir bijusi iespēja atstāt valsti piecpadsmit dienu ilgā laika periodā vai citā termiņā, kas savstarpēji saskaņots starp dalībvalstīm, pēc tam, kad šī persona ir bijusi oficiāli informēta par to, ka tās klātbūtne tieslietu institūcijām vairs nav nepieciešama, tomēr tā ir brīvprātīgi palikusi pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts teritorijā vai arī ir tajā brīvprātīgi atgriezušies pēc tam, kad ir to atstājusi.

28. Parastās pieprasījuma izpildes izmaksas sedz pieprasījumu saņēmušī dalībvalsts, ja vien nav citādas vienošanās starp attiecīgajām dalībvalstīm. Ja ir nepieciešamas ievērojamas vai ārkārtējas izmaksas pieprasījuma izpildīšanai, tad dalībvalstīm savstarpēji jākonsultējas, lai noteiktu tos noteikumus un nosacījumus, saskaņā ar kuriem attiecīgais pieprasījums tiks izpildīts, kā arī par to, kādā veidā tiks segti izdevumi.

29. Pieprasījumu saņēmušī dalībvalsts:

a) iesniedz pieprasījumu iesniegušai dalībvalstij valdības reģistru kopijas, dokumentus vai informāciju, kas ir tās rīcībā un kas saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] ir publiski pieejami,

b) var pēc saviem ieskatiem iesniegt pieprasījumu iesniegušai dalībvalstij pilnībā vai daļēji un saskaņā ar tādiem noteikumiem, kādus tā uzskata par nepieciešamiem, valdības reģistru kopijas, dokumentus vai informāciju, kas ir tās rīcībā un kas saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] nav publiski pieejami.

30. Dalībvalstīm pēc nepieciešamības jāizskata iespēja slēgt divpusējus vai daudzpusējus līgumus vai vienošanās, kas būtu domāti šī panta mērķu sasniegšanai, nodrošinātu tā praktisku izmantojamību vai veicinātu to izpildi.”

584. Globalizācijas apstākļos valsts iestādēm arvien vairāk ir nepieciešama citu valstu palīdzība, lai veiksmīgi īstenotu izmeklēšanu un likumpārkāpēju kriminālvajāšanu un sodīšanu, jo īpaši gadījumos, kad izdarītajam likumpārkāpumam ir arī starptautiska nozīme. Korupcijā iesaistītajām personām bieži ir raksturīga mobilitāte, tās izdara likumpārkāpumus vairākās valstīs vai piedalās pārrobežu darījumos. Valsts spēja nodibināt jurisdikciju un nodrošināt apsūdzētā likumpārkāpēja klātbūtni savā teritorijā ir būtiska, bet ar to nepietiek.

585. Likumpārkāpēju starptautiskās mobilitātes un jaunāko tehnoloģiju izmantojuma, kā arī citu faktoru ietekmē šobrīd ir īpaši svarīgi, ka tiesībsardzības un tiesu iestādes sadarbojas un sniedz palīdzību valstij, kuras jurisdikcijā ir šis jautājums.

586. Lai īstenotu šo mērķi, valstis ir pieņēmušas attiecīgus tiesību aktus, lai varētu nodrošināt

starptautisko sadarbību, un noslēgušas līgumus par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās. Šādos līgumos parasti ir uzskaitīti sadarbības veidi, pieprasījumu nosūtītājas un pieprasījuma saņēmējas valsts tiesības saistībā ar attiecīgo sadarbības jomu un veidu, iespējamo likumpārkāpēju tiesības, kā arī procedūras, kas jāievēro, veicot un izpildot pieprasījumus.

587. Šie divpusējie dokumenti dažādos veidos uzlabo tiesībaizsardzību. Pamatojoties uz tiem, iestādes no ārvalstīm var iegūt pierādījumus, kurus tās var izmantot iekšējos tiesas procesos. Piemēram, var izsaukt lieciniekus, noteikt personu atrašanās vietu, uzrādīt dokumentus un citus pierādījumus un izsniegt apcietināšanas orderus. Šie līgumi papildina citus pasākumus informācijas apmaiņas jomā (piemēram, informācijas iegūvi ar Starptautiskās Kriminālpolicijas organizācijas (Interpola) palīdzību, sadarbību starp valstu policijas iestādēm un to sniegto savstarpējo tiesisko palīdzību un tiesiskās palīdzības pieprasījumus). Šādi līgumi atrisina arī atsevišķus sarežģījumus starp valstīm, kurās ir atšķirīgas tiesiskās tradīcijas, saskaņā ar kurām reizēm ir atļauts sniegt palīdzību tiesām, bet ne kriminālvajāšanas iestādēm.¹⁰⁷

588. Daži daudzpusēji pasākumi ir ietverti līgumos par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās saistībā ar noteiktiem likumpārkāpumiem, piemēram, Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (sk. 18. pantu), Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu (sk. 7. pantu), Eiropas Padomes Konvencijā par noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu, meklēšanu, arestēšanu un konfiskāciju (sk. 8.–10. pantu), Konvencijā par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpējo palīdzību krimināllietās, Eiropas Padomes Konvencijā par kibernetizētiem (3. sadaļa), Amerikas valstu pretkorupcijas konvencijā (sk. XIV pantu), Amerikas valstu konvencijā par savstarpēju tiesisko palīdzību un tās fakultatīvajā protokolā, ESAO Konvencijā par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos (sk. 9. pantu). Ir īstenotas arī vairākas saistītas reģionālās iniciatīvas, piemēram, Eiropas Savienības Konvencija, ar ko īsteno Šengenas līgumu,¹⁰⁸ Eiropas Konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās, Amerikas valstu konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās un Arābu valstu līgas Konvencija par savstarpēju palīdzību.

589. Šīs iniciatīvas ir pamatā Pretkorupcijas konvencijas 46. panta 1. punktam, kurā dalībvalstis tiek aicinātas sniegt pēc iespējas plašāku savstarpējo tiesisko sadarbību izmeklēšanā, kriminālvajāšanā un tiesas procesos, kā arī paplašināt tās piemērošanas jomu, attiecinot to uz visiem likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

590. Tiesisko palīdzību var pieprasīt, lai iegūtu pierādījumus vai pieņemtu paziņojumus, izmantotu tiesas dokumentus, veiktu kratīšanu un izņemšanu, pārmeklētu objektus un vietas, sniegtu informāciju, pierādījumus un ekspertu novērtējumus, dokumentus un ierakstus, veiktu noziedzīgi iegūto līdzekļu izsekošanu, vienkāršotu liecinieku izsaukšanu un izmantotu jebkādu citu palīdzību, kas ir saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem. Svarīgi ir arī tas, ka 46. pants attiecas arī uz starptautisko sadarbību saistībā ar noziedzīgi iegūto līdzekļu, īpašuma un to iegūšanai izmantoto rīko izsekošanu un izņemšanu, lai tos konfiscētu un atdotu līdzekļus

¹⁰⁷ Viens no piemēriem ir līgums par tiesisko sadarbību starp Argentīnu un Amerikas Savienotajām Valstīm.

¹⁰⁸ Bieži saukta par Šengenas konvenciju un ir saistoša visām Eiropas Savienības dalībvalstīm, izņemot Apvienoto Karalisti un Īriju; sk. arī Eiropas Kopienu un Amerikas Savienoto Valstu Nolīgumu par muitu sadarbību un savstarpēju palīdzību muitas lietās, īpaši tās IV sadaļas 11. un turpmākos pantus (*OJL* 222, 12.8.1997, [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0812\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0812(01):EN:HTML)).
pieejams adrese

to likumīgajiem īpašniekiem (sk. 46. panta 3. punkta j) un k) apakšpunktu, 31. panta 1. punktu un konvencijas V nodaļu, īpaši tās 54. un 55. pantu).

591. Pretkorupcijas konvencijā ir atzīta tiesību sistēmu dažādība un paredzēts, ka dalībvalstis noteiktos apstākļos var atteikties sniegt savstarpēju tiesisko palīdzību (sk. 46. panta 21. punktu). Tomēr konvencijā ir skaidri noteikts, ka palīdzību nevar atteikt, pamatojoties uz bankas noslēpumu (46. panta 8. punkts), un attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar finansēm (46. panta 22. punkts). Dalībvalstīm katrs atteikums sniegt palīdzību ir jāpaskaidro. Pretējā gadījumā tām šie pieprasījumi steidzami jāizpilda un jāņem vērā termiņi, kas jāievēro iestādēm, kuras nosūtījušas pieprasījumu (piemēram, noilguma termiņa beigas).

592. Tā kā Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību ir iekļauti daudzi līdzīgi noteikumi (sk. 18. pantu), šīs konvencijas dalībvalstis jau ir izpildījušas daudzus Pretkorupcijas konvencijas 46. pantā paredzētos noteikumus. Tomēr būtu jāuzsver divas būtiskas atšķirības. Pirmkārt, savstarpējā tiesiskā palīdzība tagad attiecas arī uz līdzekļu atgūšanu, kas ir viens no Pretkorupcijas konvencijas pamatprincipiem (sk. 1. un 51. pantu). Otrkārt, gadījumos, kad likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu, dalībvalstīm ir jāsniedz ar piespiedu rīcību nesaistīta palīdzība, ja šāda rīcība atbilst to tiesību sistēmas pamatprincipiem un ja attiecīgais likumpārkāpums nav pārāk mazsvarīgs. Dalībvalstis tiek aicinātas pēc iespējas paplašināt to likumpārkāpumu loku, par kuriem ir piemērojama tiesiskā palīdzība, lai īstenotu konvencijas mērķus arī tajos gadījumos, kad likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu (46. panta 9. punkts un 1. pants).

Galveno prasību kopsavilkums

593. Pretkorupcijas konvencijas dalībvalstīm ir pienākums:

- a) nodrošināt plašāko savstarpēju tiesisko palīdzību 46. panta 3. punktā minētajos gadījumos, veicot izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesvedību, konfiscējot korupcijas ceļā iegūtus līdzekļus un nodrošinot, ka tie tiek atdoti likumīgajam īpašniekam (46. panta 1. punkts),
- b) nodrošināt savstarpēju tiesisko palīdzību izmeklēšanā, kriminālvajāšanā un tiesvedībā saistībā ar likumpārkāpumiem, par kuru izdarīšanu saskaņā ar 26. pantu pie atbildības var saukt juridisku personu (46. panta 2. punkts),
- c) nodrošināt, ka savstarpēja tiesiskā palīdzība netiek atteikta, pamatojoties uz bankas noslēpumu (46. panta 8. punkts). Ja starp attiecīgās valsts tiesību aktiem un līgumiem par savstarpēju tiesisko palīdzību pastāv pretrunas, var būt jāpieņem jauni tiesību akti,
- d) ja attiecīgais likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu, nodrošināt savstarpēju tiesisko palīdzību, kas nav saistīta ar piespiedu rīcību (46. panta 9. punkta b) apakšpunkts),
- e) piemērot konvencijas 46. panta 9.–29. punktu, lai reglamentētu savstarpējās tiesiskās palīdzības sniegšanu gadījumos, kad tā ar otru iesaistīto dalībvalsti nav noslēgusi līgumu par savstarpēju tiesisko palīdzību (46. panta 7. un 9.–29. pants). Šajā saistībā var būt jāpieņem jauni tiesību akti, ja esošie tiesību akti, kas attiecas uz savstarpējo tiesisko palīdzību, nesaskan ar noteikumiem, kuri paredzēti kādā no šiem punktiem, un ja valsts tiesību aktiem ir lielāks juridisks spēks nekā līgumiem,

f) informēt Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretāru par centrālo iestādi, kas izraudzīta, lai īstenotu 46. pantu, kā arī par valodu(-ām), kas tām pieņemama(-as) šajā saistībā (46. panta 13. un 14. punkts),

g) izvērtēt iespēju noslēgt divpusējus vai daudzpusējus nolīgumus vai vienošanās, lai nodrošinātu un veicinātu 46. panta noteikumu ieviešanu (46. panta 30. punkts).

594. Dalībvalstis var sniegt informāciju par krimināllietām citām dalībvalstīm bez iepriekšēja pieprasījuma, ja tās uzskata, ka šāda informācija var būt noderīga izmeklēšanā, tiesvedībā vai arī lai attiecīgā valsts varētu formulēt oficiālu pieprasījumu (46. panta 4. un 5. punkts).

595. Tāpat dalībvalstis tiek aicinātas izvērtēt iespēju paplašināt to likumpārskāpumu loku, par kuriem piemērojama tiesiskā palīdzība gadījumos, kad likumpārskāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu (46. panta 9. punkta c) apakšpunkts).

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

a) darbības joma

596. Konvencijas 46. panta 1. punktā ir noteikta ar savstarpējas tiesiskās palīdzības sniegšanu saistītu pienākumu darbības joma.

597. Dalībvalstīm ir jāsniedz pēc iespējas plašāka savstarpējā tiesiskā sadarbība izmeklēšanā, kriminālvajāšanā, tiesvedībā, kā arī nodrošinot noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un līdzekļu atgūšanu saistībā ar visiem likumpārskāpumiem, uz kuriem attiecas šī konvencija, kā noteikts 3. pantā. Tāpēc dalībvalstīm ir jānodrošina, ka to savstarpējās tiesiskās palīdzības līgumos un tiesību aktos ir paredzēta sadarbības sniegšana saistībā ar izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesvedību. Termins “tiesvedība” nav saistāms ar izmeklēšanu un kriminālvajāšanu un ir attiecināms uz citādām procedūrām. Tā kā konvencijā tas nav precizēts, dalībvalstis var brīvi noteikt, cik plaša būs to sniegtā palīdzība šādās procedūrās, tomēr palīdzība ir jānodrošina vismaz attiecībā uz tiem kriminālprocesa posmiem, kurus atsevišķās valstīs var neuzskatīt par tiesas procesa daļu, piemēram, pirmstiesas procedūrām, notiesāšanu un drošības naudas iemaksāšanu.¹⁰⁹ Minētajai izmeklēšanai, kriminālvajāšanai vai tiesvedībai ir jābūt saistītai ar likumpārskāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, kā noteikts 3. pantā.

598. Ja dalībvalsts noslēgtie savstarpējās tiesiskās sadarbības līgumi un spēkā esošie tiesību akti nav pietiekami plaši, lai attiektos uz visiem konvencijā minētajiem likumpārskāpumiem, kas saistīti ar korupciju, tiesību aktus, iespējams, nāksies grozīt.

599. Izstrādājot attiecīgus tiesību aktus, lai īstenotu pieprasījumus pēc palīdzības, likumdevējiem jāņem vērā, ka tiesiskās palīdzības pieprasīšanas un sniegšanas kritēriji ir mazliet plašāki par tiem kritērijiem, kas piemērojami attiecībā uz lielāko daļu Pretkorupcijas konvencijā paredzēto pienākumu. Jāņem vērā arī 1. panta noteikumi.

¹⁰⁹ Skaidrojošajā piezīmē par Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību noteikumiem (18. panta 2. punkts) ir teikts, ka termins “tiesvedība” attiecas uz lietu, saistībā ar kuru tiek prasīta tiesiskā palīdzība, un ka tas nekādā ziņā nav saistāms ar tiesu iestāžu neatkarības ierobežošanu (A/55/383/Add.1, 36. p.).

b) savstarpēja tiesiskā palīdzība procedūrās, kurās iesaistītas juridiskas personas

600. Konvencijas 46. panta 2. punktā ir noteikts, ka savstarpēja tiesiskā palīdzība ir jāsniedz tik plaši, ciktāl tas ir saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem, līgumiem, nolīgumiem un vienošanos attiecībā uz izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesvedību saistībā ar likumpārkāpumiem, par kuriem atbilstoši konvencijas 26. pantam pie atbildības var saukt juridiskas personas (sk. arī šīs rokasgrāmatas III nodaļas B.3 sadaļu).

601. Tāpēc dalībvalstij ir jābūt iespējai noteikt, kādu savstarpējo tiesisko palīdzību tā sniedz attiecībā uz izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesvedību saistībā ar juridiskas personas darbību. Tāpat dalībvalstīm ir paredzēta noteikta rīcības brīvība, pieņemot lēmumu par to, cik plaša palīdzība būtu jāsniedz. Ja dalībvalsts šobrīd vēl nav tiesīga sniegt palīdzību saistībā ar izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesvedību pret juridiskām personām, tai būtu jāizvērtē iespēja grozīt esošos tiesību aktus.

c) gadījumi, kādos var sniegt savstarpēju tiesisko palīdzību

602. Konvencijas 46. panta 3. punktā ir paredzēti īpaši savstarpējās tiesiskās palīdzības veidi, kurus dalībvalstij jāspēj nodrošināt:

- a) pierādījumu vai liecību iegūšana no personām,
- b) tiesas dokumentu iesniegšana,
- c) kratīšanas un izņemšanas, un iesaldēšanas veikšana,
- d) objektu un vietu apskate,
- e) informācijas, pierādījumu materiālu un ekspertu vērtējumu sniegšana,
- f) dokumentu un ierakstu oriģinālu vai apliecinātu kopiju, tostarp valdības, banku, finanšu, korporatīvu vai komerciālu dokumentu iesniegšana,
- g) noziedzīgi iegūtu līdzekļu, īpašuma, noziedzīga nodarījuma rīku vai citu pierādījumu identificēšana vai izsekošana,
- h) attiecīgu darbību veikšana, lai veicinātu personu brīvprātīgu ierašanos valstī, kas iesniegusi pieprasījumu,
- i) jebkāda cita palīdzība, kas nav pretrunā pieprasījuma saņēmējas dalībvalsts tiesību aktiem,
- j) noziedzīgi iegūtu līdzekļu identificēšana, iesaldēšana un izsekošana saskaņā ar šīs konvencijas V nodaļas noteikumiem,
- k) līdzekļu atgūšana saskaņā ar šīs konvencijas V nodaļas noteikumiem.

603. Dalībvalstīm jāpārskata noslēgtie savstarpējas tiesiskās palīdzības līgumi, lai nodrošinātu, ka šie tiesību avoti ir pietiekami plaši, lai būtu attiecināmi uz visiem iepriekš minētajiem sadarbības veidiem. Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību dalībvalstis visticamāk jau ir nodrošinājušas atbilstību j) un k) apakšpunktam.

604. Uzmanība jāpievērš Pretkorupcijas konvencijas 54., 55. un 57. panta noteikumiem par starptautisko sadarbību un jo īpaši papildu aspektiem saistībā ar līdzekļu konfiskāciju, atdošanu un nodošanu.

605. Savstarpējās tiesiskās palīdzības līgumos lielākoties ir paredzēti vieni un tie paši sadarbības veidi. Tomēr gadījumos, kad 46. panta 3. punktā vai 54., 55. un 57. pantā noteiktie sadarbības veidi līgumos nav paredzēti (jo īpaši valstīs, kurās uzskata, ka līgumiem ir mazāks juridisks spēks nekā tiesību aktiem par savstarpējo juridisko sadarbību un līdzekļu atgūšanu), dalībvalstīm būtu jāuzskata, ka šādi savstarpējas juridiskās sadarbības līgumi automātiski tiek attiecināti arī uz minētajiem sadarbības veidiem. Tomēr atsevišķās tiesību sistēmās var būt jāgroza tiesību akti vai jāveic citi pasākumi.

606. Atsevišķos gadījumos valsts tiesību aktos jau ir paredzētas pilnvaras veikt nepieciešamos pasākumus, lai sniegtu iepriekš minēto palīdzību. Ja šādas pilnvaras nav paredzētas, tās jāpiešķir. Ja šīs pilnvaras pastāv, var būt jāgroza tiesību akti, lai nodrošinātu, ka tās var izmantot tiesiskās palīdzības gadījumos. Piemēram, noteikums par to, ka pārmeklēšanas un izņemšanas pilnvaras attiecas tikai uz gadījumiem, kad tiesu iestādes atzīst, ka attiecīgajā valstī ir izdarīts noziegums un ka ir jāizdod orderis pierādījumu meklēšanai, būtu jāgroza, lai šādus orderus varētu izdot arī pierādījumu meklēšanai saistībā ar iespējamām likumpārkāpumiem, kas izdarīti ārvalstīs, ja tiek uzskatīts, ka attiecīgie pierādījumi atrodas dalībvalstī, kura saņēmusi pieprasījumu. Būtiskāki grozījumi varētu būt nepieciešami gadījumos, kad pieprasītā palīdzība ir saistīta ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu, īpašuma un nozieguma rīku konfiscēšanu un atdošanu.

607. Lai saņemtu palīdzību no dalībvalstīm vai sniegtu to gadījumā, kad nav noslēgts savstarpējas tiesiskās palīdzības līgums, jāpiemēro konvencijas 46. panta 7., 9.–29. punktā paredzētais mehānisms. Prasības attiecībā uz noteikumu īstenošanu šādā gadījumā ir aprakstītas turpmāk.

d) procedūra, kas jāievēro, ja nav noslēgts līgums

608. Konvencijas 46. panta 7. punktā ir noteikts, ka gadījumos, kad starp dalībvalstīm nav noslēgts līgums par savstarpējas tiesiskās palīdzības sniegšanu, 46. panta 9.–29. punktā paredzētie noteikumi attiecībā uz savstarpējas tiesiskās palīdzības sniegšanu attiecas uz sadarbības veidiem, kas uzskaitīti šā panta 3. punktā. Gadījumos, kad iesaistītās dalībvalstis ir noslēgušas līgumu par savstarpējas tiesiskās palīdzības sniegšanu, ir jāpiemēro šā līguma noteikumi, ja vien tās nav vienojušās par konvencijas 9.–29. punkta noteikumu piemērošanu.

609. Dalībvalstīs, kuru tiesību sistēmās ir pieļaujama līgumu tieša piemērošana, īstenojošie tiesību akti nebūs jāpieņem. Ja saskaņā ar dalībvalsts tiesību sistēmas pamatprincipiem šo punktu tieša piemērošana nav pieļaujama, būs jāpieņem attiecīgi tiesību akti, lai nodrošinātu, ka gadījumos, kad dalībvalstis nav noslēgušas savstarpējas tiesiskās palīdzības līgumu, uz pieprasījumiem, kas iesniegti saskaņā ar šo konvenciju, drīzāk attiecas 49. panta 9.–29. panta noteikumi, nevis noteikumi, kuri būtu jāpiemēro citkārt. Šāds īstenošanas noteikums var būt vispārīgs, un tajā jānosaka, ka gadījumos, uz kuriem attiecas konvencijas 46. panta noteikumi, bet ar attiecīgo dalībvalsti nav noslēgts līgums, ir jāpiemēro minētā panta 9.–29. punkta noteikumi.

610. Dalībvalstis tiek rosinātas piemērot jebkuru no noteikumiem, kas iekļauti 46. panta 9.–29. punktā, ja tie var veicināt šo valstu īstenotos pasākumus sadarbības jomā (piem., ja šie

noteikumi ir plašāki par tiem, kuri noteikti savstarpējās tiesiskās palīdzības līgumos), īpaši attiecībā uz inovatīviem noteikumiem, kas piemērojami gadījumos, kad attiecīgais likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu, kā noteikts 46. panta 9. punktā.

e) aizliegums atteikt savstarpēju tiesisko palīdzību, pamatojoties uz bankas noslēpumu

611. Konvencijas 46. panta 8. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis nedrīkst atteikties sniegt savstarpēju tiesisko palīdzību saskaņā ar 46. pantu, pamatojoties uz bankas noslēpumu. Ir svarīgi, lai šis punkts netiktu iekļauts starp punktiem, kas piemērojami tikai tad, ja starp attiecīgajām valstīm nav noslēgts līgums par savstarpēju tiesisko palīdzību. Tā vietā dalībvalstīm ir jānodrošina, ka saskaņā ar to tiesību aktiem un līgumiem, kas attiecas uz savstarpēju tiesisko palīdzību, šāds atteikuma pamatojums nav pieļaujams. Saistītie noteikumi ir paredzēti 31. panta 7. punktā (noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšana, izņemšana un konfiskācija), kā arī 55. un 57. pantā (līdzekļu atgūšana).

612. Ja atbilstoši dalībvalsts tiesību aktiem šāds atteikuma pamatojums šobrīd ir pieļaujams, šie tiesību akti būs jāgroza. Ja šāds atteikuma pamatojums ir iekļauts kādā dalībvalsts noslēgtā līgumā par savstarpēju tiesisko palīdzību, šai valstij kļūstot par Pretkorupcijas konvencijas dalībvalsti, iepriekš minētā līgumā paredzētie pretrunīgie noteikumi parasti automātiski zaudē spēku. Ja saskaņā ar dalībvalsts tiesību sistēmas pamatprincipiem līgumi nav tieši piemērojami, attiecīgajai valstij var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

f) pasākumi, kas jāveic, ja nav noslēgts līgums

613. Iepriekš saistībā ar 46. panta 7. punktu ir vispārīgi izklāstīti pasākumi, kas jāveic, lai īstenotu 46. panta 9.–29. punktu, kur paredzētas procedūras un mehānismi, kas jāpiemēro gadījumā, ja starp iesaistītajām dalībvalstīm nav noslēgts līgums par savstarpēju tiesisko palīdzību. Dažas dalībvalstis parasti piemēro šos punktus tieši, ja tie attiecas uz konkrēto palīdzības pieprasījumu, tāpēc ka saskaņā ar to tiesību sistēmu šīs konvencijas noteikumus var piemērot tieši. Citā gadījumā vienkāršāk varētu būt saskaņā ar tiesību aktiem piešķirt vispārēju pilnvarojumu, lai dalībvalstīs, kurās līgumi netiek tieši piemēroti, atļautu tieši piemērot 46. panta 9.–29. punktu.

614. Lai īstenotu 9. punktu, tomēr ir jāveic papildu izmeklēšana, jo tas atšķiras no iepriekšējās konvencijās paredzētajiem noteikumiem (sal. šo punktu, piemēram, ar 18. panta 9. punktu Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību).

615. Saskaņā ar 9. punkta a) apakšpunktu dalībvalstīm, reaģējot uz tiesiskās palīdzības pieprasījumiem gadījumā, kad attiecīgais likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu, ir jāņem vērā Pretkorupcijas konvencijas vispārējie mērķi (1. pants).

616. Dalībvalstīm joprojām ir iespēja noraidīt šādus pieprasījumus, pamatojoties uz to, ka attiecīgais likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu. Tajā pašā laikā dalībvalstīm, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem, ir pienākums sniegt palīdzību, ja tā nav saistīta ar piespiedu rīcību (46. panta 9. punkta b) apakšpunkts). Skaidrojošajās piezīmēs ir teikts, ka pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts terminu “piespiedu rīcība” definē, ņemot vērā konvencijas mērķus (A/58/422/Add.1, 42. p.).

617. Saskaņā ar 9. punkta b) apakšpunktu palīdzību var atteikt, ja attiecīgais likumpārkāpums ir maznozīmīgs (*de minimis*) vai palīdzību var sniegt saskaņā ar citiem konvencijas

noteikumiem.

618. Konvencijas 46. panta 9. punkta c) apakšpunktā dalībvalstis tiek aicinātas izmantot savu rīcības brīvību un izvērtēt iespēju pieņemt papildu pasākumus, lai saskaņā ar 46. pantu sniegtu palīdzību plašākā apmērā, pat ja attiecīgais likumpārkāpums nav abpusēji atzīts par noziedzīgu nodarījumu.

619. Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību ir paredzēti šādi paši noteikumi (18. panta 10. punkts), un tās skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka attiecībā uz aizturētu vai notiesātu personu pārvešanu uz citu dalībvalsti (sk. Pretkorupcijas konvencijas 46. panta 10. punkta b) apakšpunktu) var būt noderīgi izvērtēt vēl vienu aspektu – līdz ar citiem nosacījumiem, kas vēl jānosaka attiecībā uz personas pārvešanu, dalībvalstis var vienoties, ka pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts var piedalīties liecības sniegšanā, kas notiek pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts teritorijā (A/55/383/Add.1, 39. p.).

620. Pretkorupcijas konvencijā ir noteikts, ka ikvienai dalībvalstij ir jāizraugās centrālā iestāde, kura ir pilnvarota saņemt un izpildīt savstarpējās tiesiskās palīdzības pieprasījumus vai pārsūtīt tos izpildei kompetentajām iestādēm.¹¹⁰ Kompetentās iestādes var atšķirties atkarībā no tā, attiecībā uz kuru tiesvedības posmu palīdzība tiek prasīta. Saistīti pasākumi un procesi ir paredzēti 6. pantā (Preventīvā pretkorupcijas organizācija vai organizācijas), 36. pantā (Specializētās iestādes), 38. pantā (sadarbība starp valsts iestādēm), 39. pantā (Sadarbība starp valsts iestādēm un privāto sektoru), 56. pantā (Īpaša sadarbība) un 58. pantā (Finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļa). Jāpiemin, ka centrālās iestādes izraudzīšanās, lai varētu īstenot savstarpēju tiesisko palīdzību, ir paredzēta arī Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību, tāpēc šīs konvencijas dalībvalstis var izvērtēt iespēju saistībā ar Pretkorupcijas konvenciju izraudzīties šo pašu iestādi.

621. Par izraudzīto centrālo iestādi, kā arī par pieprasījumos izmantojamo(-ām) valodu(-ām), parakstot konvenciju vai deponējot kādu no dokumentiem, ir jāinformē Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretārs (46. panta 13. un 14. punkts). Attiecīgais paziņojums ir jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojam.

622. Skaidrojošajā piezīmē par 19. punktu ir atspoguļota izpratne par to, ka pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts saņemto informāciju, uz ko attiecas bankas noslēpums, nedrīkst izmantot citiem mērķiem kā vien tiesvedībā, saistībā ar kuru šī informācija ir pieprasīta, ja vien tā nav saņēmusi pieprasījuma saņēmējas dalībvalsts atļauju tā rīkoties (A/58/422/Add.1, 43. p.).

623. Visbeidzot 28. panta skaidrojošajā piezīmē ir noteikts, ka liela daļa izmaksu, kas rodas saistībā ar tādu pieprasījumu izpildi, kas iesniegti saskaņā ar 46. panta 10., 11. un 18. punktu, parasti ir uzskatāmas par ārkārtas izmaksām. Tāpat piezīmēs ir minēts, ka jaunattīstības valstīm var rasties grūtības, sedzot pat parastās izmaksas, un ka šīm valstīm ir jāsniedz atbilstoša palīdzība, lai tās varētu izpildīt šā panta noteikumus (A/58/422/Add.1, 44. p.).

¹¹⁰ Valstīs, kur pastāv sistēma, saskaņā ar kuru īpašiem reģioniem vai teritorijām ir atsevišķa savstarpējās tiesiskās palīdzības sistēma, centrālās iestādes pilda tādas pašas funkcijas.

Fakultatīvās prasības un fakultatīvie pasākumi

a) brīvprātīga informācijas nosūtīšana

624. Pamatojoties uz konvencijas 46. panta 4. un 5. punktu, dalībvalsts var pārsūtīt citai valstij informāciju vai pierādījumus, kurus tā uzskata par nozīmīgiem cīņā pret likumpārkāpumiem, uz kuriem attiecas Pretkorupcijas konvencija, ja otra iesaistītā dalībvalsts nav nosūtījusi palīdzības pieprasījumu un, iespējams, neko pat nezina par šādas informācijas vai pierādījumu esamību. Tomēr attiecīgajā gadījumā šāda rīcība nav obligāta. Dalībvalstīm, kuru tiesību sistēma pieļauj līgumu tiešu piemērošanu, saskaņā ar minētajiem 46. panta punktiem ir tiesības brīvprātīgi pārsūtīt informāciju, ja šāda iespēja nav paredzēta tās tiesību aktos, un jauni tiesību akti nav jāpieņem.

625. Iespēja nodibināt tiešu saziņu starp iestādēm nav izmantojama, lai neievērotu oficiālo savstarpējās tiesiskās palīdzības procedūru, bet gan lai noskaidrotu pieprasījuma iesniedzējas valsts noteiktos oficiālos nosacījumus. Tā bieži ir iespējams ietaupīt laiku un izvairīties no pārpratumiem. Tieša saziņa ir svarīga arī citos gadījumos, kas saistīti ar operatīvo informāciju vai izlūkdatiem (piemēram, saziņa starp finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļām; sk. 56. un 58. pantu).

626. Ja dalībvalstī šādas informācijas brīvprātīga nosūtīšana vēl nav juridiski pamatota un saskaņā ar tās tiesību sistēmu šos punktus nevar tieši piemērot, attiecīgā dalībvalsts tiek aicināta veikt noteiktus pasākumus, lai izveidotu šādu juridisku pamatu, tomēr tas nav obligāti.

b) saistība ar citos savstarpējās tiesiskās palīdzības līgumos paredzētajiem noteikumiem

627. Saskaņā ar 46. panta 6. punktu šis pants neatceļ un neietekmē neatkarīgos pienākumus, kas var būt noteikti citos līgumos, kuros reglamentēta savstarpējā tiesiskā palīdzība. Tajā pašā laikā valstīm, kuras kļūst par Pretkorupcijas konvencijas dalībvalstīm, rodas atsevišķi pienākumi, kas tām ir savstarpēji jāizpilda.

c) liecināšana videokonferencē

628. Noteikums par liecības sniegšanu videokonferencē nav obligāts. Jāņem vērā arī 46. panta 28. punktā noteiktais, proti, ka dalībvalstīm ir jākonsultējas par tādu būtisku vai ārkārtēju izmaksu sadalījumu, kas rastos, nodrošinot savstarpēju tiesisko palīdzību.

629. Konvencijas 46. panta 18. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstīm, kad vien tas ir iespējams un nav pretrunā to tiesību sistēmas pamatprincipiem, ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu iespēju izmantot videokonferenci kā līdzekli mutisku pierādījumu sniegšanai gadījumos, kad liecinieks nevar ceļot vai arī tas nav ieteicams. Lai īstenotu šo noteikumu, tiesību aktos var būt jāveic šādas izmaiņas:

a) iestādēm jāpiešķir juridiskas pilnvaras likt lieciniekam ierasties, pieņemt zvērestus, kā arī paredzēt lieciniekam kriminālatbildību par noteikumu pārkāpumu (piemēram, par necieņas izrādīšanu pret tiesu vai līdzīgiem pārkāpumiem),

b) jāgroza noteikumi par pierādījumu sniegšanu, lai nodrošinātu, ka videokonferences laikā sniegtie pierādījumi ir pieņemami, un noteiktu tehniskus standartus ticamības noteikšanai un pārbaudei (piemēram, liecinieka identificēšana),

c) pieņemot attiecīgus tiesību aktus, jāpaplašina to likumpārkāpumu loks, kas saistīti ar nepatiesas liecības sniegšanu,

i) lieciniekam, kas fiziski atrodas attiecīgajā valstī, tiek piemērota kriminālā atbildība par nepatiesas liecības sniegšanu tiesas procesā, kas norisinās ārvalstīs;

ii) ārvalsts lieciniekam, kas videokonferences laikā sniedz nepatiesu liecību tiesas procesā vai tiesvedībā, kura norisinās attiecīgajā valstī, tiek piemērota kriminālā atbildība;

iii) personas, kas tiek turētas aizdomās par nepatiesas liecības sniegšanu videokonferences laikā, attiecīgā gadījumā var tikt izraidīta no valsts, kurā tās atrodas, un attiecīgā lieta tādā gadījumā nonāk citas valsts jurisdikcijā;

iv) liecinieku par nepatiesas liecības sniegšanu var izraidīt no valsts, kurā tas atrodas, un attiecīgā lieta tādā gadījumā nonāk attiecīgās ārvalsts tiesas jurisdikcijā.

d) jaunu nolīgumu un vienošanos slēgšana

630. Konvencijas 46. panta 30. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm nepieciešamības gadījumā jāizvērtē iespēja noslēgt divpusējus vai daudzpusējus līgumus vai vienošanās, lai īstenotu šā panta noteikumus, nodrošinātu to īstenošanu praksē vai veicinātu to izpildi.

D. Citi starptautiskās sadarbības veidi

“45. pants

Notiesāto personu nodošana

Dalībvalstis var izskatīt iespējas slēgt divpusējus vai daudzpusējus līgumus vai vienošanās par tādu personu, kurām ir piespriests cietumsods vai citas brīvības atņemšanas formas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas par tādiem ir atzīti saskaņā ar šo konvenciju, nosūtīšanu uz to teritoriju, lai šīs personas varētu izciest sodu attiecīgās valsts teritorijā.”

“47. pants

*Kriminālās tiesvedības tālāknodošana*¹¹¹

Dalībvalstīm jāizvērtē iespēja nodot no vienas otrai noziedzīga nodarījuma, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju, tiesvedību tālākai izmeklēšanai gadījumos, kad šāda tālāknodošana ir izvērtēta kā atbilstīga tiesu administrācijas interesēm, sevišķi, kad iesaistītas vairākas jurisdikcijas ar nolūku koncentrēt kriminālvajāšanu.”

¹¹¹ Saistīti tiesību akti: Kanādas Likuma par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās [*Mutual Legal Assistance in Criminal Matters Act*] 24.–29. punkts un Likums par noziedznieku nodošanu citām valstīm [*International Transfer of Offenders Act*].

“48. pants

*Sadarbība tiesībsardzības jomā*¹¹²

1. Dalībvalstīm savstarpēji cieši jāsadarbojas, atbilstoši savām nacionālajām tiesību un administratīvajām sistēmām, lai palielinātu tiesībsardzības darbību efektivitāti cīņā pret šajā konvencijā atrunātajiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tai skaitā, katrai dalībvalstij jāveic efektīvi pasākumi:

a) lai uzlabotu un, kad nepieciešams, izveidotu saziņas kanālus starp savām kompetentajām iestādēm, pārvaldēm un dienestiem, veicinot drošu un ātru informācijas apmaiņu attiecībā uz visiem šajā konvencijā atrunāto noziedzīgo nodarījumu aspektiem, ieskaitot – ja attiecīgās dalībvalsts to uzskata par nepieciešamu – informāciju par saistību ar citiem noziedzīgās darbības veidiem,

b) lai sadarbotos ar citām dalībvalstīm, veicot ziņu saņemšanu par noziedzīgiem nodarījumiem, kas atrunāti šajā konvencijā, attiecībā uz:

i) to personu, kas tiek turētas aizdomās par līdzdalību šādos noziedzīgos nodarījumos, identitāti, atrašanās vietu un darbībām, kā arī par citu saistītu personu atrašanās vietu;

ii) to noziedzīgi iegūto līdzekļu vai īpašuma kustību, kas iegūti, izdarot šādus noziedzīgus nodarījumus;

iii) tā īpašuma, iekārtu vai citu līdzekļu kustību, kas tiek izmantoti vai ko paredzēts izmantot šādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā;

c) lai nodrošinātu, kur tas ir piemēroti, nepieciešamās lietas vai vielu daudzumus analīžu vai izmeklēšanas vajadzībām,

d) lai veiktu informācijas apmaiņu ar citām dalībvalstīm, kad tas ir piemēroti, par konkrētiem līdzekļiem un metodēm, ko izmanto, lai izdarītu noziedzīgus nodarījumus, kas atrunāti šajā konvencijā, ieskaitot viltotu personību apliecinošu dokumentu izmantošanu [svešas personas identitātes izmantošanu], viltotu, izmainītu vai nepareizu dokumentu izmantošanu un par citiem darbības slēpšanas līdzekļiem,

e) lai veicinātu efektīvu sadarbību starp savām kompetentajām iestādēm, pārvaldēm un dienestiem un lai veiktu personāla un citu ekspertu apmaiņu, ieskaitot sakaru virsnieku izvietojumu saskaņā ar savstarpējiem līgumiem vai vienošanās starp ieinteresētajām dalībvalstīm,

f) lai apmainītos ar informāciju un koordinētu administratīvos un citus pasākumus, kas tiek veikti, lai savlaicīgi identificētu šajā konvencijā atrunātos noziedzīgos nodarījumus.

2. Lai īstenotu šo konvenciju, dalībvalstīm jāizskata iespēja slēgt divpusējus vai daudzpusējus līgumus vai vienošanās par tiešu sadarbību starp savām tiesībsardzības iestādēm un – gadījumos, kad tādi līgumi vai vienošanās jau pastāv – jāizskata iespēja tos papildināt. Ja tādu

¹¹² Tiesību aktu piemēri: Izraēlas Starptautiskās tiesiskās palīdzības likuma 5758-1998 [*International Legal Assistance Law*] 28., 31. un 39. punkts, Singapūras Likums par savstarpējo palīdzību krimināllietās [*Mutual Assistance in Criminal Matters Act*], Šveices Pamatnostādnes starptautiskajai savstarpējai palīdzībai krimināllietās [*International Mutual Assistance in Criminal Matters: Guideline*] 1.2.4. punkts.

līgumu vai vienošanos starp attiecīgajām dalībvalstīm nav, tad valstis var uzskatīt šo konvenciju par pamatu savstarpējai sadarbībai tiesībsargāšanas jomā attiecībā uz šajā konvencijā atrunātajiem noziedzīgiem nodarījumiem. Kad tas ir piemēroti, dalībvalstīm pilnībā jāizmanto līgumi un vienošanās, ieskaitot starptautiskās vai reģionālās organizācijas, lai uzlabotu sadarbību starp savām tiesībsargāšanas institūcijām.

3. Dalībvalstīm jācenšas sadarboties savu iespēju robežās, lai cīnītos pret šajā konvencijā atrunātajiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuri tiek izdarīti, izmantojot modernās tehnoloģijas.”

“49. pants

Kopīgā izmeklēšana

Dalībvalstīm jāizskata iespēja slēgt divpusējus vai daudzpusējus līgumus vai vienošanās, saskaņā ar kuriem – attiecībā uz jautājumiem, kas tiek izmeklēti, kas attiecas uz kriminālvajāšanu vai kuros notiek tiesvedība vienā vai vairākās valstīs – attiecīgās kompetentās iestādes var izveidot kopīgas izmeklēšanas struktūras. Ja tādu līgumu vai vienošanos nav, tad kopīga izmeklēšana var tikt veikta saskaņā ar vienošanos katrā atsevišķā gadījumā. Iesaistītajām dalībvalstīm ir jānodrošina, lai pilnībā tiktu ievērota tās dalībvalsts suverenitāte, kuras teritorijā tiek veikta izmeklēšana.”

“50. pants

Īpašas izmeklēšanas metodes¹¹³

1. Lai efektīvi apkarotu korupciju, katrai dalībvalstij tādā apmērā, kādā to pieļauj tās nacionālās tiesiskās sistēmas pamatprincipi un saskaņā ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem], savu iespēju robežās jāveic nepieciešamie pasākumi, lai ļautu savām kompetentajām iestādēm atbilstošā veidā izmantot kontrolētās piegādes un, kad tas ir piemēroti, citas speciālās izmeklēšanas metodes, piemēram, elektroniskās vai citas novērošanas formas, kā arī operatīvus pasākumus tās teritorijā, kā arī lai varētu izmantot tiesā tos pierādījumus, kas iegūti ar tādu metožu palīdzību.

2. Lai izmeklētu noziedzīgus nodarījumus, kas atrunāti šajā konvencijā, dalībvalstis tiek aicinātas noslēgt, kad tas nepieciešams, atbilstošus divpusējus vai daudzpusējus līgumus vai vienošanās par šādu speciālo izmeklēšanas metožu izmantošanu savstarpējai sadarbībai starptautiskā līmenī. Šiem līgumiem vai vienošanām jābūt noslēgtām un īstenotām atbilstoši valstu suverēnās līdztiesības principam un jātiek pildītiem atbilstoši minēto līgumu vai vienošanos noteikumiem.

3. Ja nav tāda līguma vai vienošanās, kāds aprakstīts šī panta 2. daļā [punktā], tad lēmumi par šādu speciālo izmeklēšanas metožu izmantošanu starptautiskā līmenī tiek pieņemti katrā atsevišķā gadījumā un, tos pieņemot, ja nepieciešams, var ņemt vērā finansiālas vienošanās un vienošanās par jurisdikciju starp iesaistītajām dalībvalstīm.

¹¹³ Valstu tiesību aktu piemēri: Apvienotās Karalistes Izmeklēšanas pilnvaru likuma [*Regulation of Investigatory Powers Act*] II daļa.

4. Lēmumi par kontrolētās piegādes izmantošanu starptautiskā līmenī var ar ieinteresēto dalībvalstu piekrišanu ietvert tādas metodes kā pārtveršana un atļaušana precēm turpināt ceļu nemainītā veidā vai arī šo preču izņemšana vai nomaiņa pilnībā vai daļēji.”

631. Konvencijā ir noteikti vairāki obligāti un fakultatīvi mehānismi starptautiskās sadarbības veicināšanai attiecībā uz izmeklēšanu un tiesībaizsardzību korupcijas gadījumos.

632. Šajā sadaļā ir iztirzāta notiesāto personu nodošana (45. pants), krimināllietu tālāknodošana (47. pants), sadarbība tiesībaizsardzības jomā (48. pants), kopējā izmeklēšana (49. pants) un īpašās izmeklēšanas metodes (50. pants).

633. Konvencijas 50. pantā ir īpaši apstiprinātas tādas izmeklēšanas metodes kā kontrolēta piegāde, elektroniskā novērošana un operatīvie pasākumi. Šīs metodes ir īpaši noderīgas cīņā pret pieredzējušām organizētām kriminālnoziedznieku grupām, jo ir jāņem vērā apdraudējums un grūtības, kas saistītas ar piekļuvi šo grupu darbībām un informācijas un pierādījumu vākšanu saistībā ar iekšējiem tiesas procesiem, kā arī sniedzot savstarpēju tiesisko palīdzību citām dalībvalstīm. Daudzos gadījumos pieļāvīgākas metodes vienkārši izrādīsies neefektīvas vai arī tās nevarēs izmantot, neuzņemoties ar tām saistītu nepieņemamu risku.

634. Kontrolēta piegāde ir īpaši noderīga gadījumos, kad ir atklāta vai tranzīta laikā pārtverta kontrabanda un tās piegāde pēc tam tiek uzraudzīta, lai identificētu paredzētos saņēmējus vai lai pārraudzītu tās izplatīšanu ar noziedzīgu grupējumu starpniecību. Tomēr, lai nodrošinātu šādu notikumu attīstību, bieži ir jāpieņem īpašas tiesību normas, jo tiesībaizsardzības iestāžu pārstāvju vai citas personas īstenota kontrabandas piegāde attiecīgās valsts tiesību aktos var būt uzskatāma par noziegumu. Operatīvus pasākumus var veikt gadījumos, kad tiesībaizsardzības iestādes pārstāvim vai citai personai rodas iespēja iefiltrēties noziedzīgā grupējumā, lai iegūtu pierādījumus. Elektroniskajai novērošanai, izmantojot noklausīšanās ierīces vai sarunu pārtveršanu, ir tāds pats mērķis, un tā bieži ir ieteicama, ja konkrētā grupa ir tik šaura, ka neiederīgai personai tajā iekļūt nav iespējams, vai ja fiziska iefiltrēšanās vai novērošana apdraudētu izmeklēšanu vai izmeklētāju drošību. Tā kā elektroniskā novērošana ir saistīta ar iejaukšanos konkrētu personu dzīvē, tai parasti piemēro stingru tiesisku kontroli, kā arī vairākas ar likumu noteiktas garantijas, lai nepieļautu šīs metodes nelikumīgu izmantošanu.

635. Pretkorupcijas konvencijas 50. panta 1. punkts attiecas uz izmeklēšanas metodēm, kas piemērojamas attiecīgās valsts līmenī. Konvencijas 50. panta 2.–4. punktā ir paredzēti pasākumi, kas veicami starptautiskā līmenī.

Galveno prasību kopsavilkums

636. Saskaņā ar 47. pantu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja paredzēt, ka tās cita citai var nodot krimināllietas, ja tiek uzskatīts, ka šāda rīcība varētu sekmēt atbilstošu administrāciju tieslietās, kas saistītas ar korupciju, īpaši ja ir iesaistītas vairākas jurisdikcijas.

637. Saskaņā ar 48. pantu dalībvalstīm ir uzdevums:

a) atbilstoši to tiesību un administratīvo sistēmu pamatprincipiem pieņemt efektīvus pasākumus, lai veiktu efektīvu izmeklēšanu saistībā ar likumpārkāpumiem, kuri saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, tostarp:

-
- i) uzlabot un attiecīgā gadījumā izveidot saziņu starp attiecīgām tiesībaizsardzības iestādēm;
 - ii) sadarboties ar citām dalībvalstīm, sniedzot informāciju par:
 - a) konkrētu personu identitāti, atrašanās vietu un veiktajām darbībām;
 - b) noziedzīgā ceļā iegūtu līdzekļu vai īpašuma apriti un tāda īpašuma, aprīkojuma un citu rīku apriti, kuri izmantoti vai kurus bijis paredzēts izmantot likumpārkāpumu veikšanai,;
 - iii) attiecīgā gadījumā nodrošināt ar konkrētiem priekšmetiem vai vielām analīžu veikšanai vai izmeklēšanas vajadzībām;
 - b) izvērtēt iespēju noslēgt divpusējus vai daudzpusējus nolīgumus vai vienošanās, lai izpildītu 48. panta noteikumus vai veicinātu to īstenošanu,
 - c) censties sadarboties, lai atbilstoši reaģētu uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju un izdarīti, izmantojot modernās tehnoloģijas.

638. Konvencijas 49. pantā ir noteikts, ka dalībvalstij ir jāizvērtē iespēja noslēgt divpusējus vai daudzpusējus nolīgumus vai vienošanās par kopīgu izmeklēšanas struktūru izveidi, vienlaikus nodrošinot, ka pilnībā tiek ievērota tās valsts suverenitāte, kuras teritorijā tiek veikta šāda izmeklēšana.

639. Saskaņā ar 50. pantu dalībvalstij ir:

- a) jāparedz kontrolēta piegāde kā izmeklēšanas metode, kas izmantojama attiecīgās valsts un starptautiskā līmenī, ja tas atbilst tās tiesību sistēmas pamatprincipiem,
- b) jābūt tiesīgai nodrošināt starptautisku sadarbību saistībā ar kontrolētu piegādi, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi, ja tas nav pretrunā tās tiesību sistēmas pamatprincipiem,
- c) attiecīgā gadījumā jānosaka elektroniskā novērošana un operatīvie pasākumi kā izmeklēšanas metodes, kas izmantojamas attiecīgās valsts un starptautiskā līmenī.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

a) lietu tālāknodošana

640. Konvencijas 47. pants attiecas uz jautājumu, kas visbiežāk rodas saistībā ar starptautisko noziedzību, tostarp ar likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju, – likumpārkāpēja darbību vairākās jurisdikcijās vai ar vairāku jurisdikciju starpniecību. Šādos gadījumos praktiskāk, efektīvāk un taisnīgāk pret visām iesaistītajām pusēm (tostarp likumpārkāpējiem un cietušajiem) ir konsolidēt attiecīgās lietas izskatīšanu vienā vietā.

641. Tādējādi, ņemot vērā arī Pretkorupcijas konvencijā izvirzītos mērķus (1. pants), dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja paredzēt, ka tās cita citai var nodot tiesvedību turpmākajai izmeklēšanai saistībā ar likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, ja tiek uzskatīts, ka šāda rīcība varētu sekmēt atbilstošu tiesas

spriešanu, jo īpaši gadījumos, kad iesaistītas vairākas jurisdikcijas, lai koncentrētu kriminālvajāšanu (47. pants).¹¹⁴

b) sadarbība tiesībsardzības jomā

642. Konvencijas 48. panta 1. punktā ir noteikta ar sadarbību saistītu pienākumu joma. Dalībvalstīm ir cieši jāsadarbojas tiesībsardzības sfērā (starp policijas iestādēm) vairākās jomās, kas noteiktas 1. punkta a)–f) apakšpunktā.

643. Šis vispārējais pienākums sadarbīties nav absolūts; tas ir jāveic atbilstoši attiecīgās valsts tiesību un administratīvās sistēmas pamatprincipiem. Saskaņā ar šo noteikumu dalībvalstīm ir iespēja noteiktos gadījumos atbilstoši attiecīgām prasībām paredzēt apstākļus, kādos sadarbība sniedzama, vai to atteikt.

644. Ņemot vērā šo vispārīgo ierobežojumu, dalībvalstīm ir jāstiprina saziņa starp attiecīgām tiesībsardzības iestādēm (1. punkta a) apakšpunkts), jāsteno īpaši sadarbības veidi, lai iegūtu informāciju par personām vai noziedzīgi iegūto līdzekļu un nozieguma rīku apriti (1. punkta b) apakšpunkts), jānodrošina citas dalībvalstis ar nepieciešamajiem priekšmetiem un noteiktu daudzumu vielu analīžu veikšanai vai izmeklēšanas vajadzībām (1. punkta c) apakšpunkts), jāapmainās ar informāciju par dažādiem pasākumiem un metodēm, kas piemērotas saistītos likumpārkāpumos (1. punkta d) apakšpunkts), jāveicina darbinieku apmaiņa, tostarp jānorīko sadarbības koordinatori (1. punkta e) apakšpunkts), un jāveic citi sadarbības pasākumi, lai veicinātu likumpārkāpumu laicīgu atklāšanu (1. punkta f) apakšpunkts).

645. Konkrētāk, dalībvalstīm ir:

a) jāuzlabo un attiecīgā gadījumā jāizveido saziņa starp to kompetentajām iestādēm, pārvaldēm un dienestiem, lai veicinātu drošu un ātru informācijas apmaiņu par visiem to likumpārkāpumu aspektiem, uz kuriem attiecas šī konvencija, tostarp – ja iesaistītās dalībvalsts to uzskata par nepieciešamu – par saistību ar citām noziedzīgām darbībām,

b) jāsadarbojas ar citām dalībvalstīm, izpildot informācijas pieprasījumus par likumpārkāpumiem, uz kuriem attiecas šī konvencija, saistībā ar:

i) to personu identitāti,¹¹⁵ atrašanās vietu un darbībām, kas tiek turētas aizdomās par dalību šādos noziedzīgos nodarījumos, vai par citu iesaistītu personu atrašanās vietu;

ii) to noziedzīgi iegūto līdzekļu vai īpašuma apriti, kas iegūti, izdarot šādus likumpārkāpumus;

iii) tāda īpašuma, iekārtu vai citu līdzekļu apriti, kas izmantoti vai ko bijis paredzēts izmantot šādu likumpārkāpumu izdarīšanā;

c) attiecīgā gadījumā jānodrošina ar nepieciešamajiem priekšmetiem vai noteiktu daudzumu vielu analīžu veikšanai vai izmeklēšanas vajadzībām,

¹¹⁴ Līdzvērtīgi noteikumi, kas paredzēti ESAO Konvencijā par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos (4. panta 3. punkts), ir obligāti.

¹¹⁵ Pretkorupcijas konvencijas skaidrojošajās piezīmēs ir teikts, ka termins “identitāte” attiecas arī uz tādām pazīmēm vai citu atbilstošu informāciju, kas var būt nepieciešama, lai noteiktu personas identitāti (A/58/422/Add.1, 45. p.).

d) attiecīgā gadījumā ar citām dalībvalstīm jāapmainās ar informāciju par konkrētiem paņēmieniem un metodēm, kas tiek izmantoti, lai izdarītu likumpārkāpumus, uz kuriem attiecas šī konvencija, tostarp par svešas personas identitātes izmantošanu, viltotu, pārtaisītu vai nepareizu dokumentu izmantošanu un citiem noziedzīgu darbību slēpšanas paņēmieniem,¹¹⁶

e) jāveicina efektīva sadarbība starp to kompetentajām iestādēm, pārvaldēm un dienestiem un jāveic personāla un citu ekspertu apmaiņa, tostarp saskaņā ar divpusējiem nolīgumiem vai vienošanos starp iesaistītajām dalībvalstīm jānorīko sadarbības koordinatori,

f) jāapmainās ar informāciju un jākoordinē administratīvie un citi pasākumi, kas tiek veikti, lai laikus atklātu likumpārkāpumus, uz kuriem attiecas šī konvencija.

c) īpašas izmeklēšanas metodes

646. Saskaņā ar 50. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jānosaka īpaša izmeklēšanas metode kontrolētas piegādes nodrošināšanai, ja tā nav pretrunā to tiesību sistēmas pamatprincipiem.

647. Saskaņā ar 2. panta i) apakšpunktu terminu “kontrolēta piegāde” attiecina uz metodi, saskaņā ar kuru ir atļauts izvest no vienas vai vairāku valstu teritorijas, izvest cauri vienas vai vairāku valstu teritorijai vai ievest vienas vai vairāku valstu teritorijā nelikumīgu vai aizdomīgu kravu ar šo valstu kompetento iestāžu ziņu un to uzraudzībā, lai izmeklētu kādu likumpārkāpumu un identificētu personas, kas ir iesaistītas šā likumpārkāpuma izdarīšanā.

648. Daudzās dalībvalstīs šāda metode jau var būt ieviesta vismaz attiecībā uz atsevišķiem starptautiskiem noziegumiem, piemēram, narkotiku tirdzniecību vai organizēto noziedzību, kā tas bija paredzēts Apvienoto Nāciju Organizācijas 1988. gada Konvencijā pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu un Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību. Lēmumu par to, vai šī metode noteiktos apstākļos ir vai nav izmantojama, pieņem attiecīgā valsts, pamatojoties uz tiesību aktiem un izmantojot tai pieejamos resursus, kā liecina frāzes “ciktāl tas ir iespējams” un “saskaņā ar tās tiesību aktos paredzēto”.

649. Lai īstenotu šo noteikumu, dalībvalstīm ir jānodrošina tādu pierādījumu pieņemamība, kas iegūti, izmantojot minētās metodes. Šādā gadījumā var būt jāpieņem jauni tiesību akti.

650. Konvencijas 50. panta 3. punktā ir noteikts, ka gadījumos, kad nav noslēgts nolīgums vai vienošanās, lēmumu par šādu īpašu izmeklēšanas metožu izmantošanu starptautiskā līmenī pieņem, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi. Saskaņā ar šo formulējumu dalībvalstij ir jāspēj sadarboties, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi, vismaz attiecībā uz kontrolēto piegādi, kura saskaņā ar 1. punktu ir obligāti jāparedz, ja tas nav pretrunā attiecīgās dalībvalsts tiesību sistēmas pamatprincipiem. Atsevišķās valstīs šis noteikums var būt pietiekams tiesisks pamatojums, lai īstenotu sadarbību, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi.

651. Minētā panta 4. punktā ir skaidrots, ka par kontrolētas piegādes metodēm, kuras var piemērot starptautiskā līmenī, ir uzskatāma arī pārtveršana un preču turpmākās kustības neierobežošana, to pārtveršana un konfiscēšana vai pārtveršana un pilnīga vai daļēja preču

¹¹⁶ Pretkorupcijas konvencijas skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka šajā apakšpunktā noteiktais neparedz, ka tajā aprakstītais sadarbības veids nav pieejams saskaņā ar Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību (A/58/422/Add.1, 46. p.).

aizvietošana. Lēmumu par to, kuru no metodēm izmantot, pieņem attiecīgā dalībvalsts. Piemērojamās metodes izvēle var būt atkarīga no attiecīgās lietas apstākļiem.

Fakultatīvās prasības un fakultatīvie pasākumi

a) notiesāto personu nodošana

652. Saskaņā ar 45. pantu dalībvalstis varētu būt ieinteresētas izvērtēt iespēju noslēgt divpusējus vai daudzpusējus līgumus vai vienošanās par tādu personu nosūtīšanu uz to teritoriju, kurām ir piespriests cietumsods vai cits ar brīvības atņemšanu saistīts sods par likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, lai šīs personas varētu izciest sodu attiecīgās valsts teritorijā.

b) kopīga izmeklēšana

653. Konvencijas 49. pantā dalībvalstīm ir ieteikts (bet ne paredzēts kā pienākums) noslēgt nolīgumus vai vienošanās, lai īstenotu kopīgu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesvedību vairākās valstīs, ja jurisdikciju pār konkrētajiem likumpārkāpumiem var būt nodibinājušas vairākas dalībvalstis.

654. Panta otrais teikums paredz tiesības veikt kopīgu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesvedību, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi, arī tad, ja nav noslēgts īpašs nolīgums vai vienošanās. Lielākajā daļā valstu saskaņā ar tiesību aktiem jau ir atļauts veikt šādas kopīgas darbības, un tās valstis, kuru tiesību aktos tas nav paredzēts, var izmantot šo noteikumu par tiesisku pamatojumu, lai nodrošinātu šādu sadarbību, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi. Tā kā daudzas valstis ir ratificējušas Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību, kurā iekļauti šādi paši noteikumi, jauni tiesību akti, kuros paredzēta dalība šādās (fakultatīvās) darbībās, būs jāpieņem tikai dažās valstīs.

c) divpusēju vai daudzpusēju nolīgumu vai vienošanos slēgšana sadarbībai tiesībaizsardzības jomā

655. Pretkorupcijas konvencijas 48. panta 2. punkta pirmajā teikumā dalībvalstis tiek aicinātas izvērtēt iespēju noslēgt divpusējus un daudzpusējus nolīgumus vai vienošanās par tiešu sadarbību starp tiesībaizsardzības iestādēm, lai īstenotu konvencijas noteikumus. Šādi rīkojoties, dalībvalstis var atsaukties uz nolīgumu piemēriem, kas minēti IV nodaļas E sadaļā (Informācijas avoti). Otrais teikums attiecas uz tiesībām nodrošināt šādu sadarbību gadījumos, kad nav noslēgti īpaši nolīgumi vai vienošanās. Lielākā daļa valstu savos tiesību aktos jau ir atļāvušas šādu sadarbību (gandrīz visas valstis ir Starptautiskās Kriminālās policijas organizācijas dalībvalstis, un saskaņā ar šo daudzpusējo vienošanos šādu sadarbību parasti var veikt). Dalībvalstīm, kuru tiesību aktos šāda iespēja nav paredzēta, šis noteikums būs pietiekams tiesisks pamatojums šādas sadarbības nodrošināšanai, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi. Arī šo noteikumu daudzas valstis, kas ir Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību dalībvalstis, jau ir izpildījušas.

d) sadarbība, izmantojot modernās tehnoloģijas

656. Konvencijas 48. panta 3. punktā valstis tiek aicinātas censties īstenot sadarbību tiesībaizsardzības jomā, lai reaģētu uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju un izdarīti, izmantojot modernās tehnoloģijas. Noziedznieki var izmantot datortehnoloģiju, lai izdarītu

tādus likumpārkāpumus kā zādzības, izspiešanu un krāpšanu, kā arī lai savstarpēji sazinātos vai turpinātu savu noziedzīgo darbību, izmantojot datorsistēmas.

657. Pretkorupcijas konvencijas skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka, izvērtējot Čīles priekšlikumu attiecībā uz noteikumu par jurisdikciju un sadarbību saistībā ar likumpārkāpumiem, kas izdarīti, izmantojot datortehnoloģiju, pastāvēja uzskats, ka 42. panta 1. punkta a) apakšpunktā jau ir ietverta jurisdikcijas nodibināšana pār likumpārkāpumiem, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem un ir izdarīti, izmantojot datorus, ja visi citi likumpārkāpuma aspekti ir ievēroti, pat ja šāda likumpārkāpuma sekas ir jūtamas ārpus dalībvalsts robežām. Šajā saistībā dalībvalstīm jāņem vērā arī konvencijas 4. panta noteikumi. Otrajā priekšlikuma daļā Čīle ierosināja, ka dalībvalstīm ir jāņem vērā elektronisko saziņas līdzekļu izmantojuma iespējamās priekšrocības, nodrošinot informācijas apmaiņu saskaņā ar 46. pantu. Minētajā priekšlikumā bija teikts, ka dalībvalstis varētu būt ieinteresētas atbilstoši iespējām izmantot elektroniskos saziņas līdzekļus, sniedzot savstarpējo tiesisko palīdzību. Tomēr priekšlikumā bija minēts arī tas, ka šādu tehnoloģiju izmantojums varētu radīt zināmu risku, ka attiecīgo informāciju var pārtvert trešās personas, kas nav pieļaujams (A/58/422/Add.1, 47. p.).

658. Konvencijas 50. panta 1. punktā ir ieteikts (bet ne noteikts kā pienākums) izmantot elektronisko novērošanu un veikt operatīvus pasākumus. Jāuzsver, ka šo tehnoloģiju izmantojums var būt vienīgais veids, kā tiesībaizsardzības vajadzībām savākt nepieciešamos pierādījumus, lai apturētu slepenu korupcijā iesaistītu personu un tīklu darbību.

659. Saskaņā ar 50. panta 2. punktu dalībvalstīm ir ieteikts (bet ne noteikts kā pienākums) noslēgt nolīgumus vai vienošanās, lai atļautu izmantot īpašas izmeklēšanas metodes, piemēram, slepenu izmeklēšanu, elektronisko novērošanu un kontrolēto piegādi, kuras varētu īstenot citas dalībvalsts vārdā, nodrošinot starptautisku sadarbību.

E. Informācijas avoti

1. Saistītie noteikumi un dokumenti

a) Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija

43.–50. pants (starptautiskā sadarbība)

b) saistoši starptautiskie un reģionālie dokumenti

Āfrikas Savienība

Āfrikas Savienības Konvencija par korupcijas novēršanu un apkarošanu (2003)

http://www.africa-union.org/Official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Convention%20on%20Combating%20Corruption.pdf#search='african%20union%20convention%20on%20combating%20corruption

Arābu valstu līga

Arābu valstu līgas Konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās (1983)

Neatkarīgo valstu sadraudzība

Commonwealth Scheme for the Rendition of Fugitive Offenders (ar grozījumiem 1990. gadā)

http://www.thecommonwealth.org/shared_asp_files/uploadedfiles/%7B717FA6D4-0DDF-4D10-853E-D250F3AE65D0%7D_London_Amendments.pdf

Scheme relating to Mutual Assistance in Criminal Matters within the Commonwealth

(Harares shēma, kas grozīta 1990., 2002. un 2005. gadā)

http://www.thecommonwealth.org/shared_asp_files/uploadedfiles/2C167ECF-0FDE-481B-B552-E9BA23857CE3_HARARESCHEMERELATINGTO-MUTUALASSISTANCE2005.pdf

Eiropas Padome

Konvencija par kibernoziegumiem (2001)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 185

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/185.doc>

Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kratīšanu, aizturēšanu un konfiskāciju (1990)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 141

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/141.htm>

Eiropas Konvencijas par savstarpēju palīdzību krimināllietās Papildprotokols (1978)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 99

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/099.htm>

Eiropas Konvencijas par savstarpēju palīdzību krimināllietās Otrais papildprotokols (2001)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 182

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/182.htm>

Eiropas konvencija par tiesvedības nodošanu krimināllietās (1972)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 73

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/073.htm>

Eiropas Konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās (1959)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 30

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/030.htm>

Eiropas Konvencija par izdošanu (1957)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 24

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/024.htm>

Rietumāfrikas valstu Ekonomikas kopiena

Konvencija par izdošanu (1994)

http://www.iss.co.za/AF/RegOrg/unity_to_union/pdfs/ecowas/4ConExtradition.pdf

Konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās (1992)

Eiropas Savienība

Konvencija par vienkāršotu savstarpējās izdošanas procedūru Eiropas Savienības dalībvalstīs, kas izstrādāta, pamatojoties uz K3. pantu Līgumā par Eiropas Savienību (1995)

Eiropas Kopienų Oficiālais Vēstnesis, C 078, 30.3.1995.

[http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=41995A0330\(01\)&model=guichett](http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=41995A0330(01)&model=guichett)

Konvencija par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpēju palīdzību krimināllietās, ko Padome izstrādājusi saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 34. pantu (2000)

Eiropas Kopienų Oficiālais Vēstnesis, C 197, 12.7.2000.

[http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=42000A0712\(01\)&model=guichett](http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=42000A0712(01)&model=guichett)

Konvencija, ar kuru īsteno Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdību, Vācijas Federatīvās Republikas valdības un Francijas Republikas valdības 1985. gada 14. jūnija Šengenas līgumu par pakāpenisku kontroles atcelšanu uz šo valstu kopīgajām robežām (2000)

Eiropas Kopienų Oficiālais Vēstnesis, L 239, 22.9.2000.

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&n

umdoc=42000A0922(02)&model=guichett

Padomes 2001. gada 16. oktobra Akts, ar ko atbilstoši Līguma par Eiropas Savienību 34. pantam izstrādā protokolu Konvencijai par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpēju palīdzību krimināllietās (2001)

Eiropas Kopienų Oficiālais Vēstnesis, C 326, 21.11.2001.

[http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=42001A1121\(01\)&model=guichett](http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=42001A1121(01)&model=guichett)

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

Konvencija par cīņu pret ārvalstu amatpersonu uzpirkšanu starptautiskos darījumos (1997)

ESAO, DAFPE/IME/BR(97)20

http://www.oecd.org/document/21/0,2340,en_2649_34859_2017813_1_1_1_1,00.html

Amerikas Valstu organizācija

Amerikas valstu pretkorupcijas konvencija (1996)

<http://www.oas.org/juridico/english/Treaties/b-58.html>

Amerikas valstu Konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās (1992)

Amerikas Valstu organizācija, Līgumu sērija Nr. 75

<http://www.oas.org/juridico/english/Treaties/a-55.html>

Amerikas valstu Konvencijas par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās fakultatīvais protokols (1993)

Amerikas Valstu organizācija, Līgumu sērija Nr. 77

<http://www.oas.org/juridico/english/treaties/A-59.htm>

Amerikas valstu konvencija par izdošanu (1981)

Amerikas Valstu organizācija, Līgumu sērija Nr. 60

[http://www.oas.org/juridico/english/treaties/b-47\(1\).html](http://www.oas.org/juridico/english/treaties/b-47(1).html)

Apvienoto Nāciju Organizācija

Konvencija par psihotropajām vielām (1971)

Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu sērija, 1019. sējums, Nr. 14956

http://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu (1988)

Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu sērija, 1582. sējums, Nr. 27627

http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret starptautisko organizēto noziedzību (2000)

Ģenerālas asamblejas Rezolūcijas Nr. 55/25 I pielikums

http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf

2. Valstu tiesību aktu piemēri

Albānija

Kriminālkodeksa 11. pants

http://pbosnia.kentlaw.edu/resources/legal/albania/crim_code.htm

Austrālija

Likums par izdošanu [*Extradition Act*] (1998)

http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/ea1988149/index.html

Noteikumi par savstarpēju palīdzību (Transnacionālā organizētā noziedzība) [*Mutual Assistance (Transnational Organized Crime) Regulations*] (2004)

<http://scaleplus.law.gov.au/html/pastereg/3/1829/top.htm>

Kanāda

Likums par noziedznieku nodošanu citām valstīm (2004)

<http://laws.justice.gc.ca/en/I-20.6/79347.html>

Likums par izdošanu (1999)

<http://laws.justice.gc.ca/en/E-23.01/index.html>

Likums par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās (1985)

<http://laws.justice.gc.ca/en/M-13.6/84636.html#rid-84695>

Francija

Likums par izdošanu (1927)

http://ledroitcriminel.free.fr/la_legislation_criminelle/lois_speciales/loi_extradition.htm

Kīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģions

Rīkojums par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās [*Mutual Legal Assistance in Criminal Matters Ordinance*] (1997)

http://www.legislation.gov.hk/blis_export.nsf/CurAllEngDocAgent?OpenAgent&Chapter=525

(Singapūras) Rīkojums par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās (2004)

http://www.legislation.gov.hk/blis_export.nsf/CurAllEngDocAgent?OpenAgent&Chapter=525

Izdošanas rīkojums Nr. 235 un Nr. 236

http://www.legislation.gov.hk/blis_ind.nsf/d2769881999f47b3482564840019d2f9?OpenView&Start=233&Count=30&Collapse=235#235

Rīkojums par bēguļojošajiem likumpārkāpējiem [*Fugitive Offenders Ordinance*]

http://www.legislation.gov.hk/blis_export.nsf/CurAllEngDocAgent?OpenAgent&Chapter=503

Izraēla

Starptautiskās tiesiskās palīdzības likums 5758-1998

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=4679&language=ENG&country=ISR>

Lietuva

Kriminālkodekss

<http://www.transparency-az.org/files/i1.doc> Code of Criminal Procedure

Maurīcija

Korupcijas novēršanas likums (2002), sk. IX daļu (Izdošana) un VIII daļu (Savstarpēja palīdzība attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju vai naudas atmazgāšanu)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=4877&language=ENG&country=MAR>

Pakistāna

Rīkojums par Valsts pārskatatbildības biroju (1999)

http://www.sbp.org.pk/l_frame/NAB_Ord_1999.pdf

Izdošanas likums (1972)

http://www.lhc.gov.pk/rulesorder/vol_3/v3ch16-a.htm

Seišelu salas

Likums par savstarpēju palīdzību krimināllietās (1995)

<http://www.imolin.org/doc/amlid2/SeyCACMA95.pdf>

Singapūra

Likums par savstarpēju palīdzību krimināllietās (190.A nodaļa)

<http://statutes.agc.gov.sg/>

Dienvidāfrika

Likums par starptautisku palīdzību krimināllietās (1996)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=4329&language=ENG&country=SAF>

Šveice

Federālais likums par starptautisko savstarpējo palīdzību krimināllietās [*Federal Act on International Mutual Assistance in Criminal Matters*] (1981)

<http://www.rhf.admin.ch/themen/rechtshilfe/351.1.en.pdf>

Pamatnostādnes attiecībā uz starptautisko savstarpējo palīdzību krimināllietās (1998)

<http://www.rhf.admin.ch/themen/rechtshilfe/wegl-str-e.pdf>

Pārbaudes punktu saraksts ārvalstu pieprasījumiem pēc savstarpējas palīdzības krimināllietās [*Checklist for Foreign Requests for Mutual Assistance in Criminal Matters*] (Tieslietu un policijas federālais departaments)

<http://www.rhf.admin.ch/themen/rechtshilfe/index-rh-e.html>

Ukraina

Kriminālkodekss

<http://www.legislationline.org/upload/legislations/2e/4b/e7cc32551f671cc10183dac480fe.htm>

Apvienotie Arābu Emirāti

Federālais likums kriminālās atbildības noteikšanai par naudas atmazgāšanu (2002)

<http://centralbank.ae/pdf/AMLSU/Federal-Law-No.4-2002-English.pdf>

Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste

Tiesībaizsardzības (starptautiskās sadarbības) likums (1990), 22. sadaļa

http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts1990/Ukpga_19900005_en_1.htm

Izmeklēšanas pilnvaru likums (2000)

<http://www.hmso.gov.uk/acts/acts2000/00023—d.htm>

Tanzānijas Savienotā Republika

Izdošanas likums (1976)

Likums par savstarpēju palīdzību krimināllietās (1999)

Amerikas Savienotās Valstis

Līgums par izdošanu starp Amerikas Savienotajām Valstīm un Argentīnas Republiku (1997)

http://www.oas.org/juridico/MLA/en/traites/en_traites-ext-usa-arg.pdf

Līgums par izdošanu starp Lietuvu un Amerikas Savienotajām Valstīm (2001)

Zimbabve

Krimināllietu (Savstarpējās palīdzības) likums (1990)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=6175&language=ENG&country=ZIM>

3. Citi starptautiskie informācijas avoti

Starptautiskā Kriminālās policijas organizācija (*Interpol*)

Model [bilateral] police cooperation agreement (paraugnolīgums)

<http://www.interpol.int/Public/ICPO/LegalMaterials/cooperation/Model.asp>

Apvienoto Nāciju Organizācija

Model Treaty on Extradition (1990) (parauglīgums)

Ģenerālas asamblejas Rezolūcijas Nr. 45/116 pielikums

<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/565/05/IMG/NR056505.pdf?OpenElement>

Model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters (parauglīgums)

Ģenerālas asamblejas Rezolūcijas Nr. 45/117 pielikums

<http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r117.htm>

Complementary provisions and recommended elements for the Model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters (parauglīguma papildu noteikumi)

Ģenerālās asamblejas Rezolūcijas Nr. 53/112 I pielikums (*Complementary provisions for the Model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters*) un II pielikums (*Elements recommended for inclusion in model legislation on mutual assistance in criminal matters*)

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/763/33/PDF/N9976333.pdf?OpenElement>

Model Treaty on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters (1990) (parauglīgums)

Ģenerālas asamblejas Rezolūcijas Nr. 45/118 pielikums

<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/565/07/IMG/NR056507.pdf?OpenElement>

Model extradition (amendment) bill (1998) (paraugprojekts)

http://www.unodc.org/pdf/lap_extradition_2000.pdf

United Nations model mutual assistance in criminal matters bill (2000) (paraugprojekts)

http://www.unodc.org/pdf/lap_mutual-assistance_2000.pdf

Commentary on the model mutual assistance in criminal matters bill (paraugprojekta komentāri)

http://www.unodc.org/pdf/lap_mutual-assistance_commentary.pdf

Model foreign evidence bill (2000) (paraugprojekts)

http://www.unodc.org/pdf/lap_foreign-evidence_2000.pdf

Commentary on the model foreign evidence bill (paraugprojekta komentāri)

http://www.unodc.org/pdf/lap_foreign-evidence_commentary.pdf

V. Līdzekļu atgūšana

“51. pants

Vispārīgi noteikumi

Līdzekļu atgūšana saskaņā ar šo nodaļu ir šīs konvencijas pamata princips, un konvencijas dalībvalstīm savstarpēji jāsniedz plašākās sadarbības iespējas un palīdzība minētajā nolūkā.”¹¹⁷

A. Ievads

660. No korupcijas vai citiem noziedzīgiem avotiem iegūtu līdzekļu izvešana rada nopietnas vai pat postošas sekas to izcelsmes valstī. Tam ir negatīva ietekme uz ārvalstu palīdzību, izsīkst valūtas rezerves, samazinās nodokļu bāze, palielinās nabadzība, tiek apdraudēta konkurētspēja un mazinās brīvās tirdzniecības apjomi. Tādējādi var būt apdraudētas visas politikas jomas, tostarp tās, kas saistītas ar mieru un drošību, ekonomisko izaugsmi, izglītību, veselības aprūpi un vidi. Zādzības no valstu centrālajām bankām, korupcija, kukuļošana, izspiešana, dabas resursu vai kultūras bagātību sistemātiska laupīšana un nelikumīga pārdošana un starptautisko iestāžu aizdotu līdzekļu izšķērdēšana ir tikai nedaudzas no tā sauktajām “kleptokrātiskajām” darbībām. Šādos gadījumos daudzās valstīs par aktuālu problēmu kļūst [bieži vien augsta līmeņa publisku personu] zagto līdzekļu konfiskācija un atdošana. Tāpēc, lai reakcija uz šādu rīcību būtu efektīva un preventīva, tai ir jābūt globālai un jāsekmē līdzekļu atdošana cietušajām valstīm vai citām personām.

661. Starptautiskā sabiedrība un Apvienoto Nāciju Organizācijas iestādes jau kādu laiku ir pievērsušās šai problēmai. Ģenerālsekrētāra ziņojumā (A/57/158 un 1. un 2. pielik.) ir izklāstīti dalībvalstu, Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmas un citu attiecīgu organizāciju veiktie pasākumi un apstiprināts, ka starptautiskā sabiedrība par prioritāti uzskata cīņu pret korupciju kopumā, kā arī tādu problēmu risināšanu, kuras saistītas ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu pārrobežu pārskaitījumiem un šādu līdzekļu atdošanu. Vairākās Ģenerālās asambleja rezolūcijās ir uzsvērtā valdību atbildība un ieteikts valsts un starptautiskā līmenī pieņemt politikas nostādnes, kas vērstas uz korupcijas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumu nepieļaušanu un apkarošanu, kā arī uz to, lai tiktu veicināta šādu līdzekļu atdošana izcelsmes valstīm pēc pieprasījuma un īstenojot taisnīgu tiesas procesu.¹¹⁸

¹¹⁷ Pretkorupcijas konvencijas skaidrojošajā piezīmē ir minēts, ka vārdu savienojumam “pamata princips” nav tiesisku seku attiecībā uz citiem konvencijas V nodaļas noteikumiem (A/58/422/Add.1, 48. p.).

¹¹⁸ Sk. Ģenerālās asamblejas 2002. gada 20. decembra Rezolūciju Nr. 57/244 “Korupcijas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumu nepieļaušana un apkarošana un šādu līdzekļu atdošana izcelsmes valstīm” [*Preventing and combating corrupt practices and transfer of funds of illicit origin and returning such funds to the countries of origin*], 2000. gada 4. decembra Rezolūciju Nr. 55/61 “Starptautisks juridisks instruments cīņai pret korupciju” [*International legal instrument against corruption*], 2000. gada 20. decembra Rezolūciju Nr. 55/188 “Korupcijas un līdzekļu nelikumīgas pārskaitīšanas nepieļaušana un apkarošana un šādu līdzekļu repatriācija izcelsmes valstīm” [*Preventing and combating corrupt practices and illegal transfer of funds and repatriation of such funds to the countries of origin*] un 2001. gada 21. decembra Rezolūciju Nr. 56/186 “Korupcijas un nelikumīgā ceļā iegūtu līdzekļu pārskaitījumu nepieļaušana un apkarošana un šādu līdzekļu atdošana izcelsmes valstīm” [*Preventing and combating corrupt practices and transfer of funds of illicit origin and returning such funds to the countries of origin*].

662. Ģenerālsēkretārs izdeva Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas biroja sagatavotu ziņojumu par korupcijas un līdzekļu nelikumīgu pārskaitījumu nepieļaušanu, un tajā bija sniegta informācija par pasākumiem, kurus veikušas dalībvalstis un Apvienoto Nāciju Organizācijas struktūras, lai īstenotu 2000. gada 20. decembra Rezolūciju Nr. 55/188, kura attiecas uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumiem un šādu līdzekļu atdošanu un kurā iekļauti ieteikumi saistībā ar šo jautājumu (A/56/403 un 1. pielikums). Pēc 2001. gada 21. decembra Rezolūcijas Nr. 56/186 pieņemšanas Ģenerālajai asamblejai tika iesniegts ziņojums par turpmāko rīcību attiecībā uz Rezolūcijas Nr. 55/188 īstenošanu un papildu informāciju no dalībvalstīm par programmām, kuras tās izstrādājušas cīņai pret korupciju (A/57/158 un 1. un 2. pielikums).

663. Saskaņā ar Ekonomikas un sociālo lietu padomes 2001. gada 24. jūlija Rezolūciju Nr. 2001/13 ģenerālsēkretāram *Ad hoc* komitejai Pretkorupcijas konvencijas izstrādei ir jā sagatavo vispārējs pētījums par nelikumīgi, it īpaši korupcijas ceļā, iegūtu līdzekļu pārskaitījumiem.¹¹⁹ Pētījuma priekšmets bija problēmas, kas *inter alia* saistītas ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumiem, jo īpaši gadījumos, kad apjomīga korupcija radīja grūtības cietušajām valstīm, kuras šos līdzekļus nespēja atgūt. Ziņojumā bija minēti šādi procesuali, ar pierādījumiem saistīti un politiski šķēršļi līdzekļu atgūšanai:

- a) darījumu anonimitāte, kas apgrūtina līdzekļu izsekošanu un turpmāko pārskaitījumu novēršanu,
- b) tehnisko zināšanu un resursu trūkums,
- c) saskaņotības un sadarbības trūkums,
- d) problēmas saistībā ar apsūdzības izvirzīšanu un likumpārkāpēju notiesāšanu, kas ir obligāts priekšnoteikums līdzekļu atgūšanai.

664. Citi ziņojumā minētie šķēršļi:

- a) institucionālu vai juridisku iespēju trūkums attiecībā uz prasību izvirzīšanu, tas, ka par atsevišķām darbībām netiek paredzēta kriminālā atbildība, neaizskaramība un trešo personu tiesības,
- b) ar pierādījumu pieļaujamību saistīti jautājumi, nepieciešamo pierādījumu veids un ticamība, atšķirības saistībā ar lietu tiesību atsavināšanu un laikietilpīgi, apgrūtināši un neefektīvi līgumi par savstarpēju tiesisko palīdzību, kad līdzekļu identificēšanai un iesaldēšanai jānotiek ātri un efektīvi,
- c) nepietiekamas zināšanas, lai sagatavotos un laicīgi rīkotos, resursu trūkums un nepilnīga profesionālā sagatavotība, kā arī tiesībspējas ierobežojumi,
- d) politiskās gribas trūkums rīkoties vai efektīvi sadarbīties, tostarp cietušo valstu ieinteresētības trūkums attiecībā uz institucionāla un juridiska regulējuma izveidi cīņai pret korupciju,

¹¹⁹ Vispārējais pētījums par nelikumīgi, jo īpaši korupcijas ceļā, iegūtu līdzekļu pārskaitījumiem [*Global study on the transfer of funds of illicit origin, especially funds derived from acts of corruption*] (A/AC.261/12) tika iesniegts *Ad hoc* komitejai tās ceturtajā sesijā saskaņā ar Ekonomikas un sociālo lietu padomes Rezolūciju Nr. 2001/13. Pētījums ir pieejams šādā adresē: http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/session_4/12e.pdf.

e) korupcijā iesaistītiem likumpārkāpējiem bieži ir labi sakari, un viņi ir prasmīgi un atjautīgi. Viņi var atļauties izmantot iedarbīgus aizsardzības līdzekļus un meklēt patvērumu vairākās jurisdikcijās. Viņi var slepeni pārvietot savus noziedzīgi iegūtos līdzekļus un ieguldīt tos tā, ka tos ir gandrīz neiespējami atklāt un atgūt.

665. Pat gadījumos, kad līdzekļi ir atrasti, iesaldēti, izņemti vai konfiscēti, valstī, kur tie atradušies, bieži ir radušās problēmas ar šādu līdzekļu atdošanu un nodošanu, piemēram, radušās šaubas par iemeslu, kāpēc šāda atgūšana tiek pieprasīta, vai saņemtas konkurējošas prasības.

666. Starp izvērtējamiem jautājumiem minēta atklātība un pasākumi cīņai pret korupcijas apkarošanu, veids, kā valstis, kuras vēlas atgūt līdzekļus, var iegūt atbilstošus resursus, tiesiskā saskaņotība, starptautiskā sadarbība, skaidri un konsekventi noteikumi attiecībā uz atgūto līdzekļu sadalījumu, pretrunīgu prasību kārtošana, valsts tiesībspējas palielināšana un Apvienoto Nāciju Organizācijas nozīmes palielināšanās.¹²⁰

667. Ja līdzekļu atgūšana noris efektīvi, ar tās palīdzību var īstenot četras būtiskas funkcijas: a) tā ir iedarbīgs preventīvs līdzeklis, jo attur cilvēkus no vēlmes vispār iesaistīties korupcijā; b) tā atjauno tiesiskumu valsts un starptautiskā mērogā, paredzot sankcijas par neatbilstošu, negodīgu un koruptīvu rīcību; c) tai ir ierobežojoša nozīme, jo likumpārkāpējiem un ietekmīgiem noziedznieku tīkliem tiek atsavināti noziedzīgi iegūtie līdzekļi un rīki, kas izmantoti nozieguma izdarīšanā, un d) tā sekmē ar tieslietu administrāciju saistītu mērķu izpildi, vienlaikus sedzot zaudējumus, kas nodarīti [bieži trūcīgiem] cietušajiem un iedzīvotāju grupām, kā arī veicina ekonomisko attīstību un izaugsmi reģionos, kuru ekonomika pēc tam tiek uztverta kā prognozējamāka, labi pārvaldīta, godīga un konkurētspējīga, un tādējādi arī tāda, kurā ir vērts ieguldīt.

668. Apvienojot šos aspektus, varētu nodrošināt veselīgāku, atvērtāku, efektīvu, labi pārvaldītu un materiāli nodrošinātu vidi, kurā valdītu lielāka drošība laikā, kad rodas jaunas bažas un nedrošība saistībā ar ekstrēmismu un terorismu.

669. Lai gan visā pasaulē atklātībā nonākuši daudzi nepārprotami un skandalozi korupcijas gadījumi, saistībā ar atbilstīgu sankciju piemērošanu un piesavināto līdzekļu atdošanu to likumīgajiem īpašniekiem ir daudz nepilnību.

670. Pretkorupcijas konvencijā ir atzītas iepriekš minētās problēmas un apliecināts, ka starptautiskā sabiedrība ir gatava veikt praktiskus pasākumus, lai novērstu konstatētās nepilnības. Konvencijā līdzekļu atgūšanai ir veltīta atsevišķa nodaļa, kā arī paredzēti vispārēji centieni novērst šķēršļus, lai pasaules mērogā veiktu efektīvus preventīvus, izmeklēšanas un koriģējošus pasākumus.

671. Konvencijas 51. pantā līdzekļu atgūšana ir noteikta kā konvencijas pamatprincips un paredzēts, ka dalībvalstīm “minētajā nolūkā ir savstarpēji jāsniedz plašākās sadarbības iespējas un palīdzība”. Ir kļuvis skaidrs, ka cīņā pret tā saukto “lielo” korupciju iedarbīgi ir tikai starptautiski un saskaņoti centieni, kuru pamatā ir valdību patiesa ieinteresētība. Tāpēc dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi un nepieciešamības gadījumā jāgroza esošie tiesību akti, lai sasniegtu konvencijas V nodaļas pantos izvirzītos mērķus. Visi konvencijas V nodaļas

¹²⁰ Sk. ģenerālsekretāra ziņojumu “Korupcijas un nelikumīgā ceļā iegūtu līdzekļu pārskaitījumu nepieļaušana un apkarošana un šādu līdzekļu atdošana izcelsmes valstīm” (A/58/125).

noteikumi ir jāinterpretē, ņemot vērā 1. pantā izklāstītos konvencijas mērķus:

- a) veicināt un atbalstīt pasākumus efektīvākai un rezultatīvākai korupcijas novēršanai un apkarošanai,
- b) veicināt, nodrošināt un atbalstīt starptautisko sadarbību un tehnisko palīdzību cīņā pret korupciju un tās novēršanā, tostarp līdzekļu atgūšanā,
- c) veicināt godprātīgu, atbildīgu un atklātu sabiedrisko jautājumu un sabiedrības īpašuma pārvaldību.

672. Kā minēts iepriekš, korupcijas būtība un iespēja, ka attiecīgajā valstī var būt iecelti vai korumpēti tiesībsargāšanas iestāžu pārstāvji, palielina preventīvo pasākumu un starptautiskās kontroles nozīmi, tostarp privātā sektora un finanšu iestāžu sniegtās palīdzības nozīmi. Šie jautājumi ir izklāstīti konvencijas II–IV nodaļā. Konvencijas V nodaļas pamatā ir minētie noteikumi (piemēram, sk. 14. pantu par naudas atmazgāšanas novēršanu, 39. pantu par sadarbību starp valsts iestādēm un privāto sektoru un 43. un 46. pantu par starptautisko sadarbību un savstarpēju tiesisko palīdzību), un tajā izklāstīti konkrētāki preventīvie pasākumi attiecībā gan uz valstīm, no kurām līdzekļi var būt izvesti, gan arī uz valstīm, kurās noziedzīgi iegūti līdzekļi var nonākt vai tikt ieguldīti (sk. 52. panta 1. punktu).

673. Atsevišķos konvencijas V nodaļas noteikumos ir paredzētas procedūras un nosacījumi līdzekļu atgūšanai, tostarp civilo un administratīvo procesu atvieglošana (53. pants), atzīšana un rīcība, pamatojoties uz ārvalstu konfiskācijas rīkojumiem (54. un 55. pants) un īpašuma atdošana pieprasītājām valstīm gadījumos, kad izšķērdēti valsts līdzekļi vai izdarīti citi ar korupciju saistīti likumpārkāpumi, kuru dēļ radušies zaudējumi, īpašuma atdošana tā likumīgajiem īpašniekiem un kompensācijas nodrošināšana cietušajiem (57. pants). Konvencijas 57. pantā ir iekļauti svarīgi noteikumi, kas reglamentē līdzekļu realizāciju atkarībā no izdarītā likumpārkāpuma, sākotnējo īpašumtiesību apliecinājošo pierādījumu ticamības, likumīgo īpašnieku (kas nav valsts) prasībām un tā, vai attiecīgās koruptīvās rīcības dēļ ir cietušas vēl kādas personas, kas pretendē uz kompensāciju (3. punkts), kā arī no iesaistīto dalībvalstu noslēgtajiem nolīgumiem (5. punkts). Šis pants atšķiras no noteikumiem, kas paredzēti iepriekšējos līgumos, piemēram Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību, saskaņā ar kuru tiesības uz īpašumu pieder valstij, kas veikusi konfiskāciju.¹²¹

674. Efektīva līdzekļu atgūšana, pamatojoties uz šiem noteikumiem, ievērojami veicinās zaudējumu atlīdzināšanu un atjaunošanas centienus cietušajās valstīs, stiprinās tiesiskuma pamatus un sekmēs lielās korupcijas novēršanu, tādējādi liekot negodīgām amatpersonām noprast, ka tās vairs nevarēs noslēpt savus nelikumīgi iegūtos līdzekļus.

675. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija ir salīdzinoši jauna prakse, lai gan starptautiskā līmenī tā ir kļuvusi aktuāla, kopš tika pieņemta Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgu tirdzniecību, un salīdzinoši nesen un attiecībā uz plašāku likumpārkāpumu loku – Konvencija pret starptautisko organizēto noziedzību.

676. Pretkorupcijas konvencijas V nodaļa tomēr pārsniedz iepriekšējās konvencijas, jo tajā ir meklējami aizsākumi jaunai pieejai, kā arī ietverti noteikumi, kuru īstenošanai jāpieņem jauni tiesību akti. Daudzās valstīs šī iemesla dēļ jāveic būtiskas izmaiņas tiesību aktos un

¹²¹ Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību 14. panta 1. punktā ir noteikts, ka par konfiscēto līdzekļu atdošanu vai citādu realizēšanu lemj valsts, kas veikusi konfiskāciju.

institucionālajā sistēmā.

677. Tāpēc ir nepieciešama tehniskā palīdzība, lai paplašinātu valsts pilnvaras un izveidotu kontroles iestādes, nodarbinot tajās zinošus, pieredzējušus un prasmīgus darbiniekus. Šādu tehnisku palīdzību valstīm var sniegt Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojs.¹²²

B. Preventīvie pasākumi

“52. pants

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumu novēršana un atklāšana

1. Bez kaitējuma šīs konvencijas 14. pantam katrai konvencijas dalībvalstij jāveic tādi pasākumi, kas var būt nepieciešami, saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem, lai pieprasītu finanšu institūcijām, kas atrodas tās jurisdikcijā, pārbaudīt klientu identitāti, veikt saprātīgus pasākumus, lai noteiktu līdzekļu, kas noguldīti kontos lielā vērtībā, saņēmēju identitāti, un veiktu paaugstinātu to kontu kontroli, kuru noguldījumus pieprasa vai kas atvērti uz personu, kurām ir vai ir bijušas uzticētas būtiskas publiskās varas funkcijas, vai ir uz viņu ģimenes locekļu un tuvu kolēģu vārda. [Neierobežojot šīs konvencijas 14. pantu, katrai konvencijas dalībvalstij jāveic tādi pasākumi, kas var būt nepieciešami saskaņā ar tās tiesību aktiem, lai pieprasītu finanšu institūcijām, kas atrodas tās jurisdikcijā, pārbaudīt klientu identitāti, veikt samērīgus pasākumus, lai noteiktu kontos noguldīto lielas vērtības naudas līdzekļu faktisko īpašnieku identitāti un veiktu pastiprinātu tādu kontu kontroli, ko vēlas atvērt vai uzturēt personas, kurām ir vai ir bijušas uzticētas nozīmīgas publiskas funkcijas, vai viņu ģimenes locekļi un tuvi kolēģi, kā arī tādus kontus, kas tiek atvērti vai uzturēti šo personu vārdā.] Šādai paaugstinātai [pastiprinātai] kontrolei jātiek saprātīgi noteiktai, lai atklātu aizdomīgus darījumus nolūkā ziņot par tiem kompetentām iestādēm, un tai nevajadzētu tikt saprastai kā neuzticība vai aizliegums finanšu institūcijām veikt uzņēmējdarbību ar likumīgu klientu. [Šāda pastiprināta kontrole ir pamatoti jānosaka, lai atklātu aizdomīgus darījumus nolūkā ziņot par tiem kompetentām iestādēm, un tā nav jāuztver kā neuzticība vai aizliegums finanšu institūcijām veikt uzņēmējdarbību ar likumīgu klientu.]

2. Lai veicinātu sadarbību [tādu] pasākumu ieviešanā, kas ietverti šī panta 1. punktā, katrai konvencijas dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] un sekojot reģionālu, starpreģionālu un daudzpusēju organizāciju iniciatīvām cīņā pret naudas atmazgāšanu:

a) jāizdod rekomendējoši norādījumi attiecībā uz to juridisku vai fizisku personu tipiem [veidiem], kuru kontiem finanšu institūcijām tās jurisdikcijā ir piemērojama paaugstināta [pastiprināta] kontrole, kontu tipiem [veidiem] un transakcijām, kam jāpievērš īpaša uzmanība, un atbilstīgiem kontu atvēršanas, uzturēšanas un ierakstu saglabāšanas līdzekļiem, lai sekotu šiem kontiem, un

b) kur tas ir piemēroti, finanšu institūcijas viņu kompetences ietvaros pēc citas dalībvalsts pieprasījuma vai pēc savas iniciatīvas jābrīdina par [tādu] konkrētu fizisku vai juridisku

¹²² Sk. arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas biroja publicēto Pretkorupcijas rīku apkopojumu [Anti-corruption Toolkit]: http://www.unodc.org/unodc/corruption_toolkit.html.

personu identitāti, kuru kontiem šīm institūcijām ir jāpievērš paaugstināta uzmanība, papildus tiem, kurus finanšu institūcijas var identificēt citādi.

3. Šī panta 2.(a) punkta [2. punkta a) apakšpunkta] kontekstā katrai konvencijas dalībvalstij jāievieš pasākumi, lai nodrošinātu to, ka finanšu institūcijas noteiktu laika periodu saglabā atbilstīgus ierakstus par kontiem un transakcijām, kas saistīti ar šī panta 1. punktā minētajām personām, kam vajadzētu, kā minimums, ietvert informāciju par klienta identitāti, kā arī, ciktāl tas iespējams, par ieguvuma saņēmēju.

4. Nolūkā novērst un atklāt noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumus, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju, katrai konvencijas dalībvalstij jāievieš atbilstīgi un efektīvi līdzekļi, lai ar tās reglamentējošo [pārvaldes] un uzraudzības organizāciju palīdzību novērstu banku dibināšanu, kuras nepastāv fiziski un kas nav pievienotas kādai regulētai finanšu grupai. Turklāt dalībvalstis var izvērtēt prasību savām finanšu institūcijām noraidīt vai pārtraukt banku darījumu attiecības ar šādām institūcijām un izsargāties no attiecību veidošanas ar ārvalstu finanšu institūcijām, kas ļauj savus kontus izmantot bankām, kuras nepastāv fiziski un kas nav pievienotas kādai regulētai finanšu grupai.

5. Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] jāizvērtē efektīvu attiecīgo valsts amatpersonu finanšu atklāšanas sistēmu izveidošana un jānodrošina piemērotas sankcijas par to neievērošanu. Katrai dalībvalstij jāizvērtē arī iespēja pieņemt tādus līdzekļus, kādi var būt nepieciešami, lai atļautu kompetentām iestādēm sniegt informāciju citu dalībvalstu kompetentām iestādēm, kad nepieciešams izmeklēt, pieprasīt vai atgūt līdzekļus, kas iegūti šajā konvencijā noteikto noziedzīgo nodarījumu rezultātā.

6. Katrai dalībvalstij jāizvērtē tādu pasākumu ieviešana, kādi var būt nepieciešami saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem], lai pieprasītu attiecīgām valsts amatpersonām, kurām ir līdzdalība vai paraksta vai citas tiesības finanšu kontā ārvalstī, ziņot par šādām attiecībām attiecīgām iestādēm un saglabāt attiecīgus ierakstus, kas saistīti ar šādiem kontiem. Šādiem pasākumiem jānodrošina arī piemērotas sankcijas noteikumu neievērošanas gadījumā.”

Galveno prasību kopsavilkums

678. Saskaņā ar 52. pantu dalībvalstīm ir

a) jānosaka, ka finanšu iestādēm ir šādi pienākumi:

i) pārbaudīt klientu identitāti;

ii) veikt pienācīgus pasākumus, lai noteiktu kontos noguldīto lielas vērtības naudas līdzekļu faktisko īpašnieku identitāti;

iii) rūpīgi pārbaudīt kontus, ko vēlas atvērt vai uzturēt personas, kurām ir vai ir bijušas uzticētas nozīmīgas sabiedriskas funkcijas, vai viņu ģimenes locekļi un tuvi kolēģi, kā arī tādus kontus, kas tiek atvērti vai uzturēti šo personu vārdā;

iv) informēt kompetentās iestādes par aizdomīgiem darījumiem, kas konstatēti, veicot iepriekš

minētās pārbaudes (52. panta 1. punkts);¹²³

b) jāņem vērā reģionālu, starpreģionālu un daudzpusēju organizāciju izstrādātās attiecīgās iniciatīvas cīņai pret naudas atmazgāšanu, lai:

i) izdotu rekomendējošus norādījumus attiecībā uz to juridisku vai fizisku personu veidiem, kuru kontiem finanšu institūcijām to jurisdikcijā ir jāpiemēro pastiprināta kontrole, kontu veidiem un transakcijām, kam jāpievērš īpaša uzmanība, un atbilstīgiem kontu atvēršanas, uzturēšanas un ierakstu saglabāšanas līdzekļiem, lai sekotu šiem kontiem (52. panta 2. punkta a) apakšpunkts);

ii) informētu finanšu iestādes par to personu identitāti, kuru konti, iespējams, būs pastiprināti jākontrolē (52. panta 2. punkta b) apakšpunkts);

c) jānodrošina, ka finanšu iestādes veic atbilstošu uzskaiti attiecībā uz kontiem un darījumiem, kuros iesaistītas 52. panta 1. un 2. punktā minētās personas, tostarp uzglabā informāciju par klienta un faktiskā īpašnieka identitāti (52. panta 3. punkts),¹²⁴

d) jāveic pasākumi, lai nepieļautu tādu banku dibināšanu, kuras fiziski nepastāv un nav pievienotas kādai regulētai finanšu grupai (52. panta 4. punkts).

679. Lai īstenotu minētos noteikumus, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.¹²⁵

680. Dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja:

a) izveidot attiecīgo valsts amatpersonu finanšu atklāšanas sistēmas un paredzēt atbilstošas sankcijas, kas piemērojamas noteikumu neievērošanas gadījumā (52. panta 5. punkts),

b) atļaut to kompetentajām iestādēm sniegt informāciju attiecīgām iestādēm citās dalībvalstīs, kad tas nepieciešams, lai veiktu izmeklēšanu, pieprasītu vai atgūtu līdzekļus, kas iegūti, izdarot ar korupciju saistītus likumpārkāpumus (52. panta 5. punkts),¹²⁶

c) jāpieprasa, lai attiecīgas valsts amatpersonas, kuras saņem līdzdalības procentus no finanšu konta kādā no ārvalstīm vai kontrolē to:

i) informē par šādām attiecībām attiecīgās iestādes;

¹²³ Konkrēti valstu tiesību aktu piemēri ir šādi: Horvātijas Naudas atmazgāšanas novēršanas likuma [*Law on the Prevention of Money-Laundering*] II daļa (Atbildīgo iestāžu veiktie pasākumi, lai konstatētu naudas atmazgāšanas gadījumus), Slovēnijas Naudas atmazgāšanas novēršanas likuma [*Law on the Prevention of Money-Laundering*] II nodaļa, Spānijas Likuma Nr. 19/1993 par konkrētiem pasākumiem naudas līdzekļu atmazgāšanas novēršanai [*Law 19/1993 concerning specific measures for preventing the laundering of capital*] 3. pants.

¹²⁴ Konkrēti valstu tiesību aktu piemēri ir šādi: Horvātijas Naudas atmazgāšanas novēršanas likuma IV daļa (Informācijas uzraudzība un drošība) un Zimbabves Smago likumpārkāpumu (peļņas konfiskācijas) likuma [*Serious Offences (Confiscation of Profits) Act*] 60. un 61. punkts.

¹²⁵ Ar līdzekļu konfiskāciju un atdošanu saistītu tiesību aktu piemēri atrodami Dienvidāfrikas tiesību sistēmā, piemēram, Organizētās noziedzības novēršanas likums [*Prevention of Organized Crime Act*], Likums par starptautisko sadarbību krimināllietās [*International Cooperation in Criminal Matters Act*] un Finanšu izlūkošanas centra likums [*Financial Intelligence Centre Act*].

¹²⁶ Konkrēti valstu tiesību aktu piemēri ir šādi: Belizas Likuma par korupcijas novēršanu sabiedriskajā dzīvē [*Prevention of Corruption in Public Life Act*] III daļa (Finanšu atklāšana), Taizemes Konstitūcijas X nodaļas 1. daļa (Kontu deklarēšana, norādot datus par līdzekļiem un saistībām) un Ukrainas Likuma cīņai pret korupciju [*Law of Ukraine on Struggle against Corruption*] 6. pants (Finanšu kontrole).

ii) veic atbilstošu uzskaiti saistībā ar šiem kontiem;

iii) paredz sankcijas, kas jāpiemēro noteikumu neievērošanas gadījumā (52. panta 6. punkts).

681. Visbeidzot dalībvalstis varētu būt ieinteresētas noteikt, lai finanšu iestādes:

a) atsakās iesaistīties banku darījumu attiecībās vai turpināt tās ar bankām, kuras fiziski neeksistē un nav pievienotas kādai regulētai finanšu grupai, un

b) izvairās iesaistīties darījumu attiecībās ar ārvalstu finanšu institūcijām, kas ļauj savus kontus izmantot bankām, kuras fiziski nepastāv un nav pievienotas kādai regulētai finanšu grupai (52. panta 4. punkts).

682. Lai īstenotu šos noteikumus, var būt jāpieņem jauni tiesību akti. Šā panta noteikumi ir jauninājums, un daudzās valstīs būs jāievieš jaunas tiesību normas, pamatojoties uz dažiem precedentiem.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

683. Konvencijas 52. panta pamatā ir II nodaļā izklāstītie preventīvie pasākumi, jo īpaši 14. pantā noteiktie pasākumi saistībā ar naudas atmazgāšanu, un tajā ir precizēts pasākumu kopums, kas dalībvalstīm jāievieš, lai varētu veiksmīgāk nepieļaut un atklāt noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumus. Minētā panta 1. un 2. punkts attiecas uz valsts un finanšu iestāžu sadarbību un mijiedarbību.

684. Saskaņā ar 52. panta 1. punktu, neierobežojot 14. pantu, dalībvalstīm atbilstoši to tiesību aktiem ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai liktu to jurisdikcijā esošām finanšu iestādēm:

a) pārbaudīt klientu identitāti,

b) veikt samērīgus pasākumus, lai noteiktu kontos noguldīto lielas vērtības naudas līdzekļu faktisko īpašnieku identitāti, un

c) veikt pastiprinātu tādu kontu kontroli, ko vēlas atvērt vai uzturēt personas, kurām ir vai ir bijušas uzticētas nozīmīgas sabiedriskas funkcijas, vai viņu ģimenes locekļi un tuvi kolēģi, kā arī tādus kontus, kas tiek atvērti vai uzturēti šo personu vārdā.¹²⁷

685. Šie noteikumi jāizvērtē saistībā ar tādu vispārīgāku regulējošu un uzraugošu režīmu, kuru saskaņā ar tiem ir paredzēts izveidot cīņai pret naudas atmazgāšanu un kurā būtiska nozīme ir klientu identificēšanai, uzskaites veidošanai un prasībām par ziņošanu (sk. arī 14. panta 1. punkta a) apakšpunktu).

686. Finanšu iestāžu pienākums būt informētām par saviem klientiem nav jaunums, bet gan daļa no pastāvošiem starptautiski apstiprinātiem standartiem attiecībā uz finanšu iestāžu

¹²⁷ Pretkorupcijas konvencijas skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka vārdu savienojums “tuvi kolēģi” ir attiecināms uz personām vai kolektīviem, kas ir nepārprotami saistīti ar personām, kurām ir uzticētas nozīmīgas sabiedriskas funkcijas (A/58/422/Add.1, 50. p.).

uzticamības pārbaudēm un piesardzīgu pārvaldību.¹²⁸

687. Likumpārkāpēji bieži slēpj savus darījumus un noziedzīgi iegūtos līdzekļus, noguldot tos ar neeksistējošu trešās personas vārdu, – pienākums ir veikt attiecīgus pasākumus, lai noteiktu apjomīgo noguldījumu faktisko īpašnieku. Apzīmējums “apjomīgs” katrā no dalībvalstīm ir jāinterpretē atsevišķi.

688. Šāda pastiprināta kontrole ir pamatoti jānosaka, lai atklātu aizdomīgus darījumus un par tiem ziņotu kompetentām iestādēm, un tā nav jāuztver kā neuzticēšanās vai aizliegums finanšu institūcijām veikt uzņēmējdarbību ar likumīgu klientu. Kā teikts skaidrojošajā piezīmē, ar frāzi “neuzticība vai aizliegums finanšu institūcijām veikt uzņēmējdarbību ar likumīgu klientu” jāsaprot, ka netiek apdraudēta finanšu iestāžu spēja iesaistīties uzņēmējdarbībā ar likumīgiem klientiem (A/58/422/Add.1, 51. p.).

689. Lai sekmētu šo pasākumu īstenošanu, dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību aktiem un iedvesmojoties no reģionālu, starpreģionālu un daudzpusēju organizāciju attiecīgām iniciatīvām cīņai pret naudas atmazgāšanu, ir:

a) jāizdod rekomendējoši norādījumi attiecībā uz to juridisku vai fizisku personu veidiem, kuru kontiem finanšu institūcijām to jurisdikcijā ir jāpiemēro pastiprināta kontrole, kontu veidiem un transakcijām, kam jāpievērš īpaša uzmanība, un atbilstīgiem kontu atvēršanas, uzturēšanas un ierakstu saglabāšanas pasākumiem, kas veicami saistībā ar šiem kontiem;

b) attiecīgā gadījumā atbilstoši savai kompetencei pēc citas dalībvalsts pieprasījuma vai pēc savas iniciatīvas jābrīdina finanšu iestādes par tādu noteiktu fizisku vai juridisku personu identitāti, kuru kontiem šīm iestādēm ir jāpievērš pastiprināta uzmanība, papildus tiem, kurus finanšu iestādes var identificēt citādi.

690. Šāda prakse var sekmēt tādu pasākumu efektivitāti un saskaņotību, kurus finanšu iestādes veic saistībā ar uzticamības pārbaudi un klientu identificēšanu. Turklāt šādas valsts iestāžu pamatnostādnes ir īpaši noderīgas finanšu iestādēm, lai nodrošinātu atbilstību normatīvajām prasībām. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka pienākumu izdot rekomendējošus norādījumus var izpildīt dalībvalsts vai tās finanšu uzraudzības organizācijas (A/58/422/Add.1, 52. p.).

691. Citās skaidrojošajās piezīmēs ir noteikts, ka 52. panta 1. un 2. punkts ir lasāmi kopā un ka finanšu iestādēm uzliktos pienākumus var piemērot un īstenot, pievēršot pienācīgu vērību ar naudas atmazgāšanu saistītiem riska veidiem. Šajā saistībā dalībvalstis var paredzēt atbilstošas procedūras, kas jāveic finanšu iestādēm, kā arī to, vai attiecīgais risks ir tik liels, lai šie noteikumi būtu jāpiemēro un jāīsteno attiecībā uz noteikta veida vai vērtības kontiem šīs valsts pilsoņiem, kā arī citu valstu pilsoņiem un amatpersonām, kas pilda noteiktas funkcijas vai ieņem noteiktu amata pakāpi. Reģionālo, starpreģionālo un daudzpusējo organizāciju attiecīgās iniciatīvas cīņai pret naudas atmazgāšanu ir tās, kas minētas 14. panta skaidrojošajās piezīmēs (A/58/422/Add.1, 49. p.).¹²⁹

¹²⁸ Sk., piemēram, *FATF Četrdesmit ieteikumus un Bāzeles Banku uzraudzības komitejas dokumentus Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money-laundering* un *Customer due diligence for banks*.

¹²⁹ Pretkorupcijas konvencijas 14. panta skaidrojošajā piezīmē ir noteikts, ka frāze “reģionālo, starpreģionālo un daudzpusējo organizāciju attiecīgās iniciatīvas” vistiešāk tika attiecināta uz *FATF Četrdesmit ieteikumiem* un Astoņiem īpašajiem ieteikumiem, kuri pārskatīti attiecīgi 2003. un 2001. gadā, un uz citām esošām iniciatīvām, kuras pieņēmušas reģionālās, starpreģionālās un daudzpusējās organizācijas, kuru darbība ir vērsta pret naudas

692. Jāuzsver, ka iepriekš minētie pasākumi jāpiemēro valsts amatpersonām gan valstīs, kurās tiek veikta kontrole, gan citās jurisdikcijās. Tas ir būtiski ne vien tādēļ, lai novērstu naudas atmazgāšanu un uzlabotu atklātību, bet arī lai veicinātu izmeklēšanu, līdzekļu identificēšanu un atdošanu, kas varētu notikt nākotnē.¹³⁰

693. Saskaņā ar konvencijas 52. panta 3. punktu dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka to finanšu iestādes noteiktā periodā veic atbilstošu uzskaiti par kontiem un darījumiem, kas saistīti ar 1. punktā minētajām personām. Šajā uzskaitē obligāti jāiekļauj informācija par klienta identitāti un, ciktāl tas iespējams, arī par faktiskā īpašnieka identitāti.¹³¹

694. To, cik ilgā periodā šāda uzskaitē jāveic, nosaka dalībvalstis. Šajā saistībā ir svarīgi ielāgot, ka atsevišķos būtiskos gadījumos ar korupciju saistītie pārkāpumi turpinājušies ļoti ilgu laiku. Finanšu dokumentu pieejamībai ir nozīme turpmākajā izmeklēšanā, kā arī identificējot līdzekļus un atdodot tos.

695. Lai īstenotu šos noteikumus, var būt jāpieņem jauni tiesību akti saistībā ar bankas noslēpumu, konfidencialitāti, datu aizsardzību un privātumu. Nedrīkst pieļaut situācijas, kad finanšu iestāžu centieni nodrošināt atbilstību noteikumiem un prasībām vienā jurisdikcijā ir pretrunā to pienākumiem citā valstī.

696. Saskaņā ar konvencijas 52. panta 4. punktu un nolūkā novērst un atklāt noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārskaitījumus, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju, ikvienai konvencijas dalībvalstij jāievieš atbilstīgi un efektīvi līdzekļi, lai ar tās pārvaldes un uzraudzības organizāciju palīdzību nepieļautu tādu banku dibināšanu, kuras fiziski nepastāv un nav pievienotas kādai regulētai finanšu grupai.

697. Divās skaidrojošajās piezīmēs ir skaidroti šā punkta formulējumā lietotie termini. Pirmajā ir teikts, ka termins “fiziska pastāvēšana” jāsaprot ka attiecīgajā jurisdikcijā atrodas bankas “faktiskā vadība”. Ar vietējā pārstāvja vai zemāka līmeņa darbinieku klātesamību nepietiek, lai atzītu bankas fizisku pastāvēšanu. Vadības jēdzienā ir iekļauta arī administratīvā vadība, t. i., grāmatvedības un finanšu dokumenti (A/58/422/Add.1, 54. p.).

698. Otrajā piezīmē ir teikts, ka bankas, kuras fiziski nepastāv un nav pievienotas kādai regulētai finanšu grupai, parasti sauc par “fiktīvām bankām” (A/58/422/Add.1, 55. p.).

699. Lai izpildītu šo noteikumu, var būt jāpieņem jauni tiesību akti attiecībā uz apstākļiem,

atmazgāšanu, piemēram, Karību jūras reģiona Finanšu darbības uzdevumu grupa, Neatkarīgo valstu sadraudzība, Eiropas Padome, Austrumu un Dienvidāfrikas grupa cīņai pret naudas atmazgāšanu, Eiropas Savienība, Dienvidamerikas Finanšu darbības uzdevumu grupa cīņai pret naudas atmazgāšanu un Amerikas Valstu organizācija (A/58/422/Add.1, 21. p.). Jāpiebilst, ka 2004. gada oktobrī *FATF* pieņēma devīto īpašo ieteikumu par terorisma finansēšanu.

¹³⁰ Sk. *FATF* ieteikumu Nr. 6 par politiski redzamām personām; šis termins ir definēts *FATF* ieteikumu glosārijā: <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/42/43/33628117.PDF>. Minētajā ieteikumā ir nošķirtas valsts un ārvalstu politiski redzamas personas. Pretkorupcijas konvencijā šāds dalījums nav paredzēts. Neatkarīgo valstu sadraudzības Līdzekļu repatriācijas darba grupa ir paudusi bažas par *FATF* dalījumu un izteikusi atbalstu Pretkorupcijas konvencijā iekļautajam noteikumam, saskaņā ar kuru pastiprinātu kontroli ir paredzēts piemērot vispārīgi.

¹³¹ Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka 52. panta 3. punkta mērķis nav paplašināt šā panta 1. un 2. punkta darbības jomu (A/58/422/Add.1, 53. p.).

kādos var darboties finanšu iestāde.¹³² Šajā punktā ir iekļauti arī atsevišķi fakultatīvie noteikumi, kas ir iztirzāti turpmāk.

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt

700. Konvencijas 52. panta 5. un 6. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību aktiem ir jāizvērtē iespēja noteikt attiecīgām valsts amatpersonām papildu pienākumus attiecībā uz finanšu atklāšanu. Saskaņā ar šā panta 5. punktu valstīm ir jāizvērtē iespēja izveidot efektīvas finanšu atklāšanas sistēmas un noteikumu neievērošanas gadījumā piemērot atbilstošas sankcijas.¹³³ Dalībvalstis pašas var noteikt, uz kurām valsts amatpersonām šīs sistēmas attieksies un kā ar to palīdzību padarīt efektīvāku finanšu atklāšanu. Tomēr, ja šādas sistēmas tiek ieviestas, par ziņošanas pienākumu nepildīšanu ir jāparedz atbilstošas sankcijas, lai nodrošinātu, ka valsts amatpersonas šos noteikumus ievēro.

701. Minētā panta 5. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja veikt attiecīgus pasākumus, lai atļautu kompetentām iestādēm sniegt informāciju citu dalībvalstu kompetentām iestādēm, kad tā ir nepieciešama, veicot izmeklēšanu, pieprasot vai atgūstot līdzekļus, kuri iegūti, izdarot likumpārkāpumus, kas saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem (sk. arī 43., 46., 48., 56. un 57. pantu). Lai īstenotu šos noteikumus, var būt jāpieņem jauni tiesību akti saistībā ar bankas noslēpumu un privātumu.

702. Tāpat, lai veicinātu finanšu atklāšanu un atklātību, dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja veikt nepieciešamos pasākumus, lai liktu attiecīgām valsts amatpersonām, kuras ir līdzdalīgas vai kurām ir paraksta vai citas tiesības attiecībā uz finanšu kontu ārvalstī, ziņot par šādām attiecībām attiecīgām iestādēm un veikt atbilstošu uzskaiti saistībā ar šiem kontiem (52. panta 6. punkts). Tāpat kā attiecībā uz iepriekš izklāstītajiem noteikumiem, dalībvalstīm, kuras nolemj ieviest šādus pasākumus, ir jāparedz atbilstošas sankcijas, kas piemērojamas noteikumu neievērošanas gadījumā.

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs

703. Kā minēts iepriekš, konvencijas 52. panta 4. punktā ir paredzēts veikt noteiktus pasākumus attiecībā uz tādu banku dibināšanu, kuras fiziski nepastāv un nav pievienotas kādai regulētai finanšu grupai, un ir zināmas arī kā “fiktīvās bankas”. Šā noteikuma mērķis ir veicināt tādu līdzekļu pārskaitījumu novēršanu un atklāšanu, kas iegūti, izdarot likumpārkāpumus, kuri saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem.

704. Šajā pašā punktā ir noteikts, ka dalībvalstis varētu būt ieinteresētas likt finanšu iestādēm:

- a) atteikties iesaistīties banku darījumu attiecībās vai turpināt tās ar “fiktīvām bankām”,
- b) izvairīties iesaistīties darījumu attiecībās ar ārvalstu finanšu institūcijām, kas ļauj savus

¹³² Sk. FATF ieteikumu Nr. 18.

¹³³ Konkrēti valstu tiesību aktu piemēri ir šādi: Belizas Likuma par korupcijas novēršanu sabiedriskajā dzīvē III daļa (Finanšu atklāšana), Taizemes Konstitūcijas X nodaļas 1. daļa (Kontu deklarēšana, norādot datus par līdzekļiem un saistībām) un Ukrainas Likuma cīņai pret korupciju 6. pants (Finanšu kontrole).

kontus izmantot “fiktīvām bankām”.

705. Lai īstenotu šos noteikumus, var būt jāgroza esošie tiesību akti vai jāpieņem jauni (piemēram, noteikumi, kuros paredzēti nosacījumi un kritēriji, kas jāizmanto finanšu iestādēm, lai noteiktu, vai tās var iesaistīties banku darījumu attiecībās vai turpināt tās ar “fiktīvām bankām”).

C. Tiešā līdzekļu atgūšana

“53. pants

Līdzekļi tiešai īpašuma atgūšanai

Katrai dalībvalstij saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem]:

- a) jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai ļautu citai dalībvalstij ierosināt civillietu tās tiesā ar nolūku noteikt īpašumtiesības uz īpašumu, kas iegūts šajā konvencijā noteikto noziedzīgo nodarījumu rezultātā,
- b) jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai ļautu tās tiesām dot rīkojumu tiem, kas izdarījuši šajā konvencijā noteiktos noziedzīgus nodarījumus, maksāt kompensāciju vai segt zaudējumus citai dalībvalstij, kas cietusi zaudējumu šādos noziegumos, un
- c) jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai ļautu tās tiesām vai kompetentām iestādēm, lemjot par konfiskāciju, atzīt citas dalībvalsts likumīgā īpašnieka prasību īpašumam, kas iegūts šajā konvencijā noteikto noziedzīgo nodarījumu rezultātā.”

Galveno prasību kopsavilkums

706. Konvencijas 53. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir:

- a) jāļauj citai dalībvalstij ierosināt civillietu tās tiesās, lai noteiktu īpašumtiesības uz īpašumu, kas iegūts, izdarot ar korupciju saistītus likumpārkāpumus (a) apakšpunkts),
- b) jāļauj tās tiesām dot rīkojumu ar korupciju saistītos likumpārkāpumos iesaistītajām personām atlīdzināt zaudējumus šo likumpārkāpumu dēļ cietušajai dalībvalstij (b) apakšpunkts),
- c) jāļauj tās tiesām vai kompetentajām iestādēm, lemjot par konfiskāciju, atzīt citas dalībvalsts prasību par likumīgām tiesībām uz īpašumu, kas iegūts, izdarot ar korupciju saistītu likumpārkāpumu (c) apakšpunkts).

707. Lai īstenotu šos noteikumus, var būt jāpieņem jauni tiesību akti vai jāgroza esošie civilprocesa, jurisdikcijas un administratīvie noteikumi.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus

pasākumus

708. Kā minēts iepriekš (sk. IV nodaļas C sadaļu), valstis reizēm nav varējušas sniegt tiesisku palīdzību civillietās, lai gan šai pieejai ir zināmas priekšrocības, jo īpaši gadījumos, kad kriminālvajāšanu nav iespējams veikt iespējamo likumpārkāpēju nāves vai prombūtnes dēļ. Starp citām civilo prasību priekšrocībām ir jāmin iespēja paredzēt atbildību, pamatojoties uz civillietās piemērojamām prasībām un neparedzot notiesājošu spriedumu krimināllietā pret personu, kuras valdījumā vai īpašumā ir attiecīgie līdzekļi, un līdzekļu izsekošanu gadījumos, kad persona attiecīgajā krimināllietā tiek attaisnota, ja pierādījumi, kas atbilst civillietās piemērojamām prasībām, liecina, ka konkrētie līdzekļi ir iegūti likumīgi. Protams, ir svarīgi nejaukt civiltiesisko lietvedību, ar kuras palīdzību puse vēlas atgūt līdzekļus, ar līdzekļu tādas konfiskācijas sistēmas izmantojumu, kuras pamatā nav notiesāšana. Tās ir jānošķir, bet Pretkorupcijas konvencijā ir atzīta nepieciešamība ieviest vairākus elastīgus pasākumus, kas izmantojami, lai īstenotu līdzekļu atdošanu.

709. Šīs rokasgrāmatas IV nodaļā jau tika minēts, ka saskaņā ar konvencijas 43. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja sadarboties, arī izmeklējot ar korupciju saistītas civilas un administratīvas lietas vai veicot ar tām saistītu kriminālvajāšanu.

710. Konvencijas 53. pantā runa ir par dalībvalstīm, saskaņā ar kuru tiesisko regulējumu citām valstīm ir atļauts uzsākt civilu tiesvedību par līdzekļu atgūšanu vai iejaukties vai piedalīties šīs valsts uzsāktā tiesvedībā, lai piedzītu kompensāciju. Tā kā šādi pasākumi ekonomisku vai citu iemeslu dēļ ne vienmēr ir izpildāmi, šīs konvencijas mērķis ir nodrošināt to, ka dalībvalstīm katrā no gadījumiem ir pieejamas vairākas izvēles iespējas.

711. Konvencijas 53. pantā ir minētas trīs īpašas prasības attiecībā uz īpašuma tiešu atgūšanu saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem.

712. Kā noteikts a) apakšpunktā, dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai atļautu citai dalībvalstij ierosināt civilu tiesā tās tiesā ar nolūku noteikt īpašumtiesības uz īpašumu, kas iegūts, izdarot likumpārkāpumu, kurš saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu. Šajā gadījumā attiecīgā valsts ir prasītājs civillietā; tāpēc tā ir uzskatāma par tiešu atgūšanu. Dalībvalstis varētu būt ieinteresētas pārskatīt savus spēkā esošos tiesību aktus, lai nodrošinātu, ka tajos nav šķēršļu, kuru dēļ cita valsts nevarētu uzsākt šādu civilu tiesvedību.

713. Minētā panta b) apakšpunktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai atļautu tās tiesām dot rīkojumu ar korupciju saistītos likumpārkāpumos iesaistītajām personām atlīdzināt zaudējumus šo likumpārkāpumu dēļ cietušajai dalībvalstij. Tiesību aktu izstrādātājiem vajadzētu pārskatīt spēkā esošos tiesību aktus attiecībā uz cietušo personu kompensācijas vai restitūcijas prasībām, lai pārliecinātos, vai attiecībā uz šo situāciju ir nepieciešami kādi grozījumi.

714. Šajā noteikumā nav precizēts, vai jāierosina kriminālprocess vai civilprocess. Iesaistītajām dalībvalstīm jābūt iespējai vienoties par to, kādu tiesvedību uzsākt. Attiecīgās valsts pienākums ir nodrošināt atbilstību pierādījumu sniegšanas standartiem. Lai īstenotu šo noteikumu, dalībvalstīm ir jāatļauj citām valstīm iesniegt to tiesās prasības pieteikumu par zaudējumu piedziņu; lēmumu par to, kā šo pienākumu izpildīt, pieņem dalībvalstis.¹³⁴

¹³⁴ Dažās valstīs šajā saistībā nozīme varētu būt Pretkorupcijas konvencijas 35. pantam, lai gan 53. panta mērķis ir citāds.

715. Īsāk sakot, saskaņā ar a) apakšpunktu cietusī valsts ir puse pašas ierosinātā civilprocesā. Saskaņā ar b) apakšpunktu tiek veikta neatkarīga tiesvedība, kuras noslēgumā cietušajai valstij ir jābūt iespējai saņemt kompensāciju par zaudējumiem.

716. Atbilstoši c) apakšpunktā noteiktajam dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai ļautu tās tiesām vai kompetentajām iestādēm, lemjot par konfiskāciju, atzīt citas dalībvalsts prasību par likumīgām tiesībām uz īpašumu, kurš iegūts, izdarot likumpārkāpumu, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu. Arī šajā gadījumā tiesību aktu izstrādātājiem var būt jāpārskata spēkā esošie tiesību akti, kas saistīti ar nelikumīgi iegūtiem līdzekļiem, lai pārliecinātos, vai tie attiecas uz šādu citas valsts iesniegtu prasību.

717. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka, izvērtējot šo punktu, Sekretariāta Juridisko lietu biroja pārstāvji pievērsa *Ad hoc* komitejas uzmanību šā biroja, Iekšējās uzraudzības dienests un Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas biroja iesniegtajam priekšlikumam (sk. A/AC.261/L.212) iekļaut šajā punktā atsauci uz to, ka dalībvalstīm ir jāatzīst ne vien citas dalībvalsts iesniegta prasība, bet arī tāda prasība, ko iesniegusi sabiedriska starptautiska organizācija. Pēc minētā priekšlikuma apspriešanas *Ad hoc* komiteja nolēma šādu atsauci tekstā neiekļaut, pamatojoties uz to, ka praksē dalībvalstis varētu atzīt tādu prasību par likumīgām tiesībām uz īpašumu, kas iegūts, izdarot likumpārkāpumu, kurš saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, ko iesniegusi sabiedriska starptautiska organizācija, kuras dalībvalstis tās ir (A/58/422/Add.1, 56. p.).

D. Līdzekļu atgūšanas mehānismi un starptautiskā sadarbība

“54. pants

Īpašuma atgūšanas mehānismi, konfiskācijā izmantojot starptautisku sadarbību

1. Katrai dalībvalstij, lai nodrošinātu savstarpēju tiesisku palīdzību saskaņā ar šīs konvencijas 55. pantu attiecībā uz īpašumu, kas iegūts vai iesaistīts šajā konvencijā noteikta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] ir:

a) jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai atļautu tās kompetentajām iestādēm izpildīt rīkojumu par konfiskāciju, ko izdevusi citas dalībvalsts tiesa,

b) jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai atļautu tās kompetentajām iestādēm to jurisdikcijas ietvaros dot rīkojumu par tāda ārvalstu izcelsmes īpašuma konfiskāciju, kas saistīts ar tiesvedību par “naudas atmazgāšanas” noziedzīgu nodarījumu vai citu noziedzīgu nodarījumu, kāds varētu būt tās jurisdikcijā vai, izmantojot citas procedūras, kas atļautas saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem], un

c) jāizvērtē tādu līdzekļu pieņemšana, kādi var būt nepieciešami, lai atļautu šāda īpašuma konfiskāciju bez kriminālsoda, kad pret aizdomās turēto nav iespējams ierosināt lietu tā nāves, bēgšanas vai prombūtnes dēļ vai citos atbilstīgos gadījumos.

2. Katrai dalībvalstij, lai nodrošinātu savstarpēju tiesisku sadarbību pēc pieprasījuma, kas izvirzīts saskaņā ar šīs konvencijas 55. panta 2. punktu, saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem] ir:

a) jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai atļautu tās kompetentajām iestādēm iesaldēt vai atsavināt īpašumu ar iesaldēšanas vai atsavināšanas rīkojumu, ko izdevusi prasījumu iesniegušās dalībvalsts tiesa vai kompetenta iestāde, un kas prasījumu saņēmušajai dalībvalstij sniedz pietiekamu pamatu uzskatīt, ka ir pietiekoši iemesli šādai rīcībai un ka īpašums vēlāk būs pakļauts konfiskācijas rīkojumam šī panta 1.(a) punkta [1. punkta a) apakšpunkta] nolūkā,

b) jāveic tādi pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai atļautu tās kompetentajām iestādēm iesaldēt vai atsavināt īpašumu pēc pieprasījuma, ko veikusi prasījumu iesniegušās dalībvalsts tiesa vai kompetenta iestāde, un kas prasījumu saņēmušajai dalībvalstij sniedz pietiekamu pamatu uzskatīt, ka ir pietiekoši iemesli šādai rīcībai un ka īpašums vēlāk būs pakļauts konfiskācijas rīkojumam šī panta 1.(a) punkta [1. punkta a) apakšpunkta] nolūkā, un

c) jāizvērtē papildus [papildu] līdzekļu pieņemšana, kas ļautu tās kompetentām iestādēm saglabāt īpašumu konfiskācijai uz ārvalstu aresta vai apsūdzības pamata, kas saistīts ar šāda īpašuma iegūšanu.”

“55. pants

Starptautiska sadarbība konfiskācijas nolūkā

1. Dalībvalstij, kas saņēmusi pieprasījumu no kādas citas dalībvalsts, kurai ir jurisdikcija pār kādu šajā konvencijā atrunātu noziedzīgu nodarījumu, konfiscēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus, īpašumu, iekārtas vai citus līdzekļus, kas minēti šīs konvencijas 31. panta 1. daļā [1. punktā] un kas atrodas tās teritorijā, pēc iespējas lielākā mērā saskaņā ar tās nacionālo tiesību sistēmu [ciktāl tas ir saskaņā ar tās tiesību sistēmas principiem]:

a) jāiesniedz šis pieprasījums savām kompetentajām institūcijām, lai saņemtu konfiskācijas rīkojumu, un, ja tāds rīkojums tiek dots, jānodrošina tā īstenošana vai

b) ar mērķi īstenot [lai īstenotu] to līdz pieprasītajai pakāpei, jāiesniedz savām kompetentajām institūcijām konfiskācijas rīkojums, ko izdevusi tiesa pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts teritorijā saskaņā ar šīs konvencijas 31. panta 1. daļu [punktu] un 54. panta 1. daļas [punkta] a) punktu [apakšpunktu] – tādā mērā, kādā [ciktāl] minētais rīkojums attiecas uz noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, īpašumu, iekārtām un citiem līdzekļiem, kas minēti 31. panta 1. daļā [punktā] un atrodas pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts teritorijā.

2. Saņemot pieprasījumu no citas dalībvalsts, kurai ir jurisdikcija pār kādu šajā konvencijā atrunātu noziedzīgu nodarījumu, pieprasījumu saņēmušajai dalībvalstij jāveic pasākumi, lai identificētu, atrastu un uzliktu arestu [iesaldētu] vai izņemtu noziedzīgi iegūtus līdzekļus, īpašumu, iekārtas vai citus līdzekļus, kas minēti šīs konvencijas 31. panta 1. daļā [punktā], lai tos pēc tam varētu konfiscēt vai nu saskaņā ar pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts rīkojumu, vai arī saskaņā ar pieprasījumu saņēmušās dalībvalsts rīkojumu pēc pieprasījuma saskaņā ar šī panta 1. daļu [punktu].

3. Šīs konvencijas 46. panta noteikumi ir ar nepieciešamajām izmaiņām piemērojami šim pantam. Saskaņā ar šo pantu iesniegtajos pieprasījumos papildus 46. panta 15. daļā [punktā] norādītajai informācijai jāietver:

a) ja pieprasījums attiecas uz šī panta 1. daļas [punkta] a) punktu [apakšpunktu] –

konfiscējamā īpašuma apraksts, tajā skaitā, ciktāl tas iespējams, tā iespējamā atrašanās vieta un, kur atbilstoši, noteiktā īpašuma vērtība, kā arī to faktu izklāsts, uz kuriem balstās [pamatojas] pieprasījumu iesniegusī dalībvalsts un kas ir pietiekami, lai dotu iespēju pieprasījumu saņēmumajai dalībvalstij panākt rīkojumu saskaņā ar saviem nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem],

b) ja pieprasījums attiecas uz šī panta 1. daļas [punkta] b) punktu [apakšpunktu] – juridiski pieņemama tā konfiskācijas rīkojuma kopija, uz kuru ir balstīts iesniegtais pieprasījums [kas ir iesniegtā pieprasījuma pamatā] un ko izdevusi pieprasījumu iesniegusī dalībvalsts, faktu izklāsts un informācija par to, kādā mērā tiek pieprasīta rīkojuma izpilde, prasījumu iesniegušās dalībvalsts paskaidrojums par to, kādus pasākumus šī dalībvalsts ir veikusi, lai sniegtu atbilstošu paziņojumu godprātīgām trešajām pusēm [labticīgām trešajām personām] un lai nodrošinātu atbilstīgu procesu [godīgu tiesas procesu], kā arī paziņojums, ka konfiskācijas rīkojums ir galīgs,

c) ja pieprasījums attiecas uz šī panta 2. daļu [punktu] – to faktu izklāsts, uz kuriem balstās [pamatojas] pieprasījumu iesniegusī dalībvalsts, un pieprasītās rīcības apraksts, un, kur pieejama, juridiski pieņemama rīkojuma kopija, kas pamato pieprasījumu.

4. Tos lēmumus vai darbības, kas minēti šī panta 1. un 2. daļā [punktā], pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts pieņem vai veic saskaņā ar un ievērojot savu nacionālo normatīvo aktu nosacījumus [saskaņā ar tās tiesību aktiem] un procesuālo kārtību vai arī saskaņā ar jebkādu divpusēju vai daudzpusēju līgumu vai vienošanos, kas ir šai dalībvalstij saistoša attiecībā uz pieprasījumu iesniegušo dalībvalsti.

5. Katrai dalībvalstij jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāram to savu likumu un citu normatīvo aktu eksemplārus, kas nodrošina šī panta īstenošanu, kā arī jebkādas turpmākās izmaiņas šajos likumos vai citos normatīvajos aktos vai arī to aprakstu. [Katrai dalībvalstij jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāram to savu tiesību aktu kopijas, ar kuriem tiek īstenots šis pants, kā arī jāinformē par turpmākām izmaiņām šajos tiesību aktos vai jāiesniedz to apraksts.]

6. Gadījumā, ja kāda dalībvalsts izvēlas šī panta 1. un 2. daļā [punktā] minētos pasākumus pildīt tikai saskaņā ar attiecīgu starptautisku līgumu, tad šai dalībvalstij jāatzīst šī konvenciju [konvencija] par nepieciešamu un pietiekamu starptautisku līgumu [tiesisko pamatu].

7. Pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts var atteikties no sadarbības saskaņā ar šo pantu vai atcelt pagaidu pasākumus, ja šī dalībvalsts nesaņem pietiekamus un savlaicīgi sniegtus pierādījumus vai arī, ja īpašums ir *de minimis* vērtībā.

8. Pirms atcelt jebkuru pagaidu pasākumu, kas ticis pieņemts saskaņā ar šo pantu, pieprasījumu saņēmumajai dalībvalstij, kad vien iespējams, jādod pieprasījumu iesniegušajai dalībvalstij iespēja izskaidrot iemeslus, kas ļautu turpināt uzsākt pasākumu.

9. Šī panta noteikumi nav skaidrojami kā labticīgu trešo personu tiesības ierobežojoši.”

718. Konvencijas 54. un 55. pantā ir paredzētas procedūras starptautiskajai sadarbībai konfiskācijas jautājumos. Šīs ir būtiskas pilnvaras, jo noziedznieki savus nelikumīgi iegūtos līdzekļus, nozieguma rīkus un pierādījumus bieži cenšas slēpt vairākās jurisdikcijās, lai apgrūtinātu tiesībsardzības iestāžu centienus tos atrast un izņemt.

719. Konvencijas 55. pantā ir paredzēti pienākumi starptautiskās sadarbības veicināšanai “ciktāl tas iespējams” saskaņā ar tiesību aktiem, vai nu atzīstot un izpildot ārvalstu konfiskācijas rīkojumu, vai arī iesniedzot pieteikumu kompetentajām iestādēm attiecīgās valsts rīkojuma izdošanai, pamatojoties uz citas dalībvalsts sniegto informāciju. Jebkurā gadījumā, ja ir izdots vai apstiprināts rīkojums, pieprasījuma saņēmējai dalībvalstij ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai “identificētu, izsekotu, iesaldētu un izņemtu” noziedzīgi iegūtus līdzekļus, īpašumu, aprīkojumu vai citus rīkus, lai tos varētu konfiscēt (55. pants). Citi noteikumi attiecas uz prasībām par dažādu iesniegumu saturu, pieprasījumu noraidīšanas vai pagaidu pasākumu atcelšanas nosacījumiem, kā arī labticīgu trešo personu tiesībām.

720. Lai gan šie panti saskan ar noteikumiem, kas paredzēti Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā pret narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgu tirdzniecību un Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību, Pretkorupcijas konvencijā ir noteiktas jaunas prasības.

721. Konvencijas 54. pantā ir atzītas problēmas, ar kurām valstīm nācies saskarties, nodrošinot starptautisko sadarbību, kā arī piedāvāta jauna pieeja, veicinot radošu pasākumu veikšanu, lai pārvarētu dažus no šiem šķēršļiem. Viens no šādiem pasākumiem ir konfiskācija, pamatojoties uz naudas atmazgāšanu, pretstatā notiesāšanai par predikatīvu nodarījumu.

722. Dalībvalstīm ir arī pienākums izvērtēt iespēju atļaut ārvalstu izcelsmes īpašuma konfiskāciju, iztiesājot naudas atmazgāšanu vai citus to jurisdikcijā esošus likumpārkāpumus vai īstenojot citas procedūras, kas ir saskaņā ar to tiesību aktiem un ko var piemērot bez notiesājoša sprieduma krimināllietā, ja likumpārkāpēju nevar saukt pie atbildības (54. panta 1. punkta c) apakšpunkts).

723. Visbeidzot 54. panta 2. punktā ir piedāvātas precīzas pamatnostādnes attiecībā uz pasākumiem, kas izstrādāti, lai sekmētu savstarpēju tiesisko palīdzību saistībā ar konfiskāciju, kā noteikts 55. pantā.

724. Kā minēts iepriekš, Pretkorupcijas konvencijā ir paredzēta pamatsistēmas izstrāde līdzekļu iesaldēšanai, izņemšanai un konfiskācijai (31. pants), kas ir priekšnosacījums starptautiskai sadarbībai un līdzekļu atgūšanai. Valsts infrastruktūra ir pamats sadarbībai konfiskācijas jautājumos, bet ar to nepietiek, lai risinātu problēmas, kas rodas, saņemot konfiskācijas pieprasījumus no citas dalībvalsts.

725. Konvencijas 54. pantā ir noteikts, ka jāizstrādā mehānisms, ar kura palīdzību varētu a) izpildīt ārvalstu iesniegtos iesaldēšanas un konfiskācijas rīkojumus un b) izdot iesaldēšanas un izņemšanas rīkojumus attiecībā uz īpašumu, kuru pēc citas dalībvalsts pieprasījuma vēlāk paredzēts konfiscēt. Tāpēc 54. panta 1. un 2. punktā ir paredzēti neieciešamie mehānismi, lai attiecībā uz šādiem pieprasījumiem varētu īstenot 55. pantā (1. punkta a) un b) apakšpunktā) piedāvātās iespējas. Respektīvi, 54. pants sekmē 55. panta īstenošanu.

Galveno prasību kopsavilkums

726. Dalībvalstīm ir:

a) jāatļauj to kompetentajām iestādēm izpildīt rīkojumu par konfiskāciju, ko izdevusi citas dalībvalsts tiesa (54. panta 1. punkta a) apakšpunkts),

b) jāatļauj attiecīgajām iestādēm pieprasīt ārvalstu izcelsmes īpašuma konfiskāciju, iztiesājot naudas atmazgāšanu vai citus to jurisdikcijā esošus likumpārkāpumus vai īstenojot citas procedūras, kas ir saskaņā ar to tiesību aktiem (54. panta 1. punkta b) apakšpunkts),

c) jāatļauj kompetentām iestādēm iesaldēt vai izņemt īpašumu, pamatojoties uz pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts izdotu iesaldēšanas vai izņemšanas rīkojumu attiecībā uz īpašumu, kuru vēlāk paredzēts konfiscēt (54. panta 2. punkta a) apakšpunkts),

d) jāatļauj kompetentām iestādēm pēc pieprasījuma iesaldēt vai izņemt īpašumu, ja ir pietiekams iemesls uzskatīt, ka šāda rīcība ir pamatota, jo īpašumu vēlāk paredzēts konfiscēt (54. panta 2. punkta b) apakšpunkts).

727. Dalībvalstīm, kas saņēmušas citas dalībvalsts prasību par korupcijas ceļā iegūtu līdzekļu konfiskāciju, ciktāl tas iespējams, jāiesniedz savām kompetentajām iestādēm:

a) pieprasījums par konfiskācijas rīkojuma saņemšanai un tas jāīsteno (55. panta 1. punkta a) apakšpunkts) vai

b) konfiskācijas rīkojums, ko saskaņā ar konvencijas 31. panta 1. punktu un 54. panta 1. punkta a) apakšpunktu izdevusi pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts tiesa, ciktāl tas attiecas uz to teritorijā esošiem noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, lai īstenotu to prasītajā apmērā (55. panta 1. punkta b) apakšpunkts).

728. Saņemot pieprasījumu no dalībvalsts, kura ir nodibinājusi jurisdikciju pār likumpārkāpumu, kas saistīts ar korupciju, dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai identificētu, izsekotu, iesaldētu un izņemtu noziedzīgi iegūtus līdzekļus, īpašumu, aprīkojumu vai citus rīkus (sk. 31. panta 1. punktu), lai pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts vai pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts varētu tos konfiscēt (55. panta 2. punkts).

729. Īstenojot 55. panta noteikumus, dalībvalstīm ir jāpiemēro konvencijas 46. panta noteikumi (Savstarpēja tiesiskā palīdzība) ar attiecīgiem grozījumiem. Ja pieprasījums iesniegts, pamatojoties uz 55. panta 1. un 2. punktu, dalībvalstīm ir jāsniedz 3. punkta a)–c) apakšpunktā paredzētā informācija, lai sekmētu savstarpēju tiesisku palīdzību.

730. Tāpat dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja:

a) atļaut konfiscēt ārvalstu izcelsmes īpašumu, iztiesājot naudas atmazgāšanu vai citus to jurisdikcijā esošus likumpārkāpumus vai īstenojot citas procedūras, kas ir saskaņā ar to tiesību aktiem un ko var piemērot bez notiesājoša sprieduma krimināllietā, ja likumpārkāpēju nevar saukt pie atbildības tā nāves, bēgulošanas vai prombūtnes dēļ, vai citos atbilstošos gadījumos (54. panta 1. punkta c) apakšpunkts),

b) īstenot papildu pasākumus, lai atļautu to kompetentām iestādēm saglabāt īpašumu konfiskācijai, pamatojoties uz ārvalstu arestu vai apsūdzību krimināllietā, kas saistīta ar šāda īpašuma iegūšanu (54. panta 2. punkta c) apakšpunkts).

731. Lai īstenotu iepriekš minētos noteikumus, var būt jāpieņem jauni tiesību akti.¹³⁵

¹³⁵ Valsts tiesību aktu piemēri ir šādi: Kanādas Likuma par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās I daļas 9.–16. punkts, Maurīcijas Korupcijas novēršanas likuma VIII daļa, Jaunzēlandes Likuma par savstarpēju palīdzību krimināllietās III daļa, Vanuatu Likuma par savstarpēju palīdzību krimināllietās 3. daļa, īpaši 20., 24. un 25. punkts, Zimbabves Krimināllietu (savstarpējās palīdzības) likuma 32. punkts.

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

732. Pretkorupcijas konvencijā ir iztirzāts jautājums par to, kā veicināt starptautisku izņemšanas un konfiskācijas pieprasījumu izpildi bez nevajadzīgas kavēšanās. Pieredze liecina, ka šādos gadījumos parasti ir iespējamās divas pieejas. Pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts var sniegt pierādījumus, pamatojot savu pieteikumu rīkojuma izdošanai dalībvalstī, kas saņēmusi pieprasījumu, vai arī pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts rīkojumu var izpildīt tieši kā pieprasījuma saņēmējas dalībvalsts rīkojumu, ja tas atbilst noteiktiem nosacījumiem.

733. Konvencijā ir paredzēta gan citas dalībvalsts izdota iesaldēšanas rīkojuma tieša izpilde, gan dalībvalsts centieni panākt šāda rīkojuma izdošanu valstī, kas saņēmusi pieprasījumu.¹³⁶ Līdzīgi noteikumi paredzēti arī Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību (sk. 12. panta 2. punktu). Tomēr Pretkorupcijas konvencijā ir konkretizēti pasākumi, kas veicami, lai pieprasītu un nodrošinātu iesaldēšanu vai izņemšanu konfiskācijas nolūkā (54. panta 2. punkts).¹³⁷

a) valsts tiesiskais regulējums

734. Kā noteikts 54. panta 1. punktā, dalībvalstīm ir jānodrošina tiesiskā palīdzība saistībā ar īpašumu, kas iegūts, izdarot likumpārkāpumu, kurš saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu (sk. arī 55. pantu), saskaņā ar to tiesību aktiem jāveic attiecīgi pasākumi, lai atļautu to kompetentajām iestādēm izpildīt rīkojumu par konfiskāciju, ko izdevusi citas dalībvalsts tiesa (54. panta 1. punkta a) apakšpunkts), un pieprasīt ārvalstu izcelsmes īpašuma konfiskāciju, iztiesājot naudas atmazgāšanu vai citus to jurisdikcijā esošus likumpārkāpumus vai īstenojot citas procedūras, kas ir saskaņā ar to tiesību aktiem (54. panta 1. punkta b) apakšpunkts).

735. Tātad pirmais pienākums ir nodrošināt, ka attiecīgās valsts iestādes var atzīt un izpildīt citas dalībvalsts tiesas izdotu konfiskācijas rīkojumu. Skaidrojošā piezīmē ir teikts, ka šajā punktā iekļautā atsauce uz konfiskācijas rīkojumu ir plaši interpretējama, jo ir attiecināma arī uz spriedumiem par naudas konfiskāciju, tomēr tā nav jāuztver kā prasība izpildīt rīkojumu, ko izdevusi tiesa, kurai nav kriminālās jurisdikcijas (A/58/422/Add.1, 57. p.).

¹³⁶ Šie noteikumi par iesaldēšanas rīkojumiem saskan ar noteikumiem, kas attiecas uz konfiskāciju, pieļaujot divas alternatīvas pieejas: tiešu ārvalsts izdota rīkojuma izpildi vai netiešu pieteikuma saņēmējas valsts rīkojuma īstenošanu (sk. arī šīs rokasgrāmatas sadaļas b) apakšpunktu (Starptautiskā sadarbība)).

¹³⁷ Abās minētajās konvencijās ir paredzēta arī ar citiem likumpārkāpumiem saistīta īpašuma konfiskācija. Konvencijā pret starptautisko organizēto noziedzību ir runa par “noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, kas iegūti, izdarot šajā konvencijā atrunātos noziedzīgos nodarījumus,” un “īpašumu, iekārtām un citiem līdzekļiem, kas izmantoti vai ko paredzēts izmantot šajā konvencijā atrunāto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanai” (12. panta 1. punkta a) un b) apakšpunkts). Pretkorupcijas konvencijā izmantotais formulējums mazliet atšķiras, un tajā runa ir par “īpašumu, kas iegūts, izdarot likumpārkāpumu, kurš saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu”. Šo atšķirību galvenais iemesls ir tāds, ka to noziedzīgo nodarījumu loks, uz kuriem attiecas šie abi dokumenti, ir dažāds – daži no Pretkorupcijas konvencijā iekļautajiem nodarījumiem ir fakultatīvi. Pretkorupcijas konvencijā ir noteikts, ka valstīm ir jāveic krimināltiesiska konfiskācija savā teritorijā un jānodrošina palīdzība citām dalībvalstīm, kas pieprasa veikt krimināltiesisku konfiskāciju to teritorijā, tikai attiecībā uz tiem fakultatīvajiem likumpārkāpumiem, kas paredzēti šo valstu tiesību aktos, (sk. arī Apvienoto Nāciju Organizācijas pretkorupcijas rīku apkopojuma VIII nodaļu: http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/toolkit/AC_Toolkit_chap8.pdf).

736. Otrais pienākums ir nodrošināt attiecīgajām iestādēm iespēju pieprasīt ārvalstu izcelsmes īpašuma konfiskāciju, iztiesājot naudas atmazgāšanu vai citus to jurisdikcijā esošus likumpārkāpumus vai īstenojot citas procedūras, kas ir saskaņā ar to tiesību aktiem. Saskaņā ar skaidrojošo piezīmi 54. panta 1. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē tā, it kā šajā noteikumā paredzētais pienākums būtu izpildīts, uzsākot kriminālprocesu, pamatojoties uz kuru varētu izdot konfiskācijas rīkojumu (A/58/422/Add.1, 58. p.).¹³⁸

737. Konvencijas 54. panta 2. punktā ir noteikts – lai dalībvalstis varētu nodrošināt savstarpēju tiesisku palīdzību pēc pieprasījuma, kas iesniegts saskaņā ar konvencijas 55. panta 2. punktu, tām saskaņā ar to tiesību aktiem ir:

a) jāveic attiecīgi pasākumi, lai atļautu tās kompetentajām iestādēm iesaldēt vai atsavināt īpašumu ar iesaldēšanas vai atsavināšanas rīkojumu, ko izdevusi prasības iesniedzējas dalībvalsts tiesa vai kompetenta iestāde, ja pieprasījuma saņēmējai dalībvalstij ir pietiekams iemesls uzskatīt, ka šāda rīcība ir pamatota un ka attiecībā uz šo īpašumu vēlāk ir paredzēts izdot konfiskācijas rīkojumu 54. panta 1. punkta a) apakšpunkta nolūkā,

b) jāveic attiecīgi pasākumi, lai atļautu tās kompetentajām iestādēm iesaldēt vai atsavināt īpašumu pēc pieprasījuma, ko veikusi pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts tiesa vai kompetenta iestāde, ja pieprasījuma saņēmējai dalībvalstij ir pietiekams iemesls uzskatīt, ka šāda rīcība ir pamatota un ka attiecībā uz šo īpašumu vēlāk ir paredzēts izdot konfiskācijas rīkojumu 54. panta 1. punkta a) apakšpunkta nolūkā.

738. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka 54. panta 2. punkta a) apakšpunktā lietotais vārdu savienojums “pietiekams iemesls” jāsaprot kā norāde uz pirmšķietamības lietu valstīs, kuru tiesību sistēmās šāds termins pastāv (A/58/422/Add.1, 60. p.).

739. Arī attiecībā uz 54. panta 2. punkta a) apakšpunktu citās skaidrojošās piezīmēs ir minēts, ka dalībvalsts var noteikt attiecīgas procedūras, lai atzītu un izpildītu citas valsts izdotu iesaldēšanas vai izņemšanas rīkojumu vai lai pamatotos uz citas valsts izdotu iesaldēšanas vai izņemšanas rīkojumu, izdodot savu iesaldēšanas vai izņemšanas rīkojumu. Konvencijas 54. panta 2. punkta a) apakšpunktā lietotā norāde uz iesaldēšanas vai izņemšanas rīkojumu nav jāsaprot kā prasība izpildīt vai atzīt iesaldēšanas vai izņemšanas rīkojumu, ko izdevusi iestāde, kurai nav kriminālas jurisdikcijas (A/58/422/Add.1, 61. p.).

b) starptautiskā sadarbība

740. Konvencijas 55. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību sistēmas principiem, ir jānodrošina palīdzība, kad tās no citas dalībvalsts, kas nodibinājusi jurisdikciju pār likumpārkāpumu, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, saņem pieprasījumu par tādu noziedzīgi iegūtu līdzekļu, īpašuma, aprīkojuma un citu rīku¹³⁹ konfiskāciju, kuri minēti konvencijas 31. panta 1. punktā un atrodas attiecīgās valsts teritorijā. Šādos gadījumos dalībvalstīm ir:

a) jāiesniedz šis pieprasījums savām kompetentajām iestādēm, lai saņemtu konfiskācijas rīkojumu, un, ja tāds rīkojums tiek izdots, jānodrošina tā īstenošana vai

¹³⁸ Fakultatīvu noteikumu piemēro gadījumos, kad ir jāizvērtē iespēja īstenot konfiskāciju bez notiesāšanas, kad pret aizdomās turēto nav iespējams ierosināt lietu tā nāves, bēgulošanas vai prombūtnes dēļ vai citos atbilstīgos gadījumos (sk. šajā rokasgrāmatas sadaļā iekļautos komentārus par 54. panta 1. punkta c) un d) apakšpunktu).

¹³⁹ Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka terminu “rīki” nevajadzētu interpretēt pārāk plaši (A/58/422/Add.1, 63. p.).

b) lai izpildītu rīkojumu līdz pieprasītajai pakāpei, jāiesniedz kompetentajām iestādēm konfiskācijas rīkojums, ko izdevusi tiesa pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts teritorijā saskaņā ar šīs konvencijas 31. panta 1. punktu un 54. panta 1. punkta a) apakšpunktu, ciktāl minētais rīkojums attiecas uz noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, īpašumu, aprīkojumu un citiem rīkiem, kas minēti konvencijas 31. panta 1. punktā un atrodas pieprasījuma saņēmējas dalībvalsts teritorijā.

741. Skaidrojošajā piezīmē ir minēts, ka 55. panta 31. punkta 1. apakšpunktā iekļautās norādes ir attiecināmas arī uz 31. panta 5.–7. punktu (A/58/422/Add.1, 62. p.).

742. Konvencijas 55. panta 2. punktā ir noteikts, ka, saņemot pieprasījumu no citas dalībvalsts, kurai ir jurisdikcija pār likumpārkāpumu, kas saskaņā ar šo konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, pieprasījuma saņēmējai dalībvalstij ir jāveic pasākumi, lai identificētu, atrastu un iesaldētu vai izņemtu noziedzīgi iegūtus līdzekļus, īpašumu, iekārtas vai citus rīkus, kuri minēti šīs konvencijas 31. panta 1. punktā, lai tos pēc tam varētu konfiscēt vai nu saskaņā ar pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts rīkojumu, vai arī saskaņā ar rīkojumu, kas izsniegts pēc pieprasījuma saņēmējas dalībvalsts pieprasījuma saskaņā ar 55. panta 1. punktu.

743. Saskaņā ar 55. panta 3. punktu, īstenojot šo pantu, ir piemērojami 46. panta noteikumi ar attiecīgiem grozījumiem.¹⁴⁰

744. Arī 55. panta 3. punktā ir noteikts, ka papildus 46. panta 15. punktā minētajai informācijai saskaņā ar 55. pantu iesniegtajos pieprasījumos jāiekļauj šāda informācija:

a) ja pieprasījums attiecas uz šā panta 1. punkta a) apakšpunktu – konfiscējamā īpašuma apraksts, tostarp, ciktāl tas iespējams, tā iespējamā atrašanās vieta un attiecīgā gadījumā noteiktā īpašuma vērtība, kā arī to faktu izklāsts, uz ko pamatojas pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts un kas ir pietiekami, lai dotu iespēju pieprasījumu saņēmējai dalībvalstij panākt rīkojuma izdošanu saskaņā ar tās tiesību aktiem,¹⁴¹

b) ja pieprasījums attiecas uz 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu – juridiski pieņemama tā konfiskācijas rīkojuma kopija, kas ir iesniegtā pieprasījuma pamatā un ko izdevusi pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts, faktu izklāsts un informācija par to, kādā apjomā tiek pieprasīta rīkojuma izpilde, pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts paskaidrojums par pasākumiem, kas veikti, lai sniegtu atbilstošu paziņojumu labticīgām trešām personām un nodrošinātu taisnīgu tiesas procesu, kā arī paziņojums par to, ka konfiskācijas rīkojums ir galīgs,

c) ja pieprasījums attiecas uz 55. panta 2. punktu – to faktu izklāsts, uz kuriem pamatojas pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts, un pieprasītās rīcības apraksts, un, ja ir pieejama, arī juridiski pieņemama tā rīkojuma kopija, kas ir pieprasījuma pamatā.

745. Turklāt tos lēmumus vai darbības, kas minēti 55. panta 1. un 2. punktā, pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts pieņem vai nu saskaņā ar tās tiesību aktiem un procesuālo kārtību, vai arī

¹⁴⁰ Sk. šīs rokasgrāmatas IV nodaļas C sadaļu (Savstarpēja tiesiskā palīdzība). Jāpiemin arī tas, ka Pretkorupcijas konvencijas 46. panta 8. punktam, ar kuru pusēm ir aizliegts atteikt savstarpēju tiesisku palīdzību, pamatojoties uz bankas noslēpumu, ir īpaša saistība ar palīdzības nodrošināšanu saskaņā ar 55. pantu.

¹⁴¹ Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka faktu izklāstā var minēt arī attiecīgās nelikumīgās darbības aprakstu un tās saistību ar konfiscējamiem līdzekļiem (A/58/422/Add.1, 64. p.).

saskaņā ar jebkādu divpusēju vai daudzpusēju līgumu vai vienošanos, kura ir šai dalībvalstij saistoša attiecībā uz pieprasījuma iesniedzēju dalībvalsti (55. panta 4. punkts).¹⁴²

746. Saskaņā ar 55. panta 6. pantā noteikto tad, ja kāda dalībvalsts izvēlas 55. panta 1. un 2. punktā minētos pasākumus pildīt tikai saskaņā ar attiecīgu starptautisku līgumu, tad šai dalībvalstij jāatzīst Pretkorupcijas konvencija par nepieciešamu un pietiekamu tiesisko pamatu.

747. Saskaņā ar 55. panta 8. punktu pirms atcelt kādu no pagaidu pasākumiem, kas pieņemti saskaņā ar šo pantu, pieprasījuma saņēmējai dalībvalstij, kad vien iespējams, jādod iespēja pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij minēt iemeslus uzsākt pasākumu turpināšanai.

748. Saskaņā ar konvencijas 55. panta 9. punktu šā panta noteikumi nav jāuzskata par tādiem, kas ierobežo labticīgu trešo personu tiesības.

749. Visbeidzot ir vērts pieminēt, ka tieša pieprasījumu izpilde ir lētāka, ātrāka un efektīvākā nekā netieša izpilde. Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas biroja sasauktās Neoficiālās ekspertu darba grupas savstarpējas tiesiskās palīdzības labas prakses jautājumos sagatavotajā ziņojumā ir teikts, ka pieredze šajā jomā nepārprotami liecina, ka tiešās izpildes gadījumā nav nepieciešami tik apjomīgi resursi, var izvairīties no dublēšanās un tā ir ievērojami efektīvāka, jo palīdzību var pieprasīt laicīgi. Saskaņā ar secinājumiem, ko paudusi ekspertu darba grupa līdzekļu atsavināšanas jautājumos, ekspertu darba grupa savstarpējas tiesiskās palīdzības jautājumos ieteica, ka dalībvalstīm, kuras to vēl nav izdarījušas, būtu jāpieņem attiecīgi tiesību akti, lai atļautu ārvalstu izdotu iesaldēšanas, izņemšanas un konfiskācijas rīkojumu tiešu izpildi.¹⁴³

750. Ja dalībvalsts pieprasa palīdzību līdzekļu iesaldēšanas, izņemšanas vai konfiskācijas formā, iepriekšēja apspriešanās palīdzēs noteikt, kuru sistēmu pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts izmantos, lai pieprasījumu varētu atbilstoši formulēt.

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt

751. Saskaņā ar konvencijas 54. panta 1. punkta c) apakšpunktu, lai nodrošinātu savstarpēju tiesisko palīdzību atbilstoši 55. pantam attiecībā uz īpašumu, kas iegūts, izdarot likumpārkāpumu, kurš saskaņā ar konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, vai kas iesaistīts tajā, dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību aktiem ir jāizvērtē iespēja veikt attiecīgus pasākumus, lai atļautu šāda īpašuma konfiskāciju piemērot bez notiesājoša sprieduma krimināllietā, ja likumpārkāpēju nevar saukt pie atbildības tā nāves, bēgulošanas vai prombūtnes dēļ, vai citos atbilstošos gadījumos.

752. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka šajā saistībā terminu “likumpārkāpējs” attiecīgos gadījumos var attiecināt arī uz personām, kas var būt minēti kā īpašnieki, lai slēptu konkrētā īpašuma īsto īpašnieku identitāti (A58/422/Add.1, 59. p.).

¹⁴² Konvencijas 55. panta 5. punktā ir noteikts arī tas, ka dalībvalstīm ir jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretāram to savu tiesību aktu kopijas, ar kuriem tiek īstenots šis pants, kā arī jāinformē par turpmākām izmaiņām šajos tiesību aktos vai jāiesniedz to apraksts.

¹⁴³ Sk. 7.8. sadaļu Neoficiālās ekspertu darba grupas savstarpējas tiesiskās palīdzības labas prakses jautājumos sagatavoto ziņojumā, kurā iekļauti “Labas prakses ieteikumi savstarpējas tiesiskās palīdzības veicināšanai” (Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojs, Vīne, 2001), pieejams: http://www.unodc.org/pdf/lap_mlaeg_report_final.pdf.

753. Saskaņā ar 54. panta 2. punkta c) apakšpunktu, lai pēc pieprasījuma nodrošinātu savstarpēju tiesisko palīdzību atbilstoši 55. panta 2. punktam, dalībvalstīm saskaņā ar to tiesību aktiem ir jāizvērtē iespēja veikt papildu pasākumus, lai atļautu to kompetentajām iestādēm saglabāt īpašumu konfiskācijai, pamatojoties uz ārvalstīs veiktu arestu vai izvirzītu apsūdzību krimināllietā saistībā ar šāda īpašuma iegūšanu.

754. Jāpiemin, ka 54. panta 2. punkta c) apakšpunkta formulējumā pirmo reizi ir izmantots jēdziens “īpašuma saglabāšana”.

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs

755. Saskaņā ar konvencijas 55. panta 7. punktu pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts var atteikt sadarbību saskaņā ar šo pantu vai atcelt pagaidu pasākumus, ja tā laicīgi nesaņem pietiekamus pierādījumus vai arī īpašuma vērtība nav nozīmīga. Skaidrojošajā piezīmē ir atspoguļota izpratne, ka pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts apspriedīsies ar pieprasījuma iesniedzēju dalībvalsti par to, vai īpašuma vērtība ir uzskatāma par nebūtisku, kā arī par to, kā nodrošināt, ka papildu pierādījumi tiek iesniegti noteiktajā termiņā (A/58/422/Add.1, 65 p.).

E. Īpaša sadarbība un finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļas

*“56. pants
Īpaša sadarbība*

Bez kaitējuma saviem nacionālajiem normatīvajiem aktiem [Neierobežojot savus tiesību aktus,] katrai dalībvalstij jātiecas piemērot tādi līdzekļi [tādus līdzekļus], kas tai ļautu bez kaitējuma savai izmeklēšanai, kriminālvajāšanai vai tiesvedībai sniegt informāciju citai dalībvalstij par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, kas par tādiem noteikti saskaņā ar šo konvenciju [par līdzekļiem, kas iegūti, izdarot noziedzīgu nodarījumu, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju], gadījumā, ja nepastāv iepriekšējs pieprasījums, kad šī dalībvalsts uzskata, ka šādas informācijas atklāšana varētu palīdzēt tās saņēmējai dalībvalstij uzsākt vai veikt izmeklēšanu, kriminālvajāšanu vai tiesvedību, vai kas varētu veicināt šīs dalībvalsts pieprasījuma iesniegšanu saskaņā ar šo konvencijas nodaļu.”

*“58. pants
Finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļa*

Dalībvalstīm savstarpēji jāsadarbojas nolūkā novērst un apkarot noziedzīgi iegūtu līdzekļu, kas par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju, pārvietošanu [tādu līdzekļu pārvietošanu, kas iegūti, izdarot noziedzīgus nodarījumus, kuri par tādiem atzīti saskaņā ar šo konvenciju,] un jāveicina veidi un pasākumi, lai atklātu šādus līdzekļus, un šim nolūkam [šajā nolūkā] jāizvērtē iespēja izveidot finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļu, kas būtu atbildīga par aizdomīgu finanšu darījumu ziņojumu saņemšanu, analīzi un izplatīšanu kompetentajām iestādēm.”

Galveno prasību kopsavilkums

756. Dalībvalstīm ir jācenšas nodrošināt iespēju bez iepriekšēja pieprasījuma pārsūtīt citai dalībvalstij informāciju par līdzekļiem, kas iegūti, izdarot ar korupciju saistītus likumpārkāpumus, ja šāda informācija var noderēt tās saņēmējai dalībvalstij izmeklēšanā, kriminālvajāšanā vai tiesvedībā vai arī ja attiecīgā valsts, pamatojoties uz to, var iesniegt pieprasījumu saskaņā ar konvencijas V nodaļu (56. pants).

757. Dalībvalstīm ir jāsadarbojas, lai nepieļautu un apkarotu korupcijas ceļā iegūtu līdzekļu pārskaitījumus un sekmētu šādu līdzekļu atgūšanu.

758. Šajā nolūkā dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja izveidot FDIN, kuras uzdevums būtu saņemt un analizēt ziņojumus par aizdomīgiem finanšu darījumiem, kā arī izplatīt tos kompetentajām iestādēm (58. pants).

Fakultatīvās prasības: pienākums izvērtēt

759. Konvencijas 56. panta noteikumi uzskatāmi par papildinājumu precedentiem, kas iedibināti ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu un Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību. Saskaņā ar šo pantu un neierobežojot savus tiesību aktus, dalībvalstīm ir jātiecas veikt attiecīgus pasākumus, lai, netraucējot izmeklēšanu, kriminālvajāšanu vai tiesvedību, bez iepriekšēja pieprasījuma varētu sniegt informāciju citai dalībvalstij par līdzekļiem, kas iegūti, izdarot noziedzīgu nodarījumu, kas par tādu atzīts saskaņā ar šo konvenciju, ja attiecīgā dalībvalsts uzskata, ka šādas informācijas izpaušana varētu palīdzēt tās saņēmējai dalībvalstij uzsākt vai veikt izmeklēšanu, kriminālvajāšanu vai tiesvedību vai varētu veicināt šīs dalībvalsts pieprasījuma iesniegšanu saskaņā ar konvencijas V nodaļu.¹⁴⁴

760. Saskaņā ar 56. pantu dalībvalstīm ir jācenšas veikt attiecīgus pasākumus, lai atļautu tūlītēju un proaktīvu informācijas sniegšanu saistībā ar līdzekļiem, ja tās uzskata, ka šāda informācija citai dalībvalstij varētu izrādīties noderīga, veicot izmeklēšanu, kriminālvajāšanu vai tiesvedību vai gatavojot pieprasījumu par līdzekļu atgūšanu. Informācijas tūlītējas izplatīšanas princips ir paredzēts Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību noteikumos par savstarpēju tiesisko palīdzību (18. panta 4. un 5. punkts), un tagad šā principa darbības joma ir paplašināta, attiecinot to uz arī uz līdzekļu atgūšanu.

761. Pretkorupcijas konvencijas 58. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāsadarbojas, lai nepieļautu un apkarotu tādu līdzekļu pārskaitījumus, kuri iegūti, izdarot likumpārkāpumus, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem, un veicinātu šādu līdzekļu atgūšanu. Šajā nolūkā 58. pantā ir paredzēts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja izveidot FDIN – valsts centru, kura uzdevums būtu saņemt un analizēt ziņojumus par aizdomīgiem finanšu darījumiem, kā arī izplatīt tos kompetentajām iestādēm. Kopš 20. gadsimta deviņdesmitajiem gadiem daudzās valstīs šādas nodaļas ir izveidotas kā uzraudzības policijas

¹⁴⁴ Valstu tiesību aktu piemēri ir šādi: Horvātijas Naudas atmazgāšanas novēršanas likuma III daļas 14. pants, Slovēnijas Naudas atmazgāšanas novēršanas likuma III nodaļas 21. pants un Spānijas Likuma Nr. 19/1993 par konkrētiem pasākumiem naudas līdzekļu atmazgāšanas novēršanai 16. pants.

vai citu iestāžu struktūrvienības. Šīs nodaļas var atšķirties pēc struktūras, atbildības, pienākumiem un tām piešķirtās neatkarības.¹⁴⁵

762. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka dalībvalstīm ir jāizvērtē iespēja dibināt jaunu FDIN, izveidot esošās FDIN specializētu nodaļu vai vienkārši izmantot jau pastāvošo FDIN. Turklāt sagatavošanas darbi (*travaux préparatoires*), kas veicami pirms Pretkorupcijas konvencijas apspriešanas, liecinās, ka 58. pants ir jāinterpretē atbilstoši konvencijas 14. panta 1. punkta b) apakšpunktam (A/58/422/Add.1, 71. p.).

763. *Egmont Group* (neformāla finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļu apvienība) šādas nodaļas ir definējusi kā centrālas valsts aģentūras, kas atbildīgas par tādas finanšu informācijas saņemšanu (un, ja atļauts, pieprasīšanu), analīzi, izplatīšanu kompetentām iestādēm un izpaušanu, kas a) attiecas uz aizdomām par noziegumu veikšanu vai b) paredzēta valsts normatīvajos aktos, lai apkarotu naudas atmazgāšanu.¹⁴⁶

764. Pretkorupcijas konvencijā nav noteikts, ka FDIN izveide ir jāparedz tiesību aktos, bet jauni tiesību akti, iespējams, būs vajadzīgi, lai izpildītu pienākumu ziņot par aizdomīgiem darījumiem šādai nodaļai un aizsargātu finanšu iestādes, kuras labticīgi izpauž šādu informāciju. Praksē lielāko daļu FDIN izveido, pamatojoties uz tiesību aktiem. Ja ir pieņemts lēmums izstrādāt šādu tiesību aktu, valstu interesēs varētu būt izvērtēt iespēju iekļaut tajā šādus elementus:

- a) precīzs to iestāžu apraksts, kuru uzdevums ir ziņot par aizdomīgiem darījumiem, un attiecīgajai nodaļai sniedzamās informācijas definīcija,
- b) tiesību akti, kuros ir noteiktas pilnvaras, saskaņā ar kurām attiecīgā nodaļa var prasīt ziņotājas iestādes palīdzību nepilnīgu un neatbilstošu ziņojumu pārraudzībā,
- c) atļaujas piešķiršana minētajām nodaļām izplatīt informāciju tiesībaizsardzības iestādēm, ja tai ir pieejami pietiekami pierādījumi kriminālvajāšanas uzsākšanai, kā arī atļauja noteiktos gadījumos sniegt ar finanšu darījumu izmeklēšanu saistītu informāciju ārvalstu iestādēm,
- d) attiecīgajai nodaļai iesniegtās informācijas konfidencialitātes aizsardzība, nosakot ierobežojumus attiecībā uz šīs informācijas izmantošanu un aizsargājot nodaļu no informācijas turpmākas izplatīšanas,
- e) attiecīgās nodaļas ziņošanas kārtība un tās attiecības ar citām valsts iestādēm, tostarp tiesībaizsardzības iestādēm un finanšu regulatoriem.

¹⁴⁵ Valstu tiesību aktu piemēri ir šādi: Maurīcijas Finanšu izlūkošanas un naudas atmazgāšanas apkarošanas likums [*Financial Intelligence and Anti-Money-Laundering Act*] un Dienvidāfrikas Republikas Finanšu izlūkošanas centra likums; sk. arī *FATF* ieteikumus Nr. 13, Nr. 14 un Nr. 26.

¹⁴⁶ Sk. *Egmont Group* tīmekļa vietnes (<http://www.egmontgroup.org>) sadaļu *Egmont documents*.

F. Līdzekļu atdošana: nolīgumi un vienošanās

“57. pants

Līdzekļu atgriešana [atdošana] un nodošana

1. Īpašumu, ko dalībvalsts ir konfiscējusi saskaņā ar šīs konvencijas 31. vai 55. pantu, jānodod, tai skaitā atgriežot [atdodot] tos to sākotnējiem likumīgiem īpašniekiem saskaņā ar šā panta 3. punktu, atbilstīgi šīs konvencijas noteikumiem un saskaņā ar tās nacionālajiem normatīvajiem aktiem [tiesību aktiem].

2. Katrai dalībvalstij jāpieņem tādi likumdošanas [normatīvie] vai citi līdzekļi [pasākumi] saskaņā ar nacionālo normatīvo aktu [tiesību aktu] pamatprincipiem, kādi var būt nepieciešami, lai ļautu tās kompetentām iestādēm atgriezt [atdot] konfiscēto īpašumu, rīkojoties pēc citas dalībvalsts pieprasījuma saskaņā ar šo konvenciju, ņemot vērā godprātīgu trešo pušu [personu] tiesības.

3. Saskaņā ar šīs konvencijas 46. un 55. pantu un šī panta 1. un 2. punktu pieprasījumu saņēmumajai dalībvalstij:

a) valsts līdzekļu izšķērdēšanas gadījumā vai izšķērdētu valsts līdzekļu atmazgāšanas gadījumā, kā noteikts šīs konvencijas 17. un 23. pantā, konfiscētais īpašums jāatgriež pieprasījumu iesniegušajā dalībvalstī [jāatdod pieprasījumu iesniegušajai dalībvalstij], ja konfiskācija ir veikta saskaņā ar 55. pantu un, pamatojoties uz pieprasījumu iesniegušās dalībvalsts galīgo lēmumu – tā ir prasība, no kuras pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts var atteikties,

b) gadījumā, ja ir līdzekļi, kas iegūti jebkurā citā šajā konvencijā atrunātā noziedzīgā nodarījumā un, ja konfiskācija bijusi veikta saskaņā ar šīs konvencijas 55. pantu un, pamatojoties uz galīgu spriedumu pieprasījumu iesniegušajā dalībvalstī – prasība, no kuras pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts var atteikties –, tad pieprasījumu saņēmumajai dalībvalstij jāatgriež konfiscētais īpašums pieprasījumu iesniegušajai dalībvalstij. Īpašums jāatgriež [jāatdod] tādā gadījumā, ja pieprasījumu iesniegusī dalībvalsts spēj pietiekoši pierādīt iepriekš esošas īpašumtiesības uz šo konfiscēto īpašumu vai arī ja pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts atzīst, ka zaudējums, kas nodarīts pieprasījumu iesniegušajai dalībvalstij, ir pamats šī konfiscētā īpašuma atgriešanai [atdošanai],

c) visos citos gadījumos kā prioritāte jāizvērtē iespēja atgriezt [atdot] konfiscēto īpašumu pieprasījumu iesniegušajai dalībvalstij, atgriežot [atdodot] šo īpašumu tās sākotnējiem likumīgiem īpašniekiem vai kompensējot noziegumā cietušos [atlīdzinot noziegumā cietušo zaudējumus].

4. Kur tas ir piemēroti, ja vien dalībvalstis nelemj citādi, pieprasījumu saņēmusī dalībvalsts var ieturēt samērīgus izdevumus, kādi radušies izmeklēšanā, kriminālvajāšanā vai tiesvedībā, beidzoties ar [kura noslēgusies ar lēmumu par] konfiscētā īpašuma atgriešanu [atdošanu] vai nodošanu saskaņā ar šo pantu.

5. Kur tas ir piemēroti, dalībvalstis var īpaši izvērtēt iespēju slēgt līgumus vai savstarpēji pieņemamas vienošanās saistībā ar konkrētu situāciju konfiscētā īpašuma nodošanai [konfiscētā īpašuma galīgai nodošanai].”

765. Konvencijas 57. pants ir viena no būtiskākajām un novatoriskākajām Pretkorupcijas konvencijas daļām. Nevar būt runa par likumpārkāpumu nepieļaušanu, paļāvību uz tiesiskumu un kriminālo tiesvedību, atbilstošu un efektīvu pārvaldību, amatpersonu godprātību vai izplatītu taisnīguma izjūtu un ticību tam, ka korupcija neatmaksājas, ja noziedzīgi iegūtie līdzekļi likumpārkāpējiem netiek atsavināti un atdoti to likumīgajiem īpašniekiem. Visas sabiedriskās dzīves jomas, sākot no tiesiskuma un ekonomikas un beidzot ar politiku un mieru un drošību valsts vai starptautiskā mērogā, ir saistītas ar konvencijas galvenajiem mērķiem, no kuriem kā pēdējais ir minēts līdzekļu atgūšanas pamatprincips (1. un 51. pants).

766. Tāpēc attiecībā uz šo pantu dalībvalstīm noteiktā rīcības brīvība ir minimāla – dalībvalstīm ir jāīsteno šie noteikumi un nepieciešamības gadījumā jāgroza esošie tiesību akti vai pieņem jauni.

767. Lielākā daļa Pretkorupcijas konvencijas noteikumu attiecībā uz iesaldēšanas, izņemšanas un konfiskācijas noteikumiem pamatojas uz iepriekš īstenotām iniciatīvām (jo īpaši Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu un Konvenciju pret starptautisko organizēto noziedzību) un papildina tās. Savukārt Pretkorupcijas konvencijas 57. pants nepārprotami aizsāk jaunu pieeju, jo tajā ir runa par līdzekļu nodošanu un atdošanu.

768. Galvenais jautājums saistībā ar korupcijas ceļā iegūtu un pēc tam konfiscētu līdzekļu nodošanu ir tāds, vai valstis, konfiscējot līdzekļus, iegūst īpašumtiesības uz tiem, vai arī šie līdzekļi ir pieder cietušajām valstīm, kuras vēlas panākt to repatriāciju. Atsevišķās situācijās iepriekšēju īpašumtiesību pieprasījums ir visai pārliecinošs, piemēram, gadījumos, kad izšķērdēti valsts līdzekļi. Citos gadījumos šāda prasība drīzāk attiecas uz kompensāciju, nevis īpašumtiesībām.

769. Saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju vairumā gadījumu priekšroka dodama konfiscēto līdzekļu repatriācijai uz pieprasījuma iesniedzēju dalībvalsti atbilstoši 51. pantā noteiktajam pamatprincipam. Konvencijas 57. panta 3. punktā ir sīkāk izklāstīta korupcijas ceļā iegūto un vēlāk konfiscēto līdzekļu nodošana, atļauts kompensēt zaudējumus, kas radušies pieprasījuma iesniedzējām dalībvalstīm vai ar korupciju saistītos likumpārkāpumos cietušajiem un atzītas citu iepriekšējo likumīgo īpašnieku prasības. Konvencijas 57. panta 4. un 5. punktā ir paredzēta tās dalībvalsts izdevumu segšana, kas veikusi konfiskāciju, un *ad hoc* vienošanās par līdzekļu nodošanu starp iesaistītajām dalībvalstīm.

Galveno prasību kopsavilkums

770. Saskaņā ar 57. pantu dalībvalstīm ir uzdevums:

- a) nodot saskaņā ar 31. un 55. pantu konfiscēto īpašumu, kā paredzēts šā panta 3. punktā, tostarp atdodot to iepriekšējiem likumīgajiem īpašniekiem (1. punkts),
- b) atļaut attiecīgajām iestādēm atbilstoši to tiesību pamatprincipiem un ievērojot labticīgu trešo personu tiesības, pēc pieprasījuma atdot konfiscēto īpašumu citai dalībvalstij (2. punkts),
- c) atbilstoši šā panta 1. un 2. punktam un konvencijas 46. un 55. pantam:
 - i) atdot konfiscēto īpašumu pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij gadījumos, kad ir notikusi

valsts līdzekļu izšķērdēšana vai izšķērdētu līdzekļu atmazgāšana (sk. 17. un 23. pantu), ja šī konfiskācija ir veikta atbilstoši prasībām (sk. 55. pantu) un pamatojoties uz galīgo spriedumu valstī, kas iesniegusi pieprasījumu (pieprasījuma saņēmēja valsts šo spriedumu var noraidīt) (3. punkta a) apakšpunkts);

ii) atdot konfiscēto īpašumu pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij gadījumos, kad ir izdarīts cits ar korupciju saistīts likumpārkāpums, kas saskaņā ar konvenciju ir atzīts par noziedzīgu nodarījumu, ja šī konfiskācija ir veikta atbilstoši prasībām (sk. 55. pantu) un pamatojoties uz galīgo spriedumu valstī, kas iesniegusi pieprasījumu (pieprasījuma saņēmēja valsts šo spriedumu var noraidīt), kā arī ja pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts spēj ticami apliecināt iepriekšējas īpašumtiesības vai arī pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts atzīst nodarītos zaudējumus (3. punkta b) apakšpunkts);

iii) visos iepriekš minētajos gadījumos, pirmkārt, jāizvērtē iespēja:

a) atdot konfiscēto īpašumu pieprasījuma iesniedzējai valstij,

b) atdot šo īpašumu tā iepriekšējiem likumīgajiem īpašniekiem,

c) izmaksāt kompensāciju cietušajiem (3. punkta c) apakšpunkts).

771. Tāpat dalībvalstis var izvērtēt iespēju noslēgt nolīgumus vai vienošanās par līdzekļu galīgo nodošanu, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi (57. panta 5. punkts).

Obligātās prasības: pienākums pieņemt normatīvos aktus vai veikt citus pasākumus

772. Saskaņā ar konvencijas 57. panta 1. punktu tāda īpašuma nodošanu, ko dalībvalsts konfiscējusi atbilstoši Pretkorupcijas konvencijas 31. pantam (Iesaldēšana, izņemšana un konfiskācija) vai 55. pantu (Starptautiskā sadarbība konfiskācijas nolūkā), šī valsts veic saskaņā ar konvencijas noteikumiem un tās tiesību aktiem. Saskaņā ar 57. panta 3. punktu tas attiecas arī uz īpašuma nodošanu, atdodot to iepriekšējiem likumīgajiem īpašniekiem (sk. arī aprakstu turpmāk).

773. Skaidrojošajās piezīmēs ir teikts, ka ar iepriekšējām likumīgajām īpašumtiesībām būs jāsaprot īpašumtiesības likumpārkāpuma izdarīšanas brīdī (A/58/422/Add.1, 66. p.).

774. Konvencijas 57. panta 2. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka īpašumu, ko tā konfiscējušas, pēc pieprasījuma saskaņā ar šo konvenciju var atdot citai dalībvalstij.

775. Konkrētāk, 57. panta 2. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāpieņem attiecīgi normatīvie akti vai jāveic citi pasākumi, lai nodrošinātu to kompetentajām iestādēm iespēju atdot konfiscēto īpašumu, ja tas tiek darīts, pamatojoties uz pieprasījumu, ko saskaņā ar šo konvenciju iesniegusi cita dalībvalsts.

776. Skaidrojošajā piezīmē ir minēts, ka konfiscēta īpašuma atdošana atsevišķos gadījumos var nozīmēt īpašumtiesību vai vērtības atdošanu (A/58/422/Add.1, 67. p.).

777. Dalībvalstīm, pieņemot attiecīgos normatīvos aktus vai īstenojot citus pasākumus, kas ir

saskaņā ar to tiesību sistēmas pamatprincipiem, ir jāievēro arī labticīgu trešo personu tiesības.

778. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka ar 1. un 2. punktā minētajiem “tiesību aktiem”, kā arī ar 2. punktā minēto “normatīvo aktu pieņemšanu vai citu pasākumu veikšanu” ir domāti dalībvalstu tiesību akti, kurus pieņem, lai īstenotu šā panta noteikumus (A/58/422/Add.1, 68. p.).

779. Konvencijas 57. panta 3. punktā ir noteikti galvenie konfiscēta īpašuma nodošanas principi. Kā minēts iepriekš, visvairāk ir spriests par to, vai, kad un kādā apmērā cietušās dalībvalstis var pieprasīt īpašumtiesības un šādu īpašumu. Šajā punktā ir saglabāta priekšrocība attiecībā uz īpašuma atdošanu pieprasījuma iesniedzējām dalībvalstīm saskaņā ar Pretkorupcijas konvencijas pamatprincipiem saistībā ar līdzekļu atgūšanu (51. pants). Tomēr šajā punktā ir atzīts arī tas, ka pieprasījuma iesniedzēju dalībvalstu prasības atsevišķos gadījumos ir būtiskākas par citām.

780. Piemēram, ja augstākā līmeņa amatpersonas nozog līdzekļus no valsts bankas vai novirza valsts uzņēmumu peļņu vai nodokļu ieņēmumus uz privātu bankas kontu, kuru tās kontrolē, var uzskatīt, ka šīs amatpersonas savā īpašumā ir ieguvušas valstij piederošus līdzekļus.

781. No otras puses, pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts var nebūt spējīga pierādīt iepriekšējas īpašumtiesības vai apliecināt, ka tā ir vienīgā cietusī puse kādā ar korupciju saistītā likumpārkāpumā. Līdzekļi, kas iegūti, izdarot atsevišķus likumpārkāpumus, piemēram kukuļošanu un izspiešanu, valstij var radīt zaudējumus, taču šie līdzekļi attiecīgajai valstij nekad nav piederējuši. Tādējādi pieprasījumi attiecībā uz šiem līdzekļiem drīzāk ir saistīti ar kompensācijas saņemšanu, nevis pamatojas uz iepriekšējām īpašumtiesībām. Tāpēc iepriekšējo likumīgo īpašnieku un citu šādos ar korupciju saistītos likumpārkāpumos cietušo prasības tiek izvērtētas kopā ar dalībvalstu prasībām.

782. Konvencijas 57. panta 3. punktā ir atzītas šīs iespējamības un paredzēti noteikumi attiecībā uz līdzekļu nodošanu atbilstoši izdarītajam ar korupciju saistītajam likumpārkāpumam, ņemot vērā pierādījumu un pieprasījumu ticamību, kā arī ievērojot iepriekšējo likumīgo īpašnieku īpašumtiesības un cietušo (kas nav dalībvalstis) tiesības.

783. Būtiski, ka saskaņā ar Pretkorupcijas konvencijas 46. un 55. pantu un 57. panta 1. un 2. punktu dalībvalstīm ir jāveic šādi pasākumi:

a) valsts līdzekļu izšķērdēšanas gadījumā vai izšķērdētu valsts līdzekļu atmazgāšanas gadījumā, kā noteikts šīs konvencijas 17. un 23. pantā, konfiscētais īpašums jāatdod pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij, ja konfiskācija ir veikta saskaņā ar 55. pantu un, pamatojoties uz pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts galīgo lēmumu, tā ir prasība, kuru pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts var atteikties pildīt (57. panta 3. punkta a) apakšpunkts);

b) gadījumos, kad līdzekļi ir iegūti, izdarot jebkuru citu konvencijā minētu likumpārkāpumu, un tad, ja tie ir konfiscēti atbilstoši 55. pantam un pamatojoties uz galīgu spriedumu valstī, kas iesniegusi pieprasījumu, konfiscētais īpašums ir jāatdod pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij, ja tā spēj ticami apliecināt iepriekšējas īpašumtiesības uz konfiscēto īpašumu vai arī pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts atzīst, ka pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij nodarītie zaudējumi ir uzskatāms par pamatu konfiscētā īpašuma atdošanai, – arī šajā gadījumā pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts var noraidīt prasību atzīt iepriekšējas īpašumtiesības (57. panta 3. punkta b) apakšpunkts),

c) visos citos gadījumos, pirmkārt, jāizvērtē iespēja atdot konfiscēto īpašumu ne vien pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij, bet arī tā sākotnējiem likumīgajiem īpašniekiem vai kompensēt noziedzīgā cietušo zaudējumus (57. panta 3. punkta c) apakšpunkts).

784. Skaidrojošajā piezīmē ir teikts, ka 57. panta 3. punkta a) un b) apakšpunkts attiecas tikai uz līdzekļu atdošanas procedūrām un nevis uz konfiskācijas procedūrām, kuras paredzētas citos konvencijas punktos. Pieprasījuma saņēmējai dalībvalstij ir jāizvērtē iespēja noraidīt pieprasījumu pasludināt galīgo spriedumu gadījumos, kad šādu spriedumu nav iespējams pieņemt, jo likumpārkāpēju nav iespējams tiesāt tā nāves, bēgšanas vai prombūtnes dēļ vai citos atbilstīgos gadījumos (A/58/422/Add.1, 69. p.).

785. Šie noteikumi atšķiras no iepriekšējās konvencijās iekļautajiem noteikumiem, saskaņā ar kuriem dominēja uzskats, ka konfiscētie līdzekļi skaitās tās dalībvalsts ekskluzīvs īpašums, kura veikusi konfiskāciju.¹⁴⁷

786. Lai izvairītos no sarežģījumiem, kuri rodas attiecīgās valdību noteikto finanšu ierobežojumu dēļ, dalībvalstīm ir jāpārskata esošie tiesību akti, tostarp tie, kas saistīti ar vispārīgo finanšu pārvaldību, un jānodrošina, ka netiek kavēta 57. pantā paredzētā līdzekļu atdošana.

Fakultatīvie pasākumi: pasākumi, kuru izvērtēšana varētu būt dalībvalstu interesēs

787. Tā kā ir veiktas izmaiņas līdzekļu atdošanas noteikumos un ņemot vērā to, cik dārgi šie atdošanas pasākumi reizēm izmaksā valstij, kas veikusi konfiskāciju, saskaņā ar Pretkorupcijas konvenciju no attiecīgajiem līdzekļiem pirms to atdošanas ir atļauts atskaitīt summu samērīgi izdevumu segšanai.

788. Saskaņā ar 57. panta 4. punktu attiecīgā gadījumā, ja vien dalībvalstis nelemj citādi, pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts var ieturēt summu, lai segtu samērīgus izdevumus, kas radušies, veicot izmeklēšanu, kriminālvajāšanu vai tiesvedību, kura noslēgusies ar lēmumu par konfiscētā īpašuma atdošanu vai nodošanu saskaņā ar 57. pantu.¹⁴⁸

789. Skaidrojošajā piezīmē teikts, ka vārdu savienojums “samērīgi izdevumi” ir interpretējams kā izmaksas un izdevumi un nevis kā atradēja alga vai citi nenoteikti maksājumi. Pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts un pieprasījuma saņēmēja dalībvalsts tiek aicinātas apspriesties par iespējamajiem izdevumiem (A/58/422/Add.1, 70. p.).

790. Jāuzsver, ka pienākums atdot līdzekļus, atskaitot no tiem summu, kas paredzēta samērīgu izdevumu segšanai, nedaudz līdzinās pasākumiem, kas veicami, dalot līdzekļus. Tāpēc bieži nevarēs paļauties uz to, ka noteikumos, kas attiecas uz līdzekļu dalīšanu, ir paredzēta arī šā pienākuma izpilde, ja vien tiesiskais regulējums šajā jomā nav izteikti pielāvēts un elastīgs. Dalībvalstīm būs rūpīgi jāpārskata esošie tiesību akti un jāveic attiecīgi grozījumi, lai paredzētu nepieciešamās tiesas vai izpildu pilnvaras un lai tādējādi līdzekļu atdošanu varētu īstenot saskaņā ar Pretkorupcijas konvencijas noteikumiem.

¹⁴⁷ Sk. Konvencijas pret starptautisko organizēto noziedzību 14. panta 1. punktu, kurā noteikts, ka citi nodošanas veidi ir rūpīgi jāizvērtē.

¹⁴⁸ Valsts tiesību aktu piemērs: Šveices Federālā likuma par starptautisko savstarpējo palīdzību krimināllietās 31. pants.

791. Šajā saistībā ir jāpiemin Pretkorupcijas konvencijas 62. panta noteikums attiecībā uz finansējumu vai tehnisko palīdzību, ko Apvienoto Nāciju Organizācija piedāvā jaunattīstības un pārejas perioda valstīm. Dalībvalstīm ir jācenšas veikt brīvprātīgas iemaksas īpaši šim nolūkam izveidotā kontā. Papildus tam dalībvalstīm, ciktāl tas ir saskaņā ar to tiesību aktiem un konvencijas noteikumiem, ir īpaši jāizvērtē arī iespēja iemaksāt minētajā kontā procentuālu daļu no naudas līdzekļiem vai naudas izteiksmē izteiktiem noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem vai īpašuma, kas konfiscēts atbilstoši šīs konvencijas noteikumiem (62. panta 2. punkta c) apakšpunkts).

792. Visbeidzot saskaņā ar konvenciju ir pieļaujama *ad hoc* vienošanos slēgšana starp iesaistītajām dalībvalstīm. Saskaņā ar 57. panta 5. punktu dalībvalstis attiecīgā gadījumā var īpaši izvērtēt iespēju noslēgt nolīgumus vai savstarpēji pieņemamas vienošanās attiecībā uz konfiscētā īpašuma galīgo nodošanu, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi.

G. Informācijas avoti

1. Saistītie noteikumi un dokumenti

a) Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija

51.–59. pants (līdzekļu atgūšana)

b) saistošie starptautiski un reģionāli dokumenti

Āfrikas Savienība

Konvencija par korupcijas novēršanu un apkarošanu (2003)

http://www.africa-union.org/Official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Convention%20on%20Combating%20Corruption.pdf#search='african%20union%20convention%20on%20combating%20corruption

Eiropas Padome

Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, kratīšanu, aizturēšanu un konfiskāciju (1990)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 141

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/141.htm>

Eiropas Konvencija par savstarpējo palīdzību krimināllietās (1959)

Eiropas Padome, Eiropas Līgumu sērija Nr. 30

<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/030.htm>

Eiropas Savienība

Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīva 2005/60/EK par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai

<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005L0060:EN:NOT>

Apvienoto Nāciju Organizācija

Starptautiskā konvencija par cīņu pret terorisma finansēšanu (1999)

Ģenerālas asamblejas Rezolūcijas Nr. 54/109 pielikums

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/251/28/PDF/N0025128.pdf?OpenElement>

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālu apgrozījumu (1988)

Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu sērija, 1582. sējums, Nr. 27627

http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf

2. Valstu tiesību aktu piemēri

Austrālija

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu likums (1987), 23. un 23.A sadaļa

http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/poca1987160/s23.html

http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/poca1987160/s23a.html

Beliza

Likums par korupcijas novēršanu sabiedriskajā dzīvē, III daļa (Finanšu atklāšana)

<http://www.belize-law.org/lawadmin/PDF%20files/cap012.pdf>

Kanāda

Likums par savstarpēju tiesisko palīdzību krimināllietās (1985)

<http://laws.justice.gc.ca/en/M-13.6/index.html>

Horvātija

Likums par naudas atmazgāšanas novēršanu (1997)

http://www.unodc.org/unodc/legal_library/hr/legal_library_1998-04-22_1998-1.html

Francija

1996. gada 13. maija Likums Nr. 96-392 pret naudas atmazgāšanu un narkotiku tirdzniecību un par starptautisko sadarbību noziedzīgi iegūtu līdzekļu izņemšanā un konfiscēšanā [*Act 96-392 of 13 May 1996 law against money-laundering and drug trafficking and on international cooperation in seizing and confiscation of proceeds of crime*].

<http://www.legifrance.gouv.fr/WAspad/Ajour?nor=JUSX9400059L&num=96-392&ind=5&laPage=1&demande=ajour>

Sodu kodekss (131-21. pants)

<http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=33&r=3636#art16024>

Itālija

Likums Nr. 328/93 par naudas atmazgāšanu, ar kuru groza Kriminālkodeksu

<http://www.uncjin.org/Documents/Crtoc/webtocid.pdf>

Lietuva

Kriminālkodekss, 35. un 195. pants

<http://www.transparency-az.org/files/i1.doc>

Maurīcija

Korupcijas novēršanas likums (2002), VIII daļa (Savstarpējā palīdzība attiecībā uz likumpārkāpumiem, kas saistīti ar korupciju vai naudas atmazgāšanu)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=4877&language=ENG&country=MAR>

Likums par finanšu darījumu izmeklēšanu un naudas atmazgāšanas novēršanu

<http://www.gov.mu/portal/sites/ncb/fsc/download/fiuc02.doc>

Meksika

Federālais kriminālkodekss

<http://www.oecd.org/dataoecd/40/60/2739935.pdf>

Jaunzēlande

Likums par savstarpējo palīdzību krimināllietās

http://www.unodc.org/unodc/legal_library/nz/legal_library_1996-12-02_1996-75.html

Nigērija

Likums par korupciju un citiem saistītiem likumpārkāpumiem [*Corrupt Practices and other Related Offences Act*] (2000) (Noteikumi attiecībā uz komisijas priekšsēdētāju)

<http://www.nigeria-law.org/Corrupt%20Practices%20and%20other%20Related%20Offences%20Act%202000.htm>

Singapūra

Likums par korupciju, narkotiku tirdzniecību un citiem nopietniem noziedzīgiem nodarījumiem (peļņas konfiskāciju), 65. nodaļas A sadaļa

<http://statutes.agc.gov.sg/>

Korupcijas novēršanas likums, 241. nodaļa (pārskatīts 1993. gadā)

<http://statutes.agc.gov.sg/>

Slovēnija

Likums par naudas atmazgāšanas novēršanu (1994)

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN015968.pdf>

Dienvidāfrika

Finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļas likums (2001)

<http://www.fic.gov.za/info/a38-01b.pdf>

Likums par īpašajām izmeklēšanas nodaļām un īpašajām tiesām (1996)

<http://www.polity.org.za/html/govdocs/legislation/1996/act96-074.html?rebook-mark=1>

Likums par starptautisko palīdzību krimināllietās (1996)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=4329&language=ENG&country=SAF>

Organizētās noziedzības novēršanas likums

<http://www.npa.gov.za/npa/PolicyManuals/POCA%20of%201998.pdf>

Spānija

Likums Nr. 19/1993 par konkrētiem pasākumiem naudas līdzekļu atmazgāšanas novēršanai (1993)

http://www.unodc.org/unodc/legal_library/es/legal_library_1994-09-09_1994-33.html

Šveice

Federālais likums par starptautisko savstarpējo palīdzību krimināllietās

<http://www.rhf.admin.ch/themen/rechtshilfe/351.1.en.pdf>

Taizeme

Konstitūcija (1997)

http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/th00000_.html

Ukraina

Ukrainas Likums cīņai pret korupciju

<http://www.nobribes.org/documents/UkrCorLawEng.doc>

Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste

<http://www.opsi.gov.uk/acts.htm>

Tanzānijas Savienotā Republika

Korupcijas novēršanas likums (1971)

<http://www.ipocafrika.org/pdfuploads/Prevention%20of%20Corruption%20Act%20No.%2016%20of%201971.pdf>

Vanuatu

Likums par savstarpēju palīdzību krimināllietās (1989)

http://www.unodc.org/unodc/pt/legal_library/vu/legal_library_1999-07-16_1999-16.html

Zimbabve

Krimināllietu (Savstarpējās palīdzības) likums (1990)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=6175&language=ENG&country=ZIM>

Smagu noziegumu (Peļņas konfiskācijas) likums (1990)

<https://www.imolin.org/amlid/showLaw.do?law=6176&language=ENG&country=ZIM>

3. Citi starptautiskie informācijas avoti

Starptautisko norēķinu bankas Bāzeles Banku uzraudzības komiteja

Customer due diligence for banks (2001)

<http://www.bis.org/publ/bcbs85.htm>

Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money-laundering (1988)

<http://www.bis.org/publ/bcbsc137.pdf>

Karību jūras reģiona Finanšu darbības uzdevumu grupa

Nineteen Aruba Recommendations (1990)

<http://www.cfatf.org/eng/recommendations/cfatf/>

Finanšu darbības uzdevumu grupa naudas atmazgāšanas jautājumos

Forty Recommendations (pārskatīti 2003. gadā)

http://www.fatf-gafi.org/document/28/0,2340,en_32250379_32236930_33658140_1_1_1_1,00.html#40recs

Amerikas Valstu organizācija

Buenos Aires Declaration on Money-Laundering

<http://www.imolin.org/imolin/en/badec195.html>

Apvienoto Nāciju Organizācija

Model money-laundering, proceeds of crime and terrorist financing bill (2003) (paraugprojekts)

<http://www.imolin.org/imolin/en/ml99eng.html>

Model mutual assistance in criminal matters bill (paraugprojekts anglosakšu tiesību sistēmām) (2000)

http://www.unodc.org/pdf/lap_mutual-assistance_2000.pdf

Model legislation on laundering, confiscation and international cooperation in relation to the proceeds of crime (tiesību aktu paraugi romāņu-ģermāņu tiesību sistēmām) (1999)

<http://www.imolin.org/imolin/en/ml99eng.html>

Pretkorupcijas rīku apkopojums [*Anti-corruption Toolkit*]

http://www.unodc.org/unodc/corruption_toolkit.html

Wolfsberg Group

Global Anti-Money-Laundering Guidelines for Private Banking (The Wolfsberg AML Principles) (pārskatīts 2002. gada maijā)

http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/wolfsberg_aml_principles2.pdf

The Suppression of the Financing of Terrorism (The Wolfsberg Statement) (2002)

http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/ws_on_terrorism.pdf

4. Izraudzītās valstu finanšu darījumu izmeklēšanas nodaļas¹⁴⁹

Argentīna

Unidad de Información Financiera (UIF)

<http://www.uif.gov.ar>

Austrālija

Australian Transaction Reports and Analysis Centre (AUSTRAC)

<http://www.austrac.gov.au/>

Barbadosa

¹⁴⁹ Papildu informāciju par līdzekļu iesaldēšanu, izņemšanu un konfiscēšanu sk. šīs rokasgrāmatas III nodaļā.

Anti-Money-Laundering Authority
<http://www.barbadosfiu.gov.bb/>

Beļģija
Belgian Financial Intelligence Processing Unit (CTIF-CFI)
<http://www.ctif-cfi.be/>

Bolīvija
Unidad de Investigaciones Financieras (UIF)
<http://www.uifbol.gov.bo>

Brazīlija
Council for Financial Activities Control (COAF)
<http://www.fazenda.gov.br/coaf>

Britu Virdžīnu salas
Ziņotājīestāde (Financial Services Commission)
<http://www.bvifsc.vg/>

Bulgārija
Financial Intelligence Agency
<http://www.fia.minfin.bg/>

Kanāda
Financial Transactions Reports Analysis Centre of Canada (FINTRAC)
<http://www.fintrac.gc.ca/>

Čīle
División de Control de Tráfico Ilícito de Estupefacientes
<https://www.cde.cl/departamento.php?id=59>

Kolumbija
Unidad de Información y Análisis Financiero
<http://www.micrositios.net/2/?idcategoria=328>

Horvātija
Finanšu policijas Naudas atmazgāšanas apkarošanas departaments [Financial Police/Anti-Money-Laundering Department]
<http://www.crofin.htnet.hr/indexen.htm>

Čehija
Financial Analytical Unit (FAU)
<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/en.html>

Somija
National Bureau of Investigation/Money-Laundering Clearing House
http://www.rahoitustarkastus.fi/Eng/Market_entry/Anti-money_laundering/

Francija
Traitement du renseignement et action contre les circuits financiers clandestins (TRACFIN)
<http://www.tracfin.minefi.gouv.fr/>

Vācija

Financial Intelligence Unit

<http://www.bka.de>

Gvatemala

Intendencia de Verificación Especial (IVE)

<http://www.sib.gob.gt/>

Kīnas Honkongas īpašās pārvaldes reģions

Joint Financial Intelligence Unit

<http://www.jfiu.gov.hk/>

Īrija

Garda Bureau of Fraud Investigation

<http://www.garda.ie/angarda/gbfi.html>

Izraēla

Israel Money-Laundering Prohibition Authority (IMPA)

<http://www.justice.gov.il/MOJEng/Halbanat+Hon>

Itālija

Foreign Exchange Office/Anti-Money-Laundering Service (UIC/SAR)

<http://www.uic.it/UICFEWebroot/index.jsp?whichArea=Anti>

Japāna

Japan Financial Intelligence Office (JAFIO)

<http://www.fsa.go.jp/fiu/fiue.html>

Korejas Republika

Financial Intelligence Unit (KoFIU)

<http://www.kofiu.go.kr/HpEngMainFset.jsp>

Libāna

Special Investigation Commission (SIC)

<http://www.sic.gov.lb/>

Lietuva

Financial Crime Investigation Service

<http://www.fntt.lt/eng/about/>

Monako

Service d'information et de contrôle sur les circuits financiers (SICCFIN)

<http://www.siccfm.gouv.mc/>

Nīderlande

Unusual Transactions Reporting Office (MOT)

<http://www.justitie.nl/mot/>

Jaunzēlande

Financial Intelligence Unit

<http://www.police.govt.nz/service/financial/>

Norvēģija

National Authority for Investigation and Prosecution of Economic and Environmental Crime/Money-Laundering Unit

<http://www.okokrim.no/>

Polija

General Inspector of Financial Information

<http://www.mf.gov.pl/>

Krievijas Federācija

Federal Financial Monitoring Service

<http://www.kfm.ru/>

Slovēnija

Office for Money-Laundering Prevention

http://www.gov.si/mf/angl/uppd/medn_sodelovanje.htm

Šveice

Money-Laundering Reporting Office Switzerland

http://internet.bap.admin.ch/e/themen/geld/i_index.htm

Kīnas Taivānas province

Money-Laundering Prevention Center

<http://www.mjib.gov.tw/en/>

Taizeme

Anti-Money-Laundering Office

<http://www.amlo.go.th/>

Turcijā

Financial Crimes Investigations Board

<http://www.masak.gov.tr/eng/default.htm>

Apvienotie Arābu Emirāti

Anti-Money-Laundering and Suspicious Cases Unit

<http://www.cbuae.gov.ae/>

Apvienotā Karaliste

National Criminal Intelligence Service

<http://www.ncis.co.uk/ec.asp>

Amerikas Savienotās Valstis

Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN)

<http://www.fincen.gov/>

Venecuēla (Bolivāra Republika)

Unidad Nacional de Inteligencia Financiera

http://www.sudeban.gob.ve/general_unif.php

I pielikums

Dalībvalstīm noteiktās prasības informēt Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerāļsekretāru

Turpmāk ir apkopoti noteikumi, kuros paredzēts, kādos gadījumos dalībvalstīm ir jāinformē Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerāļsekretārs.

6. pants

Preventīvā pretkorupcijas organizācija vai organizācijas

3. Katrai dalībvalstij jāpaziņo Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerāļsekretāram tās iestādes vai iestāžu nosaukums un adrese, kuri [kas] var palīdzēt citām dalībvalstīm izstrādāt un ieviest specifiskus [īpašus] pasākumus korupcijas novēršanai.

23. pants

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija

2.

[..]

d) katrai Dalībvalstij jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerāļsekretāram tie savu normatīvo aktu eksemplāri, kas nodrošina šī panta īstenošanu, kā arī jebkādas turpmākās izmaiņas šajos normatīvajos aktos. [Ikvienai dalībvalstij jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerāļsekretāram to savu tiesību aktu kopijas, ar kuriem tiek īstenots šis pants, kā arī jāinformē par turpmākām izmaiņām šajos tiesību aktos.]

44. pants

Izdošana

6. Dalībvalsts, kas veic izdošanu tikai saskaņā ar līgumiem, apņemas:

a) iesniedzot savu šīs konvencijas ratifikācijas, pieņemšanas, apstiprināšanas vai pievienošanās dokumentu, informēt Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerāļsekretāru par to, vai tās atzīs šo konvenciju par sadarbības izdošanas jautājumos ar citām šīs konvencijas dalībvalstīm juridisku pamatu [juridisku pamatu sadarbībai izdošanas jautājumos ar citām konvencijas dalībvalstīm].

46. pants

Savstarpējā tiesiskā palīdzība

13. Katrai dalībvalstij jānozīmē [jāizraugās] centrālā iestāde, kurai ir tiesības un pienākums saņemt savstarpējās tiesiskās palīdzības pieprasījumus un tos izpildīt vai arī nodot izpildei kompetentām iestādēm. Ja kādai dalībvalstij ir kāds speciāls [īpašs] reģions vai teritorija ar atsevišķu savstarpējās tiesiskās palīdzības sistēmu, tad tā var nozīmēt [izraudzīties] atsevišķu

centrālo iestādi, kas pilda šīs pašas funkcijas attiecībā uz šo konkrēto reģionu vai teritoriju. [...] Iesniedzot savu šīs konvencijas ratifikācijas, pieņemšanas, apstiprināšanas vai pievienošanās dokumentu, dalībvalstij jāinformē Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretārs par šim nolūkam nozīmēto [izraudzīto] centrālo iestādi. [...]

14. [...] Iesniedzot savu šīs Konvencijas ratifikācijas, pieņemšanas, apstiprināšanas vai pievienošanās dokumentu, dalībvalstij jāinformē Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretārs par to valodu vai valodām, kas katrai dalībvalstij ir pieņemamas. [...]

55. pants

Starptautiska sadarbība konfiskācijas nolūkā

5. Katrai Dalībvalstij jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālsēkretāram to savu likumu un citu normatīvo aktu eksemplārus, kas nodrošina šī panta īstenošanu, kā arī jebkādas turpmākās izmaiņas šajos likumos vai citos normatīvajos aktos vai arī to aprakstu. [Ikvienai dalībvalstij jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretāram to savu tiesību aktu kopijas, ar kuriem tiek īstenots šis pants, kā arī jāinformē par turpmākām izmaiņām šajos tiesību aktos vai jāiesniedz to apraksts.]

66. pants

Strīdu risinājums [risināšana]

3. Katra dalībvalsts šīs konvencijai parakstīšanas, apstiprināšanas, pieņemšanas vai apliecināšanas laikā, kā arī laikā, kad tā šai konvencijai pievienojas, var paziņot, ka tā neuzskata šī panta 2. punktu sev par saistošu. Citām dalībvalstīm nav saistošs šī panta 2. punkts attiecībā uz jebkuru dalībvalsti, kas ir izdarījusi šādu atrunu.

4. Jebkura dalībvalsts, kas ir izvirzījusi atrunu saskaņā ar šī panta 3. punktu, var jebkurā laikā šādu atrunu atsaukt, paziņojot par to Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretāram.

67. pants

Parakstīšana, ratificēšana, akcepts [pieņemšana], apstiprināšana un ieviešana [pievienošanās]

3. Šī konvencija ir jāratificē, jāakceptē [jāpieņem] vai jāapstiprina. Ratifikācijas, akceptēšanas [pieņemšanas] vai apstiprināšanas dokumenti jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretāram. Reģionālās ekonomiskās integrācijas organizācijas var iesniegt savu ratifikācijas, akceptēšanas [pieņemšanas] vai apstiprināšanas dokumentu, ja vismaz viena no tās dalībvalstīm ir rīkojusies līdzīgi. Šādā ratifikācijas, akceptēšanas [pieņemšanas] vai apstiprināšanas dokumentā attiecīgajai organizācijai jāpaziņo savas kompetences apjoms [apmērs] attiecībā uz jautājumiem, ko nosaka šīs konvencija. Šādai organizācijai arī jāinformē depozitārijs par jebkādiem saistītiem grozījumiem savas kompetences apjomā.

4. Šai konvencijai var pievienoties jebkura valsts vai jebkura reģionāla ekonomiskās integrācijas organizācija, ja vismaz viena tās dalībvalsts ir šīs konvencijas dalībvalsts. Pievienošanās dokumenti jāiesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretāram. Tās pievienošanās laikā reģionālajai ekonomiskās integrācijas organizācijai jāpaziņo savas kompetences apjoms [apmērs] attiecībā uz jautājumiem, ko regulē šī konvencija. Šādai

organizācijai arī jāinformē depozitārijs par jebkādiem saistītiem grozījumiem savas kompetences apjomā [apmērā].

69. pants

Grozījumi

1. Piecus gadus pēc šīs konvencijas stāšanās spēkā dalībvalsts var iesniegt grozījumus un nodot tos Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāram, kurš pēc tam paziņo piedāvātos grozījumus citām dalībvalstīm un dalībvalstu konferencei nolūkā izvērtēt un lemt par šādu priekšlikumu. Dalībvalstu konferencei jāpiemēro visi centieni [jādara viss iespējamais], lai panāktu vienprātību par katru grozījumu. Ja visi centieni panākt vienprātību ir bijuši neveiksmīgi un vienošanās nav rasta, grozījuma pieņemšanai pēdējā instancē nepieciešams dalībvalstu konferencei klātesošo un balsojošo konvencijas dalībvalstu divu trešdaļu balsu vairākums.

4. Grozījums, kas pieņemts saskaņā ar šī panta 1. punktu, attiecībā uz dalībvalsti stājas spēkā deviņdesmit dienu laikā [deviņdesmit dienas] pēc datuma, kad šāda grozījuma ratifikācijas, akceptēšanas [pieņemšanas] vai apstiprinājuma dokuments ir iesniegts Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāram.

70. pants

Denonsēšana

1. Dalībvalsts var denonsēt šo konvenciju, iesniedzot rakstisku paziņojumu Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsekretāram. Šāda denonsēšana stājas spēkā vienu gadu pēc tam, kad ģenerālsekretārs saņēmis šādu paziņojumu.

II pielikums

Savstarpējās norādes uz Pretkorupcijas konvencijas pantiem

<i>Konvencijas pants</i>	<i>Temats</i>	<i>Savstarpējās norādes</i>
I nodaļa		
1. pants		46. panta 9. punkts
2. pants	Definīcijas	
a) apakšpunkts	Valsts amatpersona	II nodaļa un 15.–20. pants
b) apakšpunkts	Ārvalsts amatpersona	16. pants
c) apakšpunkts	Starptautiskas sabiedriskas organizācijas amatpersona	16. pants
d) apakšpunkts	Īpašums	17., 22.–24., 31., 46., 48., 53.–55., 57. un 62. pants
e) apakšpunkts	Noziedzīgi iegūti līdzekļi	3., 23., 31., 37., 46.–48., 55., 57., 60., 62. un 63. pants
f) apakšpunkts	Iesaldēšana un izņemšana	3., 31., 46., 54., 55. un 60. pants
g) apakšpunkts	Konfiskācija	3., 31., 53.–55. un 57. pants
h) apakšpunkts	Predikatīvs nodarījums	23. pants
i) apakšpunkts	Kontrolēta piegāde	50. pants
3. panta 2. punkts	Kaitējums valsts īpašumam	35., 53. un 57. pants
4. pants		42. un 49. pants
II nodaļa		
5. panta 4. punkts		60. pants un 13. panta 1. punkts
6. pants		13., 36. pants, 46. panta 3. punkts un 58. pants
7. pants		2. panta a) apakšpunkts un 8. pants (rīcības kodeksi)
8. pants		7., 11. pants, 12. panta 2. punkta b) apakšpunkts un 13. pants
4. punkts		33. pants
5. punkts		7. panta 4. punkts
9. pants		60. pants
10. pants		13. pants
11. panta 1. punkts		8. pants (rīcības kodeksi)
12. pants		21. pants (kukuļošana privātajā sektorā), 22., 39. pants (sadarbība starp valsts iestādēm un privāto sektoru) un 60. pants
2. punkta e) apakšpunkts		7. un 8. pants (valsts sektors un valsts amatpersonu rīcības kodekss)
2. punkta f) apakšpunkts		2. un 9. pants
4. punkts		15. un 16. pants
13. pants		
1. punkts		5., 6. un 10. pants
2. punkts		6., 33. pants un 39. panta 2. punkts

<i>Konvencijas pants</i>	<i>Temats</i>	<i>Savstarpējās norādes</i>
14. pants		23., 24., 46., 52., 54. un 58. pants
III nodaļa		
15.–20. pants		2. panta a) apakšpunkts (valsts amatpersona)
16. pants		2. panta b) apakšpunkts (ārvalsts amatpersona) un c) apakšpunkts (starptautiskas sabiedriskas organizācijas amatpersona)
17. pants		2. panta d) apakšpunkts (īpašums)
21. pants		12. un 15. pants
22. pants		2. panta d) apakšpunkts (īpašums), 12. un 17. pants
23. pants		2. panta e) apakšpunkts (noziedzīgi iegūti līdzekļi) un h) apakšpunkts (predikatīvs nodarījums), 14. un 52. pants
24. pants		23. pants un ar to saistītās savstarpējās norādes
25. pants		11., 15. un 32. pants
26. pants		14. pants, 46. panta 2. punkts un 52. pants
27. pants		15.–26. pants
28. pants		15.–25. pants
29. pants		30. pants
30. pants		8. pants, 26. panta 2. punkts un 37. pants
31. pants		2. panta f) apakšpunkts (iesaldēšana un izņemšana) un g) apakšpunkts (konfiskācija) un 53.–55. pants
32. pants		25. pants un 46. panta 18. punkts (uzklausīšana videokonferencē)
33. pants		8. panta 4. punkts, 13. panta 2. punkts, 38. pants un 39. panta 2. punkts
34. pants	Trešo personu tiesības	31., 55. un 57. pants
35. pants		53. pants
36. pants		6. un 60. pants (apmācība)
37. pants		12., 14., 30., 32. un 48. pants
38. pants		8. panta 4. punkts, 13. panta 2. punkts un 33. pants
39. pants		12., 14. un 33. pants
40. pants		31. pants, 46. panta 8. punkts un 55. pants
41. pants		30. pants
42. pants		4., 23., 30., 44., 46.–48., 50., 54. un 55. pants
IV nodaļa		
43. pants		43. panta 2. punkts, 44. panta

<i>Konvencijas pants</i>	<i>Temats</i>	<i>Savstarpējās norādes</i>
2. punkts		2. punkts, 45. pants, 46. panta 9. punkts un 47.–50. pants
44. pants		44. panta 2. punkts un 46. panta 9. punkts
15.–17. punkts		42. pants, 43. panta 2. punkts, 44. panta 15.–17. punkts, 45. pants un 46. panta 9. un 21.–23. punkts
45. pants		46. panta 21.–23. punkts
46. pants		44. un 46. pants
9. punkts		14. un 54.–57. pants
47. pants		1. pants
48. pants		46. pants
49. pants		2., 14., 37., 49., 50. un 59. pants
50. pants		4. un 59. pants
		2. panta i) apakšpunkts un 4. pants
V nodaļa		
51. pants		57. pants
52. pants		14. un 23. pants
53. pants		31., 35., 54. un 55. pants
54. pants		31., 46. un 55. pants
55. pants		31., 46. un 54. pants
56. pants		48. pants
57. pants		15.–25., 46., 51. un 55. pants
58. pants		6., 14., 36. un 52. pants
59. pants		37., 48., 49. un 50. pants
VI nodaļa		
60. pants		5.–7., 9., 12., 32., 36., 44., 46., 52.–57. un 62. pants
61. pants		5. pants
62. pants		57., 58. un 60. pants
VII nodaļa		
63. pants		60.–62. pants
64. pants		6., 23., 44., 46., 55., 63., 64., 66., 67. un 69.–71. pants
VIII nodaļa		
65. pants		62. un 63. pants
66. pants		67. pants
67. pants		66. pants
68. pants		67. pants
69. pants		63. pants
70. pants		67. pants
71. pants		6., 23., 44., 46., 55., 63., 64., 66., 67. un 69.–71. pants

كيفية الحصول على منشورات الأمم المتحدة
يمكن الحصول على منشورات الأمم المتحدة من المكتبات ودور التوزيع في جميع أنحاء العالم. استعلم
عنها من المكتبة التي تتعامل معها أو اكتب إلى: الأمم المتحدة، قسم البيع في نيويورك أو في جنيف.

如何购买联合国出版物

联合国出版物在世界各地的书店和经售处均有发售。 请向书店询问或写信到纽约或日内瓦的联合国销售组。

KĀ IEGŪT APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS PUBLIKĀCIJAS

Apvienoto Nāciju Organizācijas publikācijas var iegādāties grāmatu veikalos un pie izplatītājiem visā pasaulē. Interesējieties savā grāmatnīcā vai rakstiet uz Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārdošanas nodaļu Ņujorkā vai Ženēvā.

COMMENT SE PROCURER LES PUBLICATIONS DES NATIONS UNIES

Les publications des Nations Unies sont en vente dans les librairies et les agences depositaires du monde entier. Informez-vous auprès de votre libraire ou adressez-vous à: Nations Unies, Section des ventes, New York ou Geneve.

КАК ПОЛУЧИТЬ ИЗДАНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ

Издания Организации Объединенных Наций можно купить в книжных магазинах и агентствах во всех районах мира. Наводите справки об изданиях в вашем книжном магазине или пишите по адресу: Организация Объединенных Наций, Секция по продаже изданий, Нью-Йорк или Женева.

COMO CONSEGUIR PUBLICACIONES DE LAS NACIONES UNIDAS

Las publicaciones de las Naciones Unidas estan en venta en librerias y casas distribuidoras en todas partes del mundo. Consulte a su librero o dirijase a: Naciones Unidas, Section de Ventas, Nueva York o Ginebra.

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJA

Narkotiku kontroles un noziedzīgu nodarījumu novēršanas birojs

Vienna International Centre, P.O. Box 500, 1400 Vienna, Austrija

Tālrunis: (+43-1) 26060 0, Fakss: (+43-1) 26060-5866, www.unodc.org